
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
9 F
26

Vorstij Oratio in Cunejū.

VIRI CL.

PETRI CUNÆI JC.

ORATIONES

ARGUMENTI VARII:

item

RESPONSIO IN POSTLIMINII cauſſa.

EDITIO NOVA ET LUGDUNENSI correctior.

Accedunt in tyronum gratiam Oeconomiæ in Orationes priores V: tum notæ ſeu explicationes in loca quædam difficiliora.

Impenſis

MELCHIORIS KLOSEMANNI Bibliopol. Franckfurtenſis ad Oderam.

Nobilissimo atque ad summa
quaque nato Juveni,

MAXÆMILIANO FERDINANDO HOE AB HOENEGG,
in Lungkwiz ac Gönsdorff &c.

AUGUSTUS BUCHNERUS
S. D.

QUæ illustrarunt seculum nostrum maximè præclaræ ac pares æternitati indoles, in iis merito suo & PETRI CUNÆI nomen ponimus. Viri in tantum æstimandi, in quantum virtus ac eruditio intelligi possunt. De gravitate propositi, & integerrimis ejus moribus nihil dicendũ in præsenti est. Quàm excelluerit doctrinâ atque ingenio, monumenta viri, atque tot summæ & nobilissimæ artes, quas capacissimo pectore erat complexus, abundè testantur. Etsi enim Jurispru-

dentiæ, quam regiam artem appellavit Plato, inprimis ſe dederat, eamque profeſſus publicè cum maximâ laude; tanta in eo præterea tamen univerſæ antiquitatis, Barbaræ, Græcæ, Romanæ; tanta literarum omnis generis, quibus cenſeri eruditio ſolet, peritia juxta & uſus fuit, quanta in illum cadere poteſt, in quo ingenium ſtudiumque paria fecerint. Accedit dicendi vis, & illa pulcherrimæ orationis copia, quæ in ipſius libris conſpicitur, ut neſcias, doctiorémne CUNÆUM, an magis diſertum & eloquentem pronunciare oporteat. Convenio fidem tuam, MAXÆMILIANE, qui minimè peregrinus in ejus ſcriptis; numquid notaſti ibi, ſodes, aut maculoſum ac turgidum uſpiam; aut remotum abuſu atque ineptum? Verba, quàm pura, delecta, & efficacia ſunt?

ſunt? Figuræ & ſenſus, quàm decori & pulchri, & planè viriles? Totum genus denique, quàm non affectatum ac declamatorium, ſed generoſum atque civile; quale & frequentatum optimo cuique veterum eſt, & Saluſtiani vigoris agilitati inprimis reſpondet? Nempe, ſicut in ordinanda tractandaque univerſa ſtudiorum ratione antiquos ſequebatur maximè, quos optimos omnium ac præſtantiſsimos ad intelligendum ſtatuebat duces; ita nec hîc ab inſtitutis & diſciplinis eorum diſcedendum putavit. Quas non minore curâ cùm excoluiſſe dicendi, quàm ſapiendi artes animadverteret; hac quoque in parte æmulandos ſibi illos cenſuit, nec committendum, ut quorum ſolidam & omnibus partibus abſolutam doctrinam æmulatus eſſet, dicendi curâ & eloquentiæ laude iis concederet. Præcipuè cùm par hujusmodi

ceptis adesset ingenium; & ipse non ignoraret, quanto referret, quo ore ac lingua meditationes illustres notitiæ mortalium insinuentur. Nam quod virtutem Poëta princeps venire gratiorem perhibuit in pulchro corpore; illud de sapientia quoque existimandum est. Quæ tum divina & admirabilis maximè, cum rebus respondet oratio, & sensus cœlestes pari sermonis genere explicantur. Nunquam aut Plato aut Aristoteles, credo, obtinuissent, ut quædam quasi Philosophiæ numina, & olim, & etiamnunc haberentur, nisi intelligendi juxta & eloquendi principes exstitissent. Et quod multorum inventa clarissima abolevit vetustas, non alia caussa factum putaverim, quàm quod lepore sermonis ac dignitate destituerentur. Verè enim Poeta dixit, vivere libros, sine genio aliquo, qui animet quasi, haud pos-

poſſe; & iſte verò in quanam re aliâ, quam ipſa oratione, vigeatque ac ſpiret? Sed in CUNÆO, etſi quampluma ſunt, quæ Viri ipſi mirentur ac tollant; ex adoleſcentum uſu tamen erit inprimis frequentari ſcripta ejus ac legi. Non tantum ut ad cognitionem meliorum literarum ipſorum ingenia imbuantur maturè, & ut perſpiciant, quibus præſidiis opus ſit, qui ſolidè, & non ineptè eruditi nomen tueri poſtulet; verum etiam, ut honeſti atque decori ſermonis ſibi ſupellectilem comparent, & ejus exemplo abſolutiſſimam veterum eloquentiam æmulari, ac quantum poteſt exprimere, diſcant. Quâ in parte ut ſtudiis commodisque eorum conſulerem, navavi operam, ut Viri Cl. orationes, quæ annis proximis Leydæ prodierant, denuo typis exſcriberentur apud nos. quòd metuebam, ne fraudi foret tanta exemplariorum

paucitas: quorum vix tria, quatuor huc esse allata haud ignorabam. Videbarque CUNÆI ipsius manibus hoc genus debere officii, ut quem amassem, cùm viveret, & semper adeò fecissem magni, hunc mortuum quoque haberem comiter, ejusque memoriam, quantum in manu nostrâ positum, studerem servare. Quò istis quoque in oris Viri cum paucis comparandi duraret nomen, quod nusquam exstingui, & celebrari ubique ac vivere merebatur in animis hominum, famâ rerum. Tibi verò, MAXÆMILIANE NOBILISSIME, ut nunc allegem, quibus de caussis has Viri Summi Orationes inscripserim, etsi incomparabilis Parentis tui plura in me, & maxima quidem laudanda ac prædicanda merita habeam; malo tamen universam propositi nostri rationem ad temetipsum referre. Ita enim & sin-

& ſingulari amœnitate ingenii tui, & incredibili diſcendi optima quæque ac præſtantiſsima, tuoque loco digna imprimis, ardore ac ſtudio, tum exquiſita comitate morum, &, ut ſic dicam, Venere, dudum me tibi, maximè verò cum ſtudiorum cauſsâ ſuperioribus annis in hac illuſtri ſapientiæ ac doctrinarum ſede cum nobiliſsimo fratre ageres, atque frequenter mecum, ac familiariſsimè eſſe ſoleres, obſtrinxiſti; ut ex quo conſuetudine tuâ carendum fuit, nec ſatis ſuperſtes ipſe mihi, nec charus æquè viſus ſim. Cujus affectus amorisque mei in te ut publicè monumentum exſtaret, quodque ad poſteros etiam quanti tot tuas egregias & præſtantiſsimas dotes fecerim, teſtaretur, tuum dulciſsimum ſemper mihi præſcripſi nomen. Et geſtiebant hæ diſertiſsimi Oratoris Muſæ ire ipſæ ad te, qui inter cæteras ingentes artes

non parum attenderis eloquentiæ hac-tenus, eamq; inprimis judicaris dignã in qua felicitatem ingenii majorumq; tuorum gloriam experiréris. Quos istâ quoque laudis parte ad dignitates maximas aspirasse, assidue tecum recordabaris. Mihi quidem ex eo non levis fiducia nascitur, fore certe, ut & excepturus eas in sinum atque complexum tuum humaniter; & indulgentissimè habiturus sis, ubi admiseris semel. Nam sua quemque natura & studium in alio delectat. Vale.

Nobiliss-

Nobilissimis, Amplissimis, Spectatissimisque Dominis,

D. D. Curatoribus Academiæ LUGDUNENSIS

D. CORNELIO vander MYLE, Equiti, Domino in Mylen, Dubbeldam, Antonis Polder, Alblas, &c. Ordinis Equestris Assessori.

D. JACOBO CATS, Equiti, Ordinum Hollandiæ Consiliario, & supremo Syndico.

Nec non ejusdem civitatis CONSULIBUS,

D. Joanni à Groenendiic,

D. Clementi à Baersdorp, J. C.

D. Danieli Simonis ab Alphen,

D. Nicolao vander Meer,

D. D. Curatorum Collegis.

Johanni à Wevelichoven, J. C. & Reipub. Leidensis Syndico Consultissimo, Curatoribus Academiæ à Secretis.

NOBILISSIMI DOMINI,

OFFERO *vobis fasciculum Orationum, quas parens meus piæ memoriæ in illustri hac Batavorum Acade-*

Academia habuit. Quas nescio an novas an veteres appellare debeam. Novæ certè sunt, quia typis jam mandatæ, & in unum corpus coactæ prodeunt. Veteres, quia ante complures annos aliis atque aliis occasionibus temporibusque ab ipso recitatæ fuerunt. Date hoc meæ in Parentem optimum pietati, si eas debitis laudibus & præconiis non defraudem, quas cum applausu frequentissimi auditorii ipsum elocutum esse, norunt, qui aures attentius dicenti commodavere. Etenim ita à doctissimis Professoribus habeo, quorum me judicio stare æquum est, in Parentis mei dictione Latinæ linguæ puritatem, & rerum copiam, & pronunciandi gravitatem dexteritatemque eminuisse. oderat sermonem fucatum & operosè circumductum, & periodos prolixitate sua anhelantes. quin orationem isti seculo accommodabat, quod sub Augusto & medio ævo fuit tersissimum. Itaque Ciceronis dictionem & Horatii phrasin & Senecæ nervosas masculas-

ſculasque ſententias ſupra modum æſtimabat. Nec placebant illi diſcurſus rerum inopes, & verborum ſolum lenocinio auribus blandientes, ſed rerum majeſtate & utilitate ponderabat benè compoſita verba. Qua autem gravitate, quam accommodata rebus pronunciatione, quam juſtis reſpirandi & iterandi orationem intervallis dicere ſolitus fuerit, norunt illi, qui artis bujus ſcientiam in hac ipſa Academia ſumma cum laude profitentur. Dixit publicè quà profeſſor, quà orator. Profeſſorem quotidie egit, ſive humaniores literæ, ſive Romana hiſtoria, ſive Juriſprudentia explicanda foret. Oratorem egit certis temporibus, tunc, cum vel inchoanda eſſet profeſſio nova, aut novi operis vel argumenti tractatio; vel cùm collegis maximisque viris eſſet parentandum; aut cum depoſito Rectoratu & annuis Academiæ faſcibus, tradenda eſſet iſta imperandi dignitas novo ſucceſſori. Has declamationes partim ipſius juſſu, partim

tim

tum studiosorum rogatu publici juris feci. Non poterunt non cum voluptate & fructu legi, quæ avidè audita sunt. Et altius insidebunt animo lecta domi sæpius, quam recitata in publica panegyri, & strepente juvenum corona. Vobis, Viri Nobilissimi Magnificique, has offero & dedico, quia in vestra schola, sub vestris auspiciis, vobis rem Palladiam hic feliciter administrantibus, natæ sunt & dictæ. Est ex dignitate Academiæ vestræ, tales hic Jurisprudentiæ Professores docuisse, quos literarum, & elegantioris doctrinæ studium à reliquis secrevit. Officii quoque mei esse putavi, hoc pignore gratitudinem meam humiliter & submissè testari, idque duplici nomine, primùm, quod parenti meo ea otia fecistis, quibus & Academiæ prodesse, & suam laudem illius dignitati sociare licuit. Deinde, quod vestri in ipsum affectus & benevolentiæ non leve testimonium erga me meosque explicavistis. Quare æquis animis excipite Libellum, Vobis, Urbi, Academiæ, Professoribus,

rib*us*,

ribus, Studiosis, adeoque ipsi Palladi, Scholæ hujus tutelari Deæ, debitum devotumque. Lugduni in Batavis. I. AUG. AN. CIƆ IƆ C XL.

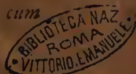
Vestris N. N. & A. A. addictissimus & humillimè obnoxius

JO. CUNÆUS.

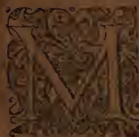
INDEX ORATIONUM.

ORATIO I.

In Natalem Academiæ Leidensis, habita cum Rectoratu defungeretur.

8. Febr. cIↃ IↃ CXXIV.

AGNA olim religione Græci Romanique diem eum, quo in lucem editi essent, velut festum atque solennem, inter familiares quisq; atq; inter amicos singuli suos coluerunt, ut munus annale genio solverent, atque ea omnia dicerent facerentque, quæ boni faustique ominis esse viderentur. Quæ quidem res sicuti justam rationem in privatis quibusque habuit, in quibus recurrentes vitæ annos gratè numerare quoddam pietatis munus erat: ita profectò in natalibus rerumpublicarum aut civitatum, aliorumve ingentium corporum, longè major hujus observationis causa fuit, quia majus momentum trahunt hæc, quæ publica sunt, & ad universitatem quandam plurimorum simul hominum pertinent. Proditum memoriæ est, Lucium Tarutium quendam apprimè Chaldaicis rationibus eruditum, ur-

bis Romæ natalem diem repetiſſe ab iis Parilibus, quibus eam à Romulo conditam accepimus: Romamque, cum eſſet in jugo luna, natam eſſe dixiſſe. Ex quo factum eſt, ut dies XI. Cal. Maji, qui in id ipſum tempus incidit, ſumma Romanorum gratulatione celebratus ſit: quemadmodum diem 5. Majas, quo Conſtantinopolis condita eſſet, magno fuiſſe in honore omnibus civibus conſtat. Quare Impp. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius in l. 7. C. de feriis. dies natalitios urbium harum maximarum, Romæ, inquam, atque Conſtantinopoleos, feſtos ſacrosque eſſe juſſerunt, uti quotannis vota publica conciperentur in annum proximum aut plures ſequentes: ut non dicam natalem etiam Salutis diem fuiſſe, quo Saluti dicatum fuerat Romæ templum: & Majas idus majorem quandam ac inuſitatam ſanctimoniam habuiſſe, quod eo die Mercurii ædes fuiſſet conſecrata. Puto vos mecum ſentire, Auditores, atq; ita judicare, Academiã hanc noſtram non Bataviæ duntaxat, ſed totius Belgii illuſtre miraculum eſſe, in qua jam à multis annis elegantiarum omnium ſedes, literarum domiciliũ, Muſarum ac Gratiarum auguſtiſſimum ſacrarium fuit. Quare qui hujus ortum & incrementa referet, qui decus ejus & ſingulare in rebus maximis fatum prædicabit, næ ille rem faciet, quæ & vete-

rum

rum religioſo ritu comprobata ſit, & dignum habeat tractatum apud eos, qui doctrinæ literarumque majeſtatem ita, ut oportet, æſtimant. Hoc verò ipſum, cui potius, quam mihi, qui pro muneris mei ratione dicere in hoc clariſſimo eruditorum hominum conſeſſu debeo? aut quando magis, quam hoc tempore, id eſt, octavo hoc Februarii die, faciendum eſt, quo nata primum & dedicata ante quadraginta & novem annos Academia hæc noſtra eſt? Si qui ſunt mortalium, qui ſuperſtitiones & anilium rerum deliramenta penitus reſpuant atque averſentur, in iis ego nomen meum libenter profiteor. Sed tamen, cùm annum hunc noſtrum ab Academiæ hujus primo ortu quadrageſimum nonum dico, ineſt in eo quiddam ſingulare, ob quod majore quadam ſolennitate colendus nunc nobis hic natalis ſit. Majores noſtri, ſapientiſſimi cordatiſſimique viri; cùm in omni re ſeptimum quemque annum magnam habere vim atque eſſe velut Criſimum vellent, tum vero in anno quadrageſimo nono ineſſe grandius momentum judicabant, propterea quod & numerus ſit quadratus, & ex ſeptenario ſepties multiplicato reſultet: cui inter omnes numeros deferebatur plurimum. Et vero, ne hæc eſſe hominum commenta exiſtimemus, ipſe ille Judaicus populus qui leges ſuas ſancti-

sanctionesque ab immortali DEO accepit, anni quidem cujusque septimi numerationem observationemque peragere quadam festa celebritate jussus est: cæterum, quotiescunque longa dies fatalem illum temporis orbem perfecerat, ut jam ad quadragesimum nonum esset perventum, ea tempestate proprio ritu quodam ex Dei mandato Jubilæum agitavit, qui à reliquis septimis annis permultum differret. Nam & quædam propria is annus & jure Jubilæorum præ aliis septenis habuit, & ea ipsa, quæ in septenum quemque recurrebant, paulo aliter usurpata hoc anno fuere, quoniam is utique septies septenus erat. Sane quod Hebræorum magistri [illegible] mortales, adeo sudant æstuantque, dum anxie quærunt, cur in sacro Codice Jubilæus quinquagesimus annus dicatur, ex [illegible] est, quia communem hominum sermonem haud intellexere. Nam & hodie popularis usus, quem penes norma & arbitrium loquendi est; septimanam octiduum appellat: & olim maximi scriptores passim olympiadem; quæ duntaxat quatuor annorum est, quinquennium vocavere. Sed hæc longius ex alto arcessere, aut reconditarum rerum excutere arcana, neque hujus loci, neque instituti mei nunc est. Utique ut Dei opt. max. beneficia, quæ [illegible] Academiam contulit, læta gratulatione

tione prosequamur, etiamsi ab omnibus & singulis nostrum, & septies septenorum numerorum, ratio abesset; monere tamen nos vel singulis annis hæc jucundissima lux poterat, quæ jam pridem ad decorandum almæ nostræ matris ortum statas feriarum vices habet. Facessat operosa excusatio, ubi orationem nobis res ipsa atque temporis ratio dictat: & quicquid convenire hisce natalibus videbitur, id omne sine apparatu, sine molitione memoremus. Enimvero inter ipsa belli initia, quod adversus maximum potentissimumque Regem geri cœperat, etsi gravis hostis jugulum nostrum premebat, & omnia incerta ac turbida erant, ac ne in armis quidem satis præsidii apparebat, tamen illustrissimi Bataviæ Ordines, cum pro generosa animi sui magnitudine in tot tantisque malis contra fortunam spei insisterent, de iis etiam rebus cogitarunt, quibus ornari otium duntaxat atque pax solet. Excitanda doctrinæ, literarumque & omnium honestarum artium studia existimarunt: ut inter hostiles impetus, atque inter libertatis suæ discrimina, reip. suæ gloriam & decus ex disciplinarum perennitate, & magnorum hominum ingeniis adderent. Ejus rei causa, cum viri clari atque eruditi toto orbe convocandi essent, Regibus ac Principibus lumina sua eripere, eaque ex pacatissimis ter-

ris in regionem hanc armorum strepitu circumsonantem transferre non verebantur. Erat in hæc urbs aliqua deligenda, in qua sapientiæ hoc ac bonæ mentis templum erigeretur. Multæ erant Bataviæ civitates opibus firmæ, ac copiis locupletes, quæ singulæ ex hac accessione magnum adhuc capere incrementum potuissent. Cæterum sola hæc Leyda nostra fuit, cui post longam & difficilem obsidionem, quam recens perpessa erat, cum multa aspera & infanda exantlasset, in solatium omnium malorum hic tantæ rei splendor & honos debebatur. Clauserat urbem infensus & pertinax hostis, qui cum vim nullam, nullam impressionem in muros faceret, novum victoriæ genus excogitaverat, nolle pugnare. Intellexerat frumentum necessariumque commeatum deesse civibus. visum fuerat sine ferro eos vincere. Grassata erat intra mœnia ingens fames, ac orta exhinc gravis insuper pestis. Assumptum erat in cibos quicquid jusserat longi jejunii imperiosa necessitas. Novissime nihil relictum fuerat præter esurientes & mortuos, & cum minima hominum portio superesset, hæc tamen ipsa nimis magna esurienti populo fuerat. Tantis calamitatibus cum infracta & inconcussa civium virtus steterat, cum hoste primum in desperationem, ac dein Panico terrore etiam in fugam verso

verso soluta tandem obsidio fuisset, eaque res toti patriæ laboranti salutem attulisset, profecto non debuit adversus tam bene præclareque meritos ingrata esse Resp. nostra. Statim igitur mox quod poterat reperiri summum præmium, id communi illustrissimorum Ordinum consensu, decreto atque authoritate invictissimi Auraici Principis, solutum promptissime ac repræsentatum huic urbi est, ut deinceps artes omnes, omnia illustria studia, quæ & admirabilem dignitatem, & pergratam habent utilitatem, in sinu suo nutriret atque augeret. Obtigerat urbi liberatio ad III. Octobris 1574. cum deinde quarto post mense, ad octavum Februarii, solenni ritu inauguratio Academiæ mirifico studio omnium ætatum atque ordinum, incredibili concursu Bataviæ facta est. Erat exhausta multis funeribus civitas, &, triste florentis quondam fortunæ indicium, laxi erant muri. Omnia cito replevit flos delibatus juventutis Batavicæ, spes renascentis reipublicæ: plane ut lætior ubique ac melior civitatis surgeret facies. Cessare tunc inclementia hyemis cœperat, & jam altius Sol ascendebat sub primi veris initia. Omina rerum omnium [si observentur] indicia esse antiquitas existimavit, ac prædictiones præsensionesque futurorum ex inopinato capessi. Traditum literarum mo-

numentis ab iis fuit, quibus annotare singula cura erat. hoc ipso die, nimirum octavo hujus mensis, interea dum studiorum honores primumque in hanc urbem inferebantur, ingenti omnium admiratione diu ante consuetum tempus, advectam ciconiam esse. quæ profecto avis, & olim, & hodie, consentientibus mortalium judiciis, lætum facere auspicium, ac creditur esse optimarum rerum nuncia [illegible]? Imo vero hoc divinationi quam jam omnia consentanea, quæ mox deinde ab illo tempore ad hunc usque diem consecuta sunt? Quam fausto prosperoque successu deinceps, inter media semper arma, non aliter, quam rebus omnibus compositis artes disciplinæque magnis auctæ incrementis, atque ad illud erectæ culmen sunt, in quo nunc consistunt? Percurrite animo, & cogitatione vestra cæteras, quæ usquam terrarum sunt, nationes. omnia illic belli, si quod forte oritur, vi atque impetu perculsa ac prostrata jacent. Ut quacunque illud fulmen pervadit, nihil nisi vastitatem & pauperiem faciat: literarum vero artiumque cultui adeo est inimicum, ut earum superesse nec volam nec vestigium sinat. Apud nos vero, inter ipsa belli initia, atque ex ipso bello natam primum Academia est, & quo plures majoresque emergerent belli difficultates, tanto illa major indies pulcriorque effloruit.

ita

ita, quod prope inauditum est, per damna, per cædes, ab ipso ferro duxisse vires suas & augmentum videmus. A primo ortu in hanc usque lucem nullus fuit annus, quo non grandior identidem grandiorque fuit numerus advenientium undique ac confluentium à dissitissimis terrarum oris ad hanc beatissimam mentis, sapientiæ, ac sanctitatis arcem, ut à populo armato exemplum peterent melioris cujusdam culturæ atque doctrinæ. Soleo ego, quoties de rerum humanarum conditione cogito, tacite sic mecum pronuntiare, in una hac gente præpotentem illum ac principem rerum omnium Deum magno documento ostendere voluisse, quam possit omnia naturæ cursibus contraria efficere: cum in hoc terræ puncto, quod tam multi Principes ac populi conglobati movere & exscindere voluerunt, inter maris & fluminum ac ventorum tempestatumque injurias, literarum tamen imperium & regnum hoc stare jussit eruditionis. Nolite obsecro existimare me insolenter quidquam facere, si, quarum rerum latentes caussas nemo intelligit, earum initia & primam originem ad Deum refero. Quidquid intra hominum mediocritatem non consistit, cœlo debetur: neque in his a natura datis angustiis claudenda sunt, quæ ab ipsa ducuntur Æternitate. Utique si quis adhuc esse

potest, qui non intelligat immortalem Deum singulari quodam ac inusitato modo res nostras atque hanc ipsam Academiam auxisse, is mecum ea tempora spectet, quæ ab his multum diversa paulo ante fuere. Superioribus aliquot annis, cum paulisper per inducias requiesceret ab hostium assultibus & impressione patria hæc nostra, jam in eo loco atque eo statu eramus, quo apud alias gentes surgere in majus respublica, florere pacis artes, Academiæ, quæ ante desolatæ bello erant, spiritum ac vitam recipere, ac alibi etiam novæ condi solent. Nobis solis alia omnia, hoc est, tristia, dura, aspera evenere. Nata statim ex hoc, ex hoc, inquam, loco, atque ex his ipsis Academiæ nostræ sedibus earum rerum semina sunt, per quæ prope factum erat, ut ipsi nos in nostra viscera ferrum verteremus, ac tandem non literarum tantum bonarumque artium apud nos periret omnis splendor, sed etiam patria tota in cineres atque in ruinam traheretur, ut sine externo hoste eversa miserum in modum atque excisa toti orbi spectaculum præberet rerum humanarum. Nimirum ita res est. pax & quies acrioribus stimulis explorabant animos nostros, felicitate & otio corrumpebamur, &, ut paucis dicam, erga bona nostra non satis cauti eramus. Sumpta mox iterum arma sunt, redintegra-

tum bellum [illegible] reip. præsidium majorque [illegible] rediit. Academia autem hac spe ipsa [illegible]cantis belli recreata ac refocillata est. Jam enim tum, cum arma incepissent parari, sub induciarum exitum restituta illi sua quies est, ut deinceps, quod est dictu mirabile, pax illi in bello esset. Quo quidem ex tempore, cum jam longe acrius, quam unquam ante, hostis potentissimus nos adoriretur, cum Mars totis viribus concussi orbis in nos fureret, nova identidem ornamenta ac insolitas accessiones urbs hæc sensit, ac quotannis plura ac majora habuit quæ cœlo imputaret. Afflicta est gravi & tristi bello Germania, quæ studiorum disciplinarumque omnium diu fuit benigna nutrix. Ejecti per temporum calamitatem suis sedibus homines infiniti, alii jam clari eruditione, & magnis laudibus ac honoribus perfuncti, alii prima scientiarum spatia ingressi, iis in omnibus hic apud nos jucunda fuit requies: ac mirati utique non semel sunt pulpita hæc ac subsellia quotidie eruditissimorum ac clarissimorum virorum vocibus personare, ubi ex propinquo subinde hostium tormenta in obsessas emissa urbes sine periculo ipsi, sine metu audiverunt. Finxit olim fabulosa vetustas Palladem armatam quandam, quam & armis simul & literis præesse voluerunt. Ignoscant mihi Græculi,

homines

homines ventosi & loquaces, sed ignavi iidem imbellesque, nunquam apud illos sedem suam hæc dea posuit. Tribuamus illis litteras, demus multarum artium disciplinamque, non adimamus sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Cæterum qui hæc maximè inter illos colebant, artem militarem, ac virtutem bellicam penitus nescivere. Equidem scio Lacones viros fuisse fortissimos, qui neque mortem, & multo minus hostem formidarent. Sed eosdem respuisse doctrinæ omnem cultum, atque hoc ipsum ambitiose gloriatos esse, id quoque scio. E diversa parte Athenienses si spectes, quos omnis industriæ ac eruditionis fuisse principes constat, quid aliud de illis dicere possimus, nisi hoc quod à maximo sapientissimoque auctore Livio relatum est, bellum eos literis verbisq;, non armis adversus Philippum gessisse? Quare neutra civitas jure sibi suo Minervam illam armatam, quę in omnium ore erat, vindicabat. Credite mihi, Auditores, si ea usquam terrarum unquā, certe apud Batavos habitat. Et, si in hujus gloriæ communionem adjungendi alii sunt, adjungite terrarum deam gentiumq;, Romam: quæ virtutem utramq;, licet specie disparem, judicio & prudentia conjunxit. Equidem illi ipsi Romani, cum Batavos nostros jam tum olim socios & amicos suos appel-

appellabant, quod ille, virtute, & fortitudine praecellerent; haud penitus tamen eorum ingenia perspexere. Pro opprobrio enim aures Batavas, ut indoctas atque rudes, traducebant. De qua re nemo potest ignorare qui fuerint veterum joci [illegible], si veram ejus rei causam exquiramus, non industriae hoc nostrae, neque caeli aut soli vitium tum erat, sed solus [illegible] vulgari potuit illo tempore, disciplinarum neglectus atque incuria. Horrebant apud nos barbarie tunc omnia; & cum singuli Martem & arma spirarent, infelicitate morum temporumque, nondum ad ceteras praeclaras virtutes adjuncta literarum laus erat. At verò sero post, volventibus seculis, cum illa horrida & inculta illuvies abiit, cum traducta ad omnem humanitatem ingenia nostratium sunt, re ipsa atque magnis exemplis compertum est, esse in indole nostra aliquid ad scientias disciplinasque capessendas natum factumque, quod opponi ac praeferri etiam rerum potenti Latio, ac superbae laudibus suis Graeciae possit. Possem ego hic percurrere eorum virorum nomina, qui dudum, antequam ex hac vita ad beatorum religionem & sanctimoniam demigrassent, in hoc ipso, quod nunc aspicimus, Academiae templo atque in his sedibus, doctrina & ingenio aeternitatem quandam & immortalitatem conse-

conſecuti ſunt. Tum & hoc ipſo tempore habemus utique, qui ſuperſunt, atque hic interſunt, homines præſtantiſſimos, qui & divinis ſcriptis ſuis, & eruditiſſima voce efficiunt, ne quid in ullo genere honeſta & ſtudioſa juventus deſideret, quod quiſquam ſummo ingenio, maximoque uſu cognitum ac perceptum proponere aliis & tradere poſſit. Sed nos ne aut defunctos memorando inique præſentes prætereamus, aut præſentes laudando affectaſſe gratiam aliquam, aut quicquam jactantius glorioſiusq; feciſſe videamur, totum hoc, quantumcunque eſt, (quod ſane eſt maximum) ſilentio præteribimus. Deus Opt. Maximus, qui in remp. atque in hanc Academiam benigno ſuo nomine tot beneficia congeſsit, qui inter belli tempeſtates, & inter tot ſeculi mala hoc inſigne & glorioſum otium nobis conceſſit, faveat porro ac propitius ſit ſuis muneribus, & juventutis pectora ad bonas præclaraſque artes inflammet, faciatque, ut & ſuis, & patriæ tandem uſui atque ornamento ſint. Denique efficiat, ut florente rep. atque incolumi ſæpe nobis iterum atque iterum celebrare hunc Academiæ natalem liceat, atque ut is quotannis jucundior nobis lætiorque redeat.

ORATIO

ORATIO II.

De Necessitate & præstantia Litterarum, habita cum Rectoratum deponeretur.

8. Febr. CIↃ IↃ CXXIV

SUPERIORE anno, cum ex hoc loco verba faceremus, singulare dicendi argumentum nobis dederat temporum revolutio, & seculi ipsius ordo. Cum enim is esset quadragesimus & nonus ab Academiæ hujus prima institutione, in quem incidere veterem, & verum Hebræorum Jubelæum, rejecto vulgi errore, constat, tempestate tam solenni natalem atque primos ortus hujus ipsius Academiæ nostræ celebravimus, eodem illo die, quo ante quadraginta novem annos feliciter dedicatio ejus atque inauguratio mirifico studio omnium ætatum atq; ordinum, & incredibili cõcursu totius Bataviæ facta erat. Sed talem dicendi occasionem neque quisquam ex hoc ordine nostro, qui nunc hic adest, nactus ante est, & nemo fortasse nostrum, in hac vitæ brevitate post tam longum temporis decursum nanciscetur. Quare nunc, cum hoc, quod tam

tam rarum atque eximium erat, nobis abierit, quicquid super est, commune ac vulgatum est. Quoniam tamen differendi necessitatem mos hominum, & muneris mei ratio mihi hodierno die imponit, satius utique existimo, ea & dicere & tractare, quæ nova non sunt; quam aliquid cum ambitione & per affectationem conquirere, quod alienum ab hoc loco, atque ab hoc, quod nunc sequor, vitæ genere esse videatur. Scio me non debere in Academiæ umbra de Arcanis reip., de institutis militaribus, aut aliis id genus rebus disserere. Faciam itaque, quod res ipsa, & præclara juventutis, quæ frequens huc confluxit, expectatio postulat. In his doctrinæ sedibus, in hoc sapientiæ & bonæ mentis domicilio dicam, quantum momenti positum in litteris ac liberalium artium disciplinis sit, ad civitatum rerumque publ. incrementum atque stabilitatem. Ea res, etsi nullam habere controversiam apud eos videtur, qui hæc studia nostra amant æstimantque: cautionibus tamen quibusdam atq; temperamento aliquo indiget, ne hoc, quod diximus, præter optimæ ac saluberrimæ rei indolem, redundare ad civium aut reipub. vitia contingat. Dicam autem non verbis ad legem compositis, neque admodum accurato tractationis delectu; sed ut aliud ex alio in mentem incidit cogitanti, ita

quidque

quidque perſequar. Equidem ego circumſpectis rationibus omnibus,quę ad rem hanc facere videntur,ita ſentio,atque ſic animum induco meum, talem eſſe remp. quales ſunt ejus cives, cum profecto ex ſingulis hominibus ſint familiæ, ex familiis civitates, ex civitatibus reſp. conſtitutæ. Quare quæ res animos hominum efficere meliores, eorumque naturam adjuvare poteſt,uti facilius ad id, quod bonum rectumq; eſt, perducantur, ea profecto ad beandum civitatis publicum ſtatum magnam habere vim videtur. Enimvero ſi nihil aliud boni mortalibus literarum cultus attuliſſet, quam quod aſperitatem omnem,& horridos atque feros mores propuliſſet, permultum foret quod tribuere eruditioni mortales oporteret. Humanitate enim uti, id verò eſt hominem eſſe. qua qui carent,eos aut brutis, quibus ſunt pene ſimiles, aggregari, aut procul ab urbibus, inter Barbaros & latrones,cædibus,rapinis,atq; omni immanitate paſci, relicta poſt tergum humani generis ſecuritate, oportet. Diſciplinarum illud munus atque beneficium eſt, quod traducti hominum mores ad civilem quandam vitam, atque ad moderationem & modeſtiam ſunt,cum ante per incultam illuviem horrida omnia & inculta forent, ac triſtis ubique eſſet rerum humanarum facies. At illud vero longe & majus,

& luculentius est, quod eruditio in homine sapientiam virtutemque, si quæ insita ei aut innata est, juvat, roboratque, & in majus meliusque promovet, ut ad reip. salutem atque stabilitatem magni ex ea atq; incomparabiles fructus proficiscantur. Vetus verbum illud est, duplo plus videre, & longe aliis perspicatiore ingenio esse eos, qui vitam in liberalibus studiis egerunt: ut, quemadmodum à circumfuso aëre lumen suum adspectus accipit, ita mentes quoq; nostræ illustrentur, cùm eas artium disciplinarumque splendor irradiat. Non est exigua res ex doctrinæ præceptis intelligere quis sit finis, quid ultimum bonorum omnium: quo modo errores omnes & vanitates, quibus animus à recto tramite persæpe transversus rapitur, circumcidere & amputare possis: quod officium parentibus, patrię, amicis impendendum sit: quo omnes actiones, omnes cogitationes, cōsilia omnia referri oporteat. Quod sit judicis, quod senatoris, quod ducis bellici officium. Quot sint virtutum & vitiorum genera, quibusque modis illas assequi, ab his declinare possis. quibus moribus & legibus temperandæ sint civitates; quibus rebus augeri eæ atque amplificari, ac deniq; copiosissimę & tutissimę fieri debeant. Quæ omnia egregie tradita humano generi, ac literarum monumentis consignata per eos

sunt,

ſunt, qui toto vitæ ſuæ curſu operam bonæ menti dederunt; qui quicquid ſingulari Dei munere, aſſidua obſervatione, ſtudioque indefeſſo conſecuti erant, ut præ cæteris & viderent multa & ſaperent, id omne ad conſequentium ſeculorum uſum poſteris reliquerunt, ne tantæ & tam præclaræ rei fructus una cum ipſis interiret. Utique niſi vita hominum multis circumſepta difficultatibus eſſet, quæ pleroſque per dura & aſpera verſant, ac in manibus potius & opificio illiberali, quam in literarum diſciplinis præſidium rei domeſticæ habere cogunt, eniteſcere reſp. quædam illuſtris atque excellens poterat, cujus omnes cives, non qui imperant modò, ſed & qui his parent, magno animo ſtudia illius veræ elegantisque doctrinæ colerent. Nunc eos ſaltem, quos ſummi Numinis benignitas in rebus auctioribus lætioribusque collocavit, atque in cæteros habere regimen juſſit, ſumma ope atque cura eniti oporteret, ut pectus ſuum earum artium cognitione implerent, quibus inſtructi remp. capeſſere, eamque tutari firmiter ac ſtabilire poſſent. Non ego hic de doctrina quadam loquor, quæ nomine magnifico ignavum otium velet: quæ ad pompam & oſtentationem paretur, per quam ſimplex illa & aperta virtus in obſcuram & ſolertem ſcientiam vertatur, ſed eam, hercle, requiro, quæ vitæ hominum

& rebus gerundis deſerviat; quæ conjuncta cum multo uſu ſit, & animi corporisque exercitationem habeat. Proditum memoriæ eſt, Epaminondam, ducem militiæ fortiſſimum acerrimumque, inter literas natum ita atque educatum fuiſſe, ut ipſa hæc ſcientia cauſa fuerit rerum ab eo præclariſſime geſtarum, cum philoſophiam ſine mollitie aut deſidia ſequeretur, eamque magiſtram ad robur & prudentiam faceret. Eademque ratione de Philopœmene per manus accepimus, etſi in rem bellicam ſtudio & indole propendêret, veterum tamen ſapientum monita ac præcepta eum legiſſe, non omnium quidem, ſed eorum duntaxat, è quibus progreſſum ſe ad virtutem ſperabat facturum: ſemperque illi in ore iſtud fuiſſe; Doctrinam debere ad facta tendere, non otii aut inutilis loquacitatis cauſa uſurpari. Permultum natura indolesq; ad prudentiam valet, ſi ad eam & experientia & eruditio acceſſerit; quarum quidem altera etiam ſola magnum naturæ præſidium adfert; ſed ex utriusque conjunctione quiddam in rebus mortalium eximium & perfectum effloreſcit. Et quidem uſus atque experientia ex iis rebus proficiſcitur, quas quis vidit ipſe in vita, tractavitque, & quibus interfuit. Itaque & unius hominis ætate arctatur, &, cum tempus nobis ad vivendum breve admodum ſit præ-

ſcriptum, ignorari ea neceſſe eſt, quæ aut aliis retro ſeculis contigerunt, aut in diverſa orbis parte geſta ſunt. At ſcientia ea, quæ à literis atque ab eruditione eſt, omnium poſt hominum memoriam, temporum, omnium terrarum res, facta, geſtaque repræſentat; &, quod ſapientiæ primum maximumque munus eſt, rei cujusque cauſam, geſtorumque rationes & conſilia in ſeſe continet. Poſtquam de civibus ſingulis diximus, quos liberalia hæc ſtudia non cultiores modo humanioresque, ſed ſapientiores etiam atque prudentiores faciunt; quid de ipſis rebuspublicis exiſtimandum eſt, quæ ex hujusmodi civibus ſunt, niſi me tacente res loquatur, dicendo evincere haud cupio. Sane Hebræi cum primi omnium gentium literas, diſciplinasque, & rerum tum cœleſtium, tum humanarum ſcientiam ab immortali Deo didiciſſent, atque regundæ reip. inſtituta quædam ejusmodi haberent, quę omnium eſſent præceptis potiora; diutiſſime regionem maximam fertiliſſimamque tenuerunt per duodecim tribus, quæ admiranda fæcunditate ſingulæ in magnitudinem gentis excreverant. His inſtitutis dum inſiſterent, nihil adverſus eos vis hoſtilis, bellorumve tempeſtates, aut alia id genus mala valuêre. Semper cladibus ſuis majores erant, & per cædes ac per damna animos opesq; ſumebant ab ipſo

ferro. Ex hac gente ad propinquos Ægyptios Phœnicesq; propagata doctrinæ semina, incredibile dictu est, quantum non claritudinis modò, sed prosperitatis in eas oras intulerint! Jam Græci, qui artes suas liberales, ac lectissimarum rerum cognitionem, sapientiamque omnem Ægyptiis ac Phœnicibus imputant, quemadmodum ingenii doctrinæque principes erant, ita florentissimo reip. statu omnia circum late subegerunt. Inter hos Alexander, cum iisdem artibus disciplinisque eruditus erat; cum Aristotelem, aliosq; primarios seculi viros rerum per terræ orbem gerendarum autores testesque habebat, regiones difficillimas, & quicquid ubique barbararum gentium erat, non minus cito victoriis suis, quam passibus peragravit, plane uti jam verum esset, quod toties jactatum erat, Græcorum prudentiam, Barbarorum verò propriam esse audaciam. Ipsos quin etiam Romanos terror ille mundi adortus fuisset ac prosternere etiam potuisset, nisi jam ante Romani à Græcis eandem illam regundæ reipublicæ in bello atque in pace doctrinam, easdem artes, eadem studia, à Græcis hausissent, quibus muniti adversus Imperatorem pari disciplina pollentem, iisdem præsidiis valuissent. Ex quo luculenta illa maximi gravissimique scriptoris Titi Livii extat dissertatio, cum exquirit ille lon-

go eruditoq; ſermone quinam eventus Romanis rebus futurus fuerit, ſi relicta Aſia in Italiam, Alexander veniſſet, ibiq; cũ eo foret bellatum. Non committam ego, ut extera omnia perſecutus, præteriiſſe domeſtica videar. Nimirum ſi quis conſideret, cum à ſtatu incultæ naturæ diſceſſeris recta doctrina ad immutandas hominum res quantum poſſit, ille in nos, extremos, inquam, Belgas ac Germanos intueatur: qui cum Taciti Procos. temporibus nec urbes, nec leges, nec certam reip. formam haberemus, nunc fere cæteras gentes ſive urbium magnitudine, ſive multitudine, ſive militari laude, ſive regundarum civitatum inſtitutis ſuperamus. Adeo nihil negatum illis eſt, quorum ad induſtriam eximiamque naturam artium liberalium cultus acceſſerit, ut vel hoc dicere publici ſtatus munimentum firmiſſimum audeam, non modo ſi ea tempora occurrant, quibus in pace vivitur; verum etiam ſi bello atque armis res gerenda ſit. Ac de pace quidem dicere ſupervacuũ forte ſit, cum ornari eam augerique literarum diſciplinis conſtet, quæ vere ſunt otii & quietis honeſtamenta. Cæterum in medio bellorum tumultu, cum in armis atque in vi jus eſt, ſi doctrinam, quæ ex literis eſt, multùm valere contendero, nemo mihi quiſquam adverſabitur, qui militiam non tam corporis quam animi viribus pro-

procedere, ac conſilio hic præcipue prudentiæque locum eſſe meminerit; quæ res ſtudio & meditatione ex veterum lectiſſimis præceptis, atque ex tot ſeculorum eventibus vel augentur inſigniter, vel etiam comparantur. Eſt illud jampridem periculo atque negotiis compertum, boni Ducis atque Imperatoris eſſe non minus arte ſuperare quàm gladio. Quid credimus nobilius in re bellica eſſe, quam ſcientiam inſtruendæ aciei, vallorum, machinarum, & tot, tantorumque, quæ uſus exigit, inſtrumentorum? Atqui ex Matheſi, celeberrimâ illâ maximaque doctrinæ parte, hæc ſunt: eaque tradidêre olim homines eruditi Ælianus, Vitruvius aliique, qui ob tantum beneficium reges principesque, cæterosque rerum dominos habent debendi reos. Hæc eſt ea cura, quæ magnam illam Cæſaris Dictatoris, quæ nepotis ejus Octavii celſam animam fatigavit; qui inter caſtra, atque inter claſſicorum ſtrepitus libris invigilarunt, non iis modò, quibus, ut dixi, ars militaris conſignata eſt, ſed his quoque, qui ad omnem Philoſophiam, ad vitæ communis inſtitutionem, atque etiam ad literarum elegantiam & amœnitatem pertinebant. Eadem cura Lælium & Scipionem, duo belli fulmina, verſabat; quorum opera in militia, in otio, in negotio civium Rom. quiſque ſuo tempore uſus eſt ſine ſuper-

ſuperbiæ: quos certum eſt, ut mores etiam civium fingerent formarentque, ad vulgaria & communia deſcendiſſe, ac P. Terentium Afrum in conficiendis comœdiis adjutaſſe, aſſiduóque una ſcripſiſſe. Faceſſat longe illa Caji Marii efferata, & indigna bono cive vox, non placere ſibi literas: inutilem eſſe eam ſcientiam, quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerit. Audite obſecro; homo ruſticus, incultus, enormis ſtrenuè & cum oſtentatione doctrinam ſpernit. Et quid fecit igitur ſapiente dignum, qui hæc dicit? Sanguine, cædibusque, & mille malis remp. implevit: crudelitatem in omnes cives exercuit, etiam in eos, quorum nullum erat aliud crimen, niſi quod mori poſſent. Homo factioſus, inquietus, truculentus; qui ſi doctrinæ præcepta vel leviter attigiſſet, didiciſſe poterat, haud plus contendere in rep. quemque debere, niſi quantum probare ſuis civibus poſſet: vim neque amicis, neque patriæ afferre oportere. Sed quis tandem exitus illum ſuſtulit? dignus profecto fatuitate ejus. Annos natus ſeptuaginta, is, qui primus inter mortales ſeptimum conſul fuerat creatus, qui cenſum opesque multis regibus pares poſſidebat, ſortem lamentabatur ſuam, quaſi egenus, & nondum conſecutus ea, quæ appetebat, ante tempus & immature è vita decederet. Qua

ex re bene illud ac divinè Plutarchus de illo indicat, ſatis illum pœnarum dediſſe, cum ſapientiæ ſtudium neglectum ſeſe ulciſceretur, ita ut ejus contemptori in ſumma etiam proſperitate nunquā fuerit bene. Nihil jam opus eſſet literarum cauſam amplius agere, aut oſtendere eas rebusp. magno præſidio & ſtabilimento eſſe, niſi ex adverſo quidā nobis occurrerent, qui reſp. quaſdam memorant, Græcorum & Romanorum ſcilicet, quæ, cum ad ſummum doctrinæ & artium veniſſent, ceciderunt utiq; & ſubverſæ tandem ſunt. Verba magna invidiæ & malitiæ augendæ & hæc & alia eſſe ſcio. Non enim profecto hæc eruditionis, non diſciplinarum culpa fuit: quarum præceptis regulisque, ſi civium mores ſtetiſſent, non vis externa, neque cunctæ gentes conglobatæ movere potuiſſent utrumque iſtud imperium. Sed habet hoc omnis magna fortuna, ut ex ſumma rerum affluentia vitium trahat, cum à negotio ad otium, à temperantia ad luxum, à bonis rectisque artibus ad fœda omnia & prava deſciſcitur. hinc ſcelera erumpunt, & improba vota, hinc ſeditiones, factionesque, quæ tandem in iram ſummi Numinis, veluti ultima malorum vertunt. Ita tandem oneri ſuo fortuna cedit, ac proprio pondere ſubſidit, ut defeſſi & exangues cives, mutuis vulneribus fracti, regi alicui aut exteræ nationi

prædæ sint. Quod utique in duabus illis rebuspublicis, quas memoravi, egregie contigisse, haud difficile esset magnis documentis comprobare, si hoc & temporis ratio, & mea vestraq; patientia ferret. Addunt etiam, si Deo placet, de Turcarum regno nescio quid; quod cum in omnibus gentibus formidabile sit, ejusmodi tamen est, ut omnes ex eo literæ, omnes artium liberalium disciplinæ lege quadam procul exterminatæ sint. Equidem ego nullam felicitatem in mera & horrida barbarie agnosco, quæ aliena ab omni humanitate sit; sed nec ullus reip. beatus status in fœdissima servitute esse potest; in qua omnes earum regionum incolæ ætatem agunt, quibus ille non rex, sed tyrannus tanquam mancipiis, non tanquam civibus imperat. Est ita natura comparatum, ut dimidium virtutis Deus Opt. Max. illis auferat, queis libertatem semel ademit. Et hoc igitur illud ipsum est, cur doctrinæ studia violentus ille Princeps procul à finibus suis arceat. Scit enim facile futurum, ut, cum artes disciplinæque ingenuum in homine pectus faciant, in libertatem suam se vindicent qui tantæ rei bonum semel intellexerint. Ad hæc, magni sua interesse credit, ne errores & deliria Mahometicæ religionis pateant; quæ nescire non potest, qui studiis liberalibus excultus falsum potius à vero discer-

nere, quam ſupina ignorantia omnia & putida & vernilia admirari mavult. Ut jam non addam, triſte illud & dirum imperium non hercle ſuis ipſius viribus, aut bonis reip. inſtitutis, ſed per Chriſtianorum & ignaviam, & diſcordiam creſcere: qui ſi ambitionem ſemel eam & æmulationem deponerent, quæ ſpecioſis & fucatis quibusdam prætextibus in varias partes, atque in ſeceſſiones eos abduxit, longe jam melior lætiorq; rerum ſtatus orbi Chriſtiano illuceſceret, & literarum, bonæque mentis fructus citò ad eas nationes proferretur, quæ ſordibus jam ſuis, inſcitiaque, & illuvie ingemiſcunt. Sed tantam & tam jucundam rem optare potius, quam, ut conditio horum temporum eſt, ſperare nobis licet. Interim ingentes & immortales gratias immortali Deo debemus, cujus eſt in Bataviam hanc noſtram, in hoc terræ punctum, tanta & munificentia & benignitas, ut in his ipſis ſedibus, atque in hoc noſtro Athenæo, artes omnes ſcientiæque, non, ut apud barbaras gentes, exulent, neq; etiam, ut fit apud multos Chriſtiani orbis populos, ineptis aut adulterinis coloribus ad defendendos pravos quosdam religionis errores incruſtentur; ſed fide quam optima, ad veterum morem & majeſtatem, in florentiſſima libertate excolantur. Cujus rei cauſa ex regionibus omnibus Europæ diſſitiſſimis,

tiſſimis,tanquam ad quandam ſapientiæ bonæque mentis arcem, magnus cotidie fit concurſus ab his, qui doctrinæ melioris, & incorruptæ antiquitatis exemplum quoddam à nobis, & imaginem petunt. Faxit ille idem clementiſſimus Deus, ut hæc, quæ in nos contulit munera, propria nobis & perpetua ſint,ſuisque beneficiis porro faveat ad reip. noſtræ & omnium bonorum ſalutem atque incolumitatem.

ORATIO III.

Ad Authent. habita, C. ne filius pro Patre. habita cum Rectoratum deponeret.

8.Febr. cIↃ IↃ cxxxiii.

UM dicendi neceſſitatem hodierno die mihi impoſuerit muneris mei ratio, fallam expectationem veſtram, & à more meo, quem ſequi in his ſolennibus diſſertationibus ante conſuevi, recedam paulisper, ac longe diverſo vos ſermonis genere tenebo.

tenebo. Non enim Oratorem ego nunc, sed Jurisconsultum agam, atque ex Constitutionibus Codicis id argumentum tractabo, quod & vobis scitu utile, & huic tempori esse consentaneum scio. Nolite existimare omnia, quæ libris legum nostrarum continentur, esse tetrica, spinosa, ac JCtis. pervia. Sunt enim in his utique quædam ejusmodi, quæ, ut ad omnes omnium disciplinarum artiumque cultores pertinent, ita etiam capi atque intelligi æqualiter possunt ab omnibus. Non referam ejus rei plura documenta. Extat luculenta ac celeberrima Frederici Ænobarbi constitutio, quam vulgo *Authenticam, habita*, appellant: quæ in Justiniani Codicem relata est sub titulum, *Ne filius pro patre, aut pater pro filio conveniatur.* In qua summus ille Princeps uberrima quædam beneficia tribuit illis, qui in Academia vivunt, atque illic in doctrinæ studia incumbunt. Ex hac Authentica si pauca quædam, quæ maxime enitescunt, exsecutus fuero, nihil hercle inepte aut præter rem facturus mihi videor. Hoc enim ipsum cui potius, quam mihi convenit, qui & juris professione fungor, & hoc anno jurisdictioni & privilegiis Academiæ præfui? aut quando potius faciendum est, quam hoc ipso tempore, cum statim mox post novi Rectoris, successoris mei, creationem recitabuntur ea statuta,

ta,

tá, quibus augetur indies eſfloreſcitque in hac urbe literarum doctrinæque decus? Sed faceſſat operoſa excuſatio, ubi argumentum nobis res ipſa dictat: &, quicquid convenire noſtro inſtituto videbitur, id omne ſine apparatu, ſine molimine dicamus. Utique hæc non eo pertinebunt; ut privilegiis veſtris ad faſtum aut ad inſolentiam vos inflammem. (Nulla res magis abhorret ab indole mea, cui ipſa veritas, & gravis ac recta ratio ſemper placuit.) Sed ut ſciatis qua ex cauſa & quibus hæc data ſint, atque ut iis recte utamini. Enimvero Fridericus Barbaroſſa, laudatiſſimus Imperator, cum Germaniam Italiamque armis perdomaret, ac jam victrices copias transferret in Aſiam; non ſatis præſidii ſibi eſſe in belli proſperis ſucceſſibus ratus eſt, ſed animum ad eas res convertit, quibus potiſſimum in pace atque in otio indiget reſpublica. Quare primum jura feudalia in certos libros & titulos redigi juſſit: atq; his multas ſanctiones adjecit; ac Novellæ conſtitutionis de pace tenenda author fuit. Nondum ſublata alia ſeculi incommoda erant. Diu incubuerat terrarum orbi horrida & inculta barbaries: ac bellorum impetu perculſæ atque proſtratæ jacebant artes, diſciplinæq;. Exiſtimavit igitur ille, id quod res eſt, non poſſe reip. hæc ſua ornamenta reddi, niſi magnis privilegiis bene-

neficiisque excitarentur mortales, ut doctrinæ ac bonæ menti operam darent. Versabantur ei ante oculos non pauca, quæ veteres Romani singulari jure pridem studiosæ juventuti concesserant. Quippe & filiusfam. studiorum gratia absens, furtumque aut injuriam passus, vel viaticum mutuo datum repetens consistere hoc casu in judicio absque patris consensu potuit, ne, dum pater expectatur, impunitum [a] maneat maleficium, vel filiusfam. mendicare aut fame perire cogatur. Et rursus Senatusconsultum Macedonianum in eo creditore cessabat, qui filiofam. studiorum causa alibi degenti pecuniam ad necessarios [b] sumptus subministrasset; cum ad paternæ pietatis officium pertinebat non modò filium alere, verum etiam necessarias ad studia impensas eidem erogare [c]: quasi parentes Deus Opt. Max. magis filiorum moribus, quam corporis educationi [d] præposuerit. Quam rem si neglexissent parentes, filius ipse eos alere ex lege Decemvirali non tenebatur [e]. Ad hæc & illud receptum ante Friderici tempora à Romanis fuerat, ut prætor non eos modo in integrum restitueret, qui læsi essent dum reip. causa aberant [f], sed his quoque

eandem

a L. 18. Parag. 1. ff. de Judic. b. L. 7. Parag. 13. ff. ad SC. Maced. c. L. 6. Parag. 5. de Carb. edict. d L. 12. Parag. 3. ff. de admin. tut. e Plut. in Solon. f L. 1. Parag. 1. ff. ex qu. caus. major.

eandem opem polliceretur, qui ſtudiorum cauſa abfuiſſent, tanquam illa juſtiſsima abſentiæ ratio[a] eſſet. Poſtremo quamvis liberi emancipati, quæ à patre vivo acceperunt, conferre poſt mortem ejus & imputare in legitimam tenebanturb[b], tamen ea, quæ pater emancipato filio ſtudiorum cauſa elargitus eſſet, in legitimæ computationem non veniebant[c], cum non repetendi, ſed donandi magis animo, & paterna pietate impendia ejuſmodi pater erogaſſe præſumeretur[d]. Hæc omnia Fridericus & ante conſtituta fuiſſe à Romanis rerum Dominis ſciebat, & reduci ſingula in uſum voluit. Cæterum quo citius promptiusq; ex Barbarie caput ſuum extolleret eruditio, novam hanc; de qua dicere cœpi, conſtitutionem Authenticam addidit, & Codici expreſſim inſeri juſſit: in qua ille poſt adhibita Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, omniumque judicum, & aliorum ſacri palatii procerum conſilia, omnibus, qui ſtudiorum cauſa, & maxime ob addiſcendas Leges peregrinantur, hoc ſuæ pietatis beneficium indulget, ut ad ea loca, in quibus ſtudia, exercentur, tam ipſi, quàm eorum nuntii veniant, & ſecurè habitent, atque ut nullus tam audax inveniatur, qui aliquam his inferre injuriam au-

a L.28. Parag. ff. ex qu. cauſ. maj. b L. 6. l. 9. C. de collat. l. 29. C. de inoff. teſt. c L. 50. ff. fam. erciſ. d L. alimenta. 11. C. de neg. geſt.

deat. Equidem ex his Imperatoris verbis mirum in modum gloriosè se efferunt juris nostri interpretes, cum primam præcipuamque Friderici curam ad legum studiosos pertinere observaverunt. Quorum scientia idem Imperator subjicit totum mundum illuminari,ac vitam civium informari,ut Deo & Principibus,Dei ministris, obsequium & obedientiam præstent. Non potuit à Friderico luculentius testimonium perhiberi nostro Ordini. Noverat ille ex sacro summi Vatis Danielis [a] oraculo,eos,qui hanc artem edocti forent, fulgere quasi splendorem firmamenti, &,qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellas quasdam censeri in perpetuam æternitatem. Meminerat ex sapientissimi Salomonis judicio [b], leges lucem & viam hominibus præbere. Quare in his Reip. incolumitatem & tutelam consistere; ac recte Pomponium inter summa juris capita ponere religionem in Deum, atque ut patriæ, & parentibus pareamus [c]. Hæc res Friderico causam dedit, ut de JCtis nostris tam magnifice sentiret, cum cæterarum disciplinarũ alumnos per sequelam duntaxat & tacito sermonis sensu comprehenderet. Utique non debet aliarum rerum disciplinis quidquam detrahi. sed neque assentiendum

est

a Daniel cap. 12. b Proverb. 6. c l. 2. ff. de just. & jur.

eſt Cebeti Thebano, cum in tabula ſua Criticos & Poetas in ordine eorum ponit, qui vana ſcientia ſe oblectant, hoc eſt, qui hordeo & avena paſcuntur. Intelligo enim magnum in his rebus momentum etiam ineſſe ad rectæ veræque doctrinæ decus, ſed tamen non iniquam rationem ſecutus Fredericus in hac Authentica fuit, cũ juriſprudentiæ tribuit plurimum; quam diſciplinam Plato regiam nominavit propterea, quod ad reges principeſque, adque ad eos, qui cum his quotidie una ſunt, pertinet. Porro non eſt cur addubitet quiſpiam, an privilegium hic aliquod ſtudioſæ juventuti Fridericus det, qui injuriam illis fieri vetat, cum ex jure communi, nec alius quiſquam indoctus plebejuſve impune injuria afficiatur. Sed utique omnino jus ſingulare, quod hic ſtatuitur, in ipſo genere pœnæ ſitum eſt. Cum enim actio in quadruplum cæteris tunc demum concedatur, ſi quid illis fur aut prædo lucri faciendi cauſa abſtulit: quæ autem a contumeliæ tantum cauſa alicui eripiũtur, aliam prorſus diverſamque & longe minorem æſtimationem in legibus noſtris habeant, placuit Friderico hæc, quæ etiam per ſolam contumeliam ſine lucrandi animo ademþta ſtudioſis eſſent, in quadruplum re-

a Arg. l. 39. ff. de furt. & l. 2. Parag. 4. ff. de privat. delict., l. 1. Parag. 2. ff. de furt.

ſtituti. Accedit quod etiam iiſdem infamiam ipſo jure irrogari, ac omni dignitate eos privari idem ille Imperator hac lege voluit. Denique quod eaſdem etiam pœnas urbium locorumque rectoribus ponit, qui vindicare hujuſmodi injurias neglexerint. Aliud beneficium, quod hæc Friderici lex inſuper præclaris ſapientiæ alumnis concedit, eſt, ne ob alterius provinciæ, urbisve factum, aut delictum, aut debitum poſſint in hos fieri pignorationes, quas Repreſſalias vocāt, neve ex ea cauſa capi, vinciri, aut detineri poſſint. Quod licet jure communi ſatis cautum eſſe Imperator noſter hic ait, tamen novo privilegio opus eſſe exiſtimavit propter perverſam quorundam conſuetudinem, qui talem barbariem in uſum revocaverant. Aut forte ſpecialiter & nominatim in ſcholaſticis id ſtatutum voluit Fridericus, ut magis timeretur, quod ſpecialius interdictum erat, quemadmodum de clericis Gregorius a Pontifex in jure Canonum tradidit. Nondum claudi his finibus potuit optimi Principis Friderici benignitas. meminerat ille milites, ne à ſignis ſuis avocentur, judicem habere b non alium, quàm ducem ſuum, ſi litigandum ſit. Et conſimiliter igitur, honeſtiſſimarum artium diſciplinarumque ſtudioſos,

ſos,

a Cap. 1. de iniur. in 6. b L. 6. C. de juriſd. l. 18. in pr. C. de re milit.

ſos, ſi eos actor aliquis in jus vocaſſet, obtentu forenſium controverſiarum, diſtrahi à literis noluit, ſed optionem illis reliquit, utrumne coram doctore ſuo, an coram civitatis Epiſcopo defendere cuperent cauſam ſuam: cum alias utique conſtitutum jure communi ſit, quoties pluribus locis conveniri aliquis poteſt, electionem fori dandam eſſe actori, non reo[a]. Hæc ſunt illa, auditores, quibus veterum Romanorum in vos munificentiam auxit ſuperavitque Fridericus Barbaroſſa. Propter quæ & manibus ejus bene precari, & conſecrare nomen ejus literarum monumentis omnes bonos eruditosque decet. Neſcio quo vitio humani ingenii id fiat, ut vetera fere omnia curioſe conſectemur, præſentia autem ſeculi bona non ſatis aut ſciamus aut indagemus. Scio ſupra opinionem veſtram fore id quod dicam, ſed dicam tamen. Longe illa hodie majora & ampliora ſunt, quæ per glorioſiſsimam & pulcherrimam æmulationem adjecerunt ad Romanorum omnium atque ad Frederici beneficia Patres Patriæ noſtræ, illuſtriſsimi Bataviæ Ordines. Id autem dignoſci niſi ex comparatione non poterit. Eam ego pauciſſimis verbis perſtringam, quo magis grati ſitis erga tantarum rerum auctores. Tribuit Friderici conſtitutio illud, ut ſecure

[a] L. 2. Parag. 2. ff. de eo, quod cert. loc.

quisq; proficiſci ad ea loca poſſit, ubi ſtudia exercentur, atque ut in illis ſecurehabitet. Quibus verbis nihil aliud continetur, niſi ut ſupradictis perſonis nemo injuriam inferat. Quare cum verba juris ſingularis ſint ſtricte accipienda [a], recte interpretes communi conſenſu tradiderunt, poſſe ab his & mercium portoria in itinere exigi, & ab iisdem vectigalia, cum in Academiis habitant, peti: quoniam ſine ulla injuria exigũtur publicæ præſtationes. & functiones, quæ Principi & reipublicæ debentur [b]. At vobis & omnia portoria huc venientibus, & quædam etiam vectigalia apud nos morantibus remiſit Ordinum liberalitas. Fridericus privilegium fori ſtudioſis tunc demum conceſſit, cum rei ſunt, & in jus vocantur, ut agnoſcere judicem vel doctorem ſuum, vel urbis Epiſcopum poſſint. Quod ſi actores ſint, commune cum omnibus aliis jus habent, & rei forum ſequuntur [c]. Apud nos, contra legum regulas, ſive actores, ſive rei eſtis, non alios, quàm proprios, id eſt, ſingulares judices habetis: neque ad vos Epiſcopi ullius, aut aliorum Eccleſiaſticorum pertinet jurisdictio. Fridericus in cauſis tantum civilibus privilegiarium judicem vobis conſtituit; in delictis vero

a. L. 14. l. 15. l. 16. ff. de ll. b Donell. ad h. auth. num 7 8. 9. 10. Diſ. Pac. ad h. auth. n. 31. per l. 5. C. de vectig. & commiſſ. & Gilkenius ibidem n. 38. & ſeqq. uſque ad num. 47. c L. 2. C. de juriſd.

vero cognitioni cujuslibet judicis vos subjiciunt interpretes [a], quia privilegio indignus est, qui illo abutitur [b], & reatus & crimen tollunt omnem & honorem [c] & fori præscriptionem. At apud nos supra omnium fere gentium exemplum utriusque generis causa apud Senatum Juridicum Academiæ peragitur. Ad hæc in ipsis etiam civilibus causis legum doctores Judici [d] Academico locum tunc duntaxat dant, quoties contractus in Academia est initus. si alibi gestum negotium sit, nec ratione contractus conveniri [e] in Academia potest, qui alibi contraxit; nec ratione domicilii, quia jure pervulgatum est, eos [f], qui studiorum causa in aliquo loco morantur, non credi illic domicilium habere. Apud nos nulla ejus discriminis ratio habetur, ne eorum jura coarctentur, qui sub fide nostra sunt. Postremo Friderici constitutio minime eos spectavit, qui literis operam dant in patria sua; sed peregrinantibus duntaxat consuluit. in quo uberiora sunt Ordinum nostrorum beneficia, quæ omnibus in universum patent. Puto vos satis percepisse, Auditores, quam hæc vobis & utilia, & honorifica sint, quæ Patres Patriæ nostræ vobis indulserunt, quæ constan-

a Pac. ad h. auth. num. 70. b L. 37. in fin. ff. de minor. c L. 1. C. ubi senat. vel clariss. d Pac. ad h. auth. num. 71. e L. 19. Parag 1. ff. de judic. f L. 2. C. de incol.

ter & magna cura ſemper & ampliſsimus hujus urbis Magiſtratus, & clariſsimorum Profeſſorum Senatus fovet quotidie tueturque. Hæc res effecit, ut Academia hæc noſtra non Bataviæ duntaxat, ſed totius Belgii illuſtre miraculum ſit. Quæ jam à multis annis elegãtiarum omnium ſedes, literarum domicilium, Muſarum ac Gratiarum auguſtiſſimum ſacrarium fuit. quæ ex ipſis belli initiis nata primum, mox inter belli calamitates, quod prope inauditum eſt, per damna, per cædes ab ipſo ferro duxit vires & augmentum. Eodem autem modo, atque iisdem incrementis res noſtras etiam deinceps ad ſummum culmen proceſſuras eſſe fidenter auguror ominorque, ſi procul ab omni luxu & faſtu ea vigilantia, modeſtia, ac indefeſſa diligentia fueritis, quam in candidatis ſuis efflagitat bonæ mentis ardor. Ait Fridericus, ſe hæc privilegia vobis dediſſe, quod eorum miſertus eſſet, qui ſcientiæ amore exules, facti de divitibus pauperes, ſemetipſos & corpora ſua curis & meditationibus exhauriunt, vitamque ſuam & valetudinem periculis exponunt. Hoc qui faciunt, digni verè his privilegiis ſunt: neque commune quicquam cum iis habent hi, qui titulo, non re ſtudioſi ſunt, & præclari nominis appellatione abutuntur: qui inter graſſationes & pocula, atque in luſtris & ganeis

ac

ac popinis magis quam inter libros ætatem agunt. Commemorat D. [a] Hieronymus, laudandum esse non quod quis Hierosolymis vixerit, sed quod ibidem bene vixerit. Traditum in jure Canonico est, merum mendacium esse, Episcopum [b], Sacerdotem, vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini facere. Privilegia militibus concessa, his solis competunt, qui in expeditionibus sunt, & pro salute patriæ excubant: eandem rationem esse in studiorum causa, atque in iis beneficiis, quæ diximus, necesse est. Sed meliorem mentem præclaræ nostræ juventuti Deus Opt. Max. largitur, cum ingentem de virtute contentionem inter plerosque concitavit, ut ad sapientiæ & bonæ mentis templum non remisse nec oscitanter festinent. Faveat porro propitiusque sit tantis muneribus suis idem ille Deus, efficiatque, ut ex his Academiæ nostræ sedibus majora quotannis commoda ad Reip. nostræ salutem atque stabilitatem profluant.

a C. gloriam. 71. circa fin. 12. q. 2. b C. cavete 22. q. 2. c L. 16. l. 17. C. de test. mil.

ORATIO IV.

De Annis Climactericis, & eorum vi in rerump. & civitatum Conversione.

Habita 8. Febr.: cIↄ Iↄ c xxxiix. cum Rectoratum deponeret.

AM hodie annus decimus & quartus est, cum Rectoris Academici munus primo depositurus verba ex hoc loco publice facerem. Contigerat autē illud tunc mihi nescio qua sorte, ut singulare dicendi argumentum daret temporum revolutio & seculi ipsius ordo. Erat enim is annus quadragesimus & nonus ab Academiæ hujus prima institutione, atque idem ille illuxerat dies, quo feliciter dedicatio hujus sacrarii atq; inauguratio mirifico studio omnium ætatum atque ordinum, & incredibili concursu totius Bataviæ ad hunc octavum Februarii diem ante annos quadraginta novem facta erat. Nimirum majores nostri, sapientissimi cordatissimique mortales, cum in omni re septimum quemque annum magnam habere

habere vim, atq; esse Criticum & Climactericum vellent; tum verò in anno quadragesimo nono inesse grandius momentum judicabant, propterea, quod & numerus sit quadratus, & ex septenario septies multiplicato resultet, cui inter numeros deferebatur multum. At nunc verò hodie, hoc eodem octavo Februarii die, qui Academiæ hujus natalis est, annum habemus sexagesimum & tertium, quem antiquitas omnis Climactericum Magnum appellavit, quia cæteri fere anni critici & scansiles ex imparibus quidem numeris, sed ejusdem generis constant, quadragesimus nonus videlicet ex septies septem, & octuagesimus primus ex novies novem: at hic sexagesimus tertius non ex uno climate, septenario nempe vel novenario, sed ex duobus diversi generis imparibus, ipse etiam impar, sit conflatus, ex novies septem, & ex septies novem. In quo omnis vetustas majorem quandam vim efficaciamque inesse credidit, ut singula hujus momenta observaret multo exactius pensitatiusque, cumque Ægyptii Androdem, Græci autem etiam Androclem appellaverint. Quare profecto qui jamdudum ante in hoc ipso loco atque in hac conventus celebritate priorem illum gradarium ac criticum annum non prætermisi indictum, non debeo etiam hoc tempore præterire hunc, qui notabilis

semper

ſemper præ cæteris atque illuſtris fuit. Ac tunc quidem alia tractabam & longe diverſa, ſed huic diei tamen ac feſtæ ejuſdem ſolennitati etiam conſentanea. Dicebam quippe magna olim religione Græcos Romanosque coluiſſe eum diem, quo in lucem editi eſſent, & munus annale Genio ſolviſſe, ſanguine omni & victimarum mactatione abſtinuiſſe, ea autem duntaxat & dixiſſe & feciſſe, quæ boni fauſtique ominis eſſent. Et ſicut ea res juſtam rationem in ſingulis atq; in privatis quibusque habuit, cum annos vitæ recurrentes grate numerare quoddam pietatis munus eſſe videretur; ita profecto in natalibus rerumpublicarum aut civitatum aliorumve ingentium corporũ longe majorem hujus obſervationis cauſam fuiſſe, quia majus momentum trahunt hæc, quæ publica ſunt, & ad univerſitatem quandam plurimorum ſimul hominum pertinebant. Fuiſſe olim L. Taruntium quendam, hominem apprime Chaldaicis rationibus eruditum: eum urbis Romæ natalem repetiiſſe ab iis Parilibus, quibus ea à Romulo condita fuiſſet: Romamque, cum eſſet in jugo Luna, natam eſſe dixiſſe: atque ex eo factum eſſe, ut dies XI Cal. Maji, qui in id ipſum tempus incidit, ſumma Romanorum gratulatione celebraretur. Ad hæc inſuper eodem modo diem 5. Idus Majas, quo Conſtantinopolis

condita

condita eſſet, magno fuiſſe in honore omnibus civibus: atque ex ea cauſa etiam Impp. Valentinianum, Theodoſium & Arcadium, in l. 7. C. de feriis, dies natalitios urbium harum maximarum, Romæ, inquam atque Conſtantinopoleos, feſtos ſacroſque eſſe juſſiſſe, uti quotannis vota publica conciperentur in annum proximum aut plures ſequentes. Quin & non civitatis tantum, ſed etiam natalem Salutis diem fuiſſe, quo die Romæ dicatum Saluti templum: & Majas Idus majorem quandam ac inuſitatam habuiſſe ſanctimoniam, quod eo die Mercurii ædes fuiſſet conſecrata. Proinde non eſſe novum, natales, ortum, & incrementa hujus Academiæ ſtato die memorari, quæ non Bataviæ duntaxat, ſed totius Belgii illuſtre miraculum eſſet, ubi jam à multis annis elegantiarum omnium ſedes, literarum Muſarumque domicilium, ac bonæ mentis auguſtiſsimum ſacrarium fuiſſet. Denique addebam in anno quadrageſimo nono, qui climactericus eſt, illud etiam eximium fuiſſe, quod Populus olim Judaicus, qui leges ſuas ſanctionesque ab immortali Deo acceperat, quotiescunq; longa dies fatalem illum temporis orbem perfecerat, ut jam ad annum quadrageſimum nonum eſſet perventum, ea tempeſtate proprio ritu quodam ex Dei mandato Jubilæum agitaverit, quoniam is

utique

utique annus ſepties ſeptenus erat. Ineptos autem fuiſſe Hebræorum magiſtros, ſive Rabbinos, febriculoſos mortales, dum anxie quæſiverunt, cur in ſacro Codice Jubilæus quinquageſimus annus diceretur. Totum quippe illud ex inſcitia literarum eſſe profectum, quia communem hominum ſermonem haud intellexere. Nam & ſæpe populari uſu, quem penes vis & norma loquendi eſt, ſeptimanam octiduum appellari: & olim maximos ſcriptores paſſim Olympiadem, quæ duntaxat quatuor annorum eſt, quinquennium vocaviſſe. Hæc, & id genus plura alia, neq; auditu indigna erant, & tunc ea executus ſum, cum ante annos quatuordecim natalem hujus Academię, quadrageſimum nonum annum nimirum, priorem climactericum, celebraremus. At nunc vero, cum ſexageſimus hic tertius ſeſe offert, qui annorum ſcalarium princeps habetur, & curas omnium pene Mathematicorum fatigavit, omittenda hæc ſunt, quæ ante tractavi; atque aliud quiddam excutiendum eſt, quod à maximis eruditiſſimisque quibusdam hominibus conſtanter traditum, pectora pene omnium pervadit turbatque. Nimirum inhæret plerisq; illa pervulgata opinio, eſſe in climactericis annis vim quandam, quæ non hominibus tantum ac vitę eorum & fortunæ, ſed rebuſp. etiam atq; regnis, & imperiis interitum

teritum

teritum, aut certe mutationem quandam in pejus meliusve, vel grande periculum adfert. Hæc an vera ſint, & quid tribuendum huic opinioni ſit, id verò exquirere operæ pretium foret. Equidem ego ut veterum receptiſſimis ſententiis non libenter obluctor, ita exiſtimo ſervile & ingenuo homine indignum eſſe, præjudicatis opinionibus ſe mancipare. Quod ſi quid uſpiam ſit in artium diſciplinis cum aliqua ſuperſtitione & anilium rerum deliramentis conjunctum, id vero neque probare ego poſſum, & libenter nomen meum inter hos profiteor, qui ea reſpuunt atque averſantur. Plane autem exiſtimo neque hæc, quæ multi pertinaciter de vi annorum climactericorum aſſerunt, juſtis rationibus ſubnixa eſſe: &, ſi forte quis confutare exacte omnia in rebus obſcuriſſimis neque poſſit, neque velit, recte tamen atque ordine facturum eſſe, qui neque ad ſenſum his præbeat, & amplius deliberandum eſſe exiſtimet. Porro cum bipertita eſſe hæc diſquiſitio videatur, ut aut ad ſingulorum hominum vitam fortunamque, aut ad civitatum & Rerump. converſionem pertineat; magis inſtituto noſtro accommodata erit poſterior hæc pars, quæ ſocietatẽ quandam civilem & univerſitatem plurimorum ſimul hominum intuetur. Sed & nimium anguſta res foret, controverſiam hanc ad A-

eadem iæ

cademiæ hujus ortum & incrementa arctare, longeque latius erit, occaſione ab anno hujus climacterico arrepta, de vi porro annorum ſcalarium ac Genethliaçorum quæſiviſſe circa civitatum, & rerump. atque imperiorum ſtabilitatem aut interitum. Utique qui urbium aut rerumpublicarum mutationem ex ſcanſilium annorum numero dimetiuntur, juſtam etiam proportionem & analogiam, quæ inter homines ſingulos, atque inter provincias integras & regna eſt, ſequuntur. Non enim hic annum ſexageſimum tertium ſpectant, cum numerus uterque ſeptem & novem, qui decretorii ac malefici putantur & ad vitam ſuccidendam pollentes, in unum quaſi confluunt: ſed nec annum quinquageſimum aut alios minores climactericos, qui per ſeptem aut novem conſurgunt, & vitam hominum quaſi per gradus quoſdam agunt. Hæc enim perſonarum ſingularum fatum, & vitam cujuſq; attingunt. Ac Mathematici, cum de civitatum & imperiorum converſionibus agunt, ſeptenarios & novenarios numeros non in ſimplum accipiunt, ſed quadratè ſive cubicè multiplicant, & unus potiſsimum numerus accommodari ab his ad Rerumpublicarum occaſum ſolet, ſcilicet 490 annorum, qui ex ſeptuaginta ſeptenariis annorum conficitur, efficitque, ut jam antiquitus proditum memoriæ

moriæ

moriæ sit civitates omnes anno quingentesimo converti aut everti. Non ego adversus hæc ex jure nostro civili dicam usumfructum civitati relictum centesimo anno terminari. Quippe id non ex illa causa fit, quod ultra centesimum annum civitates non stent; sed quod leges nostræ caverint, ne rerum proprietas foret inutilis abscedente diutius usufructu. Sciunt JCti nostri, scio ego, civitates & respublicas in plura secula perdurare, nec cum hominis longævi vita debere eas conferri; cæterum illud statuo, cum de rerumpublicarum ætate quæritur, non esse earum terminum fatalem & decretorium quadringentesimum & nonagesimum sextum annum, cum multæ fuerint civitates, quæ longe pluribus constiterint seculis, aliæ autem brevissimo tempore interierint. Neque ad rem quidquam facit, quod exempla quædam referuntur earum civitatum, quæ ad finem ejus spatii interierint; cum multo sint plures, quæ fixum illum & definitum genethliacorum terminum aut excesserint aliquot seculis, aut diu ante collapsæ dirutæque sint, quam cum attigissent. Enimvero Deus quidem Opt Maximus, qui rerum omnium naturam mirabili sapientia coagmentavit, ac singula suis quibusdam numeris, modo, ratione, consensu, vinxit, idem ille res etiam publicas suis quibusdam numeris circum-

ſcripſit, ut ſtato quodam annorum decurſu intereant, atque etiam expreſſis verbis, literisque ab ipſo ſummo Numine exaratum illud in Balthazaris regis palatio meminimus. *Numeravit Deus regnum tuum, & perfectiſſimè numeravit.* Sed tamen eas periodos & myſticas eſſe ſcimus, & fruſtra eas absque ſacri vatis divina interpretatione indagaverit mens humana. Quod autem Plato in libro octavo de repub. imperiorum mutationem perveſtigans multa de numeris loquitur, adeo nihili eſt, ut qui verba ejus inſpexerit, mera ænigmata eſſe exiſtimet. Etſi enim mox Ariſtoteles obſcuram præceptoris ſui ſententiam breviore oratione complexus ſit, atque ita expreſſerit, cauſam mutationis in rebuspubl. eſſe numeros, quorum radix ſeſquitertia binario juncta duos concentus ſive duas proportiones efficit, plane tamen rem non expedivit. Quid enim per illam ſeſquitertiam radicem binario junctam, intelligi oporteat, adeo nemo ſcivit, ut Marcus Tullius Cicero etiam in proverbium abiiſſe Platonicorum numerorum obſcuritatem dicat. Quare & Proculus, ſeptem priores Platonis de republica libros accurate interpretatus, octavum ne attigit quidem. Et Theoni Smyrnæo non tantum Platonicæ Philoſophiæ, ſed artium quoque Mathematicarum eruditiſſimo aqua hic hæſit, nec ſibi locum

hunc

hunc interpretandum putavit. De Polypo pisce traditum illud per manus accepimus, cum irretiri aut capi non vult, eum atramento undequaque suffuso elabi. Idem etiam Plato fecit, atque in eo secutus Heraclitum est, ad cujus scripta Delio natatore opus esse ajebat. Ipse quoque Plato, si numeros suos assecutus fuisset, nunquam à Musis precatus postea esset, neque vota fecisset, ut numeros illos indicarent. Quanto rectius omnia hæc & perspexit & confutavit Aristoteles, maximus ubique autor naturæ verique? Is ut status has rerumpubl. mutationes quas ex annorum numeris pendere Plato voluit, nullas esse evincat, argumento usus gravissimo est, propterea quod inde efficitur, ut omnia, quæ simul eodemque tempore sunt cœpta aut primum instituta, eodem etiam tempore illa post desinant mutenturque: & rursus è contrario, ut quæ eodem tempore intereunt & mutantur, hæc eodem etiam temporis momento cœperint. Id verò falsum esse omnes ii mecum fatebuntur, qui rerum earum, quæ in hoc orbe evenerunt, cognitionem aliquam ex gentium annalibus vel levissimam saltem habent. Quippe permulta videre licet in rebus humanis, quorum ortus in idem temporis punctum incurrat, interitus non item; & ex altera parte, quorum interitus concurrat; quæ tamen alio at-

que alio tempore fuerint cœpta. Ita omnino evitare id, quod abſurdum erat, Plato non potuit. Cum enim cauſam mutationis hanc tẽpore æſtimet ac definiat, omnisq; in numero ratio ab eo ponatur, neceſſe eſt, eodem temporis intervallo hanc cauſam contineri. Alioqui ſi una reſp. longiore, altera ejusdem generis breviore tempore conſtaret, ſequeretur, cauſam mutationis non tam in tẽpore, quam alia aliqua in re eſſe ponendã. At contra Plato in tempore hanc mutationẽ poſuit. Quare ex ejus ſententia, ſi cõverſionis cauſam tempori duntaxat & annorũ curſibus tribuamus, fatendum erit, eadem etiam eodem tempore interire, quo cœpta fuerint: ut ſi pridie ſolſtitii aliquid cœperit, pridie quoque ejus mutetur, aut deſinat. Quibus duabus rationibus Ariſtoteles Platoni, quicquid præſidii pro ea cauſa adferri poterat, ademit. Quoniam ſemel initium de hac re dicendi feci, longius me provehit hæc tractatio, & aliud quaſi ex alio ſuggerit. Puto vos omnes mihi id concedere, nullam in toto hoc genere diſceptationis certiorem eſſe normam, quam quæ capi ex ſacris literis atque ex immortalis Dei oraculis poteſt. Pronunciavit Hieremias vates populum Judæum liberatum iri anno ſeptuageſimo captivitatis, ut certo liberatus eſt, ac civitas una cum templo reſtituta. Eſaias Tyrum urbem clariſſimam

manam

mam anno ſeptuageſimo poſt oraculum deſertam fore; ac deinde rurſus ab ejusdem urbis everſione anno ſeptuageſimo reſtauratũ iri effatus eſt. Idem numerus congruit Athenienſium reip. urbis vero expugnatio, & victoria Athenienſium ad Salaminẽ intra idem tempus contigit. Utiq; ſeptuageſimus annus neq; inter eos annos eſt, qui hominibus ſingulis, & eorum vitæ climacterici ſunt. Hi enim quadrageſimus nonus, & quinquageſimus quartus, & ſexageſimus tertius, & octoageſimus primus perhibentur. Civitatum autem & rerumpub. fatalem ac Climactericum annum omnes hi, qui hanc diſciplinã tradere ſe, quaſi ſolidiſſimã, rati ſunt, annũ quingenteſimum & nonageſimum quartũ poſuerunt, qui ex ſeptuaginta ſeptenariis annorum redundat, ut mox diximus. cum quibus nihil commune habent iſta tempora, quæ ex ſacris Vatibus Jeremia & Eſaia de exilio Babylonico, deque Tyri everſione & reſtauratione, atque ex Græcorum hiſtoriis de Athenienſium rep. retuli. Quin video hercle hos ipſos fatalium annorum calculatores, qui integra regna & reſpublicas ad Climactericos numeros alligant, ingenue & rotundo ore confiteri oracula Danielis de Imperiorum ortu & occaſu non liquere ſibi. Jam felix fauſtumque ſit, jam tandem ignorare aliquid incipiunt, & in ordinem ſe cogi vident, mo-

destiores ut sint. Apprimè vero septuaginta illæ hebdomades ejusdem Vatis, quæ tantopere celebratæ ab omnibus sunt, & ab extremo captivitatis Babylonicæ anno mox novissimum urbis Jerosolymæ excidium in tempora Dei dominique nostri Jesu Christi portendunt, annos quidem quadringentos & nonaginta in se continent; cæterum hinc sex illi anni absunt, qui rerumpublicarum decretorium exitum faciunt, & annum Climactericum quadringentesimum nonum ac sextum implere debebant ex scitis & præceptis eorum, qui hæc omnia ad leges suas & placita arctant, ne quid vel minimum decidisse jam consummatæ doctrinæ videatur. Sed profecto boni illi viri, quibus tantopere computatio illhæc placet, ut eam veluti filiolam suam exosculentur, cum vident se ex vario & dubio rerum eventu in laqueos posse indui, unde pedem eos efferre pudor mox vetet, effugium sibi aliquod servant, ut, quoties res id feret, tenebras & caliginem offundere scientiæ suæ possint apud eos, qui scalares hos numeros exagitant. Quare præclaris illis & fatalibus numeris suis trajectiones ac conjugationes cœlestium corporum syderumque adjungunt, easque cum numeris illis nunc hoc, nunc illo modo cōponunt & ab interventu Saturni atq; aliorum Planetarum præsidium quærunt. Quæ connexio

infiniti

infinitis obscuritatibus involuta atq; in intimis retrusa naturæ recessibus, certum finem nusquam neque exitum reperit. Conjunctio illis Planetarum est maxima, quæ fit octingentesimo anno. Eam conjunctionem & in mundi primo ortu fuisse, & recurrisse sub tempus diluvii ac Noachi, innexitum etiam Israelitarum ex Ægypto, item sub conditam Romam, sub nativitatem Christi domini nostri, atque etiam sub tempora Caroli Magni asserunt. Hac conjugatione, quæ Saturni, Jovis, & Martis præcipue est, mirabiles mutationes rerum, & novam mundo ac nationibus faciem indui autumant. Ego ut mutationes illas rerum humanarum, quas retuli, ingentes esse scio: ita conjunctiones eas syderum in id tempus incidisse, adeo apud plerosque incertum est, ut nec ex artis suæ principiis inter se consentiant, ac conjecturis non tantum diversissimis, sed inanibus inter se mirifice pugnent: dum minorem conjunctionem alii, alii majorem, multi etiam nullam eam tempestate intercessisse existimant. Horum si argumenta & opiniones discrepantes audiveris, plane illud tibi eveniet, quod apud Terentium Demiphoni contingit, qui, cum Advocatos tres eodem tempore consuleret, *incertior sum multo, quam dudum*, inquit. Nondum anni centum & viginti sunt, cum prædixerant Astrologi

logi quidam, inuſitata & eruditione & autoritate viri, eandem illam fore aſtrorum conjunctionem anno milleſimo quingenteſimo & quarto, quæ olim fuerat, cum Noachus ex totius orbis inundatione ſolus cum familia ſua ſuperſtes humano generi fuit. Igitur conſtans & conſentiens aſſertio fuit, futurum etiam eodem illo anno fatale toti mundo diluvium, neque evelli ea opinio ex multorum animis potuit. Et vero jam non deerant, qui naves ſibi ad aquarum perfugia fabricarent: in primis Auriolus Toloſas, vir juris civilis conſultiſſimus, qui tamen parum memor erat fœderis illius ſempiterni, quod cum Noacho Deus fecerat, juratus mundum hunc nunquam deinceps aquis interiturum. Et ſane ſecutus eſt Aſtrologorum illam augurationem eventus longe alius. Quippe proditum memoriæ Ludovicus Vives, autor certiſſimus, reliquit, nullum annum æque ſerenum, nullum æque fauſtum, & ubertate notabilem fuiſſe. Quæ hactenus dixi, illuc redeunt omnia, ut ex incertitudine artis hujus divinatoriæ, Mathematicis ac Aſtrologis indignæ, appareret Deum Optimum Maximum ignorare nos rerum humanarum & imperiorum mutationem converſionemque ideo voluiſſe, ut animos noſtros & cogitationes ad ſe ſolum pertraheret, & poteſtatem illius vereri, ſapientiamque admirari

omnes

omnes & singuli discant, qui in hoc terrarum orbe judicia illius, ut nulla iniqua, ita tamen pleraque esse occulta credimus. Bene rectéque habebat illud in ore, identidem Stephanus Poloniæ Rex, tria esse, quæ sibi soli reservasset Deus, ex nihilo aliquid facere, conscientiis dominari, & scire res futuras. Hic est rector custosque universi Dominus, mundani hujus operis & artifex. Hic est, ex quo suspensa sunt omnia, causa causarum is est, cujus spiritu vivimus. Ipse est, qui implet totum hoc, quod vides, & quicquid non vides: totus suis partibus inditus, & se sustinens vi sua. Ille vitæ necisque gentibus arbiter est. Qualem quisque populus sortem statumque habeat, in manu ejus positum est. Nulla pars mundi usquam, nisi volente illo propitioque floret. Quas nationes funditus exscindi, quas transportari: quibus libertatem dari, quibus eripi, quos Reges mancipia fieri, quorumque capiti regium circumdari decus oporteat: quæ ruant urbes, quæ oriantur, illius jurisdictio est. Vox divini Vatis in sacro Codice est; *Mutat tempora atque ætates Deus, transfert regna atque constituit. dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam.* Omnes quæ usquam rerum potiuntur urbes, quæque alienorum imperiorum magna sunt decora,

ubi fuerint, aliquando quærerentur, & vario exitii genere tollentur. Quædam destruunt bella, alias rursus desidias paxque ad inertiam versa consumet, & magnis opibus exitiosa res, luxus. Interdum etiam, quæ domesticis bellis steterant regna, quæ externis, nullo impellente ruunt. Ad Alexandrum suum, Principem maximum late dominantem, Aristoteles scripsit, Quod in navi Gubernator, in curru Auriga, in choro Præcentor, in urbe Lex, in exercitu Imperator est; id in orbe est Deus: Hoc tantum discrimine, quod illis quidem laboriosum suum regimen, anxium, & exercitum est: Deo autem sine dolore aut labore, sejunctumque ab omni corporis nisu. Hic ille est, quem spectare nos potius, quam insanos nescio quos numeros, & annos Climactericos, & Mathematicorum delicia decet. Hujus ita peccatis nostris lacessitur, precibus & pœnitentia placatur: hujus benignitas in gentes populosque pietate elicitur. Is unus & solus est, qui huic urbi difficillima obsidione, ante sexaginta tres annos laboranti opem tulit. Ejus muneri Academia hæc, & hoc sapientiæ nostræ templum debetur. Ejus ope studia bonarum artium, in mediis armis, atque inter bellorum difficultates decus grande & incrementum cœperunt in annos pene singulos. Rogandus ille etiam atque etiam

est

eſt, ut qui inter tot ſeculi incommoda & mala hoc inſigne otium nobis conceſſit, faveat porro ac propitius ſit muneribus ipſe ſuis. denique efficiat, ut florente republ. noſtra atque incolumi, ſæpe nobis iterum atque iterum celebrare hunc Academiæ natalem liceat, atque ut is dies quotannis jucundior nobis lætiorque redeat.

ORATIO V.

ſive

EXERCITATIONUM.

ORATORIARUM,

quæ autoritate publica in Academia Leydenſi *inſtitutæ ſunt,*

Inauguratio.

Habita 10. Novemb: CIↃ IↃ CXX.

EST illud ita natura comparatum, auditores ornatiſſimi, ut rebus omnibus inſit quidam velut orbis: atque ut ea ferme, quæ ad ſummum perducta ſunt, rurſus ad infimum, velocius multo, quam aſcen-

ascenderant, relabantur. Hoc non in imperiorum duntaxat aut rerumpublicarum conversionibus contingit. Haud arcessenda ita ex alto res est. Fidem nobis faciunt illæ ipsæ scientiæ disciplinæque, quarum in tractatione versamur quotidie. Plane enim, quemadmodum in cæteris rebus quædam temporum vices, ita & in his, studiorum vertuntur. Romani olim, cum artes omnes summè excolerent, nihil se egisse admodum existimabant, nisi de re qualibet ornate & apte dicere didicissent. Enimvero homines ad imperium nati cogitabant, id quod res est, hac via se parare simul & tueri amicitias, adsciscere nationes, complecti provincias posse. Quare eorum infinitus labor, & cotidiana meditatio in hoc genere fuit, quo non aliud ad urbis famam pulcrius, vel ad totius imperii, atque omnium gentium notitiam illustrius erat. Marc. Tuli. Ciceronem accepimus Græce declamavisse, usque dum Prætor fieret: eundemque Latine id fecisse etiam in extrema ætate, cum diu jam reip. præfuisset: atque insuper adjunxisse sibi Hirtium & Pansam consules: quos per jocum identidem discipulos & grandes prætextatos vocabat. At Cneus Pompeius vero longe his major & dignitate & rerum gestarum laude, consuetudinem dicendi sub ipsum civile bellum repetiit, uti C. Curionem, promptissima indole, facun-

facundiaq; juvenem, pro Cæſare ſæpius dicentem, refelleret. Tum & de M. Antonio, atque item de Cæſare Aug relatum eſt, ne Mutinenſi quidem bello eos inter arma has exercitationes omiſiſſe. ut Neronem,aliósq; principes præteream, qui ſecuti Oct. Cæſarem fuere. Ita cum magnum ſtudium hominibus injectum eſſet, evecta in ſummum culmen ars illa fuit, nihil uti ad ejus perfectionē accedere poſſet: donec tandem, cum ad extremum progreſſa eſſet, & ſtare loco neſciret,neſcio qua iniquitate temporum in deterius quotidie data eſt. Primum enim oratoribus ſophiſtæ ſucceſſerūt,qui in pauciſſimos ſenſus & anguſtas ſententias omnia detruderent. mox & barbaries ſupervenit; quæ non ſenſus modo,ſed verba quoq; conſpurcavit: ut jam clariſſimæ rei ſtudia non inepta amplius,ſed nulla eſſent, cū Gottorum,Hunnorumq; copiæ late omnia ſignis poſitis tenerent, Hoc malum incredibile dictu eſt, quam longo tempore,velut peſtis quędam,aut alius morbus epidemicus, terrarū orbi incubuerit, & quam pervagata per cunctas gentes fuerit publica ingeniorum lues.Cæterū rurſus,cum habeat has vices conditio mortalium, uti nec calamitates continua ſint, & interventu meliorum penſentur,extiterunt demum beatioris ſeculi ortu homines ſummo ingenio atq; eruditione, quibus unum certamen fuit, uti

quæ

quæ barbarorum impetu perculſa atque proſtrata erant, ea erigerent omnia, ac in ſolido collocarent. Quoniam tamen natura infirmitatis humanæ tardiora ſunt remedia, quam mala; & ſubit miſeros plerumque etiam malorum ſuorum quædam dulcedo: utiq; multo facilius fuit opprimere ingenia ſtudiaque, quam oppreſſa excitare. Igitur cæterarum quidẽ rerum diſciplinæ magno animo à pleriſq; excultæ ſunt: atq; etiam progreſſio admirabilis, incredibilisque curſus ad omnem excellentiam factus eſt. ſed incurioſius contemptiusq; habita apud juventutem dicendi ars fuit, in qua veteres utique plurimum deſudabant. Inhæſerat aliquamdiu in animis multorum hæc opinio, ſatis id videri, ſi rerum momentis pectus implerent: verborum vim omnem nihil niſi pompam & inutilem apparatum videri. Ac licet antea ſæpe hunc errorem evellere ex hominum animis conati ſunt viri præſtantiſſimi, clariſſimique, quos noſtro hoc & ſuperiore ævo virtus ſua atque eruditio in ſublimi poſuit. tamen permoveri vix potuit obfirmata vehementius multorum mens, quin artem optimam aut aſpernarentur penitus, aut non attingerent profecto, donec tandem hoc tempore ſpes ingens affulſit omnia in poſterum in melius proceſſura. Exſtitère quidam è nobili & generoſa juventute, cum noſtratium, tum eorum, qui

ab exteris nationibus huc adfluxerunt, quorum animum insolitus ardor invasit præclara hæc studia capessendi, & cum deesse sibi ducem atque auspicem cernerent, honestissima desideria sua Magnifico Rectori exposuerunt, uti is de ea re ad Nob & Amp. viros Academiæ hujus Curatores referret. Enimvero intelligebant præclari illi juvenes, sibi quondam in luce reip. victuris cum modo ad populum, modo in senatu, cum in comitiis aut legationibus verba facturi sunt, nihil æque frugiferum fore, quam si de rebus omnibus bene & cordate disserere possint. Est illud omnium opinione verissimum, rem arduam & difficultatis plenam esse, in regunda Republica versari: id quod multis sane haud feliciter cessit. Nullum animal morosius est, nullum majori arte tractādum, quam homo. Natura enim contumax est animus humanus: & ipse populus bellua est multorum capitum. Itaque excellentibus ingeniis sæpius defuit ars, qua cives regerent, quam qua hostem superarent. Vires enim armis constant: & sæpenumero hic plus homini fortuna, quam ratio valet. At id vero quiddam longe maximum est, cum mens una sapiens verbis atque oratione multorum trahit retrahitque animos, & quæ natura perplexa atque impedita sunt, consulendo & dicendo expedit. Negat vulgus lupum auribus

bus teneri, idque certum est profecto. Sed ipse populus, omnibus lupis violentior, tenetur auribus, duciturque in omnem partem. Hæ cum graves atque justæ causæ esse viderentur, cur lectissimi hi juvenes hoc quod tantopere cupiebant, impetrarent: dubitandum neutiquam est, quid animi consiliive nobilissimis & amplissimis Curatoribus fuerit. Dederunt illi id sedulo operam jam a multo tempore, uti in hac Academia nihil cæterarum rerum omnium deesset, quas profuturas esse seculo judicarent. Quare visum illis etiam fuit, ex dignitate celeberrimi hujus loci, atque ex bono publico omnium fore, si hæc quoque pars non inculta aut deserta penitus jaceret. Cæterum petiverunt à me iidem nobilissimi & amplissimi viri, uti curam hujus rei susciperem ego, utque præclarum hoc institutum adjuvarem, eique præessem. Petiverunt, inquam, hoc ii, quorum neque benevolentiam erga me ignorare, neque dignitatem contemnere, neque judicium negligere debebam. Ego, quoniam in gravioribus studiis ætatem ago, & Juris civilis interpretationem exequor, cujus fines patent latissime, multa initio dixi, cur abire excusatus debuissem: ac rogavi etiam uti alius quispiam deligeretur, cui plus aut otii aut animi ad eam rem foret. Sed cum teneri undique me cernerem, feci quod res atque

atque rarius pullulabat. permoveri me passus sum, uti hac via seculi commoda atque ornamenta adaugerem. Cupio vehementer, auditores ornatissimi, & mihi & vobis ita in omnibus meis vestrisque rebus optatis felicem eventum obtingere, quemadmodum ego, quicquid hujus negotii susceptum à me est, non cupiditate gloriæ (cujus præsidium quærendum aliunde est) sed singulari in Academiam affectu, & moris optimi atque antiquissimi reducendi studio suscepi. Cæterum illud apud animum meum etiam statuo, dum in hac re aliquid conabor, nihil tamen me facturum quod sit loco meo, & ordine, aut existimatione indignum: primum quod proceres olim Græci, Romanique, homines amplissimis dignitatibus perfuncti, atque ipsi quoque Cæsares, his exercitationibus se dederunt, à quorum magnitudine nimium longe abest mediocritas mea. deinde quod harum rerum etiam usus maxime ad eos pertinet, quibus legum & juris civilis perspecta & cognita ratio est. Equidem M. Tullio Ciceroni non assentior, qui Servium Sulpitium, quod jurisprudentiæ magis, quam oratoriæ artis principatum appetebat, *maluisse* ait, *in secunda arte primum esse, quam in prima secundum.* Existimo enim primam omnium esse juris scientiam, atque eam esse disciplinarum omnium reginam. Sed idem

tamen [illegible] eam & amplitudinem sine oppositio, sine honore, ac pene etiam sine ingenuitate videtur, nisi perhibitum ab hac arte accipiat. Licet in causarum controversiis judicandis nihil admodum vim orationis cursumque valere: etenim, quemadmodum in medicina Celsus elegantiæ & sententiarum luminibus ait morbos non curari, sic & in Jure, quod Justinianus medicinæ simile facit, decidendis litibus inutilis est dicendi apparatus. Sed tamen [illegible] supercilio alia juris consultorum munia, defendere reos, in privatis rebus ac publicis lapsa erigere, labefactata reparare, regibus principibusque ope & consilio adesse, fœdera & societates componere, atque in universum haud minus prodesse humano generi, quam si prælius atque vulneribus patriam defenderent. Poterat nobis & alia hujus incepti nostri occurrere defensio, quod non multo ante, cum viri omnis ingenii & eruditionis principes veterum Græcorum Romanorumque resuscitarent eruditionem, extiterunt in hoc ipso juris consultorum nostrorum ordine aliqui, qui in legibus expediendis ita operā insumpserunt, uti oratorum hanc artem, rem vitæ humanæ inprimis accōmodatam, adjuvarent ipsi restituerentque. Inter eos Udalricus Zasius fuit, primariū seculi decus, qui in media juris civilis explicatione ad M. Ciceronis de re oratoria

libros

[illegible] auditorum studiis ex commentatione [illegible] illustravit, quæ extat etiam nunc, extabitq; semper in manibus hominum. Franciscus autem Hotomannus, vir omni prædicatione dignus, sed omni major, cum nihil in ulla juris parte prætermisisset, quidquid de dicendi præceptis tradi ex Cicerone, atque ex aliorum veterum observatione potuit, subtilissime singulari libro executus est. Sed inepte facere videor, qui tot caussas & prætextus tam anxie conquiro, cur operam meam his juvenum exercitiis ad[illegible]. Jam enim, etsi ceteræ omnes rationes deessent, tamen una hæc sufficeret, quod illhæc studia revocari reducique temporum horum jubet necessitas, quibus ita in desuetudinem abiit florentissima quondam ars, uti ostentandi caussa prędicetur a multis, opinor; a paucis aut serio, aut pro dignitate tractetur. Quare sicut noster Papinianus in l. 43. de rel. g. & sumpt. fun. *summam esse rationem* [illegible] *quæ pro religione facit:* & quemadmodum pervulgatum apud omnes est bonis auspiciis geri, quæ pro salute Reip. fiunt: ita ego [illegible] numinis propensam benevolentiam haud defuturam mihi confido, cum restituere dignitatem studeo ejus rei, quæ olim nunquam sola, sed omnium fere scientiarum pulcherrimo comitatu pectora implebat. Nolite credere, ornatissimi auditores, eum

qui de iis omnis proposita bene diserteque [illegible] aut misterum [illegible]. Quis est enim qui is idem instructus omnibus disciplinis, quæ consummant laudem hominis eruditissimi primus. M. Tullius Cicero, cum in extrema parte libri, qui Brutus inscribitur, instituta studiorumque velut quosdam gradus, refert, sit se Q. Mucio Scævolæ, juris consulto ejusque principi, multum operæ dedisse, cum & cum Philone Academico, & cum Stoico Diodoto, diu una fuisse, studiumque philosophiæ a prima adolescentia cultum & semper auctum, his ipsius doctoribus renovavisse. Ceterum nondum exsatiata discendi cupidine, relictis iis magistris, quibus in urbe usus fuerat, etiam in Achajam atque in Asiam profectum esse, postquam esset biennium versatus in caussis, & jam in foro nomen suum famamque nobilitasset. Ita in omnium doctrinarum meditatione, & in artibus plurimis commoratum esse, quod ex hac rerum ipsarum varietate & magnitudine luculentius ille nitor exsurgeret, quem mirabiliter excipit, prosequiturque [illegible] hominum existimatio. Quæ quidem omnia profecto nunc adeo negliguntur ab horum temporum disertis, ut plerique jus civile ignorent, rem ad privatas publicasque caussas maxime necessariam: sapientiæ vero studium,

dictum, & præcepta prudentum, ac memoriam omnis antiquitatis penitus aspernentur. Atque ego quidem hanc primam & præcipuam causam esse arbitror, cur tantum ab excellentia veterum oratorum recesserimus. Nimis hodie impares majorum nostrorum eruditioni sumus, ut illi nunc scientia cæteros antecellant, qui olim vix locum tenere in extremis potuissent. Non sum inter eos qui semper de conditione temporum queruntur. Memini naturam mortalium hoc quoque nomine pravam ac sinistram dici posse, quod apud plerosque vetera semper in laude, præsentia in fastidio sint. Sed tamen, si extra hanc urbem, quæ seculi veneno nimium afflata est, paulisper per reliquum terrarum orbem oculos mentemque circumferamus, vestram ego conscientiam testor, auditores ornatissimi, quid occurrit nunc alibi, quod sit cum illa majorum nostrorum eruditione comparandum in ullo genere scientiarum. Utique si communem rerum naturam intueremur, è contra in promptu magna causa esset, cur veterum laudem non solum exæquare, sed vincere nos oporteret. Etsi enim morum virtutumque integritas major apud antiquos fuit, quia quo propius aberant ab ortu & divina progenie, tanto constantius, quod bonum honestumque est, colebant: tamen scientiis doctrinaque exuberare magis

possunt quam vilissimi sunt; propterea quod ingenio atque moribus [illegible] ad hominum doctissimorum [illegible] & certum judicium ea est, ut illos pro [illegible] doctis inveniat, & facile & jucundum sit. Quidnam est igitur? [illegible] quod tanto ancipiti interjectu sumus, [illegible] fere, [illegible] sumus. Cujus [illegible] quis [illegible] sunt secundi, sed in oculos incurrunt. Qui ignorat parentes, [illegible] liberos suos [illegible] teneris [illegible], nunc [illegible] solitam [illegible] temque imaginem eruditionis [illegible] esse intelligant, [illegible] d uti [illegible] credunt [illegible] ingenuae in [illegible] ad [illegible] in [illegible] & liberali [illegible] spem [illegible] ponant? Hoc [illegible] aut [illegible] mares, hoc paedagogos oportet, hoc [illegible] susque [illegible] ut [illegible] ritia [illegible] omnis mala sequuntur, qui inter parentum [illegible] His sacris dominantur nihil [illegible] magnum aut generosum possunt, [illegible] vilissimam [illegible] amore [illegible] literas scientiasque [illegible] sordidum [illegible] addiscunt. Multum potest mens sua [illegible] & parentum disciplina ac severitas compescinet, ut verecundia quadam [illegible] temperata cujusque natura ingenii [illegible] praeclaram copiosamque artis famam [illegible]. Haec tam accurata educatio ubi abest, contraria

sunt

fere omnia [illegible]. Sin vero si qui sunt, qui domesticae disciplinae pravitatem rectitudine innatae ingenii exsuperarunt (quod datum tamen paucis fuit) ii tamen mox praeceptoribus traditi ut ab his erudiantur, bonam mentem rectamque indolem inter studiorum elementa perdunt. Id quod mirum videri non potest: auctoritate enim eorum, quibus se committunt, decepti, cum ex eorum ore pendent, eos admirantur; si nugas ineptiasque & verniles addiscunt, vix est ut possint deponere ea vel in senectute possint. Illi in multorum animis infixumque alte haeret hoc malum. *[illegible] in illis, sed, quod gravius est, puerilitas remanet. Et hoc quidem pejus est, quod auctoritatem habent senum, vitia puerorum: neque puerorum tantum, sed infantium.* Super omnia autem est, quod vexat, perditque multorum animos spei impatientia atque festinatio. Aetatis & annorum legitima spatia virium fiducia antevertimus. Pueri in adolescentium, hi in juvenum, juvenes in virorum studia cogitationes suas propellunt, &, ut uno verbo rem complectar, praecipitant curas. M. Tullio quondam in suis senilem juventutem [illegible]: idem in nobis deprehenditur. Non meminimus esse aetatis cujusque propria quaedam: sensim perveniri ad maturitatem, & in rerum natura quidquid

 est

ad furorem hominum, ab imo evasit. Accedit ad hæc [illegible] deliciis mulierum, & oblivio ejus [illegible], quod [illegible] accepimus. Audio M. Tullium præcipere eos, his qui vim dicendi aliquam esse sibi cupiunt, quotidie de re aliqua disserendum esse, & quidem audientibus doctis. Sed jam pridem ex consuetudine & usu sublata est hujus rei [illegible]. [illegible] illæ exercitationes, quibus olim ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitabantur, jacent penitus, atque etiam, quod turpissimum est, contemnuntur ab iis, quos ad [illegible] componere [illegible] animum [illegible] [illegible] desperatio non sinit. Memini M. Ciceronis vocem, fatentis quicquid in eo [illegible] esset, id se non rhetorum, sed Academiæ [illegible] consecutum. Et quotus [illegible] est igitur omnium, [illegible] fuit, Marce Tulli, qui te sequatur? ad sapientiam quis accedit? quis dignam judicat, quam in transitu noverit? quis ullum libello respicit studium, nisi cum aliud agere non potest, aut cum aliquis pluvius intervenerit dies? Pudet me dicere, sed dicam tamen. Effectum illud est summi numinis benignitate, & majorum nostrorum virtute, uti omnia parta, parata, expromta nobis sint, quæ excogitari in ullo genere possint. Et tamen neque uti his, neque frui libet. Sicut qui dubiis epulis intersunt,

sunt, [illegible] sunt: ita & nos sumus in tanto veterum [illegible] apparatu. Somnus languorque, ac somno & languore [illegible] animos. Sed non hoc mihi diutius in seculi hujus incommodis malisque immorari, desidiamque & inertiam nostram cum acerrimis & fecundissimis veterum studiis componere. Ego, quæ huc usque dicta a me sunt, [illegible] publica temporum vitia recenseo, quæ [illegible] terrarum orbem [illegible] Academiæ nostræ. [illegible] illud [illegible] jam pridem cum ope & vigilantia summorum hominum, quibus hujus rei curam illustrissimi Ordines imposuerunt, tum clarissimorum professorum industria atque diligentia provisum, ne contagionem juventus traheret ex hac seculi labe. Non vereor, ne quod insolenter facere videar, si quod res est effabor. Videtur illud huic urbi fato quodam datum esse, ut in hoc mundi senio esset literarum artiumque omnium domicilium. Memoriæ proditum est, medicos olim ad commendationem artis suæ fecisse, si dicerent se Alexandriæ vixisse. Longe melius ac honorificentius gentes pene omnes de hoc augustissimo sacrario nostro judicant, in quo non medicinam duntaxat, sed omnino omnes disciplinas fide coli quam optima

optimè existimant. Quare & qui vicini nobis sunt, quotannis ingenti multitudine ad nos adfluunt: & qui regiones habitant exterarum gentium, qui alium solem, alia sydera intuentur, postquam omnes provincias scientiarum amore peragraverunt, nullum se utilius itineris pretium credunt, nisi hunc, ac hac, inquam, mente [illegible] ubi artes eximiarum perveniant auctorem cujusdam cultiorisque doctrinae. Atque ista quidem in his sedibus praeclarae artes magnis incrementis politae sunt in isto collegio, in quo nunc consistimus. Caeterum hoc tempore etiam ingens accessio facta mihi videtur, postquam nobiles hi dicendi [illegible] quaslibet exercitationes, incorruptam [illegible] tudo, [illegible] quaedam [illegible] atque [illegible]. [illegible] generosam [illegible] continuant, [illegible] qua animi [illegible] in optimam spem opinionemque sunt ingressi. Plane enim [illegible], ut qui tam laudabile institutum capessunt, ii quoque deinceps, id quod necesse est, in auctoribus cognoscendi, & in evolvenda antiquitate, atque etiam notitia vel rerum, vel hominum, vel temporum, multum operae insumant. Equidem ego, ut de instituti hujus ratione aliquid dicam, cum apud animum meum etiam atque etiam agitarem, quae mea [illegible] hoc, quod

subey

suscipi deberem, [illegible] rebus omnibus summam feci [illegible] mearum hanc, [illegible] juvenum animos [illegible] quæ lubriculosi quidam rhetores [illegible] in scholis [illegible], cum [illegible] quæ in [illegible] habemus [illegible] proponunt, sed piratas cum catenis in littore stantes, virginum vitiatarum actiones, tyrannos [illegible] quibus parricidium filius imperet; & si quæ alia ejus generis sunt, quæ in umbra possunt ingentibus sonis [illegible] hominum & rebus gerundis minime sunt accommodata. Mihi longe satius videtur non imagines rerum, neque commenta quædam casuum consectari, sed veterum res gestas excutere, ac disserendi argumentum arcessere ex historiis. Sed in his ipsis historiarum monumentis, cum multa occurrant quæ insinuare se in pectora legentium solent, non tamen omnia ejusmodi sunt uti eorum tractatio digna instituto nostro sit. Lucretiæ mortem, vatum prodigia, Hetruscorum portenta ingenti securitate præteribimus; quod hæc ad admirationem magis, quam ad vitæ usum sint composita. Sed neque placere animo nostro ineptiæ Græculorum potuerunt apud quos, si quis verba facturus ad populum erat, semper Athos mons navigabatur, aut Xerxes Hellespontum pedibus

tran-

transibat, & [illegible] injectas compedes, nos Persarum sagittas solem tegebant: ne quid addam de Salamine, deque Marathone, de Othryadæ literis, deque Cynegiro, atque Leonida, sine quis omnia frigebant. Ita vastissimo sonore & incredibilium relatu animos percellebant, & auditorem aliud [illegible] per quotidiana duceretur, rerum miraculis excitabant. A quibus quidem quorum temper [illegible] abhorruit, intelligo [illegible] quæ alia in historiis occurrunt, e quorum [illegible] splendor atque magnitudo [illegible] eorum omnium nostram possessionem, & jus atque proprietatem esse. Est autem apud Thucydidem, Xenophontem, Polybium, apud T. Livium, C. Corn. Tacitum, Dionem Cassium, illic suasiones, dissuasiones; petitiones, denuntiationes, conciliationes; hic accusationes, defensiones, expostulationes, comminationes: alibi gratulationes, laudationes, disceptationes, gratiarum actiones, quas verbis principum, ducum, legatorum, magistratuum luculenter referunt clarissimi illi scriptores. In his apprime illud erit salubre & frugiferum, *omnis [illegible] documenta in illustri posita intueri, unde tibi [illegible] quisque suæque reipub. quod imitere capias: inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites.* Quicquid in historia reliqui est, id ludicrum magis est, quam

quam definimus. Igitur in hoc tanto tamque immenso campo, cum licebit nobis late excurrere, & ubicunque libitum fuerit, consistere tamquam in nostro, certum est nullo nobis tempore defuturam rerum plurimarum copiam & varietatem. Quod si qui vero fuerint etiam, quos summi sublimis ardor in Jurisprudentiæ nostræ studia intulit, dabit nobis ars illa rerum dominium multas juris & civilis & feudalis controversias illustres, de quibus in utramque partem dici copiose & illuminate possit. Qua quidem ex re incredibile est quam ingens præsidium, quantumque constantiæ & judicii [illegible] sit futurum, qui in foro mox, atque inter causarum discrimina versabuntur, ubi impune nemo ineptire potest, quem non & judex respuat, & adversarius aspernetur. Dicam libere, uti sentio. Mea sic est ratio, & sic animum induco meum, nimium nos hodie à veterum more & exemplo recessisse, postquam disceptationes pleræque, quæ vulgo instituuntur, stare cœperunt intra minutas conclusiunculas, atque intra contortas quasdam captiones, quibus acumen irritum exercetur, & contexuntur sophismata, quæ ubi dissolveris, nec pretium habes operæ, neque doctrinæ compendium facis. Solebat quondam Agesilaus hujusmodi cavillationes præstigiatorum acetabulis & calculis comparare

parare, in quibus falsa exempla delectat, nisi prudenti. Hoc enim semel effectum est, ut quomodo olim [illegible], perisse olim. Majores nostri, conductissimi mortales, qui artes & scientias primi constituerunt, haud ignorabant quibus esset modis de unaquaque disceptandum. Quoties enim agitari controversiam aliquam vellent, partes dicendi ita dividebant, primum ut unus pro opinione sua, quam in rem esse videbantur, luculenter diceret, eamque adstrueret, & eat variis argumentis confirmaret; mox deinque e diverso alius dissereret in contrariam sententiam, & quae priora dicta essent, confutaret. Ita ad cujusdam rei veritatem non per devios anfractus, sed regia via grassabantur. Utique non haec ideo a me dicuntur quod obscurum hoc temporum nostrorum mori publico cedendum. Nam & secutus enim sum hactenus, & sequar etiam postea in eam muneris parte, quae imposita mihi est. Sed cuperem tamen fugientis vetustatis vestigia reduci, & artibus literisque eam dignitatem ac majestatem plenissime restitui, quam illis longa dies, & sophistarum intemperies ademit. Sed utcumque haec futura sunt, sane etiamsi nihil horum attingere placuerit, tamen si ex solis historiis atque ex civili doctrina occasiones dicendi captantur, satis adhuc circumfluemus omni copia, & in magna rerum

[illegible] illustrium abundantia [illegible]. Illud omnium primum est, ut in hac veterum imitatione, quorum de rebus civilibus & publicis deliberationes in historiis extant, virtutes utrasque eorum & intellectam simplicitatem sequamur. Non apud illos operosus principiorum apparatus, aut narrationis alte repetita series, & multorum divisionum ambitiosa ostentatio, aut quicquid [illegible] rhetores sequentibus mox seculis praeceperunt, in honore erat. Studium eorum omnis fuit, artem dissimulare, uti effectum cuncti cernerent, cujus lateret habitus. Nihil æque & dicentis auctoritatem & orationis fidem imminuit, quam artificii suspicio. Omnia efficiet, qui ab indisertis re potius, quam opinione hominum differet. estque illud summum ac fere incomparabile, si dissertantem qui audiunt, quamvis ipsi rudes, indoctique, & infantes sint, tamen illo modo confidant se posse dicere. Erit insuper danda etiam opera, ut genus eloquendi vigeat temperatum & virile, vitatis sensuum ambagibus atque inconcinnitate, & reconditorum verborum fætoribus. Quare sicut arida ac frigosa & quasi vepribus obsita oratio neutiquam nobis probabitur, quod hæc exsurgere naturali pulcritudine non possit: ita maculosa ac turgida compositio cum cristis & superciliis nata, quoniam est diverso genere

vitio

virtuosa, [illegible]. Ita fiet ut florentissimum [illegible] ma-gu, atque [illegible] ea ars, qua non minus quam armis victoriisque, populus Romanus [illegible] per orbem nominis sui majestatem [illegible]. Existimo jam satis multa me dixisse, ut [illegible] clarum aliquid & luculentum [illegible] me velle & optare intelligeretur. Cætera, quæ de exitu sperare licet, à Dei optimi maximi cœlesti ope, atque à vestra omnium, præstantissimi juvenes, diligentia & alacritate exspectabimus. Agite vero, generosa pectora: in has veterum laudatissimas exercitationes, quas exsuscitari denuo desideravistis, sedulo atque ardenter incumbite, & honesta æmulatione de principatu hujus rei inter vos contendite. Nulla esse potest pulcrior & fructuosior, quam quæ de virtute inter mortales suscipitur, concertatio. Hic ardor in maximis animis, splendidisque ingeniis exsistit plerumque acerrimus, & tempore adeo non flaccescit, uti vires ab annis capiat, & ægre tandem cum vita exuatur. Obsecro vero vos, date id operam, uti deinceps in incerto sit, utrum ne ego meliori fide vobis præivisse, an vos me secuti esse videamini. Non exigua profecto neque vilia præmia vos manent, qui in spem gerendæ reipublicæ, curarumque ingentium repositi estis.

estis. Quod si hæc spectare non vultis, tamen ipsa luculentissimæ artis pulcritudo suis vos illecebris trahat oportet ad verum decus. Sane quoniam quidam e vobis per Magnificum Rectorem a nobilissimis & amplissimis Academiæ hujus Curatoribus petiverunt, ut ad hoc institutum ope sibi consilioque & ductu cujusdam è nostris uti liceret, providendum omnino vobis est, ne desideria hæc vestra potius ab impetu, aut inconsulto calore, quam à pectoris constanti proposito profecta videantur. Vos vero, viri nobilissimi & amplissimi, Academiæ hujus Curatores, pergite, ut facitis, & studiis scientiarum ornamenta sua ac præsidia omnia, si tamen aliquid excogitari adhuc ab hominis industria potest, tribuite. Efficite pro ea, qua valetis, gratia atque auctoritate apud illustrissimos Ordines, uti intelligant provehendas ad summum esse veterum artes, colendam esse fovendamque eruditionem, uti ad honestissima studia inflammetur animorum ardor, atque ut scientiis disciplinisque honos suus sit ex vero. Satis jam armis partum est gloriæ. Gestum est cum rege potentissimo bellum. Ad extremos Indos vires nostras transmittimus: & jam haud procul absumus à fine mundi, quem egressi alium orbem, aliam naturam aperiemus. Hæc est reliqua pars, hic restat actus, uti ea excitentur atque efflo-

efflorescunt, quibus domi respublica in pace atque in otio decoratur. In hoc, si quemadmodum cœpistis, ita porro elaboraveritis, ingens vobis cumulus ad consummandam amplitudinem vestram accedet. Etenim etsi jam ea consecuti in luce reipublicæ estis, quæ summa inter mortales habentur, tamen & hęc cum pluribus communia vobis sunt, & certe cum vita exstinguuntur, fluxa, vana, mutabilia. At restauravisse literas, scientias disciplinasque ornasse & auxisse, ea vero immortalis laus erit, quæ vos in omnia secula lauratos dabit, nomina uti vestra eruditorum hominum monumentis perpetuo illustrentur. Ego Deum optimum maximum, præsidem custodemque Academiæ, supplex veneror & quæso, ut quæ fecistis, quæque facturi estis, propitio numine suo fortunare velit, atque ut munera sua propria nobis faciat, tantisque beneficiis addat incrementum.

ORATIO VI.

Habita cum Jurisprudentiam esset prælecturus.

UM antea lectionum munia obiremus, antiquitates atque historias, easque Romanas interpretati sumus, quarum cognitio pariter & jucunda, & longe erat utilissima. pulcrum enim fuit vidisse urbem mundi miraculum, Terrarum reginam, gentium Arcem, in qua natura velut in compendio quodam repræsentavit quicquid ubique esset magnum atque invidendum. ejus prospera & adversa, ortusque ejus atque incrementa cum pervestigassemus, dehinc ad ea transgressi sumus, quæ paulo sublimioris erant contemplationis. Etenim, quoniam non satis esse videbatur, acta, eventusque & res gestas exponere; historiis adjunximus scita quædam præceptionesque eorum, qui civilem & politicam doctrinam tradidere: ac simul in rationes & causas inquisivimus, per quas pulcherrimi istius imperii contextus stetit. Sane enim optimis sapientissimis-

quæ, institutis ejus fuisse eos homines oportet, qui tantam rempubl. totque gentes sub utroque Sole sitas, domitasque, tam bene atque feliciter rexerunt. Ea enim res, incredibile memoratu est, quam difficilis sit. nullum animal morosius est, nullum majore cura tractandum quam homo; atque adeo ab omnis ævi memoria excellentibus ingeniis potius ars defuit, qua civem regerent, quam qua hostem superarent. Atque in his quidem exquirendis aliquamdiu nos operam nostram studiumque posuimus, & posuisse non pœnitet. nunc vero, muneris nostri ratio, quod impositum ab iis est, qui Academiæ hujus curam gerunt, ad juris interpretationem nos vocat. quæ res, ut mihi vobisque omnibus Nob. juvenes, bene atque feliciter vertat, Deum Opt. Max. qui huic Academiæ præses & tutor est, supplex quæso & veneror. Equidem ego hoc munus eo lubentius suscepi, quod viderem haud longe mihi recedendum fore à priore instituto. leges enim quidem interpretabimur, sed Romanas, hoc est, illas ipsas sanctiones, per quas respubl. omnium, qui in terris sunt, maxima, cujus incrementa, causasque incrementorum ex historiis tradidimus, tam firmiter stetit, ut non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ movere eam aut convellere potuerint. Credite mihi, A. O.

in

in his legibus pervestigandis, quæ tam sapienter latæ à principe terrarum populo sunt, nullo nobis tempore defutura est rerum pulcherrimarum maximarumque copia. M. Tullius Cicero, author gravissimus, & omni laude dignus, sed omni major, incredibile esse ait, quam sit omne jus civile, præter illud Romanum, inconditum ac pene ridiculum. adeo, si quis ejus fontes & capita viderit, autoritatis pondere & utilitatis ubertate, omnium Philosophorum bibliothecas superat. Docet enim, quantam vim rerum optimarum mens humana contineat, cujus muneris colendi efficiendique causa nati & in lucem editi simus, ut non male Ulpianus illud veram Philosophiam, non simulatam, appellaverit. Ea causa est, cur hujus cognitio atque interpretatio Romæ summo semper in honore fuerit, eamque florente republ. viri principes (quod idem ille Tullius ait) in possessione sua retinuerint. sed neque postea confusio, quæ secuta est, temporum, cum omnem dignitatis gradum deleret, hujus scientiæ tollere splendorem potuit. Nam & Labeo consulatum sibi ab Augusto oblatum recusavit, quod in hac juris professione ætatem agere malebat: & Massurius Sabinus, cum in Tiberii fragrante gratia esset, eaque consequi omnia posset, quæ per mortales avide cupiuntur, in hujus muneris claritudine con-

conquieris. Non est mihi propositum de juris origine processuque hic loqui, aut ostendere quibus modis Romæ olim ad legum multitudinem infinitam perventum sit; hoc enim alias fiet magis tempestive. Illud constat Justinianum Principem maximum, & quod caput rei est, religiosissimum, cum ingenti beneficio devincire genus humanum vellet, leges majorum, atque quæque optimæ & maxime necessariæ erant, in unum corpus coegisse, constitutionesque suas & aliorum addidisse Imperatorum, atque eas omnes sacravisse & confirmasse, uti vis earum & autoritas ubique valeret. Atque hoc est illud jus, quod hodie in plerisque Academiis interpretamur. Quod quoniam summa industria, atque cura ad hominum conjunctionem atque æquabilitatem constitutum à Romanis rerum dominis est, quorum respubl. ejusmodi fuit, ut nulla unquam nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuerit, poterant cuncti populi, quibus cultus aliquis humanitatis est, contenti illo esse, atque hoc cogitare, super omnibus negotiis melius atque rectius olim provisum esse, & quæ convertuntur, in deterius mutari. non convalescit planta, inquit ille, quæ sæpius transfertur. & in minimis quoque rebus omnia majorum instituta servanda sunt. Sed profecto plane illud aliter cecidit. Jus enim

enim illud Romanum, cujus ſumma eſt perfectio, propter excellentem ſeculi noſtri perverſitatem, ita deformatum, interpolatum, luxatum eſt, ut ſolidam & expreſſam effigiem ejus nullam teneamus, umbra autem & imaginibus utamur. Ejus mali prima origo à Pontificibus eſt, qui, ut potentiam ſtabilirent ſuam, tum ut aliquid ſui viderentur adferre, etiam recta commutaverunt. Hinc jam illa ſunt prava, perverſa. erat jure civili cautum, ne quis ab interlocutoria ſententia appellaret. Pontifices, uti major litium cumulus eſſet, id permiſere. Cum olim inſtantia judicii poſt triennium periret, jure Pontificio abrogatum hoc eſt, & lites prope immortales factæ ſunt. jure civili inter adulterum & adulteram nuptiæ non conſiſtunt, jure Pontificio conſiſtunt, ſi conjugi defuncto perniciem machinati non ſunt. illic, quæ rapta eſt, nubere raptori prohibetur. hic, fas & jura illud ſinunt. illic affinitatis gradus nulli ſunt, hic iidem adfinium gradus, qui & cognatorum numerantur. Mille alia iſtiusce generis ſunt, quæ ſi Romani veteres cordatiſſimi mortales viderint, ſcient ſuorum inſtitutorum nec volam nec veſtigium apparere. Neque vero his modo malis perfuncta eſt illa veræ ſapientiæ divina ſoboles: ſed acceſſit aliud quoque,

quod longe pejus est, ambitio pravaque libido quorundam, qui in jus civile cum immanes commentarios scriberent, pene omnia subtili argumentorum collectione in disceptationem vocavere, jusque dedere nobis controversum, quod tam actori quam rei partibus deserviat. Hinc nulla causa æqua, iniqua, justa, injusta reperitur, ad quam defendendam desit doctoris alicujus autoritas, aut cavillatio ab iis excogitata, qui intelligendo effecere, nihil ut intelligerent. Nemo ægrotus quidquam somniat tam infandum, quod non aliquis dicat sapiens. Non vane hariolatus est M. Terentius Varro. quotidie magis magisque hoc verum reperitur. Ejus rei causa non longe arcessi debet, in promptu est. Enimvero insidet animis multorum hæc opinio, nihil esse in hoc jure nostro certum. qui profecto error perniciosissimus in Republ. & animadversione dignus est. Equidem fateor verum esse quod Imperator Justin. in novella 44. ait, *nihil inter homines ita semotum ab omni dubitatione esse*, tametsi maximam cum justitia cognationem habeat, quin controversiam recipiat, si subtiliter animi curas intendas: tum quod Ulpianus inquit l. 17. ff. de receptis qui arbitr. *naturalem esse hominum ad dissentiendum facilitatem*, sed hæc vitia adeo juris non sunt, ut contra vitiis istis remedium ab illo sit. *In*

jure

Jure civili, inquit, M. Cicero, *docemur non infinitis concertationumque plenis disputationibus, sed autoritate naturaque legum*. Quidnam est igitur? hominum hæc culpa est, quibus tergiversatio hæsitatioque ex omni occasione placet. Arcesilaus olim, cum ex Platonis libris nihil esse certum didicisset, omne animi sensusque judicium aspernatus est, primusque instituit, non, quid ipse sentiret, ostendere, sed contra id, quod quisque se sentire dixisset, disputare. idem animus, idemq; consilium quibusdam fuit, jura cum tractaverunt. Atqui hercle hæc subtilitas non jurisprudentia nominanda est, sed opprobrium labesque tantæ rei, tam gravis, tam severæ. Menandri verbum est, leges rem esse optimam, sed qui nimis acute illas inspiciunt, fieri eos sycophantas. Summa illuc redit, in pestem certam & ante oculos positam iri, cum jus illud, quod controversiis finiendis constitutum est, alendis illis, augendisq; adhibetur. Aristoteles dixit, deterrimam esse injustitiam, quæ instructa armis sit. recte quidem illud maximus autor naturæ verique; sed tamen longe deterior ea est, quæ speciem quandam juris præ se fert. Quemadmodum cicuta, si sola bibatur, meri potione, ne exitio sit, impediri potest. sin permista cum vino hausta sit, nullus jam superest remedio locus: ita hominum impu-

impotentem cupiditatemque, si per se tractetur, imperio legum frænari posset: sin [illegible] autoritate [illegible], in rempubl. semel penetravit, dicere actum est. non ipsa salus populum [illegible]. [illegible] & profligata res est, ubi se cum vitiis remedia [illegible]. Cum omni animo & ratione intelligerem hoc malum tale tantumque, ut jam dies, & commentationibus quorundam profectum est, qui omnia in utramque partem dum agitant, ingenium illi quidem suum industriamque nobilitaverunt, sed propemodum jurisprudentiam ut perverterent. Justinianus sane cum videret antea quoque per contrarias interpretantium sententias totum pene jus conturbatum esse, his disertis verbis l. 1. & 2 Cod. de vetere jure enucl. edixit, ne quis eorum, qui vel tunc juris peritiam haberent, vel sequentibus seculis habituri essent, auderet commentarios legibus addere, nisi quid forte per titulorum subtilitates annotare vellent, & ea quæ παράτιτλα nuncupantur, componere. Sed id spretum neglectumque à posteris est, pessimo mediusfidius exemplo. Nos, qui in hac Academiæ luce jus Romanum, sed vetus illud & incorruptum profiteri cupimus, id operam dabimus uti exemplum imitemur hominum clarissimorum, collegarum nostrorum, qui in hac urbe, atque in his ipsis

ipſis ſcriptis leges ſacratiſſimas interpretantur. A quibus profecto illud hactenus non ignave elaboratum eſt, uti non litigandi cavillandique vis, ſed juſtitiæ & æquitatis ars traderetur. Qui viri cum nihil in ullo genere prætermittant, quod quiſquam ſummo ingenio, acerrimis ſtudiis, optima doctrina cognitum ac perceptum proponere aliis poſſit, inflammat animum meum ardor quidam, qui me quieſcere, aut aliquid remiſſe agere non patitur. Atque ego quidem, cum diligenter de inſtituti mei ratione, uti debeo, cogitarem, ita in animum meum induxi, omnino me recte atque ordine facturum, ſi hanc juris interpretationem ab ea parte inchoarem, à qua maximus Imperator Juſtinianus pulcherrimi corporis contextum orſus eſt. paulo enim altius repetenda tantarum rerum initia erant, explicandusque titulus luculentiſſimus, qui de Juſtitia & Jure eſt. hoc enim explicato, fons legum inveniri poteſt, quæ ex optimis naturæ principiis, & veritatis exemplis latæ cum omnibus ſemper eadem voce loquuntur. Sed quoniam nulla lex ita ſcribi poteſt, ut omnia, quæ quandoque inciderint, complectatur, opus arte fuit, quæ legem quamcunque ſcriptam ad bonum & æquum redigeret. id autem JC.torum fuit olim, ſiquidem jus ipſum, quod

Ulpia-

Ulpianus loquitur, nihil est aliud quam ars æqui bonique. Laudat Paulus in lib. 11 ad Sabinum, ff. de solut. & liberat. Celsum adolescentem, qui dixit, in hoc genere, ars æqui & boni quæstio est, plurimaque sub auctoritate juris scientiæ perniciose errari. non enim profecto de ea re pronunciare cuiquam licet, sed artifici, hoc est, hominis eruditi & vere JCti. Jam cætera, quæ in hoc titulo occurrunt, de discrimine juris publici & privati, tum de jure naturali, gentium & civili, prætorio, plane ejusmodi sunt, ut qui ea non ante perceperint, nimis inconsulte se illi in sacrosancta juris prudentiæ templa inferant. Sunt enim hæc fundamenta rerum maximarum gravissimarumque. Ne autem ignoretis, A. O. quam etiam insistere consilium nobis sit, jam ante illud significandum existimavi, decrevisse me in hujus tituli atque aliorum interpretatione, libero animo erectoque versari, eaque excutere, quæ ex verbis legum, atque ex ipsis rebus exurgunt, ac sponte se nobis velut offerunt. Recitare autem hic omnes doctorum opiniones, quæ magna in varietate & discrepantia positæ sunt, tum quæstiones longe arcessitas, quæ huc afferuntur, enodare, neque patientiæ nostræ esset, & ambitiosum magis, quam utile foret. Utique Hercules, si in eas incideret, putaret sibi decimum & tertium laborem venisse. toto

anno

anno opus esset ad eas non dicam explicandas, sed enumerandas. adeo infinita, supervacua & sine modo sunt. putamusque, si ea persequeremur variam nostram fore & ingratam in docendo operam. Reprehensus olim Albutius Rhetor est, quod in omni controversia dicere cuperet, non quicquid debebat dici, sed quid poterat. Nobis in jure tractando non operosum molimen, aut eruditionis ostentatio, sed simplicitas sensuum frugalitasque placet, ex qua nitor aliquis, sed haud quæsitus, exurgat. Quemadmodum in ambitu vitæ, si quis oculos mentemque circumferat, plurima occurrunt, pauca delectant, pauciora prosunt: ita in interpretis pectus cum multa se insinuant, non omnia sunt admittenda. Quid? quod quidam doctores, cum in hunc titulum moles commentationum ederent, ea perscrutati anxie sunt, quæ infra JC.torum curas cogitationesque posita erant? Dixit Celsus jus esse boni & æqui artem. ex illo disputatum à quibusdam est, an in artis modum redigi præceptionibus logicæ posset? Quæ lis adhuc sub judice est, & à me, quod jam prædico vobis, non decidetur. Ait Ulpianus, Jus à justitia dictum. Quot moles convectatæ sunt, ut ista originatio staret? Dixeris omnium Romanorum fortunas in eo sitas esse; tanto studio ea res acta inter eruditissimos est.

Dixit

Dixit idem Ulpianus, Justitiam esse constantem & perpetuam voluntatem jus suum cuique tribuendi. Quæsitum eſt, quam recte; & rurſus, Jurisprudentiam eſſe rerum divinarum atque humanarum notitiam. Multi hoc ſolicitavere. viſum aliis eſt laxas, lubricas, inconcinnas eſſe hujusmodi deſcriptiones, alii, quaſi pro aris & focis pugnarent, eas defenſum ivere. Quæ omnia eorum ſunt, qui tempus, rem pretioſiſſimam, obterunt ad illa inveſtiganda, quæ minuta, frigida, & ut verbo dicam, nihili ſunt. Ulyſſem olim in veſtibulo ſedentem proci riſere, quod non enſes, clypeos, lebetes, ſed fruſtula panis peteret. Et Apion omnibus cordatis ludibrium debuit, cum Homeri ingentem illam animam ab inferis evocavit, non ut præclara quædam diſceret, ſed uti rogaret quibus parentibus ille eſſet genitus. Profecto in eadem cauſa eſſe videntur ii commentatores, qui cum in jure nuſquam rerum illuſtrium majeſtas deſit, de apicibus iſtis ſolliciti ſunt. non enim Romani illi Jurisprudentiæ magiſtri in has anguſtias ſe concludunt; ſed ipſa rerum momenta ſectantur, &, quod recte judicatum ab homine ingenii & eruditionis principe eſt, civilem ſcientiam non Philoſophorum decretis, ſed populari captu ac ſenſu metiuntur. Deſcriptiones vero cujusque rei plenas, perfectasque tradere uſque

adeo

adeo non curamus, ut ipſe Javolenus L. omnis ff. de R. J. dicat, vix ullam definitionem in jure eſſe, quæ everti non poſſit. Quare hæc ad vivum non reſecabimus, ne operam ludamus. Puto ſatis me ſignificaviſſe, quid illud ſit, quod ſequi cupiam. Etenim cum ſemel ea audiviſtis, à quibus ea longiſsime ratio voluntasque abhorrebit, videtis, quæcunque in rerum atque legum cognitione adhuc ſuperſunt, quæque in inſtituto ſummorum virorum, qui in hac Academia vivunt, vixeruntque, poſita ſunt, ea omnia nobis quoque relinqui. Cæterum propoſitum nobis eſt, non illos modo titulos interpretari, quos ab omnibus intelligi, vulgaris hodie uſus litium cauſarumque poſtulat; ſed etiam illos in manus ſumere, ſine quibus vetus illa, quæ apud Romanos fuit, juris dicundi ratio intricata, difficilis, & penitus in obſcuro eſt. Eſto enim, ne pertineant iſta ad praxin, uti ajunt, & ad forum noſtrum; ſunt tamen ejusmodi, in quibus permagnum momentum eſt ad omnem doctrinæ excellentiam. Quanti enim eſt profecto in illa erudita antiquitate verſari, & actionum ortus ac diſcrimina, totam rem judiciariam, magiſtratuum officia, denique omnia cernere, quæ ad rempublicam eam pertinent, quæ legum parens nobis eſt? Enimvero

ego, hæc cum dico, haud illud volo, ne in omni juriſprudentiæ ſtudio animum veſtrum ad ea potiſſimum convertatis quæ ſcitu ſunt maxime neceſſaria. imo ut hæc ſectemini, ſuadeo potius, & nos ea ubique feliciter exquiremus. Sed tamen meminiſſe poteſtis, vobis qui in ſpem gerendæ reipubl. curarumque ingentium ſepoſiti eſtis, non id agendum, uti cauſas orando, ſportulas tantum aliquot in foro lucremini, ſed ut præclaræ cujusdam eruditionis laudem conſequamini, & omnis juris juſtitiæque conſulti ſitis. Ad illud autem non uſitata via, neque mediocribus conſiliis procedendum eſt, cum ſit in hac antiquitatis cognitione infinitum quiddam & immenſum, quod vigilantiſſimi cujusque fatigat induſtriam. Quare agite, Nobiles generoſæque animæ, &, quoniam ad omnia ſumma itis, capeſſite mecum hanc quoque partem, & ſcientiæ terminos paulo latius, quam ſolet vulgus, proferte. Poſtremo, quoniam viris ampliſſimis, Academiæ hujus curatoribus, & urbis Coſſ. viſum fuit, ne penitus priorem noſtram profeſſionem, quæ politicæ erat, deſereremus, interdum, titulum unum, atque item alterum abſolverimus, quod muneris noſtri ratio jubet, eam cathedram, quam reliquimus repetemus, atque ex hiſtoriis quædam, quæ civili politicæque doctrinæ convenire videbuntur, excutie-

curremus, & ubicunque aliquid præclarum & singulare occurret, consistemus tanquam in nostro. Neque vero ea res procul distabit ab hac juris interpretatione, cujus apparatus in latissimo disciplinarum ambitu atque orbe constitutus, nullis limitibus præscribitur. Nam & historiam veteres tertiam juris partem dixere; & altera ejus pars civilis prudentia est. Tum vero illud hercle apprime salubre ac frugiferum erit, omnis exempli documenta vos in illustri posita intueri, ut inde sibi quisque suæque reipubl. quod imitetur, capiat; inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vitet. Sed hæc vobis operose commendare, id vero esset vestris judiciis diffidere. Intelligo autem, A. O. me non apud imperitos, sed in lectissimorum juvenum multitudine loqui, quibus literarum cultus, & hæc studiorum humanitas, jam non exiguum judicii sensum dederunt. Quod dum cogito, totus jam in optimam quandam fiduciam opinionemq; sum ingressus. magna enim me spes habet futurum, ut ex his, quæ conabimur, aliquid nobis jucundum, & optabile redundet. Nam & vobis, si ita vultis, utilitatem aliquam adferam, & mihi rursus vestræ de me existimationis fructum reservabo.

ORATIO VII.

In tit. ff. de pactis.

CUm ob oculos mihi pono clarissima superiorum temporum lumina, JCtos quosdam incomparabiles, qui omnis ingenii atque eruditionis principes fuere, video plerosque, quoties tituli cujusdam explicandi auspicia facerent, dedita opera facunde atque copiose de luculentiore aliquo argumento disseruisse, ut ardorem liberalissimæ cujusque atque honestissimæ mentis ad studia earum rerum, de quibus acturi deinceps essent, excitarent. Animadverto enim Andream Alciatum, magnum renascentis jurisprudentiæ incrementum, Ulricum Zasium, primarium togæ decus, atque alios sane quamplurimos, quorum sunt nomina famæ consecrata, ad titulos quosque pertractandos ita accessisse, uti initium eorum a solenni præfatione caperent. Quorum quidem virorum si exempla cuperem sequi, possem equidem magnis me autoribus tueri, & de studiis legum deque jurisprudentia pro tantæ rei majestate ad vos verba facere. Non deessent

deessent forsan nobis, non deessent lectissima rhetorum praecepta, aut nulla dicendi praesidia, quibus generosae juventutis pectora ad juris scientiam capessendam inflammare possemus, si modo semel liberet nobis sacra nostra, imo vere atque ex oratorum spatiis pedem nusquam ponere. Sed cum cogito nihil posse de hoc genere, etiam gravissima oratione dici, quod non ab eruditissimis hominibus dictum sit antea vel centies, constitui apud animum meum, ab his operosis dissertationibus penitus abstinere. Audivistis aliquando opinor, illam P. Maronis jocosam querelam de temporum illorum conditione:

Cætera, quæ vacuas tenuissent carmine mentes,
Omnia jam vulgata. Quis aut Eurysthea durum?
Aut illaudati nescit Busiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer? & Latonia Delos?

Idem omnino etiam hic contingit, non enim delibata jam pridem, sed consumpta atque exhausta sunt omnia hujusce generis argumenta, plane ut, si quid superest, id vero totum relictum sit miseræ & febriculosæ ostentationi. Accedit, quod si naturam earum rerum, in queis interpres juris versatur, intueamur, pene sophisticum videtur hoc quicquid est declamationis. Etenim profecto in

bis, tot ac tantis innumerabilium rerum momentis, qui hinc in ipsa tractatione animum cordatissimi hominis expleant, splendorem aliquem velit agere, id vero aliud nihil est nisi majestatem legum ex suo fastigio in terras detrahere. Satis superque suis ipsa opibus pollet rerum domina jurisprudentia, nihil ut opus habeat prætextorum pigmentis. Sed ne ego ipse, qui ita sentire me profiteor, pugnare mihimet ipsi, & quandam hic instituere declamationem videar, accipite, quæso, quid causæ sit, cur ante hanc tituli nostri de pactis interpretationem compellandos vos orationibus existimaverim. Intelligetis enim profecto non temere illud, aut moris explendi duntaxat causa, a nobis fieri, sed quod sunt quædam quæ vos nunc scire mea interest. Enimvero jam ab initio, quod muneris nostri ratio exigebat, in Pandectis cum explicatione ita versati sumus, ut per certa intervalla ex Suetonio aliisque auctoribus Romanis solito more nostro excuteremus, quæ politicæ & civili doctrinæ convenire maxime videbantur. Hujus me rei nondum hercle pœnitet. Et utinam possemus quoque publico bono in hac parte inservire, etiam atque etiam opera a me dabitur. Sed tamen cum modum vicesque earum recitationum mecum ipse perpendo, circumspectis rationibus meis nonnullis

summam

summam feci cogitationum mearum hanc, incredibilem [illegible] esse [illegible] etiam mihi hanc viam, quam hactenus ingressi sumus. Cum enim singulos dies Lunae Martisq; juri Romano, & legum interpretationi ita dederim, ut reliquum septimanae cujusq; tempus in tractationem impenderem rerum politicarum, quae in historiis se offerunt: permultum incommodi nobis afferebat biduorum illud intervallum, & toties recurrens utrumque interruptio. Non enim uni rei paulo diutius insistere nobis licebat, sed identidem, ut quidque coeptum erat, intermittendum cursus fuit. Hinc animus nolle in diversa trahebatur, subitque languor quidam & etiam inertiae dulcedo, &, ut fit plerumque, invisa primo desidia postremo amabatur. Igitur ut animo ipse meo obsequar, constitui brevissima illa biduorum intervalla omittere, & in utroque recitationis genere spatia deligere aliquanto longiora mensium duorũ triumve, aut paucorum etiam, pluriumve, prout res ipsa de qua agemus, feret, & temporum ratio postulare videbitur. Scio equidem existimasse me antea, commodiorem esse hanc rationem, quam hactenus inivi. At nunc secus sentio, cum incommoda usus ipse nobis objecerit longe plurima. non puto autem levitatis esse ab eo, quod tute improbes, disce-

dere, & [illegible] eundem semper lineam [illegible] propositas alia observandum atque alia [illegible], maxime [illegible] ad illum tendant. Quod igitur Dyni. Ipsi. Mag. [illegible] feliciter eveniet [illegible], primum [illegible] quentur interpretationem [illegible] depositis, quæ, [illegible] ante ferias caniculares [illegible] hoc [illegible] poterit. Moralem inde exhaustimus Valerio Maximi [illegible] aliquot capita è medio arripiemus, & ubicunque aliquid præclarum & singulare occurret, considerimus tanquam in medio. In quo quidem [illegible] lud hebdomadale apprime salutem & [illegible] erit omnium exempli documenta [illegible] possit intueri, ut inde sibi quisque suæque Reipubl. quod imitetur capiat, inde [illegible] inceptu, fœdum exitu, quod vitet. Et sane quidem, quæ illic dicenda occurrent, [illegible] niora plerique & floridiora videri possit, quippe quæ omnibus omnium facultatum studiosis apta sint, gratæque cum hæc ejus explicatio disciplinæ cujusdam difficilioris gravioresque momenta contineat; sed me tamen [illegible] potest [illegible] res ab instituto deterrere: si quidem, hercle, in omni vita id præcipue agimus semper, ut non tam jucunda & speciosa dictu, quam usu necessaria sequamur. Quanquam profecto [illegible], qui iste historiarum & doctrinæ politicæ [illegible]

pron.

præstrentur, si bene rem apud animum suum perpenderint, studiorum suorum uberrimum esse fructum ferre intelligent, cum in perquirendis excutiendisque Romanorum legibus operam ponunt. Nam & historiani veteres tertiam juris partem dixere, & altera ejus pars civilis prudentia est. Quare sciant illi, qui in spem gerundæ Reipubl. curarumque togatarum se positi sunt, ex nullis sapientum veterum scriptis plura posse pulcherrima præcepta erui, quæ vitæ & hominum usui, atque Reipubl. conveniant, quam ex jure Romano. Cum enim Reipublicæ incolumitas omnis in legum sanctionibus posita sit, legibus autem optimis utilissimisque constituendis apud omnes gentes sapientissimi quidam prudentissimique viri semper operam dederint, nullis tamen felicius meliusq; res hæc processit, quam Romanis rerum dominis. Sane quantum JC.ti nostri & antiquissimis & magni nominis Philosophis præcelluerint, eo argumento satis ostenditur, quod Platonis & Aristotelis, qui curiose prolixeq; de legibus & civili doctrina scripserunt, nemo libros in eum usum recepit unquam ut secundum eorum decreta jus diceret. Imo hercle nec ipsi quidem Græci unquam admiserunt. Itaque proverbii vice, cum quid inconcinnum & frivolum significare volunt, ψυχρότερον πλάτωνος νόμων,

frigidius Platonis legibus esse, aiunt. At vero JCtorum nostrorum responsa Romanasque leges non Romanae solum provinciae, sed hostiles quoque populi observare non sunt dedignati. Etenim ipsi qui Romanum imperium armis everterunt, Romanis tamen legibus propter earum aequitatem, vim, acumen, majestatem libenter cervices suas submiserunt. Itaque hodie Gothi, Vandali, Alani, qui in Hispania sedes posuere, tum Heruli, Burgundi, Franci, qui Gallias tenent, juri huic dant operam, quod primus condidit ille armorum legumque parens, *Timendus deis gentibusque Roma, cui par est nihil, & nihil secundum.* Sed non est mihi propositum, quicquid hujus generis dici potest, eloqui. Latissimum enim campum ingrederemur, unde tam cito pedem efferre non sineret nos rei dignitas & incepti lex. De titulo duntaxat, qui nobis deinceps in manibus erit, illud dixisse sufficiat, talem ejus & tantum usum esse, prope ut nullus sit in ff. cujus sit interpretatio magis necessaria. Nam & in libris Institutionum pactorum tractationem Justinianus omisit: & omnino materies eorum per omnes contractus latissime se diffundit. Memini ego amicos quosdam meos, viros amplissimos eruditissimosque utriusque Curiae juridicae, quae apud Batavos est, senatores, significavisse nobis, ad decidendas per-

vissimarum causarum controversias maximum momentum habere his temporibus ea, quæ d. Pellus atque de Vernot. obl. in Pandectarum jure liberaliter quidem, hercle, sed utilissime tradita sunt. Quare sciant utique usquequaque se tempus atque operam perdituros, qui in hujus tituli pervestigatione serio atque diligenter versari cupient. Atque antea quidem, in iis titulis, quos explicuimus, materiam potius ipsam, quam singulas leges persecuti sumus, servavimusque ordinem quendam, quem ipsa rerum, quæ ibi occurrerent, natura, & tractationis facilitas perspicuitasque requirebant. Atque id quidem, ob justas gravesque quasdam caussas ita fieri à me debuisse, satis tunc, ut opinor, dixi. At nunc vero alia erit instituti nostri ratio. Propositum enim mihi est leges omnes & singulas, eo ipso ordine, ut in hoc titulo collocatæ sunt, interpretari, & quæ observatu digna erunt, maxime autem quæcunque referri ad usum possunt, expedire. Est enim tanti profecto nobilissimus hic titulus, nulla ut pars ejus, nullus paragraphus præteriri sine piaculo possit. in l. *juris gentium.* 7. Ulpianus JC.tus ea tradit, quæ ignorare nemo quisquam debet, legisque usus multus frequensque est. Tum vero ad l. *si tibi decem.* 17. itemque ad l. *si unus ex argentariis* 27. tum ad alias plerasque

pene integri commentarii possint fieri. Equidem ego pro virili mea operam dabo, ut dicam, non utique [illegible] & [illegible] exemplo, quicquid dici possit, sed forte quam non decet. Quemadmodum in communi vita, si quis oculos mentemque circumferat, plurima occurrent [illegible] pauca [illegible], profecto [illegible] non omnia sunt admittenda. Scio quam [illegible] placere omnibus, [illegible] quaecunque [illegible]. Supra humanas vires est, talem se gerere, ut nihil desideretur. Est enim quaedam natura [illegible], ut dissentiant hominum [illegible] alios alia placeant. Quin imo etiam uno eodemque [illegible] mutatur [illegible] tempore & quae olim elogiis probabantur, negligi [illegible]. Veteres illi, Azo, Accursius, Pileus caeterique glossematici DD. qui glossemata primi fecere, [illegible] sunt, in eum [illegible] ut tanquam in Aegypto haererent & [illegible] gerent: paucis enim opinionibus [illegible] contradictionibus [illegible], ad alia [illegible]. Mox vero qui secuti illos sunt, Bartolus, Baldus, Paulus Castrensis [illegible] omnia attigerunt; [illegible] compedibus quibusdam [illegible] se conclusierunt, numquam [illegible] tamen ubi omnia in unum locum congererent.

gererent. *Duobus enim Vacationum* diebus aliquam legem iterum interpretandam accipiebant, super qua publicis disputarent, & eo addicto *Repetitiones* appellarentur. Et quo illo tempore *Repetitiones* ut plurimum celebrabantur. Atque adeo plerique se [illegible] adducebant, nihil [illegible] fuisset quod commodius [illegible] in alium locum pertinet. Unde effectum fuit, ut singulis annis paucarum admodum legum interpretatio absolveretur. Et viget vero etiam nunc in quibusdam exteris Academiis iste mos, habetque qualibet docendi via atque ratio defensores suos, ita ut permulta dici in utramque partem possint. Utique meum non est de illorum clarissimorum hominum institutis sententiam ferre, quorum neq; incomparabilem eruditionem ignorare, neque autoritatem contemnere, nec judicium negligere debeo. Ipse autem ad ea quæ in manibus jam erunt, sic me componam, ut, quoad ejus fieri potest, plurimum progrediar, multasque expediam leges, & tamen nihil eorum desiderari sinam, quæ usui convenire videantur. Non detinebo vos, O. A. per longa exorsa. scio enim quam sit odiosa Circensibus pompa. Itaque ad rerum ipsarum tractationem die crastino, si Deus Opt. Max. voluerit, pergam.

ORATIO

ORATIO VIII.

Habita cum Suetonii Augustum, publicè interpretaturus esset.

Cum Suetonii librum vobis explicuissem, Ornatissimi Auditores, diu mecum varia deliberatione agitavi, quem tandem scriptorem eligerem, cujus interpretatio & vobis jucunda & mihi foret accommodatissima. Sciebam neq; plerosque ea esse animi constantia, ut semper eadem amarent, & me jamdudum à priore instituto abducebat varia animi libido. Quare, quoniam initio constitueram per omnia disciplinarum genera liberrimo cursu vagari, jam tandem tempus esse existimabam, uti relictis historiarum monumentis, in quibus diu hæseram, ad Philosophos, virtutis & morum magistros, me conferrem. Erant ante oculos tot luculentissimæ dissertationes de animi tranquillitate, de vita beata, &, ne singula recenseam, omnia ea, quæ animum in sapientiæ possessionem introducunt. Hoc igitur consilium nostrum antea

fuit.

fuit. Cæterum ingenue fatebor, quod res eſt, ſententiam meam, & certum mihi eſt, à Suetonii noſtri interpretatione, in qua hactenus verſatus fui, non temere diſcedere. Cujus rei cauſſam, quoniam mos publicus & conſuetudo Academiæ id fert, præfationis vice, breviter exponam. Mea ſic eſt ratio, atque ſic animum induco meum, quicquid in diſciplinarum ambitu, qui latiſsimus eſt, continetur, quicquid boni in ſe habet ſapientiæ doctrina, id omne abunde in his reperiri libris, in quibus res geſtas populorum Principumque olim perſcripſere homines cordatiſsimi, omniſque ingenii & eruditionis principes. Nam ut de his, qui ſapientiæ nuda præcepta tradunt, judicium meũ proferam, videtur mihi major pars eorum nimis longe mentem ab ipſis rebus abducere, & ex communi vita quaſi exulare. Quare qui hos ſequuntur, ſaluberrima illi quidem dicta, ac magnificas voces audiunt de virtute, honeſtate, animi magnitudine: cæterum ſi à ſapientum ſubſelliis in lucem hominum protrahantur, ad res gerendas ineptiſſimi ſunt, & in alio orbe poſuiſſe pedem ſuum videntur. Scientiam enim præclaram quidem adepti ſunt, ſed qua uti neſciunt, &, cum in ſcholæ umbra doctiſsimi ſint, in vita nihil niſi tyrones & pueri ſunt. At vero qui res in orbe geſtas memoriæ tradunt, qui non

acta

acta modo [illegible]que, sed consilia quoque rationes[illegible] causas exponunt; is demum & prudentiæ [illegible] sunt, & bonæ mortali[illegible]. Hoc enim apprime utile est, omnium exempli documenta in illustri posita monumento, ut inde quisque tibi suæque Reipublicæ quod imitetur, capiat. Enimvero maximus autor, & omni laude dignus, sed omni major, Cornel. Tac. præcipuum esse munus annalium putat, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit. quicquid in historia reliqui est, id ludicrum magis erit, quam doctrina. Est illud omnium opinione & consensu verissimum, rem arduam & difficultatis plenam esse, Rempubl. gubernare. Id quod multis sane haud feliciter cessit. Nullum enim animal morosius est, nullum majori arte tractandum, quam homo. Natura enim contumax est animus humanus, & ipse populus bellua est multorum capitum. itaque excellentibus ingeniis sæpius defuit ars, qua civem regerent, quam qua hostem superarent. Vires enim armis constant, atque sæpenumero hic plus homini fortuna, quam ratio valet, & rei bene gestæ laudem cum victore dividit. At ea vero maxima gloria est, si mens una sapiens, multorum vincat manus, &, quæ natura impedita sunt, consilio expediat.

Hoc

Hoc autem sola potest rerum domina prudentia, quam gignit & format historia, [illegible] vir M. Tullius appellat [illegible], lucem veritatis, magistram vitæ. Hic sane est sine periculo [illegible] eosque scopulos [illegible] quos aliorum vita infeliciter inhæsit. Atque in cæteris quidem gentibus rerum humanarum conversiones, superiorum præcipites casus, bonorum virtutes, improborum vitia abunde reperiet is, qui earum annales [illegible]. At nulla usquam Respubl. est, nulla civitas in quam plus sibi fortuna permiserit, quam illa terrarum Dea Gentiumque Roma. Hujus civitatis prospera & adversa didicisse, quæ vita civium, qui mores fuerint, per quos viros quibusque artibus domi militiæque & partum & auctum imperium sit, credite mihi, non postrema eruditionis pars est. Sunt in manibus hominum infinita illustriũ autorum monumenta, quibus memoriam populi terrarum principis ad æternitatem consecrarunt. Sed eorum ut est ingens multitudo & diversissimum scribendi consilium, ita non eadem est omnium gloria. Alii primas origines, & proxima originibus referentes, ex alto rem repetunt, ut primordia urbis augustiora faciant, pars prolatum bellica virtute imperium, & late

late vagata per orbem terrarum arma memoravit, poſt cuncta ſimul complexa ſunt, & per ſingula annorum momenta univerſam imperii magnitudinem longa commentatione oſtendere. Ejuſmodi ego induſtriam nec damnare poſſum, & contemnere non debeo, quippe de qua tot & tam præclara judicia olim fecit conſentiens vetuſtas. Sed tamen reſtat præterea aliud genus ſcriptorum, quod neſcio quo pacto præ cæteris mirum in modum ſemper animo meo placuit. Intelligo autem eos, qui ſingularum vitas illuſtrium virorum, Principumque ſcripſere qui mihi tanto cæteris antecellere videntur, quanto utilius eſt ſeorſim ſingulas unius actiones, quam multorum facta ſimul & univerſim contemplari. In priore illo commentationis genere ipſa ſibi obſtat magnitudo, rerumque diverſitas aciem intentionis abrumpit. Hic in unam perſonam defixa mens facilius tanquam in ſpeculo ornat & componit ſe ad alienas virtutes. Itaque ſi quis Livium, Polybium, Halicarnaſſeum majores & divinos ſcriptores dixerit, non pugnabo. Sapit enim profecto, & mecum facit, & Jove æquo judicat. At vero qui aut Plutarchum, aut hunc ipſum Suetonium noſtrum, quem nunc interpretamur, ideo minores cæteris illis, aut contemptiores exiſtimaverit, quia res & vitas ſingulorum illuſtrant,

ſtrant, ei ego judicium relinquam ſuum, ſed hac lege, ut me ferat diſſentientem. neque vero illud mihi dicat aliquis, ex perpetua & continuata hiſtoriarum ſerie ideo majorem naſci voluptatem, quia hic mira caſuum varietas, & inexſpectati eventus animum identidem reficiant legentis. Speciosa oratio fateor, ſed cujus vis nimis facile eluditur. Ego vero ſic exiſtimo, qui ſubitas & momentaneas rerum cunctarum vices perdiſcere cupiat, non eſſe illi inſpiciendam integram nationem aut urbem. Ad ſingulos homines eat. Uniuſcujuſque vita theatrum eſt ludentis fortunæ. Trahunt quidem magna illa corpora, regiones, inquam, urbesque ortum ſuum & interitum: ſed illud diſcrimen hic tenendum eſt: ſicut in populo & Republ. aliqua poſt longam ſeculorum revolutionem, & multa annorum millia fortaſſe ſemel iſtæ converſiones contingunt, ita in hominis cujusque rebus accidunt quotidie. Habet enim leviſſima illa diva miſeros mortales quaſi pilas, quas pro libidine verſat in omnem partem. In tanta rerum ſurſum ac deorſum euntium inconſtantia, quod non exſpectatur, ex transverſo fit. Illi ipſi quoque, qui in ſublimi ætatem agunt, & vitæ necisque gentibus arbitri, auxii ſceptrum tenent, & fortunam ſuam, quia lubrica eſt, vix preſſis manibus tenent. Nulli ex magnitudine ſua ſecuritas

est. Per vulnera, per sanguinem, per infinita rerum discrimina ad summum gradum potentiæ conscendunt. Ubi pervenerint, jam aut consilium ægre, aut in illo ipso fastigio tot adversa & tristia occurrunt, ut, si modo liceat, descendere optent, & priora vota damnent ipsi. Non itaque agam vobiscum longa & ambitiosa oratione. Ecce, Augusti vitam in posterum lectoribus his nostris explicandam suscepimus. Igitur, quod maxime ad rem hanc, de qua sum locutus, pertinet, attendite obsecro, & Principis illius dubia fata paullisper mecum animo & cogitatione considerate. Fuit ille Princeps, in quem dii hominesque omnia ornamenta contulerant. Ut merito dubitari queat, major ne virtus illius, an felicitas fuerit. Primus enim nondum [illegible] Reipubl. [illegible] manum imposuit, atque eum [illegible] fructum percepit, quem petierat, ut optimi status autor diceretur, moriensque hanc secum spem ferret, mansuram in eodem semper prosperitate urbem, quam pro majestate imperii ornaverat. Magna hæc erant & invidenda; sed ad quæ non ante perductus est, quam asperis multis & duris casibus juvenile adhuc pectus fortuna prætentasset. C. Julius Cæsar magnus ejus avunculus rerum jam potitus dictaturam invaserat. Restabat, ut ex more Romanorum magister equitum

equitum, qui secundus à dictatura honos est, crearetur. Octavius hic, cujus animus jam tunc generoso ardore omnia magna & excelsa agitabat, honorem illum ab avunculo petit, & repulsam fert. Præfertur Lepidus. Intolerandam ignominiam acceperat ab eo, qui nepoti nihil negare debuisset. Paulo post victima suorum civium Cæsar fit, & illum ipsum Octavium, cui antea levissimum honorem negaverat, (mirum dictu) hæredem non bonorum modo, sed imperii Romani facit. Nihil adhuc actum erat, in possessionem paternæ hæreditatis gladio & armis mittendus fuit. Primum cum civibus bellum gerit, & prælio Philippensi, ægro corpore, fugâ evadit, & caput illud, cujus nutu postea mundus tremuit, per triduum in palude abscondidit, donec jam fusa subter cutem aqua utrumque ei latus intumesceret. Vix ex limoso stagno depositum illud suum rursus in lucem protraxerat fortuna, cum adversus collegam Lepidum, ac dehinc contra sororis maritum Antonium armis decernere coactus, maria terrasque sanguine infecit. Mox in mari Siculo bis, & quidem æstate, classem amittit, & rursus denuo latet in spelunca. parta orbi & Reipublicæ pax erat, nondum tamen pericula evaserat. Ecce, post Salvidienum Lepidus in

cum conjurat, Lepidum Marcus frater, Murenam Caepio, Caepionem [illegible] vindicaverat se ab illis, sed frustra. [illegible] rum enim odium [illegible] omni mi- tiat, & quod [illegible] prælius incolume ca- jam fuit est civibus [illegible] caput, in quem mucrones acuebant. Vitæ etiam suæ [illegible] tæduit, cum in [illegible] non [illegible] perdenda reperiret. Omnis quæ avide [illegible] cupiscunt mortales, propter quæ navigant [illegible] cursione, [illegible] in ipsum Octavium con- gesta erant, sed dominio suo incumbebat [illegible] gravia. Itaque de imperio reddendo bis [illegible] gitavit, unusque sermo ejus ad hoc sem- revolutus est, ut sibi speraret privati ho- nis vitam, quam nunquam consecutus. Atque hæc quidem, quæ dixi, publica [illegible] mala. Sed [illegible] domi [illegible] præ his calamitatibus quas domi & in [illegible] ora tulit. Nullius unquam felicitas [illegible] bus pensata est. Principibus non legio- non classes, æque ac hæc imperii monumenta sunt, quam numerus liberorum. Etiam illum fortuna destituit. Liberos enim uxoribus [illegible] suscepit, nisi unam Juliam, hæc quoque in pœnam illi vixit. Omnia enim probris contaminatissima mulier gatim adulteros admisit, qui [illegible] mento adacti fessam senis ætatem territa- runt. Sed nemini fortuna semel nocere

enta est. Aliud malum processit. Per impudentiam enim ipse flagitia suæ domus publicavit, missa in exilium filia. Videbat orbitatem suam, qui sine mascula prole erat, contemni. C. & Lucium Agrippa genitos, in familiam suam adoptat. Utrumque mors fato præpropera, aut, quod verius est, novercæ dolus abstulit. Sequitur pudenda Agrippæ Posthumi ablegatio. In qua re cum errorem suum agnoscit, expirare destinat, & quatridui inedia majorem mortis partem in corpus recipit, nec mori tamen potest. reliquam senectutem inter Liviæ imperia exegit. Quam utrum inconsultius assumpserit, an remisserit patientius, haud certum est. Ita hominem foris clarum domestica deturpabat infamia, & ne maximus Princeps haberetur, hoc efficiebat, quod maritus minor esset. Tandem Deus ille, cœlumque jam omnium opinione meritus, vitæ exitum reperit, sed uxoris scelere; &, ne quid tantis malis desit, hæredem relinquit Tiberium, hostis sui (vereor dicere) hostis, inquam, sui filium. Totam hujus rei scenam Suetonius noster aperit, & præter illum è Romanis Scriptoribus nemo. Nam Tacitus pauca tantum de Augusto & extrema tradidit. Vellei Paterculi ingenium fœda adulatione detritum est. noster omnia & accurate persecutus est, & (quod caput rei est) ex fide.

Incorruptam enim veritatem (quam ego historiæ animam appello) ubique amat, à qua ne recedere vel metu vel studio videretur, defunctorum tantum principum res composuit. De Nerva autem Trajano, Adrianoque ubique tacet, inter quos vixit tamen. Sed nimirum vir prudentissimus judicium posteritatis formidavit, & ab adulationis crimine tam longe abesse voluit, ut etiam suspicionem fugeret. Hunc talem & tantum scriptorem ut de manibus deponerem, à me ipso impetrare non potui. Nescio enim quo pacto virtutes illius magis magisque in dies admiror, &, si is error dicendus est, eo me non carere fateor, imo glorior potius. Vivunt enim profecto, vivunt hac ætate viri inusitato judicio, divino ingenio, doctrina incomparabili, quos ego hujus erroris mei, vel socios habebo, vel autores. Illud affirmo dum in hoc scriptore versabimur, futurum semper, ut omni circumfluamus copia, atque in magna simus rerum pulcherrimarum abundantia. Florentissima enim sub Augusto Respublica, hoc est, imperii Romani juventus, ac veluti robusta quædam maturitas oculis se nostris jam deinceps offert. Videbimus urbem potentem, urbem (ut ait Hieronymus) Apostoli voce laudatam: Cujus admiratio D. Augustinus,

stini, animam sanctissimam, & à rerum vanitate alienissimam ita percelluit, ut summa omnium votorum illi fuerit hæc tria cernere: *Christum in carne, Romam triumphantem, Paulum concionantem.* Neque vero existimet aliquis hæc, quæ interpretamur, ad nudam rerum gestarum narrationem potius pertinere, quam ad graviora quædam, atque majora, quæ in scientiarum disciplinis, & in quadam varietate doctrinæ posita sunt, vel versantur. Pervestigandi erit morum, legum, optimarumque institutorum antiquitas. Sine cujus rei notitia quicunque ad sacra jurisprudentiæ templa contendunt, næ illi magno malo suo nesciunt tertiam juris partem esse historiam. Etenim quod de imperio & jurisdictione, de stipulationum divisionibus, de posthumorum institutione incertis sententiis disputetur, quod literarum obligatio, quod totus denique ordo judiciarius in obscuro sit, ab antiquitatis ignoratione est. Sed mihi propositum non est, historiæ dignitatem defendere, consilium duntaxat meum exponere & commendare volui. Quare in Suetonii explicatione adhuc pergam, de quo autore iterum dico) quisquis male sentit, eum ego ineptum, & putidum, & literarum omnium rudem judico. Et sunt tamen non

nulli qui in sapientissimum Rectorem quaedam coeperunt. Primum illud est, quod locus illa crudelitatis Principum & obscoenitatis exempla silentio non praeterierit. Quibus quidem hominibus nos cum M. Tullio Cicerone, maximo hercle viro, ita respondemus volumus, cum primam historiae legem esse, ne quid falsi dicat, secundum hanc esse, ne quid veri non audeat. Narrat nostri memoria & foeda multa, Ego, Temporum haec culpa est, non Suetonii. Nimirum est illud omnibus summis imperiis annexum, ut a felicitate vitium tandem trahant, & magnitudo sua illis perniciosa sit. Animus Principum inflatus temere & insolens, cum humana omnia infra se posita videt, facile quaecunque potest, etiam licere sibi existimat. Ita a continentia ad libidinem, a temperantia ad luxum, a lenitate ad saevitiam desciscunt. Pietatem, fidem & caeteras, quas optimus quisque colit, virtutes, inter privatorum bona numerant, ne si suis quoque legibus astricti sint, precario regnare videantur. Viguit igitur diu crevitque suis momentis Caesarum improbitas, & in Domitiano tandem, qui novissimus fuit, velut consummata est. Ultra, quo procederet, non habebat. Et profecto, videtur id in fatis fuisse, ut semel ille quid ultimum in sceleribus & flagitiis esset, ostenderet. Hujus sceleratissimi seculi imaginem cum ante oculos pone-

[illegible] posuerit Suetonius, sane quod illi reprehensores maledictum vehemens existimant, ea mihi laus videtur maxima. Accedit huc, quod vitia sic recensuit, ut juxta & in aperto ponat quoque virtutes, quæ jam ex illa facinorum fœditate lucem majorem & quoddam velut decus capiunt. Unum restat quod nonnulli objecere, odium, inquam, in Christianos, de quibus non semel locutus est perquam acerbe. Hoc equidem ingenuo candore excusare, quam inficias ire satius est. Enimvero nemo miretur id a pagano factum. miseratione dignus est, qui in rerum divinarum ignoratione vitam egit, eaque insectatus est, quæ per errorem oderat. non admittebat mens tenebris & sordibus oppleta tantam lucem. non capiebant angustiæ pectoris illius, non egestas animi tantam rem, tam gravem, tam sublimem. Verum hæc & frivola sunt, & jam alii ea confutarunt Itaque longiore oratione opus haud est. Nos profecto in Suetonio non religionis mysteria scrutabimur, sed antiquitatem Romanam & rerum gestarum persequemur memoriam. Quæ res ut mihi vobisque omnibus & Reipub. literariæ bene ac feliciter vertat, Deum Opt. Max. qui huic Academiæ præses & tutor est, supplex quæso & veneror,

ORATIO IX.

In Suetonii Galbam.

INITIO cum Haga-Comitis in hanc urbem transissemus ad obeunda Professionis nostræ munia, publice omnibus significavimus, quam viam deinceps ingressuri essemus. Pandectarum enim explicationem illa tempestate sic orsi sumus, ut in ipsa præfatione diceremus, visum esse Viris amplissimis, hujus Academiæ Curatoribus & urbis Coss, ne penitus priorem nostram professionem, quæ Politica erat, desereremus, sed per certa intervalla ex historicis, solito more nostro, ea exequeremur, quæ civili doctrinæ convenire maxime viderentur. Sed nos, qui æstatis amœnitate invitati, interdum longa otia egimus, nondum hactenus serio, id quod propositum nobis erat, executi sumus. Nam & in juris interpretatione admodum oscitanter & languide versati sumus, & hanc alteram Professionis nostræ partem ne attigimus quidem. Quare profecto jam tempus est, ut in viam semel redeamus, & quod nos officii nostri ratio monet,

monet, id naviter agamus atque cum cura. Igitur, Auditores, quod huic Academiæ mihique & vobis omnibus bene atque feliciter evenire sinat DEUS Opt. Max. deinceps in tractationem rerum politicarum, quæ in historiis sese offerunt, impendemus singulos Jovis Venerisque dies, hoc est, in quaque hebdomada biduum: reliquum septimanæ tempus erit juri Romano, & legum interpretationi consecratum. Utique nos, qui antea Suetonium Tranquillum, Corn. Tacitum, atque alios summos Scriptores vobis faventibus libentibusque exposuimus, cum fructu aliquo, ut opinor, vestro meoque: profecto etiam nunc, nescio qua animi divinatione futurum confidimus, ne vobis inutilis noster labor, aut vana in docendo opera videatur. Possem ego me magnis autoribus atque exemplis illustribus tueri, & M. Antonium Muretum, aliosq; doctrinæ & ingenii principes memorare, qui in publica professione cum versarentur, recitationes suas lectionesque ita instituerunt, ut mox jus Romanum legesque, & quicquid Masuri rubrica notavit persequerentur: modo seposita hac cura, in historicorum atque in oratorum spatiis consisterent. Sed nihil nobis opus hac defensione est. Magnæ enim imprudentiæ sit, patrocinium à personis arcessere, cum nobis abunde præsidii in ipsa re sit, quæ

quæ etiam me tacente loqui pro me, atque emittere vocem videntur. Sane quoniam iurisprudentia Reipubl. domina & gubernatrix est, nunquam nihil indignum arbitror loco nostro, aut existimatione duximus, cum ad hæc politica quoque descendimus, & e historicorum monumentis rerum humanarum conversiones, imperiorum principumque certo principum artes, vulgi naturam & studia, atque omnia, quibus vita hominum constat, tractamus. Non uno e multis quod meminimus ... Plato scientiam politicam scientiam appellat regiam, quippe regum Principumque & præstantium in Rep. virorum propriam. Hanc qui tractandam suscipit, is cogitare debet, de rebus magnis & arduis quamdiu hoc fore disserendum. Videbit alium ex abjectissimo extolli & in sublimi locari, illum ut invenit ad infima deturbari, multo, hercule, velocius, quam evectus erat. Ac sæpe non nisi horam interesse inter solium & ... videbit illam nationem funditus excindi, hanc transportari. Libertatem aliis dari aliis eripi. denique nunquam universi eandem faciem esse. Surgere illic urbes, hic ruere, & momento redigi in nihilum, quod longa constituerat ætas. Cæterum ita res habet. In hac tanta rerum sursum ac deorsum euntium vicissitudine non semper, neque ubique eadem disciplina esse expedit

expedit vis hominum ingenii. Sed ut quisque rebus aut fortunæ recte aut secus utitur, ita aut sapit maxime, aut desipit profecto. Quidam sive cupiditate, sive impotentia secreti quietique agunt, atque id longe beatius piorum, quam suas alienasque fortunas spe metuque versare. Alii fata sua lacessunt, & contra fortunam insiliunt spei, neque tam periculorum, quam ipsis periculis læti, pro certis & olim partis nova, ambigua, præcipitia malunt. Jam illud dæ principum amicitiæ, procerum fides in servile obsequium submissa, tum adulandi infamis libido, atque alia denique Reipubl. mala in hac scena spectantur. Quæ omnia excutere, & diligenti observatione examinare, illius est, qui politica profitetur. Hic suave erit sine periculo aliena discrimina intueri, eosque scopulos noscere, circa quos aliorum vita infeliciter obhæsit. Cogitanti autem mihi etiam atque etiam de instituti mei ratione, visum est plurium quidem gentium Respublicas, imperia, resque gestas præterire, quod in hoc commentationis genere ipsa sibi obstaret magnitudo, rerumque diversitas aciem intentionis abrumperet. Ire autem ad unam Rom. Rempubl. libet, cujus illustrem speciem quandam nobis ob oculos posuit C. Suetonius Tranquillus, in vitis Cæsarum. Certe nulla usquam fuit civitas, in

in quam plus sibi Fortuna permiserit, quam illa *terrarum Dea gentiumque Roma.* Quare hujus prospera & adversa didicisse, qui vita civium, qui mores fuerint, per quos viros, quibusque artibus domi militiæque steterit imperium, credite mihi, non postrema eruditionis pars est. Atque antea quidem, cum in hujus ipsius Suetonii interpretatione versabamur, res gestas C. Julii Cæsaris Dictatoris, & Octavii Augusti lustravimus, ut exstincta libertate Romana stabilitum imperium sit, utque Principum magnitudo in illud culmen evecta primum fuerit, in quo diu postea steterit. Cæterum nihil ibi præcipue atrox aut triste fuit. Mutata enim quidem Reipubl. forma erat, sed tamen stabat legibus suus vigor, & magnis virtutibus ingentia præmia, sceleribus suæ erant pœnæ. Ipsi Principes, C. Cæsar & Octavius omnia, quæ belli civilis impetu, quod necesse fuit, perculsa ac prostrata jacebant, prudentia summa excitaverant, plane ut jam Respublica haberet rursum pleraque & ornamenta dignitatis, & præsidia stabilitatis suæ. Dehinc, cum ad Cornelii Taciti librum XIII Annalium transiissemus, Neronem quidem vidimus, Principem sævitia & immanitatem grassantem, qui per animi petulantiam capitibus civium, quasi insultavit: cæterum, quia

quia imperium adhuc intra Cæsarum familiam stabat, & de principatu invadendo nondum certare inter se audebant, qui illustrem illam domum nulla consanguinitate attingebant, non ita validis motibus conquassata Respublica est per eos, qui regnum esse rem inter Deos hominesque pulcherrimam rati, per flagitia perque cædes ad hoc, quod est eorum opinione maximum, nituntur. At hic vero nunc, cum se oculis nostris offerent Galba, Otho, Vitellius, aliique Imperatores quorum vitam ex Suetonii descriptione enarrabimus, omnino illud reperiemus, rem Romanam depositam esse ad aliud schema. Utique Cornelius Tacitus, cum res horum temporum in libro primo historiarum orditur, postquam illud dixit; *Initium mihi operis Sergius Galba erit*; statim ita subjicit, *Opus autem aggredior plenum variis casibus, atrox prælius, discors seditionibus, ipsa etiam pace sævum. Quatuor principes ferro interempti. tria bella civilia, plura externa, ac plerumque permixta.* Memoriæ proditum est Apollonium Tyanæum dixisse de Galba, Othone & Vitellio, esse eos Thebanos Imperatores. quod illorum scilicet, ut etiam septem Thebanorum regum, & brevis dominatio fuerit & cruentus exitus. Plutarchus vero de Galba dicturus, eosdem hos tres appellari posse

posse Tragœdias Principes eminenter … medium sidus optimi. Nemo ignorat quales sunquam Tragœdias exhibentur reges.

Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit abiens jacentem.
In ipso … suo

Omnino quiddam simile accidisse hic videtur. Etenim Palatium Cæsarum domus intra menses non totos decem (inquit Plutarch.) quatuor excepit Imperatores: dum hic quasi per scenam introduceretur, ille educeretur vero, & rerum humanarum spectaculum præberet. Mihi quidem cum inquirerem in caussam toties & tam brevi tempore translati principatus, optima visa fuit, quam eruere ex Cornelii Taciti verbis licet, cum in hunc modum infit: *Finis Neronis, ut lætus primo gaudentium impetu fuerat, ita varios motus animorum, non modo in urbe apud patres, aut populum, aut urbanum militem; sed omnes legiones ducesque conciverat, evulgato imperii arcano, posse principem alibi quam Romæ fieri.* Enimvero, erat Roma caput & sedes imperii orbis æterna, ut est in *l. 5. C. de off.* eratque illic Capitolium, pignus imperii, atque habitaculum Jovis Opt. Max. auspicato inauguratoq; a majoribus conditum. Quare equidem, quoniam illic habitare … Roma-

Romanorum credebatur, plane neque conſul rite fieri extra Romam, vel in Provinciis potuit, quod Livius teſtatur: &, quoniam ſub Octavio, Tiberio, Cajo, Claudio, & Nerone, qui omnes Romæ principatum acceperant, diu fuerat imperium quaſi unius familiæ hæreditas, hinc ea opinio multos tenuit, non poſſe principem alibi, quam in ſacra & æterna illa urbe creari. At poſtquam progenies Cæſarum in Nerone defecit; poſtquam Galba extra Romam procul in provinciis eſſet princeps ab exercitu ſalutatus factusque, evulgatum imperii arcanum eſt, de quo Tacitus loquitur, cujus ignoratio antea multorum improbas ſpes coercuerat. Ex illa igitur tempeſtate, cum jam milites intellexiſſent, principatum ſui beneficii, atque à ſe dari poſſe, ſanè ſicut Galbæ nunc, ita mox Othoni, ac dehinc ſtatim Vitellio ſummam rei detulere. Hoc eſt quod Plutarchus ait, quaſſatam convulſamque Rempubl. Rom. quaſi fabuloſis Titanum motibus fuiſſe, cum eodem pene tempore hinc inde transferretur principatus, ex avaritia & licentia militum, qui largitione & præmiis corrupti, imperatores imperatoribus tanquam clavum clavo, pellebant. Hinc jam porro Principes, qui malis artibus adepti imperium erant, retinere illud juſtitia, æquitate, atque virtute nequibant. Etenim, etſi ipſi ſuapte na-

tura atque indole [illegible] essent, tamen [illegible] fecto [illegible] fuit, ut non [illegible] solum [illegible] quæ volebant ipsi, verum etiam, ut ne [illegible] rent [illegible], quibus ministris ad [illegible] quæ partus est principatus. [illegible] nullam [illegible] multitudo hominum ex omni colluvie collecti, purgamenta [illegible], quibus ob egestatem & flagitia maxima peccandi necessitudo erat. Hi, cum deinde se civibus miscuissent, quæcunque vitia ex consuetudine licentiaque bellorum civilium conceperant, ea in urbem infuderunt. Ac plerique jam pessimi exempli in perniciem publicam [illegible] ebant. Ita præcipiti gradu itum est in omne nefas.

[illegible] furor.
[illegible]
[illegible]
[illegible] minor,
[illegible]

Atque hinc illa Taciti querela, de temporum conditione sub Galba, atque sub illis, qui deinceps secuti sunt, Principibus. *Pollutæ, inquit, cærimoniæ, magna adulteria, plenum exiliis mare. Infecti cædibus scopuli. atrocius in urbe sævitum. Nobilitas, opes, omissi gestique honores, pro crimine; & ob virtutes certissimum exitium. Nec minus præmia delatorum invisa quam*
[illegible]

rum sacerdotia & consulatus, ut ſpolia adepti, alii procurationes & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta. Quaſi illud dicat, non jam in occulto nullis ſcelera, ſed præter omnium oculos iviſſe, & manifeſta eſſe velut in triumpho. Sequitur illud; *præter multiplices rerum humanarum caſus, cœlo terraque prodigia, & fulminum monitus, & futurorum præſagia, triſtia, ambigua, manifeſta.* Hactenus recte cordatiſſimus ſcriptor. At illud vero perperam, & ex impatienti dolore addit; *Nunquam atrocioribus populi Romani cladibus, magiſve juſtis judiciis approbatum eſt, non eſſe Diis curæ ſecuritatem noſtram, eſſe ultionem.* Enimvero hoc ait; tantum in pœnas vigilare cœleſte numen. Quam profecto ſi quis imprudentiam in ſummo ſcriptore dixerit, nimis levi vocabulo utitur; appellanda impietas eſt. Sane quidem, cum Reſp. Rom. ex minimis facta maxima ſit, cum victor terrarum populus pene ultra Garamantas & Indos imperiũ protulit, cum innumeras pugnas uno tempore gereret, & Gallum terra, Pœnum æquore proſterneret, cum poſt clades ad Cannas atque ad Trebiam acceptas per damna, per cædes animũ viresq; duceret ab ipſo ferro; profecto, ut ego opinor, non tunc in pœnas Rom. ſed in ſalutem vigilarunt dii. Et vel ipſa urbis primordia cũ intuearis, recte illud dixiſſe Livius videbitur, ſi cui populo licet

confessione originem suam, & ad Deum referre authorem, Romanis fas licere. Quid tandem id igitur? Urbs illa rerum domina, cum in illud summum culmen evecta est, ipsa se ferre negavit, felicitatique suæ impar fuit, & mersa suis vitiis est. Itaque libidinem dominantium, sceleratorum orsa & molitiones, avaritiam, ambitionem, luxuriamque, sævitiam, quod necesse erat, insecuta tandem numinis vindicta est. Crispus quidem Salustius, primus in Romana historia, ad Cæsarem, cui præcepta condendæ Reipubl. tradit, ita scribit; *Mihi pro vero constat, mortalium vitam divino numine invisi, neque bonum neque malum facinus pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosque sequi.* Et rursus eidem Cæsari causam designat propinquiorem, quæ in ipsis Rebusp. hæret. *Sæpe jam audivi, qui reges, quæ nationes per opulentiam magna imperia amiserint, quæ per virtutem inopes ceperant.* Sed hæc, aliaque id genus, per occasionem excutiemus in Suetonii interpretatione: qui auctor imaginem status publici, qui sub Galba, aliisque Impp. fuit, breviter quidem descripsit, sed accurate tamen, & (quod caput rei est) ex fide. Hunc talem & tantum scriptorem, ut iterum in manus sumerem, admodum facile a memetipso, utilitatis inprimis vestræ caussa, impetravi.

ORATIO

ORATIO X.

Habita cum ordiretur explicationem Libri XIII Annalium TACITI.

IN Suetonii scriptis explicandis ea fide versatus sum, ut ejus rei fructum uberrimum liceat mihi ad conscientiam referre meam. Quia autem rerum omnium satietas quædam est, placet tandem à priore illo instituto paulisper recedere, & quid in aliis id genus scriptoribus observatione dignum sit, experiri. Quæ igitur res mihi vobisque omnibus bene & feliciter eveniat, C. Cornelius Tacitus nobis deinceps in manibus erit, omnis memoriæ summus & gravissimus scriptor, de quo veteres universi, id quod maxime facit autoritatem, tanta & tam præclara judicia fecerunt. In Suetonio obtulit sese oculis nostris, veneranda quædam Romanæ antiquitatis species, cujus cognitio pariter & jucunda, & longe fuit utilissima. Pulchrum fuit vidisse urbem mundi miraculum, terrarum reginam, gentium arcem, in qua natura

ORATIO IX.

In Suetonii Galbam.

INEUNTE cum Haga-Comitis in hanc urbem reversi essemus ad obeunda Professionis nostræ munia, publice omnibus significavimus, quam viam deinceps ingressuri essemus. Pandectarum enim explicationem illa tempestate sic orsi sumus, ut in ipsa præfatione docceremus, visum esse Viris amplissimis, hujus Academiæ Curatoribus & urbis Coss. ne penitus priorem nostram professionem, quæ Politica erat, desereremus, sed per certa intervalla ex historiis, solito more nostro, ea excuteremus, quæ civili doctrinæ convenire maxime viderentur. Sed nos, qui æstatis amœnitate invitati, interdum longa otia egimus, nondum hactenus serio, id quod propositum nobis erat, executi sumus. Nam & in juris interpretatione admodum oscitanter & languide versati sumus, & hanc alteram Professionis nostræ partem ne attigimus quidem. Quare profecto jam tempus est, ut in viam semel redeamus, & quod nos officii nostri ratio movet,

monet, ut naviter agamus atque cum cura. Igitur, Auditores, quod huic Academiæ mihique & vobis omnibus bene atque feliciter evenire jubeat DEUS Opt. Max. deinceps in tractationem rerum politicarum, quæ in historiis sese offerunt, impendemus singulos Jovis Venerisque dies, hoc est in quaque hebdomada biduum: reliquum septimanæ tempus erit juri Romano, & legum interpretationi consecratum. Utique nos, qui antea Suetonium Tranquillum, Corn. Tacitum, atque alios summos Scriptores vobis faventibus libentibusque exposuimus, cum fructu aliquo, uti opinor, vestro meoque: profecto etiam nunc, nescio qua animi divinatione futurum confidimus, ne vobis inutilis noster labor, aut vana in docendo opera videatur. Possem ego me magnis autoribus atque exemplis illustribus tueri, & M. Antonium Muretum, aliosq; doctrinæ & ingenii principes memorare, qui in publica professione cum versarentur, recitationes suas lectionesque ita instituerunt, ut mox jus Romanum legesque, & quicquid Masuri rubrica notavit persequerentur: modo seposita hac cura, in historicorum atque in oratorum spatiis consisterent. Sed nihil nobis opus hac defensione est. Magnæ enim imprudentiæ sit, patrocinium à personis arcessere, cum nobis abunde præsidii in ipsa re sit,

quæ

quæ etiam me tacente loqui pro me, atque emittere vocem videtur. Sane quoniam jurisprudentia Rerumpubl. domina & gubernatrix est, omnino nihil indignum aut loco nostro, aut existimatione facimus, cum ad hæc politica quoque descendimus, ut veterum historicorum monumenta rerum humanarum conversiones, imperiorum præcipites casus, principum artes, vulgi naturam & studia, eaque omnia, quibus vita hominum constituta, eruimus. Non sine causa est, quod divinus vir Plato identidem politicam scientiam appellat regiam, quippe regum Principumque & præfectorum in Rep. virorum propriam. Nam qui tractandam suscipit, is cogitare debet, de rebus magnis & arduis quotidie sibi fore disserendum. Videbit hominem ex infimo gradu extolli, & in sublimi locari, illum ex summo ad infima deturbari, motu, hercle, velocius, quam evectus erat. Ac sæpe non nisi horam interesse inter solium & [illegible] videbit illam nationem funditus rescindi, hanc transportari. libertatem aliis dari aliis eripi, denique nunquam universi eandem faciem esse. Surgere illic urbes, hic ruere, & momento redigi in cinerem, quod longa constituerat ætas. Cæterum ita res habet. In hac tanta rerum sursum ac deorsum euntium vicissitudine non semper, neque ubique eadem dexteritate se expedit

expedit vis humani ingenii. Sed ut quisque rebus ſuis fortuna recte aut ſecus utitur, ita aut ſapit maxime, aut deſipit profecto. Quidam ſine cupiditate ſine impotentia ſecreti quietique agunt, atque id longe beatius putant, quam ſuas alienasque fortunas ſpe metuque verſare. Alii tamen ſua laceſſunt, & contra fortunam inſiliunt ſpei, neque tam præmiis periculorum, quam ipſis periculis læti, pro certis & olim partis nova, ambigua, præcipitia malunt. Jam inſidiæ principum amicitiæ, procerum fides in ſervile obſequium ſubmiſſa, tum adulandi infamis libido, atque alia denique Reipubl. mala, in hac ſcena ſpectantur. Quæ omnia excutere, & diligenti obſervatione examinare, illius eſt, qui politica profitetur. Hic ſuave erit ſine periculo aliena diſcrimina intueri, eosque ſcopulos noſcere, circa quos aliorum vita infeliciter obhæſit. Cogitanti autem mihi etiam atque etiam de inſtituti mei ratione, viſum eſt plurium quidem gentium Reſpublicas, imperia, resque geſtas præterire, quod in hoc commentationis genere ipſa ſibi obſtaret magnitudo, rerumque diverſitas aciem intentionis abrumperet. Ire autem ad unam Rom. Rempubl. libet, cujus illuſtrem ſpeciem quandam nobis ob oculos poſuit C. Suetonius Tranquillus, in vitis Cæſarum. Certe nulla uſquam fuit civitas, in

in quam plus sibi fortuna permiserit, quum illa *ter*[illegible] Quare hujus prospera & adversa didicisse, quæ vita civium, qui mores fuerint, per quos viros, quibusque artibus domi militiæque steterit imperium, credite mihi non postrema eruditionis pars est. Atque antea quidem, cum in hujus ipsius Suetonii interpretatione versabamur, res gestas C. Julii Cæsaris Dictatoris, & Octavii Augusti lustravimus, ut extincta libertas Romana stabilitum imperium sit, utque Principum magnitudo in illud culmen evecta primum fuerit, in quo diu postea stetit. Cæterum nihil ibi præcipue atrox aut triste fuit. Mutata enim quidem Reipubl. forma erat, sed tamen stabat legibus suus vigor, & magnis virtutibus ingentia præmia, sceleribus suæ erant pœnæ. Ipsi Principes. C. Cæsar & Octavius omnia, quæ belli civilis impetu, quod necesse fuit, perculsa ac prostrata jacebant, prudentia summa excitaverant, plane ut jam Respublica haberet rursum pleraque & ornamenta dignitatis, & præsidia stabilitatis suæ. Dehinc, cum ad Cornelii Taciti librum XIII Annalium transiissemus, Neronem quidem vidimus, Principem sævitia & immanitate grassantem, qui per animi petulantiam capitibus civium, quasi insultavit: cæterum, quia

quia imperium adhuc intra Cæsarum familiam hærebat, & de principatu invadendo nondum certare inter sese audebant, qui illustrem illam domum nulla consanguinitate attingebant, non ita validis motibus concussa Respublica est per eos, qui regnum esse rem inter Deos hominesque pulcherrimam rati, per flagitia perque cædes ad hoc, quod est eorum opinione maximum, nituntur. At hic vero nunc, cum se oculis nostris offerent Galba, Otho, Vitellius, aliique Imperatores quorum vitam ex Suetonii descriptione enarrabimus, omnino illud reperiemus, rem Romanam depositam esse ad aliud schema. Utique Cornelius Tacitus, cum res horum temporum in libro primo historiarum orditur, postquam illud dixit; *Initium mihi operis Sergius Galba erit*; statim ita subjicit; *Opus autem aggredior plenum variis casibus, atrox præliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace sævum. Quatuor principes ferro interempti. tria bella civilia, plura externa, ac plerumque permixta.* Memoriæ proditum est Apollonium Tyanæum dixisse de Galba, Othone & Vitellio, esse eos Thebanos Imperatores. quod illorum scilicet, ut etiam septem Thebanorum regum, & brevis dominatio fuerit & cruentus exitus. Plutarchus vero de Galba dicturus, eosdem hos tres appellari posse

posse Tragicos Principes autumat rationis, medius fidus, optimus. Nemo ignorat quales sint, qui in Tragoediis exhibentur reges.

Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit abiens jacentem.
Ima permutat brevis hora summis.

Omnino quiddam simile accidisse hic videtur. Etenim Palatina Cæsarum domus intra menses non totos decem (inquit Plutarch.) quatuor excepit Imperatores, dum hic quasi per scenam introduceretur, ille educeretur vero, & rerum humanarum spectaculum præberet. Mihi quidem cum inquirerem in causam toties & tam brevi tempore translati principatus, optima visa fuit, quam eruere ex Cornelii Taciti verbis licet, cum in hunc modum infit: *Finis Neronis, ut lætus primo gaudentium impetu fuerat, ita varios motus animorum, non modo in urbe apud patres, aut populum, aut urbanum militem; sed omnes legiones ducesque conciverat, evulgato imperii arcano, posse principem alibi quam Romæ fieri.* Enimvero, erat Roma caput & sedes imperii orbis æterna, ut est in l. 1. C. de Coll. eratque illic Capitolium, pignus imperii, atque habitaculum Jovis Opt. Max. auspicato inauguratoq; à majoribus conditum. Quare equidem, quoniam illic habitare Fortuna

Roma-

Romanorum credebatur, plane neque consul nisi fieri extra Romam, vel in Provinciis potuit, quod Livius testatur: &, quoniam sub Octavio, Tiberio, Cajo, Claudio, & Nerone, qui omnes Romæ principatum acceperant, diu fuerat imperium quasi unius familiæ hereditarium, hinc ea opinio multos tenuit, non posse principem alibi, quam in sacra & æterna illa urbe creari. At postquam progenies Cæsarum in Nerone defecit, postquam Galba extra Romam procul in provinciis esset princeps ab exercitu salutatus factusque, evulgatum imperii arcanum est, de quo Tacitus loquitur, cujus ignoratio antea multorum improbas spes coercuerat. Ex illa igitur tempestate, cum jam milites intellexissent, principatum sui beneficii, atque à se dari posse, sane sicut Galbæ nunc, ita mox Othoni, ac dehinc statim Vitellio summam rei detulere. Hoc est quod Plutarchus ait, quassatam convulsamque Rempubl. Rom. quasi fabulosis Titanum motibus fuisse, cum eodem pene tempore hinc inde transferretur principatus, ex avaritia & licentia militum, qui largitione & præmiis corrupti, imperatores imperatoribus tanquam clavum clavo, pellebant. Hinc jam porro Principes, qui malis artibus adepti imperium erant, retinere illud justitia, æquitate, atque virtute nequibant. Etenim, etsi ipsi suapte na-

tura atque indole boni essent, tamen profecto necesse fuit, ut non ea solum facerent, quæ volebant ipsi, verum etiam, ut ea morem gererent, quibus ministris adjutoribusque partus erat principatus. Si autem exercitus maxima multitudo, hominum ex omni colluvie collecti, purgamenta urbium suarum, quibus ob egestatem & flagitia maxima peccandi necessitudo erat. Hi, cum deinde se civibus miscuissent, quæcunque vitia ex consuetudine licentiaq; bellorum civilium conceperant, ea in urbem infuderunt. Ac pleraque jam pessimi exempli in perniciem publicam invalescebant. Ita præcipiti gradu itum est in omne nefas.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Atque hinc illa Taciti querela, de temporum conditione sub Galba, atque sub illis, qui deinceps secuti sunt Principibus. *Pollutæ*, inquit, *cærimoniæ, magna adulteria, plenum exiliis mare. Infecti cædibus scopuli. atrocius in urbe sævitum. Nobilitas, opes, omissi gestique honores pro crimine; & ob virtutes certissimum exitium. nec minus præmia delatorum invisa quam*

[illegible]

[illegible] & consulatus, ut spolia adepti, alii procurationes & interiorem potentiam, agerent verterent cuncta. Quasi illud dicat, non jam in occulto fuisse scelera, sed præter omnium oculos ivisse, & transversa esse velut in triumpho. Sequitur illud; præter multiplices rerum humanarum casus, cœlo terraque prodigia, & fulminum monitus, & futurorum præsagia, læta, tristia, ambigua, manifesta. Hactenus recte cordatissimus scriptor. At illud vero perperam & ex impatienti dolore addit; Nunquam atrocioribus populi Romani cladibus, magisve justis judiciis approbatum est, non esse diis curæ securitatem nostram, esse ultionem. Enimvero hoc ait; tantum in pœnas vigilare cœleste numen. Quam profecto si quis imprudentiam in summo scriptore dixerit, nimis levi vocabulo utitur; appellanda impietas est. Sane quidem, cum Resp. Rom. ex minimis facta maxima sit, cum victor terrarum populus pene ultra Garamantas & Indos imperiũ protulit, cum innumeras pugnas uno tempore gereret, & Gallum terra, Pœnum æquore prosterneret, cum post clades ad Cannas atque ad Trebiam acceptas per damna, per cædes animũ viresq; duceret ab ipso ferro; profecto, ut ego opinor, non tunc in pœnas Rom. sed in salutem vigilarunt dii. Et vel ipsa urbis primordia cũ intuearis, recte illud dixisse Livius videbitur, si cui populo licet conse-

ORATIO X.

Habita cum ordiretur explicationem Libri XIII Annalium TACITI.

IN Suetonii scriptis explicandis ea fide versatus sum, ut ejus rei fructum uberrimum liceat mihi ad conscientiam referre meam. Quia autem rerum omnium satietas quædam est, placet tandem à priore illo instituto paulisper recedere, & quid in aliis id genus scriptoribus observatione dignum sit, experiri. Quæ igitur res mihi vobisque omnibus bene & feliciter eveniat, C. Cornelius Tacitus nobis deinceps in manibus erit, omnis memoriæ summus & gravissimus scriptor, de quo veteres universi, id quod maxime facit autoritatem, tanta & tam præclara judicia fecerunt. In Suetonio obtulit sese oculis nostris, veneranda quædam Romanæ antiquitatis species, cujus cognitio pariter & jucunda, & longe fuit utilissima. Pulchrum fuit vidisse urbem mundi miraculum, terrarum reginam, gentium arcem, in qua natura

velut in compendio quodam repræsentant quicquid ubique esset magnum & invidendum, hanc voluptatem haud minor fructus consequitur. Etenim, qui mores, instituta & infortunia veterum recte perspexerunt, magnum is sibi adjumentum parant ad lustranda annalium ac historiarum monumenta. quod cum abunde à nobis in Tranquillo præstitum hactenus sit, laxanda jam sunt industriæ vela, & eundum illuc, quo nos tenuis ardor vocat. Haud diu est, cum Academiæ Curatoribus, & urbis hujus Coss. visum fuit mihi deferre professionem politicam, quippe quam æstimarent naturæ meæ, meisque studiis maxime esse convenientem & idoneam. Quorum judicium licet mihi gloriosum sit, ita ego tamen tantæ [illegible] provinciæ [illegible] me esse imparem. Hoc enim munus qui suscipit, is cogitare debet, de rebus magnis & arduis quotidie sibi fore disserendum. Non enim hic de [illegible] dicitur, aut vacuo municipio, aut aliis [illegible] vasa minora frangit, aut item de tribus capellis litigatur: sed fertur summam dominæ fortunæ, subdimi nixa solio, & commercatur pro libidine versat volvitque, qualem quisque sortem statumque habeat, illius jurisdictio est. Illam nationem funditus exscindit, hanc transportat, [illegible] alius erigit. Hanc ex [illegible]

Sem

& in sublimi locati, olim sceptro superbum ad infima detrudi, multo hercle velocius, quam evaserant. Elapsi non nisi hora interdum inter solium & aliena genua. Nunquam universi eadem facies est. Surgunt urbes, ruuntque & momento saeculis, quod longa constituerat aetas. In hac tanta rerum sursum & deorsum cursitatione Vix usquam [illegible] non eatenus dexteritate se expedit vis humani ingenii, sed ut quisque fortuna recte aut secus utitur, ita aut sapit maxime, aut desipit. Quidam sine cupiditate, sine immunitoria secreti quietique agunt, & id beatius putant, quam suas alienasque fortunas spe metuque versare. Alii contra fortunam insiliunt spei, nec tam praemiis periculorum, quam ipsis periculis laeti, pro certis & olim partis nova, ambigua, praecipitia malunt. Jam infidae principum amicitiae, procerum fides in servile submissa obsequium, adulandi infamis libido, alia denique Reipubl. mala, in hac scena spectantur. Quae omnia excutere, & diligenti observatione examinare, illius est, qui politica profitetur. Itaque non immerito divinus vir Plato identidem hanc facultatem appellat regiam, quippe regum principumque & praestantium in Republ. virorum propriam. Cogitanti autem mihi quam viam potissimum insisterem,

visum est, non in Philosophorum præceptis hærere, qui publica dum tradunt, Rempubl. quandam constituunt in aere, cujus formam nemo quisquam post homines natos vidit: qui viri si extra chartas & libros, quibus impallescunt, evocentur, næ illi quandam vertigine laborare, & in ignoto orbe posuisse pedem suum videbuntur. Nobis ipsa hominum vita inspicienda est, & eundum ad Rempubl. non quæ animo fingitur, sed quæ fuit Romæ maxima & potentissima: quam nobis repræsentat scriptor omni laude dignus, sed omni major Corn. Tacitus. In qua dum versabimur, licebit nobis late excurrere, &, ubicunque libitum fuerit, consistere tanquam in nostro. Itaque nullo tempore nobis defutura est maximarum rerum & plurimarum materies. Pervestigandi erunt omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit. Agendum de mentis æquabilitate, de constantia, de artibus patriciis, deque omni vitæ morumque ratione. Et antea quidem, cum Tranquilli Julium Cæsarem & Augustum lustravimus, veteris Reipubl. prospera & adversa vidimus, ut extincta libertas, stabilitum imperium sit, utq; principum magnitudo in illud culmen evecta primum est, in quo diu postea stetit. Cæterum nihil ibi præcipue novum aut tragicum fuit. Mutata enim quidem

Reipubl.

Reipubl. forma erat, sed tamen stabat legibus suus vigor, & magnis [illegible] ingentia præmia, sceleribus sua erant pœnæ. Ipsi principes, C. Cæsar & Octavius, quicquid belli impetu prostratum & perculsum jacebat, summa severitate excitabant. At Tacitus nobilem illam Rempubl. alios mores, alia tempora exhibent. Post Octavium enim non gradu, sed præcipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum. Tiberius enim, Cajus, & qui hos secuti sunt, in magno imperio nihil nisi licentiam usurpaverunt, cædibus, adulteriis, rapinis quisque principem agebat. Cæterum est hæc conditio principum, ut, quicquid faciant, præcipere videantur. libenter enim imitamur, quæ animos nostros magnis autoribus subeunt. Itaque vitia non solum ipsi principes concipiunt, sed etiam infundunt in civitatem, & plus exemplo quam peccato nocent. Quod cum ita sit, profecto difficile erat Romæ aliquem bonum civem reperire. Permanabat enim a palatio ad privatorum ædes contagio mali, nec jam Cæsari quisquam placere nisi ob vitæ turpitudinem poterat. Possidebant maximas divitias turpissimi liberti, & fuisse præ illis pauper Crassus credebatur. Pauci quidam Græculi, propudia hominum, illam rerum dominam urbem pene totam tenebant, & ex gente togata clarissimum quemque

que & maximam [illegible] in scena [illegible] niam [illegible] palliati [illegible] Nimirum [illegible] natura comparatum est, omnia magna [illegible], & [illegible] vis hostilis [illegible], tamen [illegible] cant, & cedit [illegible] Evenit [illegible] ad [illegible] res Romana. [illegible] nihil in orbe terrarum [illegible] est, sed perpetuo quodam motu [illegible] tantur [illegible] restabat [illegible] fui, & [illegible] restabat, inquam, [illegible] que. [illegible] cujus populi [illegible] illius mores [illegible], [illegible] iam [illegible] iret. Sed, quod miserrimum est, [illegible] ita, quae [illegible] reverentiam [illegible] lerat ultra Garamantas & Indos, quae adversus hostes semper [illegible] invicta, sua nunc luxuria, opibus, libidine, vincitur. Haec omnia Tacitus noster persequitur cum dolore & querela. Polluuntur caerimoniae, [illegible] fas nefasque, adulteriis modus non est. Plenum exiliis innocentium est mare. Nobilitas & opes pro crimine sunt, & ob virtutes certissimum exitium. Grassantur delatores, & sacerdotia alii, alii consulatus ut spolia adepti, praemiis scelerum gaudent.

Itaque

Itaque ipse ait: *Dedimus profecto grande patientiæ documentum, & sicut vetus ætas vidit, quid ultimum in libertate esset, ita nos quid in servitute.* Tradidit hæc Tacitus, ut dixi, omnia, sed fide, ut quisque potest maxime, incorrupta. Quæ sane magna divini scriptoris illius virtus est, & quæ maxime tunc in illius ævi scriptoribus requirebatur. Nam aut nulli fere tunc erant, aut rari. Plerique enim qui Tiberii Cajique, Neronis, Galbæ atque sequentium principum res gestas annalium monumentis consecrarunt, obliti aut adsentandi libido, aut rursus odium adversus dominantes. Haud facile autem animus verum providet, ubi illa obstitit. At Tacitus nec adulari necesse habuit iis, quos non metueret. Jam enim extincti erant: & odisse eos non potuit, a quibus nec beneficio nec injuria affectus erat. Nerva enim & Trajano optimis principibus imperium jam tenentibus historiam contexuit, rara temporum felicitate, ubi sentire quæ vellet, & quæ sentiret dicere licebat. Enimvero ita res est, cum de malo principe posteri tacent, manifestum est eadem tacere præsentem. De Tyranno autem defuncto liberam vocem efferre haud sinit is Tyrannus, qui rerum jam potens est. Itaque cohibentur, aut etiam marcescunt ingenia clarorum hominum & eruditorum, quos nihil magis excitat & animat

posse Tragicum Principem animum capere, medius fidius, optime. Nemo ignorat quales sunt, qui in Tragœdiis exhibentur reges.

Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit abiens jacentem.
Ima permutat brevis hora summis.

Omnino quiddam simile accidisse hic videtur. Etenim Palatina Cæsarum domus intra menses non totos decem (inquit Plutarch.) quatuor excepit Imperatores, dum hic quasi per scenam introduceretur, ille educeretur vero; & rerum humanarum spectaculum præberet. Mihi quidem cum inquirerem in caussam toties & tam brevi tempore translati principatus, optima visa fuit, quam eruere ex Cornelii Taciti verbis licet, cum in hunc modum infit: *Finis Neronis ut lætus primo gaudentium impetu fuerat, ita varios motus animorum, non modo in urbe apud patres, apud populum, apud urbanum militem; sed omnes legiones ducesque conciverat, evulgato imperii arcano, posse principem alibi quam Romæ fieri.* Enimvero, erat Roma caput & sedes imperii orbis æterna, ut est *in l. 2. C. de* [illegible] eratque illic Capitolium, pignus imperii atque habitaculum Jovis Opt. Max. auspicato inauguratoq; a majoribus conditum. Quare equidem, quoniam illic habitaret fortuna Roma-

Romanorum credebatur, plane neque consul ille fieri extra Romam, vel in Provinciis potuit, quod Livius testatur: &, quoniam sub Octavio, Tiberio, Cajo, Claudio, & Nerone, qui omnes Romæ principatum acceperant, diu fuerat imperium quasi unius familiæ hæreditas, hinc ea opinio multos tenuit, non posse principem alibi, quam in sacra & æterna illa urbe creari. At postquam progenies Cæsarum in Nerone defecit; postquam Galba extra Romam procul in provinciis esset princeps ab exercitu salutatus, factusque, evulgatum imperii arcanum est, de quo Tacitus loquitur, cujus ignoratio antea multorum improbas spes coercuerat. Ex illa igitur tempestate, cum jam milites intellexissent, principatum sui beneficii, atque à se dari posse, sane sicut Galbæ nunc, ita mox Othoni, ac dehinc statim Vitellio summam rei detulere. Hoc est quod Plutarchus ait, quassatam convulsamque Rempubl. Rom. quasi fabulosis Titanum motibus fuisse, cum eodem pene tempore hinc inde transferretur principatus, ex avaritia & licentia militum, qui largitione & præmiis corrupti, imperatores imperatoribus tanquam clavum clavo, pellebant. Hinc jam porro Principes, qui malis artibus adepti imperium erant, retinere illud justitia, æquitate, atque virtute nequibant. Etenim, etsi ipsi suapte na-

tura atque indole boni essent, tamen profecto necesse fuit, ut non ea solum facerent quæ vellent ipsi, verum etiam, ut ea omnia gererent, quibus ministris adjutoribusque partus erat principatus, [illegible] militaris multitudo, homines ex omni colluvie collecti, purgamenta urbium, quibus ob egestatem & flagitia [illegible] peccandi necessitudo erat. Hi, cum deinde se civibus miscuissent, quæcunque vitia ex consuetudine licentiaq; bellorum civilium conceperant, ea in urbem infuderunt. Ac pleraque jam pessimi exempli in perniciem publicam invaluerant. Ita præcipiti gradu itum est in omne nefas.

Raptor [illegible], impius [illegible] furor,
Et [illegible]
[illegible]
[illegible] majori [illegible],
[illegible] esse.

Atque hinc illa Taciti querela, de temporum conditione sub Galba, atque sub illis, qui deinceps secuti sunt, Principibus. *Pollutæ*, inquit, *cærimoniæ, magna adulteria, plenum exilii mare. Infecti cædibus scopuli. atrocius in urbe sævitum. Nobilitas, opes, omissi gestique honores pro crimine, & ob virtutes certissimum exitium. nec minus præmia delatorum invisa quam*

alii

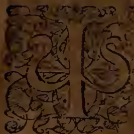
aut Tiberium & Caligulam, ut stulta adepti, aut [illegible] & [illegible] [illegible]am, age-rent, ferrent [illegible]. Quod illud dicat, non [illegible] [illegible] fuisse [illegible], sed præter omnium oculos [illegible], & [illegible] esse velut in triumpho. Sequitur illud: *præter multiplices rerum humanarum casus, cælo terraque prodigia, & fulminum monitus, & futurorum præsagia, læta, tristia, ambigua, manifesta.* Hactenus recte cordatissimus scriptor. At illud vero perperam, & vix impatienti dolore addit; *Nunquam atrocioribus populi Romani cladibus, magisve iustis iudiciis approbatum est, non esse dijs curæ securitatem nostram, esse ultionem.* Enimvero hoc ait; tantum in pœnas vigilare cœleste numen. Quam profecto si quis imprudentiam in summo scriptore dixerit, nimis levi vocabulo utitur; appellanda impietas est. Sane quidem, cum Resp. Rom. ex minima facta maxima sit, cum victor terrarum populus pene ultra Garamantas & Indos imperium protulit, cum innumeras pugnas uno tempore gereret, & Gallum terra, Pœnum æquore prosterneret, cum post clades ad Cannas atque ad Trebiam acceptas per damna, per cædes animū viresq; duceret ab ipso ferro; profecto, ut ego opinor, non tunc in pœnas Romæ, sed in salutem vigilarunt dii. Et vel ipsa urbis primordia cū intuearis, recte illud dixisse Livius videbitur, si cui populo licet

consecrare origines suas, & ad Deos referunt authores, Romanis id licere. Quidnam est igitur? Urbs illa rerum domina, cum in illud summum culmen evecta est, ipsa se ferre nequiit, felicitatique suæ impar fuit, & mersa suis vitiis est. Itaque libidinem dominantium, sceleratorum nefarias molitiones, avaritiam, ambitionem luxuriamq; civium, quod necesse erat, insecuta tandem numinis vindicta est. Crispus quidem Salustius, primus in Romana historia, ad Cæsarem, cui præcepta condendæ Reipubl. tradit, ita inquit; *Mihi pro vero constat, mortalium vitam divino numine invisi, neque bona neque mala facinora pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malosque sequi.* Et rursus eidem Cæsari causam designat propinquiorem, quæ in ipsis Rebusp. hæret. *Sæpe jam audivi, qui reges, quæ civitates, per opulentiam magna imperia amiserint, quæ per virtutem inopes ceperant.* Sed hæc, aliaque id genus, per occasionem excutiemus in Suetonii interpretatione: qui auctor imaginem status publici, qui sub Galba, aliisque Impp. fuit, breviter quidem descripsit, sed accurate tamen, & (quod caput rei est) ex fide. Hunc talem & tantum scriptorem, ut iterum in manus sumerem, admodum facile à memetipso, utilitatis inprimis vestræ caussa, impetravi.

ORATIO

ORATIO X.

Habita cum ordiretur explicationem Libri XIII Annalium TACITI.

N Suetonii ſcriptis explicandis ea fide verſatus ſum, ut ejus rei fructum uberrimum liceat mihi ad conſcientiam referre meam. Quia autem rerum omnium ſatietas quædam eſt, placet tandem à priore illo inſtituto paulisper recedere, & quid in aliis id genus ſcriptoribus obſervatione dignum ſit, experiri. Quæ igitur res mihi vobisque omnibus bene & feliciter eveniat, C. Cornelius Tacitus nobis deinceps in manibus erit, omnis memoriæ ſummus & graviſſimus ſcriptor, de quo veteres univerſi, id quod maxime facit autoritatem, tanta & tam præclara judicia fecerunt. In Suetonio obtulit ſeſe oculis noſtris, veneranda quædam Romanæ antiquitatis ſpecies, cujus cognitio pariter & jucunda, & longe fuit utiliſſima. Pulchrum fuit vidiſſe urbem mundi miraculum, terrarum reginam, gentium arcem, in qua natura

velut in compendio quodam repræsentavit quicquid ubique esset magnum & invidendum: hanc voluptatem haud minor fructus consequitur. Etenim, qui mores, ritusque & instituta veterum recte pervestigaverit, magnum is sibi adjumentum paravit ad lustranda annalium & historiarum monumenta, quod cum abunde à nobis in Tranquillo præstitum hactenus sit, laxanda jam sunt industriæ vela, & eundum illuc, quo noster nos ardor vocat. Haud diu est, cum Academiæ Curatoribus, & urbis hujus Coss. visum fuit mihi deferre professionem politicam, quippe quam æstimarent naturæ meæ, meisque studiis maxime esse convenientem & idoneam. Quorum judicium sicut mihi gloriosum est, ita ego tantæ & tam præclaræ provinciæ sentio me esse imparem. Hoc enim munus qui suscipit, is cogitare debet, de rebus magnis & arduis quotidie sibi fore disserendum. Non enim hic de stillicidiis jus dicitur, aut vacuo municipio pannosus aliquis ædilis vasa minora frangit, aut litem de tribus capellis dirimit: sed sedet rerum domina fortuna, sublimi nixa solio, & res mortalium pro libidine versat volvitque, qualem quisque sortem statumque habeat, illius jurisdictio est. Illam nationem funditus exscindit, hanc transportat, libertatem aliis dat, aliis eripit. Hunc ex sterquilinio eruit, & in

& in sublimi locat; illum sceptro superbum ad infima deturbat, multo hercle velocius, quam evexerat. Et sæpe non nisi hora interest inter solium & aliena genua. Nunquam universi eadem facies est. Surgunt urbes, ruuntque & momento fit cinis, quod longa constituerat ætas. In hac tanta rerum sursum & deorsum euntium vicissitudine non eadem dexteritate se expedit vis humani ingenii. sed ut quisque fortuna recte aut secus utitur, ita aut sapit maxime, aut desipit. Quidam sine cupiditate, sine impotentia secreti quietique agunt, & id beatius putant, quam suas alienasque fortunas spe metuque versare. Alii contra fortunam insistunt spei, nec tam præmiis periculorum, quam ipsis periculis læti, pro certis & olim partis nova, ambigua, præcipitia malunt. Jam infidæ principum amicitiæ, procerum fides in servile submissa obsequium, adulandi infamis libido, alia denique Reipubl. mala, in hac scena spectantur. Quæ omnia excutere, & diligenti observatione examinare, illius est, qui politica profitetur. Itaque non immerito divinus vir Plato identidem hanc facultatem appellat regiam, quippe regum principumque & præstantium in Republ. virorum propriam. Cogitanti autem mihi quam viam potissimum insisterem,

visum est, non in Philosophorum præceptis hærere qui politica dum tradunt, Rempubl. quandam constituunt in aere, cujus speciem nemo quisquam post homines natos vidit. qui viri si extra chartas & libros, quibus impallescunt, evocentur, næ illi quadam vertigine laborare, & in ignito orbe posuisse pedem suum videbuntur. Nobis ipsa hominum vita inspicienda est, & eundum ad Rempubl. non quæ animo fingitur, sed quæ fuit Romæ maxima & potentissima, quam nobis repræsentat scriptor omni laude dignus, sed omni major Corn. Tacitus. In quo dum versabimur, licebit nobis late excurrere, &, ubicunque libitum fuerit, consistere tanquam in nostro. Itaque nullo tempore nobis defutura est maximarum rerum & plurimarum materies. Pervestigandi erunt omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit. Agendum de mentis æquabilitate, de constantia, de artibus patriciis, deque omni vitæ morumque ratione. Et antea quidem, cum Tranquilli Julium Cæsarem & Augustum lustraremus, veteris Reipubl. prospera & adversa vidimus, ut extincta libertas, stabilitum imperium sit, utq; principum magnitudo in illud culmen evecta primum est, in quo diu postea steterit. Cæterumnihil ibi præcipue atrox aut tragicum fuit. Mutata enim quidem

Reipubl. forma erat, sed tamen ſtabat legibus ſuus vigor, & magnis virtutibus ingentia præmia, ſceleribus ſuæ erant pœnæ. Ipſi principes, C. Cæſar & Octavius, quicquid belli impetu proſtratum & perculſum jacebat, ſumma ſeveritate excitabant. At Tacitus nobis aliam Rempubl. alios mores, alia tempora exhibet. Poſt Octavium enim non gradu, ſed præcipiti curſu, à virtute deſcitum, ad vitia tranſcurſum. Tiberius enim, Cajus, & qui hos ſecuti ſunt, ex magno imperio nihil niſi licentiam uſurpaverunt; cædibus, adulteriis, rapinis quisque principem agebat. Cæterum eſt hæc conditio principum, ut, quicquid faciant, præcipere videantur. libenter enim imitamur, quæ animos noſtros magnis autoribus ſubeunt. Itaque vitia non ſolum ipſi principes concipiunt, ſed etiam infundunt in civitatem, & plus exemplo quam peccato nocent. Quod cum ita ſit, profecto difficile erat Romæ aliquem bonum civem reperire. Permanabat enim à palatio ad privatorum ædes contagio mali, nec jam Cæſari quiſquam placere niſi ob vitæ turpitudinem poterat. Poſſidebant maximas divitias turpiſſimi liberti, & fuiſſe præ illis pauper Craſſus credebatur. Pauci quidam Græculi, propudia hominum, illam rerum dominam urbem pene totam tenebant, & ex gente togata clariſſimum quemque

Itaque ipse ait, *Dedimus profecto grande patientiæ documentum, & sicut vetus ætas vidit, quid ultimum in libertate esset, ita nos quid in servitute.* Tradit hæc Tacitus, ut dixi, omnia, sed fide, ut quisque potest maxime, incorrupta. Quæ sane magna divini scriptoris illius virtus est, & quæ frustra tunc in illius ævi scriptoribus requirebatur. Nam aut nulla ferme erat, aut rara. Plerisque enim qui Tiberii Cajique, Neronis, Galbæ atque sequentium principum res gestas annalium monumentis consecrarunt, obstitit aut assentandi libido, aut rursus odium adversus dominantes. Haud facile autem animus verum providet, ubi illa officiunt. At Tacitus nec adulari necesse habuit iis, quos non metueret. Jam enim extincti erant: & odisse eos non potuit, à quibus nec beneficio nec injuria affectus erat. Nerva enim & Trajano optimis principibus imperium jam tenentibus historiam contexuit, rara temporum felicitate, ubi sentire quæ vellet, & quæ sentiret dicere licebat. Enimvero ita res est, cum de malo principe posteri tacent, manifestum est eadem facere præsentem. De Tyranno autem defuncto liberam vocem efferre haud sinit is Tyrannus, qui rerum jam potens est. Itaque cohibentur, aut etiam marcescunt ingenia clarorum hominum & eruditorum, quos nihil magis excitat & ani-

mat quam libertas, quæ recte à JC.tis appellatur res inæstimabilis. nihil autem tam adversum libertati, quam si aut taceo ea quæ vera sunt, aut fingere quæ falsa sint, cogeris. Ajunt puerorum infantium corpora nullis fasciis apud Germanos astringi, ideoque proceriora fieri. Idem ingeniis evenit. servire nolunt. nisi impetus suos liberos & solutos habeant, enecantur. Sed jam excessit modum præfatio. Pauca enim obiter dicere cum decrevissem, longius me, quam volebam, provexit Taciti amor. de quo autore quisquis præclare sentit, is & sapit profecto, & mecum facit, & Jove æquo judicat. Non immorabor his diutius. caussam duntaxat adferam, cur, cum plures sint Taciti libri, præclari hercle, & luculenti, hunc potissimum decimum & tertium, qui est de principatu Neronis, interpretandum publicis lectionibus hoc tempore existimaverim. Enimvero memineram tam annalium quam historiarum libros priores haud ita pridem in hac nostra Academia publice explicatos esse. Itaque actum agere, & quæ ab aliis bene & erudite dicta essent, repetere nolebam. Deinde, cum Neronis principatum inspicerem, visus mihi sum hic intueri omnis exempli documenta in illustri posita à Tacito, ex quibus quisque sibi suæque Reipubl. quod imitetur, capiat; inde fœdum exitu,

fœdum inceptu, quod vitet. Primo ipsum Neronem si spectemus, apparebit quam difficile sit, non inebriari magna fortuna, cujus indulgentia etiam constantissimis viris virtutem ex pectore exturbat. Annum ætatis decimum & septimum agebat adolescens, cum imperium illi, res inter Deos hominesque pulcherrima, obtingit. Magnam adibat aleam populus Romanus, cùm incertum esset, quo se statim nobilis indoles daret. At ille in summo fastigio tam laudabiliter se gessit inter prima initia, ut Trajanus identidem dicere solitus sit, omnes bonos principes procul abesse à primo quinquennio Neronis. Itaque jam vota publica pene in tuto erant. Nemo jam D. Augustum, nec Tiberii Cæsaris prima tempora loquebatur, principatus illius ad eum gustum, quem dederat, exigebatur. Tali cnm esset ingenio, subita juvenem cœpit sui oblivio. Pro continentia libido, pro lenitate sævitia, & plusquam ferina immanitas animum ejus pervasere. Tandem cum Deos hominesque testes ac vindices facinorum timeret, eo se perductum sensit, ut non liceret illi mutare mores. Perseverandum fuit, nec ad meliora patebat regressus. Scelera enim sceleribus tuenda erant. Infelicissimus autem est, cui jam esse malo necesse est. Jam enim libertatem amisit. Lysimachus olim

ſiti victus, ſe & exercitum ſuum Getis in manus dedit. dein, deditione facta, cum bibiſſet, exclamavit, miſerum ſe, qui tantillæ voluptatis gratia tantum regnum amiſiſſet. Idem Neroni dicere licuit, ubi enim animi pravis affectibus ſemel morem geſſit, & ad ſcelera prolapſus eſt, non potuit denuo ad virtutem remigrare. Nimirum ita fieri ſolet. Cum ſemel tyrannorum ingenium dira permovit libido, hanc illis pœnam ſtatuit immortalis Deus, virtutem ut ſemper ante oculos poſitam videant, & reliquiſſe ſe illam doleant cum gemitu, & tabeſcant. Hæc in ipſa Nerone obſervanda erunt. Jam vero de Agrippina principis matre, quæ referet Tacitus, eo pertinebunt, ut intelligamus quibus artibus vaferrima mulierum imperium cum filio diviſerit, & uſurparit velut ex æquo. Dein, quod luculentiſſimum erit, occurrent hic nobis ſupremæ clarorum virorum neceſsitates: ipſa neceſsitas fortiter tolerata: & laudatis antiquorum mortibus, par exitus Senecæ, Pæti Thraſeæ, Bareæ Sorani, & aliorum. Non enim adeo virtutum ſterile ſeculum erat, ut non & bona exempla prodiderit.

ORATIO XI.

Habita, cum HORATIUM publice prælecturus esset.

Cum initio amici quidam mei, viri eruditissimi, in quibus summa autoritas erat, & amplitudo, vehementer à me contendissent, ut quæ privatis studiis à prima adolescentia consecutus eram, ea in hoc publico literarum ac eruditionis domicilio ad communem adferre fructum, atque aliis tradere auderem; nullà mihi tunc justa neque gravis caussa esse videbatur, cur eorum sententiæ repugnare vellem, quorum neque benevolentiam erga me ignorare, nec dignitatem contemnere, nec judicium negligere debebam. Nimirum, quoniam juvenis eram, inhibere assensionem, ne ridicula esset, si male processisset, non poteram: neque tanta etam prudentia, ut mihi potius ipsi de me, quam aliis, licet doctissimis, fidem existimarem habendam esse. Est ætatis hujus vitium quoddam, quod ei familiare est & proprium, temeritas & inconsiderantia. hæc non

non consilio, non ratione, sed impetu plerumque & quodam calore dum ad maxima quæque accedit, in primo aditu defetiscitur & labascit. Equidem si paria in contrariis partibus rationum momenta, si incredibilem rei magnitudinem ac difficultatem animo dudum ante & cogitatione ponderassem, facile me ab incepto retraxisset metus quidam, quem unicuique natura pudorque suus attribuit. At nunc vero demum, quum diem illum prope adesse sentiebam, quem primis instituti mei auspiciis in hoc augusto consessu vestro faciendis constitueram; quum me nec temporis, nec rei ipsius, neque honoris mei ratio resilire amplius patiebatur, quæ singula aut non videram ante, aut prætermeram, ea me deinde incesserunt & circumvallaverunt universa. Urbs ista, in cujus Lycæo verba nobis facienda erunt, Lugdunum Batavorum est, totius terræ orbis clarissima lux, atque arx quædam omnium penè eruditorum. Hæc nomen universæ Bataviæ, hæc huic genti, quæ per se magna & illustris erat, majorem multo & ampliorem gloriam peperit. hæc omnes artes, omnia præclara studia, quæ & admirabilem dignitatem, & pergratam habent utilitatem, in sinu suo nutrit, auget, tuetur. Non est omnino ulla ora, neque sedes, neque locus, in quo non late longeque hujus

unius

unius ſint diffuſæ & diſſeminatæ laudes. Eſt illud amplum, & ſingulare, & divinum neſcio quid; ac planè ejusmodi, ut neque in exiſtimatione hominum, neque in famæ celebritate quidquam videam altius, quo quidem poſſit rei cujusquam majeſtas exurgere. Horreſcit mihi animus, contremiſcit totum corpus, cadunt conſilii mei rationes, in anguſtum opidò omnes meæ coguntur copiæ, neque omnino quo me vertam, aut quo confugiam, ſtatutum cum animo meo aut deliberatum habeo. Adſunt graviſſimi ſcientiæ & eruditionis patres, univerſi hujus Academiæ Profeſſores; quorum ego divinitatem non dicam aſſequi, ſed quanta ſit, perſpicere vix poſſum. Horum ubi ora & vultus in me omnium converſos video, magnopere quid de me judicaturi ſint, pertimeſco. Etenim quum nihil contingat in ullo genere ab his præteriri, quod quisquam ſummo ingenio, acerrimis ſtudiis, optima doctrina, maximo uſu cognitum ac perceptum proponere aliis & tradere poſſit; quid mihi porro expectandum eſt, aut quid ſperabo denique, niſi ut illis vanus eſſe omnis noſter labor, & ſtulta in docendo opera videatur? De illis, qui huic cœtui interſunt, qui me in hac Cathedra præſentes intuentur & audiunt, loquor. quorum cum excellens magnitudo cogitationes

meas percellit, tum & aliorum quorundam me commovet præſtantium virorum recordatio, qui dudum antequam ex hominum vita ad beatorum religionem & ſanctimoniam demigraſſent, in hoc ipſo, quod nunc aſpicio, templo, in his ſedibus, æternitatem quandam & immortalitatem conſecuti ſunt. Metuo, Viri Clariſſimi, ne dum liberè & ſine ambagibus, quæ ſentio, proferam, paulo longius me, quam aut modeſtiam aut pudorem meum decet, oratione provehi exiſtimetis. Soleo ego, quoties de virium humanarum imbecillitate, deque communi induſtriæ noſtræ & ingenii natura cogito, tacitè ſic mecum pronunciare, in una gente Principem illum omnium rerum Deum ſubinde, quantum poſſet, expertum fuiſſe, ac ſummos quoſdam ei dediſſe viros, penes quos diu iſtud literarum imperium, & regnum hoc ſtaret eruditionis. Non eſt credendum eos aut ſola magnitudine contentionis, aut ſtudio gloriæ, aut animi nobilitate ad hæc inuſitata & ſumma pertigiſſe. Fuit fatum quoddam, fuit quædam illis divinitus adjuncta fortuna, quæ mihi videtur fines eorum ſcientiæ multò longius, quam natura ipſa voluit, protuliſſe. Intelligo, Clariſſimi Profeſſores, ad vos ſimiliter, quotquot huc jam conveniſtis, eadem omnia jure & merito

veſtro

veſtro pertinere. Idcirco enim in his, qui obiêre, laudandis magnificè ſe extulit oratio mea, ut, in quorum locum ſemel ſucceſſiſtis, eorum vos gloriam, & ſplendorem, & præſtantiam aut æquare oſtenderem, aut vincere. Quæ cum ita ſint, profectò valde me & mei, & facti hujus pœnitet, qui in hanc ſedem nunc fuerim aſcendere auſus, quæ ſummorum hominum olim, & nunc veſtra quotidie eruditiſſima voce ſolet perſonare. Enimvero hanc ego tam inſignem, tam ſingularem loci hujus celebritatem, ſicut ad honoris mei fructum atque exiſtimationem dûco eſſe aliquid permagnum, ita ad anxietatem meam, ſollicitudinemque multò majus. Verſantur enim in animo meo multæ & graves cogitationes, quæ memetipſum mihi ſubinde, & tenuitatem hanc meam pleno quaſi ſpeculo repræſentant. Sed profectò initiò quid ageremus, diligenter fuit & maturè conſiderandum. Nunc quidem, quum mutato conſilio alium tenere curſum non licet, quod & artis eſt, & ſolum nobis reſtat, neceſſitati, quo quo nos feret, obſequemur. Vos, ſtudioſi juvenes, quos ego ut amicos, & pares, & ejusdem contentionis ſocios colui hucusque, & porrò etiam colam, oro atque obſecro, adhibeatis in me audiendo benivolentiam in defendendo fidem, quam ſoletis. Vos ego,

vos, inquam, & veſtros omnium animos verecundiæ meæ, pudoris, modeſtiæ teſtes eſſe atque arbitros cupio. Nam ita mihi & vobis, in omnibus meis veſtrisque rebus optatis, fortuna reſpondeat, ut ego, quicquid in hac re mihi ſuſceptum eſt, non ambitione, non gloriæ cupiditate, ſuſcepi, ſed eruditionis honeſto quodam & laudabili amore. Etenim, quum in hac quærenda literarum cognitione, infinitum quiddam ſit & immenſum, quod omnium penè infringit ſpem, & vigilantiſſimi cujusque fatigat induſtriam; facile divinabam fore, ut langueret juventus mea, neque perinde, atque debebat, in hoc præclarum ſtudium incumberet, ſi præter ſe, nullo alio laboris ſui teſte, nullo judice frueretur. Nunc in veſtro quotidie, conſpectu, in veſtro ore oculisque verſans, animi quodam impetu efferar ad ea etiam tentanda, quæ me aſſequi unquam poſſe, neſcio qua deſperatione diffidebam. Omnia mihi in cura, animi attentione, vigilantia, labore poſita erunt: neque verebor impedimenta ſive naturæ meæ, ſive ætatis, diligentia induſtriaque ſuperare. Cæterum non committam, ut, quod toties ab aliis actum fuit, id nunc agere rurſus, ac literarum vobis difficultatem, uſum, dignitatem velle commendare videar. Satius eſt hoc tam inſigne munus ineptis & febriculoſis quibus-

quibusdam hominibus relinquere, quibus declamatorum ſcrinia, & locos,ut ſic dicam, communes compilare mos atque uſus eſt. Unum modò hoc, quod vos ſcire omnes veſtrâ magis, quàm meâ refert, illud eſt, me, quum de inſtituti mei ratione diligenter,ut debui, cogitarem, decreviſſe in hac literarum interpretatione libero animo & erecto, quo quo verſum evagari, ac cæterarum quoque excutere diſciplinarum adfinitates, quæcunque forte ad hanc rem, ut eſt ejus multa & magna diverſitas, pertinebunt. In hoc enim tanto tamque immenſo campo, cum licebit nobis latè excurrere, atque ubicunque libitum fuerit, conſiſtere tanquam in noſtro, magna ſpes eſt nullo nobis tempore defuturam maximarum rerum & plurimarum ſuavitatem, copiam, varietatem. Enimvero, quod in more hujus Academiæ, inſtitutoque ſummorum virorum, qui hic vivunt, poſitum eſt, ſequemur. Cæteris verò puſilli animi, & ſtultæ ambitionis hominibus, qui magno conatu,& mirabili molitione ineptiunt, relinquemus quod ſuum eſt. Nam neque nos illorum ſordes in tam illuſtri loco contrectare decuerit: neque viciſſim ferendum nobis erit, ut eorum vel impudentia, vel inſcitia, vel nugacitas, in hanc meliorem noſtram doctrinæ poſſeſſionem, quaſi caducam atque vacuam irrum-

pat. Scio reperiri præterea aliud hominum genus, qui falsò se criticos, hoc est, literarum judices, dici atque haberi volunt. Horum omnis scientia in verborum angustias, & in syllabarum angulos detrusa est. Ibi latitant, ibi regnum suum, ibi imperium habent. Ad lucem vero hanc, ad hæc præclara & sublimia si semel & forte casu quodam prorepserint, jam illi profectò obstupescere, & attoniti esse, & in alio quasi orbe posuisse pedem suum videntur. Nos cum his quoque, sicut cum altero illo genere divortium facimus, res illos suas habere, & miseros esse, & plorare etiam jubemus. deleant, mutent, transfigant voculas. sint magni, sint sapientes, sint eruditi, sed sibi tantum. non moramur, non pugnamus, non invidemus. miserari potius, aut ridere liber. Exile enim hoc est, & humile, & nihili, quod totum in singulis prope literis atque interpunctionibus verborum est occupatum. Obsecro vero vos, studiosi juvenes, quale hoc tandem est, aut quid de his videtur vobis? Me quidem profecto vehementer & pœnitet eorum, & piget, & tædet: neque jam illis amplius, sed magistris eorum invideo, qui eos tam longo tempore, tanta mercede nihil sapere docuerunt. Sed reprimam me. neque enim constitueram in hos omnes dicere, qui, ut sunt humiles, oppleti tenebris

bris & sordibus, splendorem veræ doctrinæ, dignitatem illius nominis, magnitudinem tantæ rei, nec intueri, nec sustinere, nec capere possunt. Nobis satis erat breviter, quid in his literis sequi vellemus, indicasse: quod cujusmodi sit, magis jam ex aliorum contentione, quàm ipsum per se intelligitur. Etenim quum semel ea audivistis, à quibus mea longissime ratio voluntasque abhorrebit, videtis quæcunque in scientiis, in rerum ipsarum cognitione adhunc supersunt, eorum omnium nostram possessionem, & jus, & proprietatem fore. In manibus nobis posthac erit Quintus Horatius Flaccus, omnis memoriæ, atque omnium, qui in hoc genere nomen habuerunt, summus & gravissimus scriptor, de quo veteres universi, id quod maxime facit auctoritatem, tanta & tam præclara judicia fecerunt. Hujus ego me partem aliquam profiteor suscepisse explicandam, magnum fortasse onus, & mihi periculosum: veruntamen dignum, in quo aliquantisper omnes nervos ætatis industriæque meæ contenderem. Initium autem nobis à Satyris erit, quod genus scripti maximè omnium eruditum, & acutum, & liberum habetur. Nulla vitæ forma est, nullá officii ratio, nihil ulla in parte rerum omnium, ex qua non hic, quotiescunque opus est, sicut res petit, aliquid hauritur.

neque enim profectò exiſtimare libet, totum hoc genus ad ludum magis & jocum factum eſſe, quam ad ſeveritatem, & ad quædam graviora atque majora, quæ reconditis in diſciplinis, & in quadam varietate doctrinæ verſantur. Nimirum, ſic vita hominum eſt, ut ſummo errore omnes, & maximarum virtutum neglectu ætatem agamus. Tum & ipſi nobis genuimus falſas opiniones, perſuaſioneſque aniles, & ſuperſtitiones penè ridiculas. ipſe animus anxius ad nugamenta quædam, indulgens ſibi, atque omnia, quæ ſequitur in vita, quæque fugit, libidine ſua ponderans, recti & veri partem nec attingit ullam, nec unquam velit attigiſſe. nemo in ſe deſcendit, nemo qua in ſtatione locatus ſit, quid ſe deceat, attendit. Quod videri quisque vult, hoc & eſſe ſe credit, & fidem aliis facit. dicendum aperte eſt: hiſtrioniam in hoc mundo, tanquam in theatro agimus, & ſummam ſtultitiam tegimus ſapientiæ ſimulatione. Hanc larvam noſter Flaccus detrahit; omnium terga, omnium vibices nudat. neque quenquam patitur in aliena pelle deliteſcere. Ad hæc ars quoque accedit, & tangendi dexteritas. non enim ſævit impotenter, neque ſine modo invehitur in hominum vitia, ſed parcit viribus ſuis, atque conſultò

eas

eas extenuat. ſermo quoque triſtis modo eſt, modo jocularis, quique omnium vicem, ut res ipſa fert, defendit.' Ita fit, ut etiam eos, qui ſtupidiſſimi ſunt, & communi ſenſu fermè carent, multo jam ſale defricari, & ſapere tandem, & videre aliquid neceſſe ſit. Varium eſt, & multiplex, & diſſimile inſanientium genus. Quidam nihil mediocre, nihil moderatum amant, ſed extrema omnia, libidine adeò magis, quàm deliberata voluntate ſectantur. His in Cupiennio ſuus locus eſt. Nobilium ineptam jactantiam, ſtudia cupiditatesque ambitioſorum Tullius exagitat. In Ofello prodigorum, & vapparum, & nepotum res perditur cum fama. Catius Epicureos in partes vocat: in quo ſummus decor, admirabilis inventio, inuſitata lepiditas apparet. Jam alibi vero quam præclara multa ſunt, quam divina! Olim Citticus quidam advena & ignobilis, ſed ſummo ingenio vir, inſinuaverat ſe in antiquam philoſophiam. Zenoni nomen ei fuiſſe fama eſt: cujus inventorum æmuli, Stoici adhuc nominantur. Hujus præcepta & ſententias in togata illa gente non plebeji quidam, ſed multi ſummi homines & excelſi ſequebantur, quos ipſa finxerat natura ad gravitatem, temperantiam, animi magnitudinem. ſed erant hi, ut

ſit, in alteram partem vehementes nimis, neque modum, quod primum eſt, tenere poterant. Multa enim aſſerebant hujus generis, peccata omnia paria eſſe, nec minus puniendum eum, qui ſtrigilem furatus ſit, quam qui Jovis raſerit aureum femur. nunquam cujusquam delicto ignoſci debere, præter ſapientem, cæteros omnes inſanire: unum illum, etſi mendiciſſimus ſit, divitem, atque etiam regem eſſe. Eripiendus fuit iſte error, eludenda hæc opinio, quæ à natura ipſa, & à communis vitæ conſuetudine tantopere abhorrebat. Igitur huic rei Tigellius, & integer Damaſippus dicatus eſt: quorum in altero tanta doctrinæ copia, tantum lumen ingenii, artis, induſtriæ eſt, ut admirabile ſit, quantum inter omnes unus excellat. Nondum hæc vigeſima pars eſt. & tamen ſic quoq; circumfluimus omni copia, atque in magna rerum abundantia ſumus. Credite, Auditores, credite non eſſe nobis uſitata via, aut mediocribus conſiliis ad horum explicationem procedendum, perveſtiganda enim erit omnis antiquitas. noſcendi omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit, agendum de mentis æquabilitate, de ſapientia, de juſtitia, de omni vitæ morumque ratione. Præterea pertinebit eodem lepos quidam, venuſtasque libero homine digna, & acu-

men

men in lacescendo mira felicitate & urbanitate conjunctum. quæ quidem singula dum in Flacco persequemur, video quoque necesse nobis fore, ut de aliis, qui in hoc eodem genere cum illo contenderunt, judicium subinde nostrum, sententiamque pronuntiemus. Illud enim profectò constat, non eandem omnium laudem, neque parem in conando fuisse singulorum felicitatem. Quare & Persii morositas aspera nimis & inutilis & odiosa exagitari potest. Et Juvenalis æstuantiam atque luxuriem ingenii non semel Sophistæ cujusdam ostendemus & declamatoris esse propriam. Sed nimirum jam tempus est, ut orationi modus aliquis, & finis tandem sit. Ego, quæ huc usque à me dicta sunt, amici juvenes, illuc contuli universa, ut præclarum aliquid, & luculentum, & laude dignum saltem me velle & conari intelligeretis. Cætera, quæ de exitu optare licet, in Dei optimi maximi potestate, & in vestro omnium favore atque benivolentia posita mihi esse existimo. Quanquam, ad vos quod attinet, equidem nescio qua fretus vel amoris vestri, vel mutuæ nostræ consuetudinis fiducia, totus jam in optimam quandam spem, opinionemque sum ingressus. Scio enim, quoad longissimè possum adolescentiæ meæ memoriam recolere ultimam, ita me semper inter nos

vixisse,

vixiſſe, ut in ſcientiarum ſtudiis liberaliſſimis quotidie, doctrinisque una cum vobis amicè, & pari voluntate verſarer. Hanc noſtram conjunctionem, hanc conſpirationem, hanc jucundiſſimam vitæ & laboris ſocietatem porrò ſtabilem & perpetuam eſſe, ſi ita vultis, cupio. Non me profectò faſtus quidam, non me gravis & intolerabilis illa ingenii aut doctrinæ arrogantia verſabit. Procul ego hanc tetram belluam ab animo iſto excluſam, ab iſto pectore remotam eſſe affirmo vobis & juro. Quod ſi vero quidam ſunt, qui omnia ſibi quum deeſſe vident, multa tamen labore, ſtudio, vigilantia conſequi ſe poſſe credunt, in his ego, in his liberè nomen profiteri meum non erubeſco. Cæterum à vobis, Clariſſimi Profeſſores, veniam facti mei jam amplius non peto. Ipſi enim noviſtis, ſicut ad hunc usque diem omnia à vobis didici, ita jam quoque neceſſe eſſe, ut in poſterum mihi doctrinæ, nominis, laudis auctores & parentes ſitis. Veſtris ego judiciis, quæ de me ſunt, triumpho. ac nunc quoque conſpectu veſtro & frequentia hoc ipſo tempore atque hoc loco gaudeo & glorior. Vobis autem cæteris, digniſſimi Viri, quid omnino dicam, equidem non reperio. Fateor enim hunc diem longè mihi maximum, & illuſtriſsimum fuiſſe.

Ete-

Etenim, quum tanti vobis humanitas veſtra, & ſummus erga me amor fuerit, ut quanti me faceretis, publicè ſic ſignificare veriti non ſitis, uberrimum profectò vitæ meæ fructum conſecutus ſum. Ego, ſicut hoc tanto & tam inuſitato honore indignum me nunc eſſe ſcio, ita in poſterum, ut meruiſſe eum aliquando videar, omni cura & diligentia providebo.

ORATIO XII.

Habita, cum Juvenalis explicationem ordiretur.

POſtquam ad explicandas Flacci noſtri Satyras operam meam, curamque aliquamdiu contuli, eaque vobis expoſui omnia, quæ in illis diligenti obſervatione digna mihi eſſe viderentur: tandem nunc priore illo inſtituto ſive relicto, ſive intermiſſo, paulisper animo meo morem gerere, & quid in cæteris quoque hoc genus ſcriptis præſtare poſſim, experiri conſilium mihi eſt. Quæ igitur res benè atque felici-

ter mihi vobiſque omnibus eveniat, Junius Juvenalis, aüthor locupletiſsimus & graviſſimus in manibus deinceps nobis erit. Atque ego quidem, quum initio diligenter, ſicut debebam, rationes omnes, omnia momenta perpenderem, unus iſte & ſolus poſt Flaccum mihi dignus fuit viſus, in quo ingenium noſtrum induſtriaque hoc quidem tempore verſaretur. Certè enim neſcio qua fatorum iniquitate factum ſit, ut cæterorum omnium, qui iſtud ſcribendi genus ſecuti ſunt, aut nulla ad nos monumenta niſi lacera & disjecta pervenerint, aut ſi quis præter hos duos integer etiamnunc & incolumis extet, ejus tamen jactura magnum uobis dolorem adferre non facile potuiſſet. Enimvero Perſius, quamvis juxta cum utroque illo ad hæc tempora noſtra transmiſſus ſit, atque alterum etiam ætate antecedat, neutri tamen accenſeri debet, cum utrique impar ſit: planè ut veterum quorundam magnificam de illo prædicationem mirari potius libeat nobis, quàm ſequi. Nos, quibus nihil ne ex ipſa quidem antiquitate placere poteſt, niſi quod ſumma ſolertia repertum, admirabili arte elaboratum, judicio ſingulari perfectum ſit: poſtquam ſatis animum noſtrum Flacci ille genius, & divina dexteritas tenuit, jam nunc in hac Juvenalis gravitate, & ſplendore, atque magnitudine con-

conquiescemus. Ego, quoties utriusque scripta inter se contendere soleo, non semel miratus fui, qui fieri potuerit, ut in eodem genere uterque parem quidem laudem, sed diversissimam tamen, consecutus sit. Nam & Flaccum cum inspicerem, omnia, præ illo sordere existimabam: & rursus alter hic ita me percellebat, ut quid usquam simile ei esset, non viderem. Est profecto est uterque maximus, sed peculiari quadam & sua laude. Quod quisquis non attendit, is verò judicio falli, &, dum alteri universa tribuit, temere alterius magnitudini multa mihi deterere videtur. Equidem sic omnino sentio, si quis in scriptore Romano antiquam illam Græcorum eruditionem, si veteris comœdiæ felicem dicacitatem & jocosam licentiam quærat: si illorum, qui se sapientes olim & haberi & dici voluerunt, aut præcepta, aut errores consectetur, ad Horatium illi eundum esse. Videbit in illo ipsas illas doctas Athenas Atticas: videbit ingenii urbani admirabilem vim, non illam quidem effusam, & nudam, sed singulari industria restrictam, & planè talem, ut veteres illi, Eupolis, Cratinus, Aristophanes, si fato in istud ævum delati forent, viribus suis parcere, & ingenio moderari, uno hoc magistro discere potuissent. Jàm verò illa non disputantium sed somniantium Philosophorum delira-

menta-

menta illas Zenonis famelicas ineptias, & quicquid pater Chrysippus, aut diversa parte Epicurus nugatus erat, solus ille, aut certè nemo hoc felicius risit, vexavit, elusit. Non fallam ego vos, lectissimi Juvenes, neque animos vestros inani spe & vanis promissis tenebo. Non habet hac parte quidquam magnopere quod Flacco opponat noster hic: & tamen, si quæ mihi fides esse debet, credite illum quoque pariter magnum & excellentem esse, alia enim sunt, quæ illi præstantiam suam adstruunt, non deteriora profecto, neque his minora. Est enim in illo dicendi quoddam genus candidum, plenum, rotundum. omnia scitè, non plebeja quadam ratione posita. acumina divina. argutiæ frequentes. acrimonia vehemens, & amarulenta. tum & argumentorum mira ubertas, & inventionum vis quædam luculenta, & quod illi ubique proprium est, vivida. Quæ quidem omnia eâ virtute sunt, ut animus noster, dum ad illa attendit, quoquo versum varie agatur. Nam & ad iram sæpe impellitur, & mœrore subinde jacet, & rursus magnis cogitationibus impletur. Cæterum hoc ipsum eo magis contingit, quo ipsæ illæ res, quas persequitur, majores magisque seriæ sunt. Non enim in Stoicorum spinis hæret, neque reliquorum hoc genus hominum decreta convellit:

vellit : sed per principum & magnatum domos ambulat, penetralia illorum recludit, quid quisque fraudulenter, quid scelestè, quid servili ingenio agat, notum omnibus & apertum facit. Vivebant illo ævo Galbæ, Othones, Vitellii, Domitiani. Vivebant prostibula palatii, proceres quidam & alii homines ex omni vitiorum colluvione concreti. horum ille flagitia & dedecora sic traducit, ut, si nulla eorum memoria in historiarum monumentis extaret, nos tamen ea nunc ignorare non possemus. Est in manibus hominum (& vero diis immortalibus gratiam habemus) est, inquam, in hominum manibus scriptor omni laude dignus, sed omni major, Cornelius Tacitus. hujus commentarios si quis cum istis Satiris componat, plane turpitudinem videbit illius seculi. uterque enim & mores, quibus tunc Romæ viveretur, & illorum formam temporum in oculis omnium conspectuque posuit. Quanquam noster tamen hic tantò majori cura singula, quæ huc spectant, persecutus est, quanto acutius omnia inspicere solent, qui vitia hominum perstringere, quam qui ea tantum modo narrare student. Quæ cum ita sint, operæ pretium erit totũ illud, quicquid hujus est, diligenter excutere, omninoq; animos nostros ad illius ævi memoriam, & ad historiarum fidẽ revocare. Atq; hæc quidem

fuis fingula momentis ubi fe nobis offerent, videbimus. Nunc, quod neceffe eft, quodque temporis me atque hujus loci ratio monet, quæ porro dicenda mihi fuperfunt, paucis expediam. Ego cum litterarum renafcentem hanc lucem animo & cogitatione intueor, nulla me magis re beatum effe intelligo, quàm quod ego nunc feculo natus fim, quo non ad difcendum modo univerfa, fed ad bene quoque & fubtiliter de omni veterum eruditione judicandum admirabilis progreffio facta eft. Quod ficut profecto magnum & divinum eft, ita illud longe majus multoque excellentius, quod hac parte, ut quisque maximus eft, ita libertatem fentiendi & ipfe fibi vendicat, & aliis permittit. Vivunt igitur hac ætate viri inufitato judicio, divino ingenio, incomparabili doctrina: quorum quæ fententia de hoc fcriptore fit, nemini effe obfcurum poteft. Enimvero illi, cum in Juvenale cætera non probarent modo omnia, verum etiam admirarentur: tamen & urbaniores illos Flacci jocos vehementer in illo requirebant, & perpetuam illam ejus ferre non poterant indignationē ac immoderatam acerbitatem. Nos, qui neq; judicium illorum, quod apud me permagni eft, contemnere, neq; tamen authori noftro hac parte deeffe poffumus, quod & licet nobis, & illorum æquitas fert, medium aliquid inter

Inter hæc sequemur. Vitia enim, quæ defensum ire nunc non volumus, ac fortasse etiam non debemus, excusabimus tamen, ut potius ab alia quacunque causa, quam ab hujus ingenio fuisse videantur. Equidem illud constare inter omnes arbitror, Satirarum scriptoribus hoc unum conveniens esse, ut illorum, inter quos sunt, hominum mores vitamque insectentur. Hoc cum & Flaccus multo ante, & diu post illum fecerit hic noster, in eodem quidem genere uterque, sed tamen dispari ratione versatus est. Vidit enim alter beatum illud & vere augustum Octavii Imperium: Remp. optimis legibus, fortissimis viris florentem, cum laudatissimus Princeps, quidquid belli impetu prostratum & perculsum jacebat, quicquid armorum civilium licentia in perniciem publicam converterat, summa & prudentia & severitate excitavit; Reique publ. præsidia sua omnia, omnia reddidit ornamenta. Nemo erat in tanta rerum felicitate, qui ipso principe magis justus, & bonus, & temperans videretur. Ab hoc uno exempla vitæ petiit quisque & tulit: tantoque se propius ad illius magnitudinem accedere singuli, quanto meliores essent, judicabant. Igitur non ad illius magis, quam ad virtutem contendebatur: neque jam vulgo lex Roscii, sed puerorum ista nænia, quam

Curii olim & Camilli decantaverant, in ore omnibus fuit, *Qui recte fecerit, Rex.* Inter hos fuerunt tamen nonnulli, ut in ita fieri semper solet, homines vel natura & ingenio, vel prava consuetudine vitiosi. Nam & Nævium forte avaritia transversum agebat, & Nomentanum sua luxuria & prætorem aliquem Tullium sua ambitio & superbia. Hæc illa erant, quæ Flacco relinquebantur, quæ perstringere & carpere poterat. Tum & si quis Crispinus scribendi morbo laboraret, si Alpinus versus ineptos, Furius turgidos dictaret, id omne libellorum ejus quasi farrago erat. His tam levibus tam usitatis vitiis si Flaccus vehementer iratus fuisset, profecto ille mihi impotentis animi, & ingenii nimisquam morosi haberetur. Nunc risit suaviter, & lusit, & facetus fuit. Naturæ enim suæ, id quod maximum puto, cum posset, obsecutus est. Horum nos omnium à Juvenale nostro, quem pariter sæculi quidem sui, sed longe tamen diversi, vitia exagitare oportuit, nihil quidquam magnopere postulamus. Cujus rei ut causa qualis sit intelligatur, cogitandum nobis est quibus finibus ridiculorum natura stare debeat. Nimirum veteres illi omnis ingenii & eruditionis principes, cum de toto hoc genere sapienter & acute, ut solent omnia, disputarent, eam esse adhibendam in jocando

mode-

moderationem censuerunt, ut materies omnis ridiculorum in illis esset vitiis, quæ sunt in vita hominum mediocria & tolerabilia. Quod si aliqua esset improbitas insignis & scelere juncta, ejus turpitudinem majori quadam vi, quam ridiculi, vulnerandam esse. Profectò ita se res omnino habet. Quemadmodum hominum quorundam miserorum calamitas non risum nobis movet, sed misericordiam, neque facile quisquam cordatus afflictorum capitibus illudit, nisi forte sese insolenter jactent: ita quæ sunt facinorosa & improba, odio potius & indignatione, quam jocis & salibus digna sunt. Nunquam enim erit, ut ea bellè ludantur, quæ nemo sine ira cernit. Hæc si vera sunt, ut sunt profectò, abducere nos cogitationem aliquantisper nostram ab ipso Augusti ævo decet, ut quæ deinde secuta sint misera & extrema Reip. tempora, qui hominum mores, cum quibus noster hic, & cæteri viri boni, tanquam cum peste quadam certarunt, intelligamus. Est hoc omnibus summis imperiis annatum, ut à felicitate vitium tandem trahant, & magnitudo illis sua perniciosa sit. Primum enim animus principum inflatus temere & insolens, dum humana omnia infra se posita videt, falso, quæcunque potest, etiam licere sibi existimat.

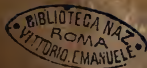
ita à continentia ad libidinem à temperantia ad luxum, à lenitate ad sævitiam descifcunt. Pietatem, fidem, & cæteras quas optimus quisque colit, virtutes, inter privatorum bona numerat; ne, si his quoque legibus abstricti sint, precario regnare videantur. Accedit huc malorum omnium extremum, fides amicorum in obsequium servile submissa, dum nemo illis ex animi sui sententia suadet, dissuadetque, sed adulandi certamen est, & una omnium cura, quis blandissime fallat? Non est mihi propositum causas impotentissimæ dominationis altius repetere, ipsi enim vos, unde hæc sint, intelligitis, cum, quid factum sit, videtis. Viguit diu, crevitque suis momentis Cæsarum improbitas, & in Domitiano tandem, qui novissimus fuit, substitit. Ultra hunc, quo progrederetur, non habebat. Et profecto videtur id in fatis fuisse, ut semel ille, quid ultimum in sceleribus & flagitiis esset, ostenderet. In hac civitate, & sub hujusmodi principe aliquem bonum civem reperire, difficile erat. Permanabat enim à palatio ad privatorum etiam ædes contagio mali, neque jam Cæsari quisquam placere, nisi ob vitæ turpitudinem, poterat. Jam immane crimen erat, innocentem esse: &, ne quis credat parum infesta virtutibus tempora fuisse, etiam bonos laudare

dare non licuit. Thraseam aliquis forte & Helvidium sanctissimos viros appellaverat, & satis causæ fuit, cur omnes virtutis & sapientiæ Professores urbe Italiaque submoverentur, ne quid usquam honestum occurreret. Juliam legem non adeo frequenter jam, quam Scatiniam violabat uterque ordo. Peragrabatur nocturnis comessationibus civitas: ipsum forum, ipsa rostra, ex quibus leges ferebantur, in stupra placuerunt. Possidebant maximas divitias turpissimi liberti, & fuisse præ illis pauper Crassus credebatur. Pauci quidam Græculi, propudia hominum, illam rerum Dominam urbem pene totam tenebant, & ex gente togata clarissimum quemque & maximum civem in scenam & ad histrioniam descendere docuerunt palliati mendici. Postquam semel tristissima illius seculi imago ante oculos posita nobis fuit, jam porro ipsa res, etiam me tacente, pro Juvenale nostro loquitur. Ille enim profecto, cum propria hæc & peculiaria perditissimæ urbis vitia, penè in utero matris concipi videret, Comica festivitate ridere ea non potuit, præterire autem non debuit. Igitur, quæ tristis, & demisso vultu spectabat quotidie, eorum fœditatem magna indignatione persecutus fuit, & cum urbanitatem illi suam eriperet hominum flagitiosa mali-

tia, ad fcribendum tamen vel iratus fe retulit. Quare Flaccus quidem, quod ludit perpetuo, & jocatur, feculi fui beneficio ufus eft. nofter alia fecutus fuit plerumque, & fubinde etiam hoc ipfum. Nam & falfe quædam dixit, ne quis ingenium ei hic defuiffe credat, &, quia raro hic licuit, continuit fe ferme femper, ut jam totum hoc judicii fuiffe videatur. Dixi, vobis quæ ad caufam præftantiffimi fcriptoris, & ad ea, quæ in illo ut plurimum reprehenduntur, pertinere cenfebam. Culpam enim, quam tollere nolebam, minuere tamen placuit ut temporum neceffitas tam naturæ ejus aliquid præripuiffe, quam obtuliffe judicio, putaretur. Cætera, quæ de hujus præftantia, de dicendi admiranda vi, de amplitudine & majeftate adferri poterant, prudens prætermittam. quia & infinita funt, & jam alii ea dudum occupaverunt.

ORATIO

ORATIO XIII.

Recitata in exequiis Viri Clarissimi ÆLII EVERARDI VORSTII Medicinæ Professoris Primarii.

TAndem ergo perfuncti estis extremo pietatis munere, Auditores, & quicquid manibus Viri Clarissimi Præstantissimique debebatis, persolutum nunc est. Nihil jam restat, quod in hoc luctuosissimo actu peragi à vobis amplius oporteat, postquam hoc cadaveris depositum terræ mandastis. Quotquot sunt vestrûm, quos ex tanto Academiæ vulnere dolor animi ac perturbatio dejecit, quiescere jam vobis, ac mœstissimæ cogitationis secreto frui licet. solus ego sum, qui in hac hominum celebritate verba meditari, & justis laudibus prosequi defunctum debeo, quem sua virtus, & ingentia in Academiam merita majorem omni humanâ prædicatione fecerunt. Enimverò qui nihil denegare vivo solebam, haud debui illud recusare, quod tam obnixè pe-

 tebant

tebant optimi hæredes, in quibus ille superstes adhuc est. Neque rejicienda amplissimi senatus Academici intercessio erat, quæ jure meritoque à me impetravit, ut, qui me proxime in hoc Rectoris Academici munere antecessit, cujus ego partes & dignitatem novissimè suscepi, ejus nunc manibus extremum hoc officium impenderem. Equidem sollicitus non sum unde laudationis argumenta conquiram. Proponenda mihi simplicissima relatio est earum rerum, quæ ad defuncti vitam, studia, atque instituta pertinent. quæ singula ejusmodi erunt, ut repræsentare nobis jucundissimam magni viri memoriam possint. Natus est eximius noster collega Ruremundæ, antiqua Menapiorum sede ad Mosæ & Ruræ confluentem, ex Vorstiorum clara in illo tractu familia, quæ jam ante patrum memoria protulerat spectatissimos viros Johannem Vorstium Brabantiæ Cancellarium, & Petrum Johannis filium, Episcopum Aquæpendentis, & auditorem Rotæ ad urbem. Nec defuit ejusdem nominis, Nicolaus Vorstius, cui non multis abhinc annis singularis eruditio famam & claritudinem attulit. Jam puerum parentes ea severitate atque ejusmodi domesticis institutis ad optimarum rerum cultum formaverant, ut sincera illa & integra ac nullis pravitatibus detorta

orta natura mox præceptoribus tradita toto statim pectore arripere artes honestas. Solet Deus Optimus Max. quos provehere ad summum destinavit, per multa dura & aspera tentare, ut variis jactati casibus virtutis tandem suæ atque constantiæ ingentem mercedem ferant. Incidit imbecillis ejus ætas in maximos Reip. nostræ fluctus, per quos patria, & fundis avitis, religionis causa, exutus, ac cum parentibus in Bataviam delatus, nunquam tamen à semel cœpto vitæ genere, quod positum in literarum studiis erat, deflexit. Ac primùm quidem illustrem hanc nostram disciplinarum & bonæ mentis arcem, Lugdunum, inquam, Batavorum adiit, in qua Justo Lipsio, aliisque claris viris operam dedit, quos vel vidisse tantum, non dicam audivisse, pulcrum illo tempore atque gloriosum erat.

Mox in Germaniam ablegatus, cum ultra quadriennium Heydelbergæ primùm & apud Nemetes, deinde Coloniæ Agrippinæ Philosophiam omnem ac Medicinam addidicisset, in Italiam terrarum omnium Reginam profectus est, in qua artem Medicam summè excoli & in pretio esse jam ante didicerat. Hic ex ore & disciplina pependit plurium Medicorum, quos ea regio tunc habuit toto terrarum orbe clarissimos, Capivaccii, Mercurialis, Aquapenden-tis,

tis, Johannis Costæi, Caspari Taliacotii, Hieronymi Brasavoli, Alphonsi Catanei Archiatri, & Bernardini Paterni. Ab hac in Philosophia præceptoribus usque Jacobo Zabarella, & Francisco Piccolomineo, etiam ad Ulyssem Aldrovandum se applicuit, cujus familiaritatem & hospitium nactus, incredibile dictu est quantum profecerit ex tanti viri consuetudine, cum in omni scientiarum genere, tum præcipue in stirpium & rei herbariæ cognitione, in qua illi summa autoritas nostro ævo fuit. Ab illo totum rerum naturalium apparatum historiam fossilium & metallorum, animalium quadrupedum, volucrium, aquatilium, reptilium, & insectorum hausit. Ipse ille Aldrovandus quanti eum fecerit, grandi documento quod omni ære perennius est, posteritati significavit, cum in Ornithologiæ libris luculentum eum testem laudat, industriamque ejus, & operam, ac fidem in his abditis naturæ mysteriis sæculo commendat. Scio hoc plerisq; usu venire, ut ingenia, licet magna & fælicissima, non tamen plus quàm in uno ferè emineant. Quod si qui sint, qui variarum rerum scientiam eâdem felicitate in unum conjunxerũt, inesse in his quiddam admirabile ac prope divinum omnes rectè existimant. Id autem præ cæteris quâdam nascendi sorte contigisse beato nostro seni,

quis

quis eſt omninò noſtrûm qui neſciat ? Utique præter earum rerum cognitionem, quas jam retuli, quæ ſane maximæ ac difficillimæ ſunt, linguas inſuper calluit non Græcam tantum & Latinam, ſed Italicam quoque, Hiſpanicam, Gallicam ac Germanicam. In Hiſtoria, in antiquitate ac numiſmatis & annulis veterum ita verſatus, ut quiſquam optimè. Sæpe retulit, ex Numiſmatis antiquis olim ſe memoriter didiciſſe nomina omnium Orientis ac Occidentis Imperatorum Romanorum, ita ut eo ordine, quo regnaſſent, recitare eos poſſet omnes. Inter hæc cum non ad pompam tantum, neque ad ſpeciem doctus eſſet, ſed ad uſum & vitæ commoda traducere vaſtam illam ſuam atque ex omni parte ſolidam ſcientiam cuperet, in aula principum crebro verſari, multorumque nobilium & magnatum amicitias ſibi comparare auſus, per Magnam Græciam primum, perque Meſſapios & Brutios, ac deinde Neapoli apud Dynaſtas & primores illius gentis Medicinam feliciter & magnis certiſque experimentis fecit, donec tandem in patriam, à qua abeſſe amplius non potuit, poſt annorum XIV peregrinationem reverſus, ingentes illas dotes eruditionis, ac ingenium multa exercitatione ſubactum inclareſcere

in hac nostræ Reip. luce voluit. Neque profecto tanta viri virtus diu delitescere aut omninò esse sine honore ac mercede poterat. Statim eum Delphos Batavorum honesto stipendio evocavit Comitissa Meursensis. Nondum in ea conditione exactum biennium erat. Perspexerat inusitatam ejus doctrinam, & summam rerum peritiam magnus ille literarum dictator Josephus Scaliger; qui, quemadmodum Academiæ nostræ decus ac majestatem augere semper studebat, sponte sua apud eos, ad quos hæc res pertinet, effecit, uti ad publicam Philosophiæ professionem honorifice accerseretur divinus noster senex, ac in locum viri clarissimi Petri Molinæi, quem Parisienses ad sacrum Ecclesiæ ministerium vocaverant, succederet. Ille verò nihil admodum animo cunctatus, etsi in principum comitatu esse poterat, ac jam aditus illi patere ad Hagiensem aulam cœpisset, tamen Academiam & honestum in ea ac literatum otium maluit. Sciebat luculentam & gloriosam esse Professorii ordinis vitam, cum versetur in iis studiis artibusque, quibus sine ambitione, sine prensationibus summa nominis claritudo paratur, quæ memoriam magnorum hominum in secula transmittit, & posteritati eos, quæ semper ipsos intuebitur, repræsentat. Meminerat cætera mortis esse

ut

ac gloriam illam, quæ ingenii nobilitate quæritur, æternam fore, quæ annis adeo non consumitur ut vires ab illis acceptura, & tempore ipso major meliorque futura. Nam quod plerique, qui alii honorum insignia, vana ut plurimum & caduca sectantur, parvi hæc nostra faciunt, & bona nostra hodie damnant, insania quadam temporum est, à qua cordatos omnes, & sapientes longe longeque remotos esse decet, qui bonæ menti operam dant. Diu est cum mundus æger cœpit delirare, & varias imagines accipere neque id mirum est in tanto senio. Ipsa enim senectus morbus est. Non multò post ex humanis rebus excesserat vir omnium disciplinarum ac præcipuè medicinæ laudibus ornatissimus, Gerardus Bontius, cujus eruditio jam olim inter ipsa Academiæ auspicia, cum in hanc civitatem primum literæ disciplinæque receptæ essent, in clarissimo Professorum ordine eluxerat. Visum est, ex bono publico, atque ex Academiæ dignitate fore, si acceptum ex tanti viri obitu damnum repararet noster senex, ac Medicam professionem deinceps, ad quam tota indole ferebatur, sustineret. In hoc munere per annos totos viginti & sex ita partes suas egit, ut cum præclaram Hippocratis artem magna omnium admiratione interpretaretur, eandemque indu-

stria

ſtria & prudentia ſingulari, ac ſucceſſu longe optimo exerceret, cum rei herbariæ ſcientiam, ac rerum naturalium arcana, quæ à magnis viris in longa peregrinatione acceperat, ex muneris ſibi impoſiti ratione diſcipulis ſuis traderet, in Batavia hac noſtra velut oraculum quoddam habitus ſit, ac vere extiterit civium omnium amor & deliciæ. Ex quo illud effectum eſt, ut amicos habuerit plurimos per Italiam, Galliam, Angliam, Germaniam, Belgium & alibi, à quibus frequenter accepit literas. Summis in hac Rep. viris ſemper carus fuit, ac judicio ſuo, probitate, & rerum uſu iis ſe probavit maxime, cum eſſet ingenio ad civilem vitam non factus, ſed natus. Sane vero, cum ab Academia avelli, ejusque commodis deeſſe & in aula crebro eſſe nec volebat nec poterat, Illuſtriſſimus tamen ac invictiſſimus Auraicus Princeps pertinere ad ſeculi decus exiſtimavit, ſi tam grande nomen inter Medicos ſuos fulgeret, in quam rem extare luculentum & mire honorificum diplomatis monumentum voluit. Commentarium olim de annulorum origine in gratiam Abrahami Gorlæi ſcripſit, qui ſine nomine præfixus dactyliothecæ ejus eſt. Cætera, quæ affecta & parata habebat, notæ ad Cornelium Celſum de re Medica, deſcriptio rerum memorabilium per Magnam Græciam, Japy-

giam,

giam, Lucaniam, & Brutios, opus de Bataviæ piscibus, aliaque multa, quæ in sylvas & commentarios retulerat, quæque ad antiquitatem, locorum peritiam ac res naturales ſpectant, affecta jam & parata ſunt, & reconditam quandam doctrinam habent. Sed ille ut ea ederet nunquam ab amicis, qui ea viderunt & mirati ſunt, adduci potuit. Videbat morbum ſæculi, & ineptias eorum, qui de optimis libris peſſime ſentirent. Quare, ut erat animo generoſo, faſtidia hominum experiri noluit, atque ita ſe comparavit, ut potius de aliorum ſcriptis æquus judex ſedere, quam ullius ipſe judicium ſubire cuperet. Temperiei fuit calidæ, ſanguineæ ac probæ. Unde in affectibus vehemens, quos tamen ſuperabat facile poſt primum impetum, rationis uſu. Hinc in injuriis ad animum revocandis ardentior quoque fuit: facillimus tamen in iis condonandis ſponte ſua, & quod ſummum ac propemodum cœleſte quiddam eſt, nemine adhortante aut impellente. Meminerat enim, amicitias immortales, inimicitias mortales eſſe oportere. Improbitatis, futilitatis, inconſtantiæ ac levitatis oſor acerrimus: gravis ipſe ac ſimul comis. In adjuvandis amicis ſtrenuus ac diligens, nihil non eorum cauſâ tentabat. Quin & iis, quibus nullâ amicitiâ conjunctus erat, operam ſuam to-

gatus nunquam denegabat. Si videret alicubi magnam virtutem latere, eam extrahere in lucem hominum ſtudebat. Eſt hoc divinæ & ſinceræ indolis proprium, ingenii dotes in aliis quibuscunque poſitas non per invidiam diſſimulare, ſed venerari, & pretium illis ſuum ponere, ne illud contingat, quod indigniſſimum eſt, ut excelſa & præclara ingenia nullam mercedem niſi ex conſcientia habeant. Urgebat, fatigabat omnes, donec tandem id, quod Academiæ honorificum fore putabat, vel precibus impetraſſet, vel pertinaciâ extudiſſet. Et quid amplius dicam? ſemper illi in ore atque in animo erat iſtud Hippocratis Medicorum maximi, quod ubique pro ſymbolo etiam notavit; *Nihil negligere, nihil temere, omnia ſerio agere.* Academiæ Rectorem ſuffragiis Clariſsimi Senatus ac comprobatione & autoritate Illuſtriſsimi Principis quater egit. In quo munere qualem ſe præbuerit, ſi dicere incipiam, hujus orationis difficilius erit exitum, quam principium invenire. Vos ego ampliſsimi Conſules, vosque reverendi & conjunctiſſimi collegæ, ac eos omnes, qui præſentes fuiſtis, teſtes eſſe atque arbitros cupio, quæ ejus fides, cura, ac vigilantia in Academiæ negotiis ſemper fuerit. In conventibus juridicis atque in cauſarum cognitione non aliud ſibi ſententiæ ſuæ pretium

habe-

habebat, quam bene judicavisse. In Senatu Academico vox ejus & liberrima & prudentissima erat, plane ut ad res gerundas omnia sua composuisse à prima ætate videretur. Equidem scio ego, ea quæ publice à magnis viris benè præclareque geruntur, permultum sæpe differre ab his rebus, quas domi suæ & in privata familia gerunt. Quidam enim partam in publico gloriam intra parietes suos perdunt. Ita foris claros domestica destruit infelicitas, & ob hoc ipsum maximi cives non habentur, quia ignavi atque incauti patresfamilias sunt. Horum vero nihil præstantissimo seni nostro contigit. Semper aliquid moliebatur, quod privata negotia concerneret, ac ut res suas industria ac honestis artibus non tutaretur tantum, sed augeret etiam, impense omnibus modis studuit. Quâ de causâ siccandis paludibus, Bamæstrâ ac Sœtermerranâ, diligentiam pro virili adhibuit. atque insuper de immenso lacu Harlemensi exhauriendo cogitavit aliquando serio cum viris aliis præstantibus ac patriæ primoribus. quæ res si ita, uti agitatum erat, processisset, admirati tantos conatus fuissent seri nepotes, & labentibus sæculis obliteratâ rerum gestarum memoriâ forte non credidissent. Hæc dum præclare publice privatimque gessit, tandem, Auditores, ut nihil in rebus humanis

ab omni parte eſt beatum , extrema ætate conflictari cum valetudinis incommodis cœpit. Jam enim ante ſexennium nephriticos dolores , eosque acres ſæpe & acutos ſenſit. quæ res eum vehementer perterruit, cum verebatur ne ab hiſce doloribus excruciatus miſerrimo mortis genere periret. Quare ut aliâ viâ ex hâc vitâ exiret, obnixe Deum Dominumque ſuum precatus eſt. In quo ſane adfuit ejus votis cœleſtis benignitas. Dies jam decimus & quartus eſt, cum gravedine ac lumborum ægritudine ex catharris ingraveſcente febris primum levior, poſt gravior eum occupavit, quæ tandem in tertianam continuam degeneravit, ac nobis virum hac ætate incomparabilem, & longiore vita digniſſimum, nihil jam niſi cœlum, & Chriſtum Servatorem ſuum ſpirantem , è medio ſubduxit. Utique contigit illi, quod maxime cupiebat. Non ſenſit horribilem hanc ex calculo carnificinam, quam toties formidaverat. tum, quod præcipuum eſt , in hac temporum lue & contagione publicâ, nulla peſte afflatus, nunquam deſtitutus à collegis, aliiſque amicis ſuis adeuntibus crebro ac viſentibus, animam Deo reddidit. Sed nobis quid fiet, quibus ille nihil niſi perpetuum luctum, & irreparabile damnum reliquit ? Nos illi juſta quidem nunc ſolvimus , & debito

ritu parentamus. At manet manebitque jactura noſtra, & in ſquallore hæremus. Eone deveniſſe res noſtras, ut, cum Academiæ ſplendor immortalis eſſe, ac medica ars eſſloreſcere quotidie in majus debeat, tantæ rei ſpem ac tam grande præſidium in unius viri capite amiſerimus? Et quo tandem me vertam? omnia pariter mœſta & dejecta video. patriam ne intuear? deſiderat illa civem integerrimum, fortiſſimumque, qui optima conſcientiæ fiducia ſemper & dicere & facere ea ſtuduit, quibus eam confirmari maxime ac ſtabiliri poſſe crederet. An Eccleſiam? carebit ea nunc conſiliis ejus, quibus ille haud ita pridem ad ſacrum munus electus cum aliis ſenioribus regimen ejus ſuſtinuit. *De optimis ejus liberis non dicam*, quibus magno parente orbatis vulnus hoc altius in pectore infligitur, quam ut verbis efferri poſſit. De me ipſo ut referam, quanquam publicis malis fideliter indoleo, non minus tamen movet me etiam privatæ jacturæ ſenſus. Diligebat enim me, quamquam tot annis minorem, fraternè: nec quoquam ferme noſtri ordinis familiarius utebatur. Et quemadmodum ego illius ſequi gaudebam veſtigia, ita noſtri viciſſim labores ipſi probabantur. Eadem cauſa ad cæteros ejus amicos, tot viros

clarissimos spectatissimosque pertinet, quos hic præsentes & dejectos intueor, qui in hujus consuetudine suavissimâ magnum vitæ suæ fructum posuerunt. Sed cupio me reprimere ne impatienter nimium laxavisse frenos dolori videar. Est, sicut cæterarum omnium rerum, ita mœstitiæ aliquis modus; quem egredi hominem fortem, & rerum humanarum gnarum, ac, quod caput rei est, Christianum, non oportet. *Optimum est pati, quod emendari non potest, & DEUM, quo authore cuncta eveniunt, sine murmure sequi.* Ad hoc sacramentum in hac vitæ militia adacti sumus, ut debeamus velle si quid scimus ex decreto summi Numinis fieri. Si usuram omnem præteriti temporis bene æstimamus, multum est quod imputare cœlo debet nostra Academia, cui tam diu tam carum & pretiosum pignus reliquit divina benignitas. Non fuit istud nobis mancipio, sed commodato datum. Et nunc hoc ipso tempore, cum à nobis repetitur, superest apud nos vera & viva tanti viri imago, liberi, inquam, ad omnem virtutem & optima exempla exculti; atque inter hos filius natu maximus, collega noster, rarissimæ & variæ doctrinæ juvenis, cujus voce nunc cottidie hæ sedes atque hæc subsellia personant, in eodem professionis genere, quo beatus senex tot annos tam praeclare functus est. Et

quid

quid amplius ejulatis, vos liberi optimi patris ſoboles, vosque cæteri amici, Viri Clariſſimi, ac quotquot adeſtis Academiæ cives? Faciat lacrymis noſtris finem illa cogitatio, neminem de plebe hominum eſſe tam imbecillo animo, cujus dolorem, licet maximum, tandem non mitiget longa dies. quare quod apud imperitos, atque apud mulierculas etiam efficere tempus poteſt, id apud nos, qui in ſapientiæ ſtudiis ætatem agimus, perficere recta ratio debet, ut quod remedii allatura eſt tandem ipſa diuturnitas, id conſilio atque animi æquitate prævortamus, ne ſit illud temporis beneficium, quod repræſentare ſtatim ratio poteſt. Et quid vero lugemus, obſecro? Noſtramne ſortem, an divini ſenis noſtri? Si noſtram, ſane quia propriis tantum noſtris incommodis angimur, non illum, ſed nos ipſos amamus. Sin illi condoleſcimus, qui à nobis digreſſus in cœlo cum Servatore ſuo Jeſu Chriſto vivit, mœrere hunc eventum invidi magis, quam amici eſt. Audivimus eum, quotquot aderamus, iterum iterumque ingeminantem illa verba, *Veni Domine JESU, cupio diſſolvi. quis me liberabit de corpore hoc mortis?* Hujus ille nunc voti reus curas noſtras ex alto deſpicit, & de rerum humanarum calamitate triumphum agit. Nunquam ille, cum olim poſt quatuordecim annorum peregrinatio-

nem ad parentes suos, atque in has regiones rediit, ita animo lætatus est, ut nunc totus gaudio exultat, cum ex hoc exilio in cœlestem patriam pervénit, quam omnes sanctorum animæ, dum in his terris essent, ardenter expetebant. Prómissæ erant Patriarchis olim beatæ Cananæorum sedes. Et tamen in ea terra commorati, ut in aliena, sunt, *cum aliud quoddam majus exspectarent*, hoc est, *civitatem illam, cujus artifex & conditor Deus est.* Magna fiducia isti omnes mortui sunt in regione rerum omnium affluentissima, quæ ex oraculo assignata illis erat: cæterum adhuc professi sunt hospites se & advenas esse in ea terra. *Quod qui dicunt, utique palam ostendunt aliam se patriam quærere.* Ipse gentis Israëliticæ parens Jacobus, cum ad Parronem Ægypti regem venisset, & principis promptissima humanitate ac munificentia jam consequi ea omnia posset, quæ avide per mortales cupiuntur, de toto vitæ suæ cursu loquens, *Dies peregrinationum mearum, ô Rex*, inquit, *sunt centum & triginta annorum. pauci & mali fuerunt omnes dies vitæ meæ.* Totum hoc, quod in terris egerat, tempus, iter vocat, idque malum & asperum, cujus incommoda cum annis crescunt. meliora prætervolant; deteriora succedunt, calamitates, morbi, doloresque, & mille mala. Quin hoc ipsum

quod

quod in tenera ætate optimum videtur, quia primum est, nihil nisi fletum & ejulationem habet; &, ut verbo dicam, ne bene de reliquo tempore opinemur, vitam ipsam cum lacrymis auspicamur. Quicquid extra corpus est, quas opes & fortunas humanas appellamus, caducum hoc totum est & fragile, ac consentaneum puerilibus crepundiis, mutationis spolium, & nihil nisi ludibrium. Salve, ô noster ter quaterque beate senex: qui nunc ad ea loca evectus es, in quibus origini tuæ & summo bono conjunctus es, qui alta quiete nunc frueris, & Deum Dominumque tuum ex propinquo adspicis. Tu vero fruere sorte tua, & lætare. Nos, qui adhuc peregrinamur, & longe à cœlesti patria duro quodam necessitatis munere fungimur, simul ac fatalis ille dies & decretoria hora advenerit, prompti paratique te & libentes sequemur.

ORATIO XIV.

Recitata in exequiis Viri Clariſsimi D. EVERARDI BRONCHORSTII *Juriſprudentiæ Profeſſoris.*

BEne ac ſapienter olim, Auditores, Clarorum Virorum laudes in funeris ſolennitate dicere conſuevêre veteres. Ex quorum inſtitutis ita mihi quidque optimum videtur, ut antiquiſſimum, & ad propagandam virtutem maxime comparatum eſt. Nimirum judicabant cordatiſsimi mortales ſacram eſſe debere magnarum animarum memoriam, atque hanc ipſam optime nobis repræſentari, cum recenti adhuc luctu acrius in defunctorum amorem ageremur. Hic mos è prima vetuſtate in Academias traductus, à quo potius, quam à collega, aut quando magis uſurpandus colendusque eſt, quam nunc hoc tempore, cum rogatu Magnifici Rectoris, precibus ſpectatiſſimi Senatus Academici ad parentandum homini celeberrimo Everardo Bronchorſtio excitamur?

mur? Amiſit Academia Profeſſorem: at ego amicum, cum quo perdidi ſane jucunda mihi conſuetudo fuit: à cujus ore pendere, quem audire ſenem juvenis gaudebam. Itaque cum ex illius morte ingens luctus ad univerſos pertingat, plus tamen eſt, certeque majus quiddam, quod me male afficit. Utique de hoc viro ut multa dicam, atque ut ſigillatim omnia exequar, ſumma eruditio & merita ejus ſuadent: ut brevior ſim, quam fortaſſe decebat, dolor jubet. Neſcio enim quo pacto animus noſter ſibi ipſe ſuccumbit, & quidquid languor ægre effert, involvere ſilentio amat. Curæ parvæ loquuntur, ingentes ſtupent. Quæ cum ita ſint, non recenſebo accurate ea omnia, quæ in vita ejus fortuniſque fuere notabilia. Eſt enim in rebus hominum admiranda varietas, & neſcio quæ ſors modo noverca, modo mater, alios dure, alios molliter, nunquam autem omnes eodem modo verſat. Quæ ſi nunc referre omnia velim, magna rerum ſeries dicenti ſurgeret. Eſt hoc eorum, qui hiſtoriam contexere potius, quam laudare defunctum cupiunt. Mihi ſatis erit caſu potius, quam ordine, quædam de ſene noſtro dixiſſe, quæ ad commendationem virtutis, eruditioniſque, quæ ſumma in illo fuit, pertinere videbuntur. Vetus opinio eſt, jam inde à mundi ortu plurium ſapientum firmata conſenſu,

eſſe

eſſe aliquod momentum in natali ſolo ad ingeniorum felicitatem. Id, ego cum ſemper verum eſſe crediderim, propterea quod concors & conſentiens mortalium opinio veluti naturæ quædam vox eſt: tum vero illud ipſum multo magis nunc ſentio, poſtquam optimum ſenem noſtrum Tranſiſulania ortum eſſe cogito, quæ terra ſimul cum vicina Geldria, ut cives proferre animoſos, generoſosque ſolet, ita jam pridem hominum eruditiſsimorum fuit parens. In hujus regionis nobiliſsima urbe Daventria natus ille anno cIↃ IↃ LIV, patrem habuit Johannem Bronchorſt Neomagum, Juris Utriusque Licentiatum, matrem Claram Coſteram, Johannis Coſteri Conſulis Daventrienſis filiam. Eſt hic ille Joannes Neomagus, qui in Academia Roſtochienſi Matheſin præclare profeſſus eſt: qui Philoſophiæ, & hiſtoriarum ſingularem ſcientiam publicis monumentis teſtatam ſeculo fecit. Nam & Bedæ Presbyteri Angloſaxonis opus de natura rerum, itemque Georgii Trapezuntii Dialecticam doctiſsimis ſcholiis illuſtravit: & Arithmetices libros duos compoſuit, qui & Coloniæ & Pariſiis excuſi ſunt. Adhæc Claudii Ptolemæi Geographiam Latine vertit, addito regionum & urbium ab eo memoratarum indice: & in Ariſtotelis aliquot libros quædam ſcripſit, quæ ſupra plebem

bem interpretati sunt. Non miramur in Bronchorstio nostro ingenium ad doctrinam eximiam efformatum cum talem tantumque habuerit parentem. Permultum quippe potest indoles rite nutrita sub faustis penetralibus: ac omnino insitam naturæ & pectoris bene nati vim juvat erigitque recta institutio, & in majus meliusque provehit. Inter prima adolescentiæ initia, artium & linguarum cognitione mediocriter imbutus, propter motus bellicos religionis causa cum patre in exilium abiit, sedibusque Coloniæ Agrippinæ positis, cum literas liberalesque artes plenius didicisset, patre ibidem defuncto, Jurisprudentiæ studiis animum adjecit, successu tam mirabili, ut non multo post docere alios ausus, titulum ff. de diversis regulis Juris Antiqui non sine auditorum magno concursu explicuerit; qui mox eundem commentarium, elegantissimum illum quidem, sed tamen tunc rudem & impolitum, ipso ignorante ediderunt. qua ex causa tandem in senectute eum librum recognovit ipse, auxitque, ac nuper etiam evulgavit. Colonia digressus, in aliis celeberrimis Germaniæ Academiis, Marpurgi, Erphordiæ, atque Witebergæ, operam dedit summis antecessoribus Valentino Förstero, Nicolao Vigelio, ac inprimis viro incomparabili Matthæo Wesembecio, quem domi docen-

docentem audivit, cum per arthriticos dolores in publicum prodire venerabilis ille ſenex non poſſet, ac crebro ſemet ipſe ob morbi illius vim per jocum pro Matthæo Weſembecio Matthæum de Afflictis appellaret. In iisdem Academiis cum privatim Inſtitutiones Juſtiniani, diverſosque ff. titulos interpretatus eſſet, Baſileam profectus, ſub maximo Juriſconſulto Samuele Grinæo gradum Doctoræ in utroque Jure publice accepit, ſuffragiis & conſenſu cum omnium, tum etiam Clariſſimi Franciſci Hotomanni, qui è Gallia ejectus vivebat tunc illic, ac diplomati ejus ſubſcripſit. Mox Witebergam regreſſus Jus Civile per annũ docuit, ac deinde in Academia Erphordienſi integro biennio munere publico Profeſſoris functus eſt. Hanc tam præclaram, tam excultam indolem diutius peregre inter exteros procul à ſuis hærere, id verò triſte nimis & acerbum Tranſiſſulaniæ fuiſſet. Occurrebat ejus animo identidem aſſueta oculis regio, & hoc cœlum, ſub quo natus educatusque eſſet. Quæ cum cuncta movebant caritate ſua, uti patriam, cui ſe natum eſſe, cui omnia ſe debere intelligebat, tandem reviſeret aliquando. Vix Daventriam redierat, cum à civibus ſuis conſul urbis creatur. Enimvero mortales illi optimi, cum nondum à priſca majorum ſimplicitate diſceſſiſſent,

ſciebant

Sciebant honores & magistratus deferri illis oportere, qui minime eos appeterent, & maxime mererentur. Intelligebant virtutem excellentium virorum, etsi magnos impetus à natura sumat, tamen doctrinâ consummari; quæ, ut sapientiam dare sola non potest, ita animum ad eam augendam roborandamque parat. Eo munere dum fungitur, uxorem duxit Matronam lectissimam honestissimamque Adelheidam à Middelburgo, Gerardi à Middelburgo consulis Svvollani filiam, è qua liberi superstites existunt tres: inter quos filium, Juvenem Ornatissimum Candidissimúmque, Gerardum Bronchorstium, Juris Utriusque Doctorem, coram hic adesse cernitis. Patriam urbem summa fide & diligentia consul tuebatur, nec quidquam omittebat, quod provideri fierive ab homine prudentissimo poterat. & tamen derepente tempestas inopinata totam urbem perculit. Hostem adversum homini strenuo opprimere haud difficile est: occulta pericula vitare in promptu non est. Proditione ac perfidiâ præsidiariorum militum Regi Hispano urbs traditur, ejectusque iterum in exilium noster est. Cæterum, ut solet Deus ex adversis secunda sæpe gignere, hæc tam tristis, tam subita rerum mutatio gradum huic fecit ad jucundum & honorificum otium. Contigerat tunc forte urbi huic

Leydæ

Leydæ id, quod ſæpe aliis civitatibus eve-nerat, quæ diu quieſcere nequeunt, ſed ſi foris hoſtem non habent, domi inveniunt. Oborta hic erat inter cives diſcordia & factio quædã, cui cum ſeſe incautius miſcuiſſet Juriſconſultorum princeps Hugo Donellus, anno CIƆ IƆ LXXXVII, Academiâ noſtrâ relictâ in Germaniam commigravit. Vocatus ſtatim in ejus locum Bronchorſtius eſt, dignuſque videbatur tanto viro ſucceſſor. Ita ille ordinariam juris profeſſionem ex eo tempore ſuſcepit, & in hoc munere procul à Republica, etiam poſt receptam reſtitutamque Daventriam, ætatem egit. Annus hic eſt quadrageſimus, Auditores, ex quo doctiſsima ejus vox hæc Academiæ ſubſellia, atque has ſedes perſonare cœpit. Quæ res quam bene, & feliciter ei ſucceſſerit, nuſquam deeſſe teſtes poſſunt. Vos, quotquot hic adeſtis Juriſconſulti, qui ex ea tempeſtate Jus Civile tractaviſtis, diſcipuli fere ejus fuiſtis. quorum pars nunc Rempublicam, quidam curiam utramque juridicam regunt, alii Academiæ huic præfuêre, aut præſunt nunc etiam. ut taceam quam multi ſummi viri jam diem ſuum obierint, quos habuit præclarus noſter ſenex debendi reos. Scripſit quatuor centurias legum, quæ in ſpeciem contrariæ videbantur, & conciliationes earundem. Ad hæc duas alias Miſcellaneas

laneas centurias controversiarum juris, atque etiam methodum Feudorum adjecit: præter commentarium in titulum de Regulis Juris, quem ab auditoribus pridem editum, mox meliorem locupletioremque reddidit. Fama ejus & existimatio per totam Germaniam mirum in modum magna & illustris fuit: ut passim apud omnes modo Jurisprudentiæ, modo legum pater appellaretur. non aliter hercle, quam si proprium id quoddam & gentile familiæ nomen esset. Id quod fortasse nobis, qui cottidie adspectu & alloquio ejus fruebamur, incredibile pene erit. sed ita nimirum comparatum est, ut summorum virorum præsentia gloriam eorum minuat, majorque sit virtutum ex longinquo majestas, quæ vitio quodam humani ingenii nullam adeo ob rem magis evilescunt, quam occursu crebro, & rerum optimarum fastidio. Rectoris Academici munere functus est anno CIↃIↃCIV. in quo sane fide ut optima, ita propensissimo in Academiam affectu gessit omnia, ac senatui, collegisque suis nunquam defuit; quorum ornamenta & commoda adjuvit auxitque. Quæ quidem extant adhuc publicis actorum monumentis consignata, ut semper futurum aliquid sit, quod acceptum feratur hujus beneficentiæ. Memoria ei fuit inusitata, &, ut ipse dicere solebat, ferrea, verum

omnium, quas in vasta hac & prope infinita juris pervestigatione semel cepisset, admodum tenax. diligentia insuper adeo & perpetua & indefessa, ut non contentus intra jurisprudentiæ spatia consistere, à nullo studiorum genere continuerit flagrantem animum. Quare & politica tractavit, notasque etiam in doctrinæ civilis aphorismos quosdam seculo publicavit: & ne ea ignorare videretur, quæ posita in Græcarum literarum cognitione sunt, proverbia Græcorum, quæ versibus comprehendit Illustrissimus Scaliger in opere pulcherrimo, quod Stromateus ab illo inscribitur, Latine omnia vertit. quem librum jam typographis excudendum commiserat. Vir fuit studio in rempublicam atque in religionem summo: morum comitate, humanitate, facilitate insigni. Inter amicorum primos habuit viros clarissimos, collegas suos; Cornelium Grotium, Julium Beymam, Everardum Vorstium, Willebrordum Snellium, quibus superstes fuit: denique Cornelium Swanenburgium, quem usque ad extremum vitæ dilexit tenerrime constanterque. Sermones ejus in consuetudine vitaque familiari acuti, & ut plurimum literati. Proverbia totidem aut apophthegmata singula videbantur. Quare habebam fere, quo confugerem; ubi conquiescerem, cujus in alloquio & suavitate

omnes

omnes curas doloresque deponerem. Ubi ludere aut jocari vellet, nihil triste, nihil senile agnovisses. Idem inter res serias gravissimus cordatissimusque. Valetudine ante plures annos infirma sæpe erat. & intercurrebant morbi, qui diu eum lecto affigebant, in quibus inesse vis quædam melancholiæ videbatur. In quo profecto nihil novi ei contigit. Solet hoc, quodcunque tandem est, maximis acerrimisque ingeniis accidere. Excelsus ille naturæ verique author Aristoteles omnem in hominibus excellentiam, & quidquid in utramque partem boni aut mali à communi conditione plebis recedit, in sola atræ bilis varietate collocat. Inde vult existere non eos solum, qui aliis præstantiores sunt in Philosophia, in republica regunda, & in arte Poëtica: sed Sibyllas quoque, & Bacidas, & eos denique omnes, qui instinctu numinis agitentur. Inter hæc cum ætas ejus jam ingravesceret, & requiem, immunitatemque diuturni laboris suo quasi jure exposceret, concessum ei tandem illud est, quod maximis ejus virtutibus, meritisque debebatur, ut à lectionum publicarum muniis vacaret, atque ut nihil nisi nominis sui honorem impertiret Academiæ. Ex qua quidem tempestate, cum mox statim morbus discessisset, otium altum jam nactus (quod mirabile dictu est)

minime otiosus tamen fuit. Videbat jam in extremo vitæ pene se situm, nec diu abesse posse fatalem illam & decretoriam horam quæ in meliorem rerum statum nos transmittit. Quare sacræ doctrinæ studiis totum se dedit, iisque cogitationibus pectus implevit, & hæsitationes omnes, difficultatesque, quæ in religionis nostræ mysteriis oborerentur, quotidie ferme collegis suis, viris reverendis, SS. Theologiæ Professoribus, quos habet hæc Academia clarissimos, cum publice tum privatim proposuit. Adeo pulcra res ei videbatur consummare vitam ante mortem, ac deinde exspectare securum reliquam temporis sui partem. Cæterum, cum esset literarum quoque & antiquitatum æstimator, addebat in extrema ætate reliquis quoque curis & studia literaria, ac libenter interdum duos Academiæ nostræ præsules D. Danielem Heinsium, equestri dignitate virum, de republica Romana, deque civili doctrina facundissime prudentissimeque disserentem, & clarissimum D. Joannem Gerardum Vossium, temporum rationem, ac mundi seculorumque fastos, aut etiam Græcas literas explicantem, audiebat. Et jam novissime hujus lectioni Græcæ intererat, cum inter hæc doctrinæ oblectamenta morbi ingruentis initia sensit, ac domum cum ea febre rediit, quæ post paucos dies

eum

eum exſtinxit. Ibi vero deinceps animus ejus, non, ut in ſene, morbo ſuccumbens, ſed alacer & erectus, contra languorem exurgens, quemadmodum de valetudine recuperanda non deſperavit, ita nec mortem extimuit unquam. Mox cum vis mali acrius graſſaretur, & vitæ nulla jam ſpes ſupereſſet, quotquot eum viſitabant amici, bene & recte præparatum pectus ejus ad mortem perſpexêre. Quippe fiduciam omnem ſuam in Deo collocavit, & peccata ſua ſolo Chriſti ſanguine redempta profitebatur. Retulit nobis Magnificus Academiæ hujus Rector D. Johannes Polyander verba ejus, quæ arrecta in cœlum mente proferentem audivit, *A Chriſto liberationem meam exſpecto, quem novi mihi lucrum eſſe in vita & in morte. Ipſe eſt via, veritas, & vita. Paratus ſum emigrare ex hoc mundo, ut ſim cum ipſo, atque ut ipſum intuear.* Et conſimilia pene, atque in eandem ſententiam ſunt, quæ intelligere interdum ex illo potuerunt viri clariſſimi & præſtantiſſimi Dn. Andreas Rivetus, & Antonius Thyſius, Theologiæ Profeſſores, D. Feſtus Hommius, Collegii Theologici Ordinum Hollandiæ præſes, ac denique D. Ludovicus de Dieu, Eccleſiæ hujus Paſtor. Hæ ſunt veræ illæ & ſinceræ voces, quæ ab imo pectore ejiciebantur, cum perſona eripitur, manetque res. In hunc mo-

dum grandævus senex noster, qui jam annum septuagesimum & tertium pene impleverat, leni morte exspiravit, animamque cælo, unde profecta erat, reddidit. Ex hujus viri morte quam grave vulnus Academia acceperit, squallor ille, & dolor publicus significat, quem in vestro omnium ore conspicio, Auditores. Abiit à nobis, excessitque vir longiore vita, atque etiam immortalitate dignissimus, non visurus nos amplius in his terris, non hic videndus nobis. Nunquam posthac licebit dexteram illam humanissimam amplecti; nunquam audire ac reddere notas illas & amicas voces. Sed quid ago? Non lubet mihi deplorare jacturam nostram, cum cogito quantum illi boni contigerit. Facessere patiar privati mei damni sensum, ne, dum propriis incommodis indolesco, non tam amicum, quam memetipsum, amare videar. Quo quidem animo & vos omnes esse, pro ea, qua senem optimum complexi estis, affectione, magna ratio suadet, Auditores. Et quis vero negare potest optime cum illo actum esse, qui facili cursu in portum pervênit æterna quiete placidum, in quo semotus à rebus nostris sejunctusque longe, neque miseriis exceditur, neque iis angitur incommodis, cum quibus nos quotidie dum in terris sumus, luctamur? Utique contigit ei illud singulari Dei

favore,

favore, ut vegetis adhuc viribus in grandi hac ætate esset, ac vix sentiret senectutem suam imbecilliorem factam, quam adolescentia fuisset. Quare & labores patienter tolerabat, & ea faciebat omnia, quibus me quidem tot annis minorem plane scio jam nunc etiam esse imparem. Cæterum cum ætas ejus jam in flexu esset, nec per rerum naturam stare diu in isto robore posset, quid, obsecro, longior ei vita attulisset, nisi confertim & simul omnia mala? Optima quæque & jucundissima dies nobis illucet, dum in citeriore termino consistunt anni nostri. Quemadmodum in amphora gravissimum quodque turbidumque subsidit; sic in extremo ætatis nostræ quod remanet, non modo minimum, sed pessimum quoque est. Quis nostrûm adeo ultra modum deditus vino est, qui extremum amphoræ exsiccet, & fæcem quoque exsorbeat? Beata quædam res est ex hoc corpore evocari, antequam decrepita ætas cœperit vitiis suis concutere mentem, partesque ejus convellere, & homini non vitam relinquere, sed animam. Et quid de senectute dico? Juventam ipsam, & annorum nostrorum vegetum robur si spectemus, non est tam optanda res vita hæc nostra, quam fortasse multis videtur. Quid enim habet boni? Quid non potius molestiæ & calamitatis?

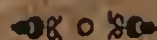
Ipse homo, animal illud superbum & cæteris imperaturum, imbecillitatis imago est, ad omnem fortunæ contumeliam projecta: invidiæ & calamitatis trutina: cætera, ut verbo dicam, pituita & bilis. Nunc de pectore ac faucibus, nunc de capite querimur. Quocunque se movet hæc compago ex infirmis fluidisque contexta, nutrimentum mali sui ex se ducit. Nunc dejectio, nunc destillatio vitium facit. Tenuissimis caussis & offensionibus, ac denique per illas ipsas res, sine quibus vivere non possumus, in tabem imus. In rebus, quæ geruntur nullum gaudium est quod non continuo contaminet ægritudo aliqua. Dolor & voluptas per vices quasdam cedunt sibi, & quidem brevior voluptas est. Spectandæ alibi pravæ improborum artes sunt. Regnum alibi avaritia, alibi ambitio tenet, & infera supera miscet. Inter hæc mala quoniam versari necesse est, quamdiu in his terris gravi quodam necessitatis munere perfungimur, quantum, obsecro, jam lucrum est, cito emori? quam bene eum illis agitur, qui ex hac vita in quandam veram atque incorruptam felicitatem emittuntur? Falsum est & inane quidquid hic lætum nobis in terris imaginamur, etiam tunc, cum in rebus summis & affluentissimis sumus. Cæsar Augustus supremo die amicos admissos percunctatus, *Ecquid iis videretur mimum*

minimum vitæ commodo transegiſſe, addebat & clauſulam, juſſitque *uti ſtatim, cum exceſſiſſet, plauderent omnes, & cum lætitia ſtrepitum darent.* Nimirum ſummus ille princeps, qui ex ſe uno pendêre omnia videbat, qui imperia gentibus dabat & adimebat, hæc ipſa, quæ tantopere mortales concupiſcunt, propter quæ bella ſuſcipiunt, & rempublicam turbant, quisquilias volantes & venti ſpolia judicat. Pertæſus ille mundum eſt, nec amplius agere hiſtrioniam cupiit. Satis diu hoc ſaxum volverat. Liberari voluit. De cæteris paganis, qui pariter religionis noſtræ ſacra non novêre, quid dicam? Equidem ego cum eos intueor, pleroſque eorum video, qui modo pectus ſapientiæ ſtudiis imbuerunt, ita animatos fuiſſe, uti mortem non jam fortiter ferendam, ſed etiam optandam exiſtimaverint. Non libet mihi ejus rei exempla, quæ prope infinita ſunt, afferre, ne in immenſum noſtra evagetur oratio. Illud duntaxat ad nos pertinet, ut cogitemus, ſi tanta animi promtitudo ad excipiendam mortem in illis fuit, multo jam magis in nobis, qui dei dominique noſtri Jeſu Chriſti diſciplinam profitemur, tale & ſtudium & votum eſſe oportere. Quid enim? Non illi miſeram ſortis ſuæ conditionem, quæ ex peccati pœna atque ex juſta Dei ira proficiſcitur, ſcivêre. Nec rurſus futuri ſe-

culi agnoverunt bona, quæ Christianis ex meritis Servatoris nostri exspectanda sunt. Sed nec intelligebant, qua via ad æternam felicitatem, quæ promissa nobis post hanc vitam est, pervenirent. Non capiebat mens eorum tenebris obsita tantam rem, tam salutarem, tam divinam. Et tamen pulcrum putabant mori, uti immunes saltem à vitæ malis essent. Silenus, hominum olim omnium sapientissimus, cum à Mida rege captus esset, hoc ei muneris pro sua missione dedisse scribitur: docuisse regem, *Non nasci homini longe optimum esse; proximum autem quam primum mori.* Male vero & perquam inepte Silenus sensit. Est quidem verum alterum illud, *optimum cito mori*, certe homini Christiano. Quid enim pulcrius est, quam esse cum Christo? At prius illud, *non nasci*, non est optimum. Quin imo magnum beneficium est, cum natos nos Deus ad æternam vitam, atque ad beatissima gaudia per pauxillum ærumnæ traducit: cum redemptos nos ex tenebrarum vinculis in regnum filii sui tanscribit, ubi omnia rerum omnium arcana nobis retegentur: ubi admirabimur divinam lucem, eamque suo loco videbimus, quæ nunc per nebulam nobis fulget: ubi gaudium ineffabile est, quod nec oculis quisquam ante adspexit, nec auribus percepit, nec animo aut cogitatione com-

complecti potuit. Equidem ego quid de Homero pronuntiandum sit, quem tanti fecit antiquitas, nescio. certe quidem in tanto autore ridiculum illud est, ac longe etiam à sapientiæ sacris alienum, cum apud eum Achilles in mortuorum sedibus regnum in manes cæteros tenens, *malle se ait in terris pauperi colono vilissimâ mercede servire, atque agros colere, quam illic imperium & summam rerum tenere.* Nimirum scripsit hoc ille, qui, ut oculis, ita mente etiam in religionis causa cœcus erat. Melius longe rectiusque sensit divinus noster vates, qui eodem tempore pene vixit: cujus illud extat oraculum, *Cupere se potius in Dei atriis per unum diem esse, & janitoris munere illic fungi, quam alibi vivere per mille annos.* Tantam ille beatitudinem & gloriam ejus vitæ cogitavit, quæ nos sacratos in omnia secula cum DEO conjungit, & supra rerum hoc universum collocat. Hæc est, Auditores, hæc est illa felicitas, qua optimus senex noster fruitur, qua totum se perfundit: quam excipit magna & æterna pax: quam nullus mœror, nullusque metus contaminat. Et quid dicam amplius? aut quo modo dicam? aut quid omnino non dicam? Jam medius fidius, cum istam sortem ejus cogito, propemodum dolet mihi, quod me antecesserit. Sed non patitur aut

aut candor meus, aut illius amor, ut quidquam illi invideam. Beatum vero te, beatum ter quaterque, Bronchorsti: qui, cum antea multam operam in rerum sacrarum pervestigatione posuisti, nunc cupiditatem tuam exsaturare potes, & ea inspicere, ea discere, quæ nos cuncti ignoramus. Nunc inter cœlestes orbes vero lumine te imples; nunc noctem nostram, & has tenebras, in quibus vivimus, miraris. Nunc procul dubio sedes illic, & ludibria cadaveris tui rides ex alto. Liberatus jam es ab omnibus malis, atque etiam ab eorum judiciis, qui nec præsentem virtutem æstimant, & sublatam ex oculis quærunt frustra. Tu vero vale, vir summe, & æternum salve. Nos, sicut te viventem impense & amavimus & coluimus, ita memoriam tui carissimam jucundissimamque jure meritoque deinceps conservabimus.

ORATIO

ORATIO XV.

Recitata in exequiis Viri Clarissimi D. CORNELII SWANENBURGII *Jurisprudentiæ Professoris.*

UAM sit nullum mortalibus gaudium, quod non statim acerbus aliquis casus interrumpat, superiores dies, qui novissime transacti sunt, fidem faciunt, Auditores. Jam anniversaria festa omnes hujus urbis cives more pervetusto majorum celebrabant; jam solennes statasque ferias ejus rei causa peragebat etiam Academia: cum ecce summo rerum moderatori Deo ita placitum est, ut hæc ipsa nobis tempora pro festis prorsus funesta exstiterent. Ereptus nobis est vir clarissimus præstantissimusque CORNELIUS SWANENBURGIUS, qui diutissime in his sedibus, atque in hoc bonæ mentis templo decus ac majestatem sustinuerat juridici nostri consessus. Efferebat alte caput suum noster hic ordo, neque ei quidquam deesse ad summam felicitatem

vide-

videbatur, nisi ut tantis rebus accederet perpetuitas. Fata obstiterunt, quorum aspera quidem, sed inexplicabilis lex est, ut quæ ad summum perducta fastigium sunt, ea retro iterum, velocius quidem quam ascenderant, relabantur. In hoc viro quantum Academia nostra amiserit, non melius scietis, quam si prius intellexeritis, quis & qualis is fuerit, quem nunc defunctum lugemus. Hæ partes illæ sunt, quas suscepimus, atque id agendum mihi hic est, ut cujus virtutes, dum viveret, admiratus semper sum, ejus nunc defuncti exequar laudes. Nimirum non fuit illud committendum, ut quod publica omnium, qui in his terris sunt, conscientia convincit, id in celebri hoc conventu atque in his exequiis per dissimulationem transmittatur. Et vero licet vel omnes cæteri conticescerent, non me tamen, me, inquam, non sineret quiescere pietas mea, & summus in defunctum affectus. Equidem ego circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis, cum retro acta tempora ac prima Academiæ initia intueor, in nativitate collegæ nostri quiddam singulare reperio. Ante quinquaginta & quinque annos prægnans & gravida erat rerum natura, ac eum virum parturiebat, qui Academiæ hujus Leydensis summum mox præsidium atque ingens lumen foret. Igitur

hunc

hunc in ipſa urbe Leyda naſci, quinque fere menſibus ante Academiæ hujus natalem diem, voluit. Editus eſt anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo & quarto, die duodecima Septembris; quo tempore infenſus & pertinax hoſtis urbem clauſerat, &, cum nullam vim, nullam impreſsionem in muros faceret, cives tamen fortiſsimos per inediam ac famem ſine ferro atterebat, ac durum victoriæ meditabatur genus, nolle pugnare. Mox Dei numine atque auxilio ſoluta obſidione, cum ampliſsimum illud virtutis præmium huic urbi tribuebatur, ut omnia doctrinæ ſapientiæque & diſciplinarum optimarum ſtudia domicilium ſuum hîc haberent, primam collegæ hujus noſtri infantiam excepit Academiæ noſtræ inauguratio. Nimirum voluit natura in his Academiæ incunabulis & vagire & enutriri tenerrimam hujus ætatem, ut mox nutrici ſuæ hic alumnus repræſentaret univerſas animi & ingenii dotes, quas olim in eo collocatura eſſet ſummi Dei benignitas. Genus ejus paternum maternumque à multis retro annis in hac urbe fuit honeſtiſsimum. Pater & avus, ut ſtudia doctrinæ & diſciplinarum ſecuti non ſunt, ita tamen inter cives ſpectabili integritate, atque etiam fortuna erant. Videbant parentes in puero ingenium capeſſen-

dis

dis artibus & ſcientiis accommodatum, ut ferme ſolent certis rebus certa ſigna præire, quæ vim quandam habent augurii & divinationis. Quare ſtatim optimis atque rimisque præceptoribus à patre traditus est, quibus ille ita operam dedit, ut, cum haud dudum pubertatem exceſſerat, ſummam ſpem, quam de eo jam puero omnes habuerant, prima juventutis ſpatia ingreſſus incredibili induſtria ſuperaverit. Enimvero id beneficium tributum magnis excellentibusque animis à natura est, non magis quam flamma, latêre poſſunt: derepente ante diem virtus illorum emicat. Numerent annos ſuos illi, qui de plebe hominum ſunt; at ingenium cœleſte ætatem ipſam antecedit, & damnum non fert longioris & ignavæ moræ. *Magnorum fluminum navigabilis ſunt fontes: & generoſiſſimæ cujusque arboris ſtatim planta cum fructu est.* Mox cum in hac Academia altioribus incumbere diſciplinis cœpiſſet, erecto animo ad egregia illa & vere nobilia juris utriuſque ſcita ſe contulit, ac primarios viros Julium Beymam, Cornelium Grotium, atque Everardum Bronchorſtium audivit, iisque ſtudia ſua mirum in modum probavit. Neque his contentus, ne uno loco omnem conquiſiviſſe eruditionem videretur, Duacum adiit, Academiam Flandriæ celeberrimam, atque illi

no

non cum æqualibus modo, ſed etiam cum viris & ſenibus de juris ſcientia certabat. Non putavit diu illic ſubſiſtendum ſibi eſſe præclara illa indoles: neque continere ſe potuit, quin poſt decimum & quartum menſem patrias ſedes & Leydam ſuam repeteret. Quo quidem reverſus ille, cum jam in civium oculis atque in eruditorum luce verſaretur, ſtudio ſcientiæ non homines amplius, ſed ipſas provocare res & diſciplinas videbatur. Porro cum in jurisprudentia principatum tenere, atque in ea eximium quiddam conari ſupra omnes vellet, ex literis cæteriſque artibus, quas tractavit, omnia ea præſidia conſecutus eſt, quæ exornare juſtitiæ ſacerdotem poterant. Sed magna tamen & ſingulari prudentia modum his ita præfinivit, ut eas ſub jurisprudentiæ imperio retineret: ne forte, dum ipſam ſcientiarum omnium dominam expetebat, inter ſervitia atque inter ancillas ejus nimium obhæreſceret. Sciebat in hac legum perveſtigatione omnia fere immenſis atque difficillimis controverſiis eſſe implicata: quæ multorum infringunt ſpem, & vigilantiſſimi cujusque fatigant induſtriam. Simul & meminerat, quemadmodum omnium rerum, ſic literarum etiam quandam eſſe intemperantiam; atque interdum eos, qui in ſyllabis & verbis ætatem agunt, minutiſſi-

marum rerum consectatione fieri molest[illegible] ineptoque, & sibi placentes; plane ut necessaria non discant, quia capessunt tantum supervacua. Igitur cum per cæteras disciplinas se circumageret, neutiquam in iis substitit, sed quicquid in illis pulchrum & præclarum reperiebat, id omne ad legum notitiam transtulit, atque id egit præcipue, ut in solidum sibi jurisprudentiam vindicaret: in qua non modo fundamentum perpetuæ commendationis & famæ inest, sed etiam salus civium & reipublicæ continetur tutela; quam disciplinam Plato regiam in libro de regno nominavit propterea, quod ad reges principesque, atque ad eos, qui cum his quotidie una sunt, pertineret. Et verò non defuit his pulcherrimis ejus conatibus prosper admodum & felix exitus. Qui enim post reditum suum per integrum biennium Leydæ omnes scopulos atque omnia aspera Jurisprudentiæ assiduo labore & indefessa animi cura pervaserat, nihil ut jam deesset ei ad summæ eruditionis apud omnes existimationem, tandem anno millesimo quingentesimo nonagesimo & septimo ab amplissimis & nobilissimis Academiæ hujus Curatoribus & urbis Consulibus ea præmia accepit, quæ virtuti ejus debebantur. Professio enim juris publica ei adhuc juveni imposita est, cum annum ætatis vigesimum & tertium

[..]tulum recens egreſſus eſſet. Inter ipſa initia, cum profeſſionem primum appeteret, non defuerunt homines quidam male feriati, qui multa cauſabantur, & fucatos neſcio quos colores conquirebant, quibus efficere ſtuduerunt, ne ille honos ei, quem merebatur, obtingeret. Quemadmodum fit plerumque in vita mortalium, ut magnas virtutes æmulatio aliorum retardet, easque ſæpe in ipſo ortu, atque in herba, dum enaſcuntur, opprimat, ne qui ipſi pravi degeneresque aut ignavi ſunt, ex meliorum comparatione evileſcant. Sed ea res ne ſurgentem Swavenburgii noſtri gloriam impediret, prudentia cordatiſſimorum hominum, Curatorum Academiæ, & urbis Conſulum, effecit. Quorum ut fuit ſemper incorruptum judicium, ita virtutes æſtimare ex vero, ac honores tribuere merentibus ſolent. Quare qui viros eruditos toto orbe in hanc urbem evocabant, qui regibus aliis & principibus ſua lumina eripiebant, illuſtrem hanc atque excellentem indolem in ſinu hujus urbis editam, atque à teneris in hac Academia enutritam non præteriverunt, ne, dum peregrina quærebant, domeſtica & propria ſua bona viderentur aut ignorare, aut contemnere. Ea profeſſione per totos triginta & tres annos in ſua patria, atque inter cives ſuos, quibus ſe

natum esse meminerat, ingenti cum laude & omnium admiratione functus est, dum Institutiones juris primum, ac deinde Digesta, novissime autem Codicem Justinianæum bene, accurateque, & subtiliter explicuit. Affirmo vobis, Auditores, nihil est ab illo in parte ulla juris interpretandi prætermissum, quod quisquam summo ingenio, acerrimis studiis, optima doctrina maximo usu cognitum ac perceptum proponere aliis & tradere potuerit. In cujusque tituli explicatioue libero animo versabatur, eaque excutiebat, quæ ex sententiis legum atque ex ipsis rebus efflorescebant, ac veluti sponte se offerebant. Recitare autem omnes interpretum opiniones, quæ magna in varietate & discrepantia sunt positæ, tum quæstiones longe arcessitas, quæ à doctoribus afferuntur, enodare, neque potientiæ suæ esse credebat, & ambitiosum magis videbatur, quam utile. Adeo eæ infinitæ, supervacuæ, & sine modo sunt, ad quas non explicandas, sed enumerandas tota vita atque integro seculo opus esset. in quas utique si Hercules incidisset, non aliud existimare potuisset, quam decimum & tertium laborem sibi venisse. Quàre & noster hic, si ea persequeretur, putabat, id quod res est, vanam fore suam & ingratam in docendo industriam. neque enim in jure tra-

ctando

mando operoſum molimen aut eruditionis ſubiculo aut oſtentationem, ſed gravitatem ſenſuum & rerum frugalitatem amabat, ex qua nitor aliquis, ſed haud pallidus, neque affectatus, exſurgeret. Quid quod quidam doctores, cum jus civile enarrant, ea perſcrutantur anxie, quæ infra Juriſconſultorum curas cogitationesqne poſita ſunt? Dum enim in literariis quibuſdam nugis, atque in caſſis grammaticorum deliriis hærent, ac magno conatu videri ſe antiquarios volunt, ſupine ea negligunt, quæ in cauſarum deciſionibus atque in componendis civium negotiis litibusque præcipua ſunt. Quorum quidem mortalium cura omnis magno temporum diſpendio, magnaque aurium alienarum moleſtia conſtat, & circa res frigidas, inutilesque, & ut verbo dicam, circa ea, quæ nihili ſunt, occupatur. Ulyſſem olim in veſtibulo ſedentem proci riſere, quod non enſes, clypeos, aut lebetes, ſed fruſtula panis peteret. Et Apion omnibus cordatis ludibrium debuit, cum Homeri ingentem illam animam ab inferis evocavit, non ut præclara quædam diſceret, ſed ut rogaret quibus parentibus ille eſſet genitus. Profecto in eadem cauſſa eſſe videntur ii, qui, cum in jure nuſquam rerum illuſtriſſimarum optimarumque majeſtas deſit, nihil niſi de literariis tricis, deque interpunctionibus,

aut, si quid magis speciosum attingant, aut veterum obsoletis quibusdam ritibus solum sunt. A quibus omnibus longissime ratio voluntasque abhorruit defuncti nostri, qui ut judicii erat acerrimi & rectissimi, ita illa in primis sequebatur, quæ vitæ hominum & rebus gerundis accommodata sunt. Eodemque & animo & studio ut calere omnes ferent, qui Academiam hanc visebant, naturali quadam ingenii dexteritate effecit. Sed nihil opus est mea affirmatione. Ipsi vos, quotquot hic adestis, qui ex illius ore pependistis, testes estis hujus rei uberrimi. Testes sunt ii omnes fere, qui aut in foro patroni causarum vivunt, aut rempublicam curæ suæ commissam regunt, aut Batavis Zelandisque jus dicunt in utraque Curia. ut jam taceam immensam multitudinem eorum, qui longo jam tempore ex aliis provinciis, atque etiam ex dissitissimis terrarum oris ad beatissimam hanc sapientiæ & jurisprudentiæ arcem confluxêre ut, ex his sedibus exemplum peterent melioris cujusdam cultiorisque doctrinæ. Ex uxore, matrona lectissima, & primoribus civitatis orta, liberos, quos suscepit, acerbo funere omnes in ipso propemodum vitæ limine amisit, præter hunc, qui superest, unum solumque, juvenem eruditione, moribus, modestiaque insignem, Paulum Swanenburgium,

gium, Juriſconſultum: in cujus erecta atque ingenua indole magnam nobis ſupereſſe video ſpem eorum omnium, quæ in ejus parente, viro incomparabili, & amavimus, & admirati etiam ſumus. In qua quidem re gratulari nos defuncto oportet. Cum enim liberi boni aut mali, quales Deo cunque viſum eſt, gignantur & creſcant, neque id judicio aut electione perficiatur, ſed ex occultis cauſis atque ex naſcendi quadam ſorte pendeat, utique bonos progenuiſſe magna felicitas eſt. Rector Academiæ, ſuffragiis Profeſſorum, & judicio Illuſtriſſimi Principis, creatus eſt anno milleſimo ſexcenteſimo decimo quinto. In quo munere prudentiam ejus, fidem, rerumque gerendarum peritiam omnes & collegæ ejus, & viri ampliſſimi Conſules Senatoresque hujus civitatis admirati ſunt. Commentarium quendam de jure adcreſcendi ante multos annos confectum ab eo fuiſſe teſtantur amici ejus. qui ſi in publicum aliquando prodeat, genium accuratum, ſummamque eruditionem autoris ſui, ut ego hercle exiſtimo, omni parte referet. Alia vero ſcripta aut ingenii monumenta, quæ quidem reperiri poſſint, nulla penitus reliquit. non quod ei quidquam deeſſet, quod poſſet à conſummato & cultiſſimo ingenio proficiſci in juris hac interpretatione, ſed quia

quia & omnia pene ab aliis occupata cernebat, & insuper credidit debere se doctrinam suam ad facta & ad res tractandas conferre, non otii aut inutilis styli causa usurpare. Quare usum & exercitationem rerum forensium apprime amavit; seque consuli, & januam suam ac vestibulum, quasi commune civitatis oraculum, adiri maluit. Qua quidem ex re & quæstum uberrimum fecit, & civibus intellexit se prodesse quam plurimum. Jam decimus & sextus annus agitur, ex quo ad professionem juris obeundam adjunctus ei sum. Quo quidem ex tempore perspecta mihi penitus vigilantia ejus & singularis industria fuit, cum interdum totius ordinis nostri juridici, sæpissime vero nostrum utriusque consilium & responsum petebatur. Nullus fere casus ei inopinatus aut incognitus erat. omnes omnino salebras perrumpebat, pene ut ad hoc natus factusque esse videretur. Valetudine usus firma atque prospera fuit usque ad annum ætatis quinquagesimum & tertium. Corpus illi erat natura solidum, & in multos labores duratum. Ad hæc, animi adfuit vigor, quem nulla dejiciebat fatigatio. Interdum cum per totam noctem lucubrasset, diurna tamen non defugiebat munia. Exultabat identidem novato & integrato robore, & tantum à se exprimebat, quantum concupiverat.

His

His accessit inusitata memoriæ felicitas & ad apprehendenda, quæ tenere debebat, & ad custodienda. Tandem illum ante annum doloribus renum divexare cœpit dirus ille & immitis tot eruditarum animarum carnifex calculus. Id malum ex sedentaria vita contractum, dum multa lucubratione passus non est alimenta per somnum quietemque æqualiter digeri, augmentum ex tempore magis magisque accepit, plane ut jam vires dejectæ essent, & nulla pars corporis officium suum perageret. Ille tamen, ut erat immoderati adversus se impetus, cum rem inimicissimam corpori suo faceret, & in laboribus perduraret, vetari nullo modo poterat. Decimus & quartus dies hic iste est, cum vocatus ad eum sum, ut cum eo responsum quoddam in causa controversa darem, pridie quam decumbere cœpisset. Videbam omnia in peius ire, ac sublapsa retro ferri. Quare jam male augurari cœpit, & ut totum se Medico traderet, atque ut omni cura vacuus esset, etiam atque etiam eum rogavi pro amicitia nostra. Exinde cum sæpius ad eum lecto jam jacentem recurrerem, morbi ingravescens vis cum paulatim attrivit, donec tandem superiore solis die plenus bonæ spei & fidei, ac totus non humi, sed in Deo Dominoque suo Jesu Christo defixus, exspiravit. Non puto quenquam ve-

strum esse, Auditores, qui non intelligat quantum incommodi ad omnes & singulos hoc uno die pervenerit. Nemo quisquam illius mortem æquo animo ferre potest. Luget filius, mœrent consanguinei, squalent affines, viri amplissimi omnes ubique: quorum ille patre suo, hi amico, omnes autem optimis ejus consiliis orbati sunt. In primis vero afflictatur tota hæc Academia, quæ his temporibus, cum magna ubique eruditorum virorum penuria sit, tanta doctrina, tantisque præditum ingenii dotibus professorem amisit. Nimirum id unum restabat nobis post tot accepta superioribus annis clarorum hominum funera, ut hic ipse quoque, in quo ingens erat labantis seculi præsidium, e medio excederet. Nimis gens Batavorum felix & superba summo Deo visa fuit, si propria hæc nobis dona & perpetua fuissent. Sistit abrumpitque magnarum laudum cursum inexsuperabilis fatorum vis, ac virum ad summa natum, & publico bono quotidie magis magisque invigilantem, superesse nobis diutius haud sinit. Hæc sunt consilia mortalium: hæc vota nostrarum cogitationum. Dum res maximas parvo tempore molimur, & ingentes animos in angusto pectore versamus, adest præter exspectationem decretoria illa hora, ac tam præclaris cœptis, priusquam con-

consummata sint, imponit finem. Jacet ille post tot peracta eruditionis documenta, jacebitque exiguo pulvere contectus, & qui cura ac animi studio longo fines patriæ transcenderat, ac populis omnibus profutura agitabat, paucorum jam pedum continetur tumulo. Quanquam quid dico profecto? aut quid est causæ, cur sepulcro claudi, atque abesse illum, & inter nos non amplius vivere dixi, qui totum orbem pro domicilio habet? qui vivit vivetque in animis nostris? qui in ore famaque & Academiæ hujus, & gentium omnium semper erit, apud quas nomen aliquod decusque eruditionis est? Non est hæc, Auditores, vita nostra dicenda, quæ sanguine & spiritu continetur. Intercidit corpus fragilitatis caducæ, exigui temporis breve donum. nulla dies est, quæ non aliquod spolium ei auferat. Illa, inquam, illa vita est nostra, quæ nos sacratos in omnia secula posteritati repræsentabit, quæ annis non consumitur, sed vires ab illis capit, & tempore ipso major meliorque efflorescit. Hoc illud est, quare olim ingenio & virtute præstantes viri summa ope & animi contentione publicè prodesse studuerint quam plurimis. Animus enim eorum erigens sese, seculorum futurorum quodam augurio movebatur, quasi cum excessissent è vita, tum denique victuri in oculis

posteri-

posteritati essent. Hoc eos excitabat, hoc solabatur. Et profecto est id pulcherrimum. Etenim cætera omnia, propter quæ navigant & currunt homines, quæ maxima credimus, etiam aliis & cuilibet possunt contingere. At laus & sempiterna gloria eorum est, qui Deo proximi censentur. Hic generosus ardor in maximis ingeniis altissimisque animis & existit plurimum, & se ostendit facillime. Non potest enim quicquam abjectum aut humile tentare, qui scit de se semper loquendum fore. Ennius olim omni laude doctrinæ excellens vir, cum vetuit lacrymis se mortuum decorari, aut funera sibi fletu fieri, causam addidit hanc, quod etiam post mortem vivus per hominum ora volitaret. Marcus Varro, quo homine nemo plura commentatus est, sola immortalitatis spe tantos labores se suscepisse significavit, cum illud, quod celeberrimum est, effatus fuit, *Legendo & scribendo vitam produci.* Ita est profecto, Marce Varro. Breve & irreparabile vitæ tempus datum cunctis est: sed factis & industria extenditur. Non potuit naturæ iniquitas, cum omnia nostra in angustum concluderet, etiam exiguum nobis gloriæ curriculum circumscribere. Immensum illud est; sine fine est: supra hominum & temporum injuriam est. Hic fructus talis tantusque gloriæ, Auditores, defunctos demum

mum post exsequias manet. Itaque jam nullum malum est, sed lucrum ingens, mori. Prosequitur quidem viros eruditos etiam viventes adhuc fama & existimatio quædam hominum. Sed ea & rara est, & plerumque minor, quam debet. Est illud quadam fatorum lege cunctis annatum mortalibus, ut dum corporum sensibus premuntur, aliis quidem alia vitia, sed omnibus tamen aliqua adhæreant. Solitudinem quærat oportet, qui vult cum perfectis vivere. Atque hæc quidem vitia in præstantibus viris magnarum virtutum interventu pensantur: sed eas vix intueri hominum malevolentia solet. Non tam bene cum plerisque agitur, ut res cunctas aspicere ab ea parte ament, quæ melior est. Muscarum illud est, sordibus & rebus scabris insidêre; quæ vero nitentia & glabra sunt, prætervolare. In formosis sæpe unam verrucam deridemus, & propter hanc divina illa spernitur pulcritudo, quæ fusa per totum corpus est. Lacessere virtutem viventium, & acerbis sermonibus violare illustres animas, morbus & furor est non unius seculi. Præbebant venenatis maledicorum salibus materiam Plato, Aristoteles, Democritus, quamdiu viverent. At extincti iidem à civibus suis pene adorabantur. Hæc est rerum natura. Incorruptum judicium posteritatis est, & suum cuique decus rependit

rependi ex auro. Tunc res demum omni veneratione dignissimae, & quâ major [illegible] atque laudis [illegible], illac de homi[illegible] sententia. Alexander Macedonum rex, cum accurrentem cerneret quondam tabellarium, qui res adferre laetas videbatur, *Et quid*, inquit, *nuntiaturus? an Homerum revixisse?* Haec summa vota summo principi, ut ad vitam is rediret, cujus tunc nomen duntaxat florebat venerandum. Epictetum, sapientissimum virum, sua aetas non ignorabat. [illegible] mortuus esset, ipsa illa lucerna, ad quam noctu scripserat, quamque forte tribus emerat obolis, vendita aliquot millibus nummorum est. Non poterant ipsum Epictetum redimere. Abierat enim ad ea loca, unde rediturus nunquam in terras erat. Igitur, quod unum restabat, fictilia illius vasa magnis sumptibus [illegible], & desiderium illius saltem isto modo solabantur. Hoc est singulare fatum eorum auctores, qui, dum vivere, ingenium suum optimis artibus & disciplinis exercuerunt. Quare sic existimate, eximiam & coelestem quandam rem esse eruditionem, cujus praemium in honorifica posterorum existimatione, atque in nominis quadam immortalitate positum est. Neque tamen [illegible] me sic decipitis, ut interim existi[illegible] vitae haec omnia absint, tamen propin-

ropterea [illegible] magnopere [illegible] cendant. Sunt quidem [illegible] nobis, quæ in [illegible] agimus, communia cum [illegible] & [illegible]libus, & grande [illegible] habent. Cæterum alia, eaque longe majora [illegible] habemus nos illi ipsi, qui præter hæc [illegible]ditionis ornamenta sacras Christi leges [illegible]quimur, quæ nobis insuper omnem [illegible]sentium malorum, & mortis dolorem [illegible]tigant: quæ cæteri illi, tenebris & ignorantia veræ rectæque religionis obsiti, [illegible] a[illegible]verunt. Est illud præcipuum sane maximumque, quod qui Servatoris nostri Jesu Christi sanguine redempti à peccatorum pœnis sumus, statim ut corpore hoc excessimus, in vitam meliorem æternamque transmittimur, ubi alius nos status atque ordo, alia rerum facies exspectat. ubi jam perfunctus noster beatum ævum agit, & corporis atque hujus mundi ærumnis solutus summa & incorrupta beatitudine fruitur, & nihil earum rerum desiderat, quæ in magno apud nos pretio sunt. Enimvero ipsæ illæ res, quas hic optare impatienter solemus, etsi bonæ jucundæque sunt, tamen, quoniam in vita imperfecta vivimus, sæpe in nostram convertuntur perniciem. Alios divitiæ præcipitant. alios doctrina ipsa, & ingenii magnitudo perdit. Quibusdam honores & imperia

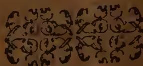
gradum

gaudium & ritum faciunt, ut ipsi gaudeant admonitum desinant. Itaque nesciamus ipsi quid oremus, quidve loqui debeamus. *Cum venisset* [illegible] *illis* [illegible] *pro* [illegible] *ipsis.* Quam multa sunt vota, quæ unusquisque etiam sibi facere potest? Quam pauca, quæ [illegible] esse possumus, ut in cœlo quidquid cupimus. Ubi namque percipimus boni, consummatum est, [illegible] num est, neque in malum [illegible]. Quid amplecti debeamus, quid vere bonum sit intelligimus. Istic multis perveniunt affectibus distinemur, qui nos inquietant perpetuo, & in diversa rapiunt. Ibi animus, ut domicilium repetit divinæ suæ naturæ atque æternitati consentaneum, ita nec mœrore angitur, nec metu commovetur, nec spe longa maceratur, sed omnium bonorum affluentia in conjunctione nostra cum Christo est, qui nos ab omni contagione immunes patri suo sistit, ut de morte, quam ille vicit, triumphum cum illo agamus. [illegible] tot amicos, qui nos præcesserunt, in rebus bonis lætisque reperiemus, a quibus [illegible] nunquam. CORNELI SWANENBURGI, beatissima nunc cœlo [illegible] audies ibi civium tuorum lites, nec [illegible] dirimendis operam impendes. Non [illegible] bunt molesti clientes [illegible]

culti-

cidiis amplius aut cloacis respondebis. quæ res hic te fatigavit, dum malis hominum succurreres, & justitiæ præcepta impertires omnibus. Nemo tutor ibi pupillum circumscribet, nemo exheredatum se queretur, ut in hac vita fit, in qua plerisque ex alterius damno ingens aut quæstus aut voluptas est. Alta ibi pax, & summa concordia est. Ibi bonæ artes vigent. Omnes ibi sunt heredes ejusdem hereditatis participes, ad quam nos magnus ille testator Christus vocavit, cujus perceptio individua est. Ibi cum omnia omnium sunt communia, & Deus se totum singulis elargitur & pandit, non tamen alteri quicquam decedit, nec abest; & hoc ipsum esse sentimus summum bonum, quod singuli totum ita habent, ut apud omnes tantundem sit. Ibi justitiæ perfectam ideam & cernis & colis, cujus hic vix prima agnoscimus lineamenta. Non illic leges quasdam, quas principum libido figit refigitque, sed æterna cœli jura, & hujus universi immutabilia fata discis, & seculorum omnium inspectas scrinia. Ibi summi cum infimis pari jure & nullo discrimine reguntur, cum nos Deus Dominusque noster non titulis neque purpura distinguet, sed fidem cujusque, pietatem, modestiam, æqui bonique & honesti amorem magnis æternisque prosequetur præmiis. Equidem ego, Audi-

tores, cum hæc considero, quæ in cœlo proposita omnibus piis sunt, non video quid sit illud, quod ad tam immensam felicitatem accedere defuncto huic nostro possit. Nostra omnis est hæc misera sors, quæ nos angere & affligere debet: nos ii sumus, quos ille in hoc luto adhuc reliquit, quibus terreni sensus & moribunda hæc membra obstant, ne cœlum aspicere possimus nisi e longo intervallo. Quin agite vero, animo saltem & votis ea optemus, quæ nondum capere licet. Est etiam in ipsa exspectatione aliqua in votis quædam vis. Magna res est, cum frui immortalitate adhuc non possis, tamen ei in terris præludere, atque omnino ea dicere & facere, quæ digna Deo, digna cœlo sunt.

ORATIO XVI.

Habità in funere

Franconis Burgersdicii,

Philosophiæ Professoris.

Andavimus hodie terræ virum præstantissimum eruditissimumque Franconem Burgersdicium, cujus extant in Academiam hanc nostram tam ingentia merita, ut quicquid honoris impensum ante exequiis clarissimorum professorum antiquo more fuit, id neutiquam denegandum hujus memoriæ sit. Traditum per manus à JC^{tis}. nostris est, nihil facile mutandum ex solennibus esse, atque in minimis quoque rebus omnia priscæ consuetudinis servari momenta oportere. Id exemplum Senatus noster Academicus secutus, huic, quem extulimus nunc, eximio viro justa peragi, atque ejus rei causa diem hunc honoratum esse voluit. Ego, quemadmodum id fieri debere ex æquo bonoque intelligo, ita mirari vehementer vos credo, cur delecta ad eam rem potissimum mea sit opera. Certe enim nemo omnium erat, cui plures prodesse causæ ad excusationem poterant. Nam nec Jurisconsul-

ti erat Philosopho parentare, cum maximam habeant diversitatem sacra utriusque: & præterea, etsi reperiri fortasse aliquid affinitatis inter hæc possit, tamen est nunc is animus meus, qui vix ferat curam exculte dissertationis. Adeo enim fuit & paulo ante, & nunc iterum novissime intra octo dies miserum in modum turbata funere & luctu domestico ex diversis longe causis familia mea, ut me non aliarum modo rerum sed prope mei ipsius pene ceperit oblivio. Quare venia mihi concedenda erat, cui illud in hac sorte tristissimum est, quod ea, quæ amicis tribuenda sunt, officia non habeo in mea potestate. Sed cum hæc, & alia hujusmodi plura obtenderem, relatum mihi à plerisque Collegis meis est, obnixè id petisse pene à singulis defunctum nostrum, uti apud me intercederent, ne extremum hoc pietatis munus precibus morituri denegarem. Et similia atque eadem erant, quæ ipse me verbis disertis, cum identidem ei adessem, rogavit. Equidem scio fidei commissa, quæ hujus generis sunt, nullam juris aut legum necessitatem habere, ac tantum pudore ac verecundia eorum, qui rogantur, contineri. Sed tamen ille ipse pudor, atque hæc verecundia tantas apud me vires habuit, ut maluerim pauca quædam, quæ ad defuncti vitam, studia, atque instituta pertinent, languide

guide ac fine ullo animi vigore dicere, quam morem non gerere amico optimo integerrimoque, cujus manibus nihil nunc persolvere majus queo. Sed facessat tandem operosa prælocutio, & quod res atque hic locus postulat, exequamur. Natus est Burgersdicius noster an. domini nostri Jesu Christi millesimo quingentesimo & nonagesimo, Lyræ, qui pagus est in agro Delfensi, duobus milliaribus ab urbe distans. Pater ei fuit Petrus Burgersdicius, studiis quidem literarum haud admodum excultus, sed tamen latinæ linguæ non ignarus. Matrem habuit Catharinam, cui avunculus fuit clarissimus Hugo Blotius, gravis & egregii ingenii orator, qui præfuit celeberrimæ bibliothecæ Maximiliani & Rudolphi I I. Imperatorum, quam inter opes suas, & inter publica seculi ornamenta tunc ostentavit Vienna. Utique, etsi Collega noster rure editus est, non tamen defuit ei in familia materna illustre Blotiorum nomen, quod ei ad doctrinæ virtutisque excellentiam fecit auspicium. Quod si vero vel maxime nullum honorem conciliare natalibus suis ex propinquorum cognatorumque splendore posset, nihil tamen ea res imminueret summam virtutem ejus, atque inusitatas illas dotes, quas in ejus pectore collocaverat cœli benignitas. Potest ex casa vir magnus prodire, quemadmodum ex de-

sortem humilium, corpore formosus animoque excelsus. Imo quodam videtur in hoc natura obscuro locorum ortu edere, ut approbet virtutem ubique nasci. Bona mens omnibus patet, nec rejicit quenquam, nec eligit. Patritius Socrates non fuit. Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus. Anacharsis ex crasso Scytharum aëre atque ex vervecum patria, Marcus Tullius Cicero ex Arpinati agro sola vi ingenii sui illustresque ad summum gloriæ pervenerunt. Nemo majorum prius in gloriam eorum vixerat, nec quod ante ipsos fuit, ipsorum erat. Philosophia fuit, nempe hæc recta, atque hæc cordata, quæ illos non accepit nobiles, sed fecit, quæ plerumque rerum dominos fugit, foresque & limina civium potentiorum vitat. Jam annum decimum & quintum ætatis suæ ingressus collega noster erat, cum a patre Amersfortiam mittitur, hortatu Arnoldi Cornelii, Sacrorum in Delfensi Ecclesia ministri, cognati sui, qui pueri indolem judicabat literis aptissimam. Ibi ille Joanni Gesselio, spectatissimo tunc scholæ publicæ magistro, operam dedit, ac biennio tantum profecit ut linguæ Latinæ Græcæque, & insuper Dialectices atque Rhetorices teneret præcepta. Mox ad gymnasium Delfense reductus, linguam utramque, & artes organicas exactius edocetur primum a Jacobo Lau-

sonio,

ſonio, deinde a Daniele Plancio, doctiſſimis, atque erudiendæ juventutis peritiſſimis viris, qui illius, admodum adoleſcentis ingenium, ut Phidiæ ſignum, ſimul ac adſpexerant, etiam probaverunt. Adeo illis facile erat obſervare tantam in puero vim animi eſſe, ut ſuis ſibi moribus gradum ad majora ſtructurus, &, quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus videretur. Quare cum quadriennium illic expleviſſet, in Academiam hanc noſtram optimæ ſpei plenus venit, ac vix paucos menſes publicas Profeſſorum lectiones frequentavit, cum ſtatim ipſe aliis Logicam cœpit interpretari, diſputationesque atque alia exercitia Philoſophica privatim inſtituit. Quanquam autem ſe ſuaque omnia Theologiæ devoverat, magis tamen in Philoſophiam propenſo ſemper animo fuit, eique præcipuè adhæſit, ac poſt quadriennium relicta Leyda, cum Galliam peteret per Germaniam rediturus, Salmurii primum ſubſiſtenti, poſt ſextum menſem profeſſio Philoſophiæ, quæ tum forte vacabat, delata eſt ab Illuſtri viro Philippo Mornæo, Pleſſiaci Marliani Domino, atque ab Academiæ Salmurienſis Senatu. Quinquennium illic Philoſophiam publicis ſtipendiis docuerat, atque in ſextum etiam annum obſtrictus Academiæ erat, ſed hortatu amicorum petiit ſexti anni gratiam ſibi fieri ut in

Bataviam suam reverteretur, atque ut Academiæ patriæ operam suam addiceret, qui ea tempestate Philosophiæ Professorem svalicere parabat. A missæ ejus preces, age, a D. Plessæo sunt, qui amplissimum ei virtutis eruditionisque testimonium dedit, legemque & conditionem adjunxit, ut intra annum, si vellet, Salmurium redire ad idem munus liceret. Utique nihil opus habebat hujus sive legis, sive conditionis cautione Burgersdicius noster, quoniam illam Batavia vegetam ejus indolem, atque profligatam amplexa doctrinam jure meritoque Professionem ei in hac nostra Academia primum Logicæ, deinde etiam Ethicæ imposuit. In hac utraque Philosophiæ parte publice interpretanda tantisper perstitit, donec viro incomparabili Gilberto Jacchæo jam mortuo Ethices Professionem cum Physices mutaret, Logices autem retineret. Id vero ita factum ab illo fuisse mirati quidam amici ejus sunt, qui Logicam solis Tyronibus aptam minus habere dignitatis judicabant, cum Ethices longe major excellentia sit, quæ & vitæ hominum ac reip. consentanea magis est, atque ex Aristotelis etiam sententia auditores respuit adolescentulos, eos autem recipit demum, quibus ab ætate plus inest prudentiæ. Hæc est illa Philosophiæ pars, quam Socrates mortalium omnium in Græ-

cia

gia olim sapientissimus devocavisse è cœlo in terram, & in urbibus collocasse, atque in domos introduxisse dicitur, ut ibi quisque intra privatos parietes quid recte maleve gereretur, quidque ex virtutis & honestatis norma, atque ex [illegible] bonus esset, ad vitam bene instituendam disceret. Sed nimirum defunctus noster ingenia seculi sui spectavit, intellexitque, non adeo feliciter natos nos homines esse, ut ea, quæ optima sunt, pluribus placeant. vidit plerosque circa scrupulos, apicesque, & circa disputationum acumina quædam malle versari. Quare hanc prætulit artem, quam [illegible] modo lectitur, ne solus in vacua sede & diceret & destitueretur. Matrimonio cum animum adjiceret, uxorem sibi duxit filiam Jacobi Verboomii, quem aliquoties habuit consulem hæc civitas. Ex ea liberos duos, lectissima thori conjugalis pignora, suscepit: in quibus paternæ industriæ virtutisque elucet pulcherrima imago. Academiæ hujus Rector suffragiis Senatus nostri, ac comprobatione illustrissimi Principis Auraici ter renuntiatus est. In qua dignitate omnibus abunde significavit se & vigilantia & fide, & rerum gerendarum usu valuisse plurimum. Et rursus, cum Synedrii Ecclesiastici assessor per biennium nuper esset, omnium, qui in eo consessu interfuerunt, studium sibi atq; amorem conci-

ſtigiis. Scripſit duobus commentariis propagavitque ideam Philoſophiæ naturalis, atque alteram Philoſophiæ moralis ideam. Addidit Inſtitutiones etiam Logicas edidit, quibus Ariſtotelis præcepta continentur, quæ autoritate publica ordinum Batavicæ in omnibus hujus Provinciæ ludis literariis magno cum juvenum fructu explicantur. In Philoſophia tradenda tradendaque quam feliciter & dextre verſatus ſit, ſi rotundo ore hic dixero, nihil facturus ſum, quod à moribus meis abhorreat. Defunctorum enim laudes ſecuris eloqui ſine aſſentationis ſpecie, at ſine cujuſquam invidia licet. Nam nec eorum verecundiæ vis ulla fit, & ea vero magis omnia celebrari intelliguntur, cum nihil ab illis ſpectetur amplius, ac nec præmio nec gratiæ locus ſit. Quæ profecto in viventium laudatione ſecus ſunt. Quidnam eſt ergo? Nimirum in hoc profeſſionis ſuo munere ita ſe in omnem partem circumegit Collega noſter, ut, quoniam Philoſophiam Ariſtotelicam omnibus in Academiis receptam ſequebatur, cuncta ejus adyta & penetralia reſeraret, nihilque omitteret, quod ad ſummam ejus perſpicuitatem faceret. Qua quidem republica mortalium commoda adeo promovit, ut ſeculo huic præſtare aliquid utilius meliuſque nemo quiſquam potuerit. Enimvero obſcuritatem in Ariſtotele plerique eruditiſſimi

tiſſimi viri reprehendendam eſſe arbitrati ſunt, quod utiliſſimas & prope neceſſarias artes per invidiam (ut ipſi loquuntur) poſteris impertiri noluerit: quaſi perinde eſſet nihil tradere, & ita tradere, ut cognoſci cum fructu nequeat. Magnus utique vir Ariſtoteles, & quem jure miretur omnis ætas. Sed dolendum eſt ſediſſe id animo ejus, ut non ſimpliciter neque aperte proferret quæcunque invenerat, ſed ut præter laborem, quem ipſa eſſet rerum habitura obſcuritas, alia etiam nobis ex ipſo ſcriptore objiceretur difficultas, quo neceſſe haberemus mentem ipſius, velut oraculi, ſuſpenſam & ambiguam, indagine perquirere. Rectiſſime Themiſtius ejus interpres ait, longe aliter omnia foras eſſe ab illo edita, quam ſint domi tradita, dementiæque ſimile eſſe, ſi quis legendis libris ipſius ſperet illius ſe ſententiam conſecuturum. Sed quid Themiſtium dico? ipſe de ſe locupletiſſimus teſtis Ariſtoteles eſt. Scribit enim in epiſtola ad Alexandrum, edidiſſe quidem ſe, quæ ad Philoſophiam pertinent, ſed perinde tamen ea futura, ac ſi edita non eſſent, niſi ab his legerentur, qui illa ex dicentis ore audiviſſent. Hoc illud eſt, quod in Alexandri gratiam fecit maximus indagator naturæ verique. Quod profecto nequaquam laudi, ſed vitio verti ei oportuit. Cæterum id vitium cum emendare ſequentibus

mox

mos seculis interpretes debuissent, cum tamen non imitati tantum sunt, sed etiam adauxerunt, cum sedulo dedisse operam Aquinas, Scotus, & alii id genus scriptores videantur, ut difficilius longe esset ipsorum quam Aristotelis verba capere, ita terminis utuntur, qui nullius idonei auctoris sunt, quos ipsi suopte ingenio commenti sunt, ut pro magnifico foret quicquid occultum est. Longe aliud sibi noster defunctus & proposuit & assecutus est. Cum enim id, quod Aristoteles quadam adactus necessitate fecit ob discipulum suum Alexandrum offendere, causam nunc in hac seculi nostri luce nullam amplius haberet, planissimis verbis omnia Philosophiæ arcana esse edisserenda censuit, ut patenti via ad rerum latentem veritatem iretur, atque ut deinceps ex tenebris clara lux enitesceret. Quare intra breve tempus plurimos patriæ suæ dedit sui similes, hoc est, solidissimos doctissimosque philosophos, reginamque scientiarum omnium, & vitæ nostræ dominam solio suo suisque reddidit. Verus sententia est, ubi Imperator est ibi Romam esse. Non injuste ego quoque dixero, ubi Burgersdicius noster vixit, eodem in loco simul & Philosophia versata est. Atque optandum utique fuisset hanc felicitatem Academiæ nostræ, ut maxima est, ita & prosperam diuturnamque fuisse. Sed aliter visum

Numi-

Principi illi Deo, qui Academiæ nostræ lam temperat. Quippe virum præstanti virtute, florentissima & integerrima ætate, ante sex menses in difficillimum pestilentissimumque morbum conjecit, qui tandem nunc decimo nono die hujus mensis consumpsit eum abstulitque nobis Nihil hic est, quod, tanquam iniquum, accusare possimus. Usui enim nobis, non mancupio dedit Deus. Idem illi, qui concessit, repetiit, & pretiosum illud depositum, quod diutius in terris apud nos esse noluit, cœlo, & sibi vindicavit. Beneficium summi numinis æstimare grato animo decet non eos tantum, qui utuntur, sed & qui usi sunt. Poterat enim etiam non tribuisse. Illa ipsa temporis usura ponenda in lucro est, cum, qui plus dare poterat, & nihil debebat, multum tamen fecit, quod tantillum dedit. Nos, quod nostrum est, peregimus, auditores, cum honores extremos Collegæ nostro grata & justa memoratione laudum ejus hoc tam solenni actu in maxima hominum celebritate rependimus: quia sacram esse magnarum virtutum memoriam oportet, ut plures esse bonos, & bene de Academia mereri jubet, dum gratia bonorum non cum ipsis cadit. Cætera, quæ ad Academiæ causam in posterum pertinent, & quæ insuper de beatitudine defuncti nostri, qua ille in cælis nunc fruitur, dici possunt, neutiquam occupare diu nec

nec me, nec nos debent. Nam ad Academiæ quidem incolumitatem ſalutemque, quid aliud precari majus à Deo immortali poſſumus, quam ut cœleſti ſua bonitate & munificentia hanc diſciplinarum ſcientiarumque celebrem ſedem iterum nunc iterumque proſequatur, nobisque propitius ſemper & faveat adſit, & defuncto noſtro ſucceſſorem aliquem det, doctrina, virtute, pietate, & probitate parem. Infinita eſt ejus, qui hæc munera nobis contulit, liberalitas, & potentia, quæ nullis limitibus circumcluſa eſt, & tribuere his cultoribus etiam, majora valet. De defuncto autem noſtro, qui jam tranſcendit in æternas ſedes, ſummo gaudio apud Deum Dominumque & Servatorem ſuum Jeſum Chriſtum perfunditur, nec aut dolore noſtro aut rerum terreſtrium caduca conditione permovetur. Longa foret & notiſſima oratio. Ego vero & antea ſæpius ex hoc ipſo loco de vitæ noſtræ miſeria, deque his, quæ ad ſolatium Chriſtiani hominis poſt mortem ſpectant, diſſerui. Et nunc ne id faciam, illud ſane cauſa eſt, quod triſtitia hæc & lugubria referendo dolorem ipſe meum domeſticumque, quo mirum in modum recens & adhuc ſqualidus ſum, refricare, ut vulnera nondum obducta magis aperire nolo. Id autem neque vos deſiderare debetis, Auditores, quibus nihil jucundum eſt, quod ſit cum meo in-

cum

commodo conjunctum, neque defuncti noſtri aut propinquorum ejus quidquam intereſt: quibus virtutes ejus a nobis juſta laudatione decoratas fuiſſe pro humano eorum voto ſatis eſt.

ORATIO XVII.

Senatus ſuper cauſa Judiciaria SENATUS ACADEMICI.

2. Febr. cIↄ Iↄc xxxii.

UOD reipublicæ noſtræ ſalus, Academiæ hujus dignitas, & judicum in ea religio atque ſanctimonia exigebat, id factum hodie novo & graviſſimo exemplo eſt ab Illuſtriſſimis præpotentium Hollandiæ ordinum delegatis, ut ſententiæ nuper in cauſa homicidii latæ ſua aſſereretur publicè vis atque autoritas. Habebat utique Senatus juridicus Academiæ abunde ea omnia remedia, quibus rem judicatam ſtabilire, atque adverſus omnes tueri poſſet. Sed ad vim omnem propulſandam non deerat magiſtratui urbano præſidium & tutela in civium ſuorum

ti erat Philosopho parentare, cum maximam habeant diversitatem sacra utriusque. Et præterea, cum reperiri fortasse aliquid affinitatis inter hæc possit, tamen est nunc is animus meus, qui vix ferat curam excultæ dissertationis. Adeo enim fuit & paulo ante, & nunc iterum novissime intra octo dies miserum in modum turbata funere & luctu domestico ex diversis longe causis familia mea, ut me non aliarum modo rerum sed etiam mei ipsius pene ceperit oblivio. Quare venia mihi concedenda erat, cui illud in hac sorte tristissimum est, quod ea, quæ amicis tribuenda sunt, officia non habeo in mea potestate. Sed cum hæc, & alia hujusmodi plura obtenderem, relatum mihi à plerisque Collegis meis est, obnixe id petiisse pene à singulis defunctum nostrum, ut apud me intercederent, ne extremum hoc pietatis munus precibus morituri denegarem. Et similia atque eadem erant, quæ ipse me verbis disertis, cum identidem ei adessem, rogavit. Equidem scio fidei commissa, quæ hujus generis sunt, nullam juris aut legum necessitatem habere, ac tantum pudore ac verecundia eorum, qui rogantur, contineri. Sed tamen ille ipse pudor, atque hæc verecundia tantas apud me vires habuit, ut interim pauca quædam, quæ ad defuncti vitam, studia, atque instituta pertinent, languide

guide ac sine ullo animi vigore dicere, quam morem non gerere amico optimo integerrimoque, cujus manibus nihil nunc persolvere majus queo. Sed facessat tandé operosa prælocutio, & quod res atque hic locus postulat, exequamur. Natus est Burgersdicius noster an. domini nostri Jesu Christi millesimo quingentesimo & nonagesimo, Lyræ, qui pagus est in agro Delfensi, duobus miliaribus ab urbe distans. Pater ei fuit Petrus Burgersdicius, studiis quidem literarum haud admodum excultus, sed tamen latinæ linguæ non ignarus. Matrem habuit Catharinam, cui avunculus fuit clarissimus Hugo Blotius, gravis & egregii ingenii orator, qui præfuit celeberrimæ bibliothecæ Maximiliani & Rudolphi II. Jmperatorum, quam inter opes suas, & inter publica seculi ornamenta tunc ostentavit Vienna. Utique, etsi Collega noster rure editus est, non tamen defuit ei in familia materna illustre Blotiorum nomen, quod ei ad doctrinæ virtutisque excellentiam fecit auspicium. Quod si vero vel maxime nullum honorem conciliare natalibus suis ex propinquorum cognatorumque splendore posset, nihil tamen ea res imminueret summam virtutem ejus, atque inusitatas illas dotes, quas in ejus pectore collocaverat cœli benignitas. Potest ex casa vir magnus prodire, quemadmodum ex de-

summis humilibusq; corpore formosus & informis quæcunque est. Imo quosdam videtur in humanis [illegible] locum ortu edere, ut [illegible] virtutem ubique nasci. Bona mens omnibus patet, nec rejicit quenquam, nec eligit. [illegible] Socrates non fuit. Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus. Anacharsis ex crasso Scytharum aëre atque ex vervecum patria, Marcus Tullius Cicero ex Arpinati agro sola vi ingenii [illegible] que ad summum gloriæ pervenerunt. [illegible] majorum prius in gloriam eorum [illegible] nec quod ante ipsos fuit, ipsorum erat. Philosophia fuit, nempe hæc recta atque bene cordata, quæ illos non accepit nobiles, sed fecit, quæ plerumque rerum dominos [illegible] foresque & limina civium potentiorum [illegible] tat. Jam annum decimum & quintum ætatis suæ ingressus collega noster erat, cum à patre Amersfortiam mittitur hortatu Arnoldi Cornelii, Sacrorum in Delfensi Ecclesia ministri, cognati sui, qui pueri indolem judicabat literis aptissimam. Ibi ille Joanni Gesselio, spectatissimo tunc scholæ publicæ magistro, operam dedit, ac biennio tantum profecit ut linguæ Latinæ Græcæque, & insuper Dialectices atque Rhetorices teneret præcepta. Mox ad gymnasium Delfense deductus, linguam utramque, & artes organicas exactius edocetur primum a Jacobo [illegible]

sonis

fonio, deinde à Daniele Plancio, doctiſſimis, atque erudiendæ juventutis peritiſſimis viris, qui illius, admodum adoleſcentis ingenium, ut Phidiæ ſignum, ſimul ut adſpexerant, etiam probaverunt. Adeo illis facile erat obſervare tantam in puero vim animi eſſe, ut ſuis ſibi moribus gradum ad majora ſtructurus, &, quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus videretur. Quare cum quadriennium illic explevìſſet, in Academiam hanc noſtram optimæ ſpei plenus venit, ac vix paucos menſes publicas Profeſſorum lectiones frequentavit, cum ſtatim ipſe aliis Logicam cœpit interpretari, diſputationesque atque alia exercitia Philoſophica privatim inſtituit. Quanquam autem ſe ſuaque omnia Theologiæ devoverat, magis tamen in Philoſophiam propenſo ſemper animo fuit, eique præcipuè adhæſit, ac poſt quadriennium relicta Leyda, cum Galliam peteret per Germaniam rediturus, Salmurii primum ſubſiſtenti, poſt ſextum menſem profeſſio Philoſophiæ, quæ tum forte vacabat, delata eſt ab Illuſtri viro Philippo Mornæo, Pleſſiaci Marliani Domino, atque ab Academiæ Salmurienſis Senatu. Quinquennium illic Philoſophiam publicis ſtipendiis docuerat, atque in ſextum etiam annum obſtrictus Academiæ erat, ſed hortatu amicorum petiit ſexti anni gratiam ſibi fieri ut in

Bataviam suam reverteretur, atque ut Academiæ patriæ operam suam addiceret, qui ea tempestate Philosophiæ Professorem adsciscere parabat. Admissæ ejus preces, sed ægre, à D. Plessæo sunt, qui amplissimum ei virtutis eruditionisque testimonium dedit, legemque & conditionem adjunxit, ut intra annum, si vellet, Salmurium rediret ad idem munus liceret. Utique nihil opus habebat hujus sive legis, sive conditionis cautione Burgersdicius noster, quoniam statim Batavia vegetam ejus indolem, atque multiplicatam amplexa doctrinam jure meritoque Professionem ei in hac nostra Academia primum Logicæ, deinde etiam Ethicæ imposuit. In hac utraque Philosophiæ parte publice interpretanda tantisper perstitit, donec viro incomparabili Gilberto Jacchæo jam mortuo Ethices Professionem cum Physica mutaret, Logices autem retineret. Id vero ita factum ab illo fuisse mirati quidam amici ejus sunt, qui Logicam solis Tyronibus aptam minus habere dignitatis judicabant, cum Ethices longe major excellentia sit, quæ & vitæ hominum ac reip. consentanea magis est, atque ex Aristotelis etiam sententia auditores respuit adolescentulos, eos autem recipit demum, quibus ab ætate plus inest prudentiæ. Hæc est illa Philosophiæ pars, quam Socrates mortalium omnium in Græ-

ca

gia olim sapientissimus devocavisse è cœlo in terram, & in urbibus collocasse, atque in domos introduxisse dicitur, ut ibi quisque intra privatos parietes quid recte maleve gereretur, quidque ex virtute & honestatis norma, atque ex omnium usu boni esset, ad vitam bene instituendam disceret. Sed nimirum defunctus noster ingenia seculi sui spectavit, intellexitque, non adeo feliciter natos nos homines esse, ut ea, quæ optima sunt, pluribus placeant. vidit plerosque circa scrupulos, apicesque, & circa disputationum acumina quædam malle versari. Quare hanc prætulit artem, quam multitudo sectatur, ne solus in vacua sede & diceret & destitueretur. Matrimonio cum animum adjiceret, uxorem sibi duxit filiam Jacobi Verboomii, quem aliquoties habuit consulem hæc civitas. Ex ea liberos duos, lectissima thori conjugalis pignora suscepit: in quibus paternæ industriæ virtutisque elucet pulcherrima imago. Academiæ hujus Rector suffragiis Senatus nostri, ac comprobatione illustrissimi Principis Auraici ter renuntiatus est. In qua dignitate omnibus abunde significavit se & vigilantia & fide, & rerum gerendarum usu valuisse plurimum. Et rursus, cum Synedrii Ecclesiastici assessor per biennium nuper esset, omnium, qui in eo consessu interfuerunt, studium sibi atq; amorem conci-

historia. Tum post, duobus commentariis egregiam ideam Philosophiæ naturalis, atque alteram Philosophiæ moralis ideam. Ad hæc Institutiones etiam Logicas edidit, quæ ad Aristotelis præcepta concinnatæ autoritate publica ordinum Bataviæ in omnibus hujus Provinciæ ludis literariis magno cum juventutis fructu explicantur. In Philosophia tractanda tradendaque quam feliciter ac dextre versatus sit, si rotundo ore hic dixero, nihil facturus sum, quod a moribus meis abhorreat. Defunctorum enim laudes fidenter eloqui sine assentationis specie, ac sine cujusquam invidia licet. Nam nec eorum verecundiæ vis ulla fit, & eæ vero magis atque celebrari intelliguntur, cum nihil ab illis speratur amplius, ac nec præmio nec gratiæ locus sit. Quæ profecto in viventium laudatione secus sunt. Quidnam est ergo? Nimirum in hoc professionis suo munere ita se in omnem partem circumegit Collega noster, ut, quoniam Philosophiam Aristotelicam omnibus in Academiis receptam sequebatur, cuncta ejus adyta & penetralia rescieret, nihilque omitteret, quod ad summam ejus perspicuitatem faceret. Qua quidem reipublicæ maximum commoda adeo promovit, ut seculo huic præstare aliquid utilius nullus usque nemo quisquam potuerit. Enimvero obscuritatem in Aristotele plerique criminatissimi

tissimi viri reprehendendam esse arbitrati sunt, quod utilissimas & prope necessarias artes per invidiam (ut ipsi loquuntur) posteris impertiri noluerit. quasi perinde esset nihil tradere, & ita tradere, ut cognosci cum fructu nequeat. Magnus utique vir Aristoteles, & quem jure miretur omnis ætas. Sed dolendum est fecisse id animo ejus, ut non simpliciter neque aperte proferret quæcunque invenerat, sed ut præter laborem, quem ipsa esset rerum habitura obscuritas, alia etiam nobis ex ipso scriptore objiceretur difficultas, quo necesse haberemus mentem ipsius, velut oraculi, suspensam & ambiguam, indagine perquirere. Rectissime Themistius ejus interpres ait, longe aliter omnia foras esse ab illo edita, quam sint domi tradita, dementiæque simile esse, si quis legendis libris ipsius speret illius se sententiam consecuturum. Sed quid Themistium dico? ipse de se locupletissimus testis Aristoteles est. Scribit enim in epistola ad Alexandrum, edidisse quidem se, quæ ad Philosophiam pertinent, sed perinde tamen ea futura, ac si edita non essent, nisi ab his legerentur, qui illa ex dicentis ore audivissent. Hoc illud est, quod in Alexandri gratiam fecit maximus indagator naturæ verique. Quod profecto nequaquam laudi, sed vitio verti ei oportuit. Cæterum id vitium cum emendare sequentibus

mox

mox studiis interpretes debuissent, commodum tamen non multum tantum sunt, sed ea adauxerunt: cum sedulo dedisse operam Aquinas, Scotus, & aliud genus scriptores videantur, ut difficilius longe esset ipsorum quam Aristotelis, verba capere, ita terminis utuntur, qui nullius idonei auctoris hucusque ipsi suapte ingenio commenti sunt, ubi pro magnifico foret quicquid occultum est. Longe aliud sibi noster defunctus & proposuit & assecutus est. Cum enim id, quod Aristoteles quadam adactus necessitate fecit, ne discipulum suum Alexandrum offenderet, causam nunc in hac seculi nostri luce nullam amplius haberet, planissimis verbis omnia Philosophiæ arcana esse edisserenda censuit, ut patenti via ad rerum latentem veritatem iretur, atque ut deinceps ex tenebris clara lux enitesceret. Quare intra breve tempus plurimos patriæ suæ dedit, ut similem, hoc est, solidissimos doctissimosque philosophos, reginamque scientiarum omnium, & vitæ nostræ dominam solio suo suisque sedibus reddidit. Vetus sententia est, ubi Imperator est, ibi Romam esse. Non injuste ego quoque dixero, ubi Burgersdicius noster vixit, eodem in loco simul & Philosophia versata est. Atq; optandum utique fuisset hanc felicitatem Academiæ nostræ, ut maxima est, ita & propitiam diuturnamque fuisse. Sed aliter visum

Petro-

Principi illi Deo, qui Academiæ noſtræ fata temperat. Quippe virum præſtanti virtute, florentiſſima & integerrima ætate, ante ſex menſes in difficillimum pertinaciſſimumque morbum conjecit, qui tandem nunc decimo nono die hujus menſis conſumpſit eum abſtulitque nobis. Nihil hic eſt, quod, tanquam iniquum, accuſare poſſimus. Uſui enim nobis, non mancupio dedit Deus. Idem illi, qui conceſsit, repetiit, & pretioſum illud depoſitum, quod diutius in terris apud nos eſſe noluit, cœlo, & ſibi vindicavit. Beneficium ſummi numinis æſtimare grato animo decet non eos tantum, qui utuntur, ſed & qui uſi ſunt. Poterat enim etiam non tribuiſſe. Illa ipſa temporis uſura ponenda in lucro eſt, cum, qui plus dare poterat, & nihil debebat, multum tamen fecit, quod tantillum dedit. Nos, quod noſtrum eſt, peregimus, auditores, cum honores extremos Collegæ noſtro grata & juſta memoratione laudum ejus hoc tam ſolenni actu in maxima hominum celebritate rependimus: quia ſacram eſſe magnarum virtutum memoriam oportet, ut plures eſſe bonos, & bene de Academia mereri jubet, dum gratia bonorum non cum ipſis cadit. Cætera, quæ ad Academiæ cauſam in poſterum pertinent, & quæ inſuper de beatitudine defuncti noſtri, qua ille in cælis nunc fruitur, dici poſſunt, neutiquam occupare diu

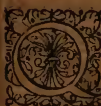
nec

commodo conjunctum, neque defuncti nostri aut propinquorum ejus quidquam interest: quibus virtutes ejus a nobis justa laudatione decoratas fuisse pro honesto eorum voto satis est.

ORATIO XVII.

Senatus super causa Judiciaria SENATUS ACADEMICI.

2. Febr. cIↄ Iↄc xxxii.

UOD reipublicæ nostræ salus, Academiæ hujus dignitas, & judicum in ea religio atque sanctimonia exigebat, id factum hodie novo & gravissimo exemplo est ab Illustrissimis præpotentium Hollandiæ ordinum delegatis, ut sententiæ nuper in causa homicidii latæ sua assereretur publicè vis atque autoritas. Habebat utique Senatus juridicus Academiæ abunde ea omnia remedia, quibus rem judicatam stabilire, atque adversus omnes tueri posset. Sed ad vim omnem propulsandam non deerat magistratui urbano præsidium & tutela in civium suorum

hac tanta consessus celeberrimi clarissimis rerum documentis hodie significaverunt, quam sit sibi chara atque jucunda & Academiæ ipsius incolumitas, & judicium, qui in ea jus dicunt, autoritas. Sciunt illi plurima quidem esse apud omnes pene gentes studiosæ juventutis privilegia, & summum ubique favorem: sed tamen intelligunt iidem pro sua sapientia nequaquam id eo pertinere, ut homicidium, aut vis, aut pacis publicæ violatio per dissimulationem transmittatur impune. Enimverò certum est, magnam esse adolescentiæ infirmitatem, atque omnes ætatis hujus vias mirum in modum lubricas esse, quibus insistere atque ingredi difficile est sine casu aliquo aut prolapsione. Nimis sæpe mentes etiam optimæ atque celsissimæ à recto bonoq; in transversum aguntur, & multa committunt, ad quæ mox oculos retorquent cum dolore. His aut ignoscere, aut censuram pœnamve ex justa causa ponere judices Academici pro animi sui æquitate didicerunt. Omnia omnium facta resciscunt, non omnia persequuntur. Parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodant, nec pœna semper, sed sæpius pœnitentia contenti sunt. Ex tanta juvenum multitudine solitudo duntaxat & vastitas supererit, si nihil relinquatur, nisi quod absolverit intonsi Catonis severitas. Sed condonanda vitia, non

flagitia sunt, cædes, rapinas, [illegible] damnavit & natura, & naturæ autor Deus, atque omnium gentium, quæ cultum aliquem humanitatis sentiunt, publica & pridem inveterata consuetudo. Neminem hic delinquentem excusat dignitas, aut privilegium, ac ne hospitalitatis quidem jus. Frustra hospitalitatis leges ille invocat, qui, dum eas allegat *l. [illegible] in fin. ff. de minor.* contra eas committit. Inprimis receptum illud magno omnium consensu est, ut legum rigor ultore ferro persequatur homicidas: ut, quod fecerint, exspectent, & , qui sanguinem effuderint humanum, illorum quoque sanguis funderetur: & quicunque hominem occidisset, morte moreretur. Quippe ad imaginem Dei factus homo est. & ipse Deus Dominusque noster Christus, ut significet debere homicidas interfici, omnes, inquit, qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ad hæc Deus optimus maximus, cum per Mosen cædes prohibuit, complexus est mortales omnes, etiam infimæ & deterrimæ conditionis: quorum vitam suæ solius potestati reservavit, nec cujusquam libidini patere voluit, etiamsi in potestate essent dominorum suorum. Unde, qui servum suum, inquit, vel ancillam occiderit, criminis reus erit. Et, ne quis credat dolum duntaxat & culpam puniri, etiam bruta, quæ dolo

tiolo vacant, lapidibus obrui jussit, si hominem, rem sacram, & Creatori Deo pene similem, obtrivissent. Eundem nos, ornatissimi Auditores, qui in hac republica libertatem nostram & leges atque jura multo civium sanguine, & longo ac difficillimo bello tutati sumus, non debemus potestatem animadvertendi in homicidas petere aut eblandiri ab exteris ullis nationibus, aut a cujusquam peregrino testimonio. Sed tamen novit illustrissimus princeps Razivilius, noverunt omnes, qui ejus studiis præsunt, quam sint pulcra & luculenta ea, quæ de cæde cujuscunque hominis in regno Poloniæ ultimo supplicio punienda scripsit vir amplissimus, & rerum civilium ac reipublicæ regundæ gnarissimus Andreas Fricius Modrevius ad Sigismundum Secundum Poloniæ Regem. Noverunt omnes, quæ sit lex Polonis lata à Rege Stephano Batore, cujus pietas multa fortissimæ isti genti ademit de priori morum ferocitate. Quod si verò hæc nunquam ipsis Polonis aut scripta aut sancita fuissent, tamen utique nos in Belgio hîc atque in Batavia vivimus, ubi leges nobis non dant qui foris accedunt, sed à nobis accipiunt, eas nempe, quas ex æterno summi Dei imperio & ex ipsius justitiæ præceptis secuti semper sumus constantissimè. Mea sic est ratio, & sic animum induco

meum, principem Radzivilium, cujus patre, principum omnium in Polonia egregiissimo & incorruptissimo progenitum, non possit existimare in id dedecus suum pertinere, si famuli male temperati & ebrii delictum aliquod committant, cum ipse virtutis & temperantiæ exemplum in omnibus fuit. Multo vero minus indignari eum oportet, si, ut culpam suorum præstare non debet, ita pœnam eorum in republica libera & optimis legibus constituta impedire non possit. Sed principem generosum & cæteroqui optimum calor juvenilis & aliorum etiam impulsu impatientia, credo, abripuit, ut quædam diceret, quæ sacratissimus judicum nostrorum Academicorum ordo ferre nec potest nec debet. Et certe ipse æquo animo feret judicibus nostris constare debere honorem suum, religionem, & conscientiam. Cogitet etiam atque etiam, quantum in delictis coercendis situm sit reipublicæ momentum. Cogitet, si autoritas judicum collabatur, & prava de iis exoriatur opinio, nihil in urbe fore tutum, & futuram Academiam tandem publicum latrocinium. Si processus judiciarii, quem in hac causa judices secuti sunt, rationem reddi sibi velit, frustra est. Hæc enim ratio non aliter constat, quam si nemini redda-

reddatur. Illud duntaxat [illegible]mus, quod etiam hodie Illustrissimi præpotentium Hollandiæ Ordinum Delegati edicto suo pronunciarunt, non aliam hic initam fuisse viam, nisi quæ in Camera utraque juridica, atque in cæteris omnibus tribunalibus non modò per Bataviam, sed per totum etiam Belgium tenetur, quoties confessus crimen suum reus est. quam quidem viam saluberrimo exemplo recisis omnibus ambagibus constituerunt jam olim harum provinciarum Principes & Comites, cum criminales causas per artes litigantium in sæculum extrahi noluerunt, quòd reipublicæ intersit delicta haud diu manere impunitâ. Defensiones rei omnes à disertissimis advocatis per plures horas propositæ, ac mox excussæ singulæ expensæque sunt. Quantum fidei illis tribuendum esset, l. eum quem 79. ff. de judic. l. ordine 15 in fin. pr. ff. ad municip. l. testium. 3 §. ejusdem. 2. ff. de testib. cum eæ in facto, non in jure, consisterent, ad judicum religionem & conscientiam pertinuit, quibus id totum committendum est. Hæc ea sunt, quæ breviter dicenda nunc credidi. Vos illustrissimi præpotentium Hollandiæ Ordinum delegati, qui publicis Academiæ bonis hanc curam hodie atque hanc operam impendistis, ut deinceps eodem animo atque affectu sitis, rogo

[illegible]. Date operam, ut Academia hæc vestra, quæ Bataviæ [illegible] quam præcipua [illegible] nunc est, novis incrementis magis magisque surgat, caputque suum efferat supra omnium æmulationem & invidentiam. Vos verò, studiosi juvenes, generosa & ingenua pectora, cum hodie rem judicatam publica autoritate constabiliri audiveritis, quam summam observantiæ debeatis legibus patriæ, ac suum cum Academicorum sententiæ, perpendite. Non est libertas vestra sita in effrænata licentia quadam, sed in legum atque in justitiæ obsequio. Omnes in hac servitute [illegible] legibus & æquitati parere summa ac vera libertas est. Non sunt liberi homines dicendi, qui vitiorum suorum & delictorum mancipia sunt. Vivitis hic in conspectu clarissimorum & eruditissimorum hominum, qui imbuere animum vestrum possunt optimarum rerum scientia, qui rectam viam vobis sternunt ad honores, ad laudes, & ad edita doctorum & sapientum templa. Optima quæque dies, ut ille ait, miseris mortalibus prima effugit. Nolite florem juventutis vestræ otio ac luxui, [illegible] florem autem senectutis Deo ac bonis mentis reservare. Sera in fundo est parsimonia temporis, rei pretiosissimæ. Quod in imo & in extremo vitæ nostræ remanet, non tantum minimum, sed etiam pessimum est.

PETRI

PETRI CUNÆI

RESPONSUM

in causa postliminii.

CAusa, quæ proponitur, ejusmodi est. Genuenses quidam, qui tribus navibus prætoriis per mare Mediterraneum vehebantur, in navem Turcicam pretiosis mercibus onustam, quæ Constantinopoli veniebat, inciderunt, eamque aggressi pro eo jure, quo in Turcas hostes suos usi semper sunt, vi expugnarunt, ceperuntque. Mox deinde adversis ventis & tempestatibus diu acti, cum aliter servare se suamque prædam non possent, portum insulæ Cretæ, quæ sub Venetorum imperio est, subire coacti sunt, ut inde mox solvere, & prædam suam perferre Genuam possent. Veneti, quemadmodum cum Genuensibus, ita & cum Turcis, pacem & amicitiam colunt.

Quæsitum est, an Turcæ apud Venetos prædam eam à Genuensibus repetere, & an eam Turcis adjudicare debeant Veneti, quibus cum nostra gente quidquam hostile intercedit? Disceptationis caput in eo est, ut excutiatur an apud communem amicum jus postliminii in hac facti specie admitti possit?

[illegible] tempus, quamvis eadem [illegible] & [illegible] sit, ex quo [illegible] transit, operae pretium est [illegible] in medio proponere; [illegible] & [illegible] adjecta per illis [illegible] in hoc casu cessat [illegible] habendum pro certo [illegible], quae postliminii jus admittunt, et demum postliminio ad priorem [illegible], quae aut ipsa se ingenio, [illegible] subtraxerunt, quod [illegible] in personis captivis [illegible] nostrorum hostibus [illegible] capta rerum sunt, aut [illegible] redemptori [illegible] denique postremo gratiis & [illegible] ab hoste dimissa sunt. l. 12. [illegible] ff. [illegible] C. de capt. & postl. quae [illegible] in personis [illegible] postliminio idoneis locum habent. Supra dict. [illegible] l. 14 pr. [illegible] ff. [illegible] Haec, quae in hunc modum aut per vim & [illegible] nostrorum recuperata sunt, aut se ipsa ingenio & fuga aliave arte hosti subduxerant, si modo intra fines utrorumque [illegible] ceperint, aut si etiam ad regem [illegible] vel amicum venerint, statim postliminio redisse videntur. [illegible] capt. & postl. Est autem [illegible] & d. l. 19. §. 3. de [illegible] captivi-

[illegible]

tate ad sua præsidia, aut ad regem socium amicumve reversis loquuntur, tamen ex paritate rationis etiam ad res captas pertinent, si modò ejus generis res sint, quæ postliminio recipi posse placuit. quas oppidò paucas fuisse, dicetur infrà.

Sanè, cum nusquam alibi in juris nostri libris, præterquam in d. l. 5. § 1. & d. l. 19. §. 3. quidquam de causâ postliminii apud regem socium aut amicum constituendâ scriptum sit, illud apprimè observandum est, quemadmodum in duabus illis legibus uno & eodem contextu tam de his, qui ad præsidia propria, quam de illis, qui ad regem socium amicumve pervenerunt, conjunctim agitur, ita in utrisq; requiri ut hi prius per virtutem militum nostrorum erepti hostibus sint, aut ipsi se suo ingenio & arte ex hostium manibus subduxerint. Cum enim ii, qui in præsidia propria pervenerunt, nequaquam intelligi possint illuc ab hoste nostro deducti & illati esse, sanè etiam hi, qui conjunctim in eodem textu atq; in ejusdem legis constitutione in amicam aut sociam civitatem pervenisse dicuntur, eodem etiam modo pervenisse intelligi debent, nimirum ut non hostis ipse eos in amicam sociamve civitatem deduxerit, sed ut vi aut arte prius evaserint hostium custodiam. Nihil de deductione ad regem amicum aut socium JCti.

Q 5 ibi

[illegible], sed volunt eos ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] in [illegible] quum primum [illegible]. [illegible] vero causa esset, cur [illegible] JCtus in d. l. [illegible] §. 3. incipere statim postliminium [illegible] diceret, nisi eos significaret, qui [illegible] [illegible] insequentem fugiunt: & ubi propriè fines attingere nequeunt, [illegible] regis territorium intrant, ubi de [illegible] rum capi, aut ex fuga retrahi non possunt. Hi igitur demum illi sunt, quibus postliminium apud regem socium aut amicum tribuitur à Pomponio & Paulo in d. l. 5. §. 1. & d. l. 19. §. 3. Et consimiliter, ut [illegible] ab hostibus captis, quas virtute sua [illegible] recuperatas ad regem socium aut amicum pertulit, idem dici per interpretationem oportet, ut ante dixi, dum tamen res eo rerum genere sint quæ postliminio jure donari possunt. Non enim omnes res postliminio recipi JCtus significat in l. ult. [illegible] capt. & postl. Et quidem hoc ipso casu, quem Pomponius & Paulus in d. l. 5. §. 1. & d. l. 19. §. 3. [illegible], cum captivorum [illegible] [illegible] [illegible] ad regem amicum aut socium pervenerunt, dicendum est postliminium jus [illegible] procedere, [illegible] res partes in bello easdem [illegible]

[illegible]

enim adversus eosdem hostes sequitur, in vero noster simul & hostium nostrorum communis amicus sit. Etenim cum postliminii causam JCtus in d. l. 19. §. [illegible] ex eo statuat, quod *publico nomine tutus esse incipit*, qui ex hostis sui præsidiis ad regem socium aut amicum perfugit, omnino par ratio in utroque casu est. Nam & priore casu *totus publico nomine est*, qui ad regem ejusdem belli socium venit. quem casum indubitabilem esse Albericus Gentilis ait in advocat. Hisp. cap. 1. Et rursus posteriore casu tantundem statui necesse est, quia qui ex hostium finibus arte aut virtute bellica evasit, & ad communem amicum pervenit, pariter tutus ex publica causa est, propterea quod eum persequi & rursus capere hostis in territorio communis amici nequit. Nullos enim hostiles actus aut inchoari aut renovari intra fines suos patitur rex utriusque partis amicus. Alb Gentil. advoc Hisp. 1. 14. lib. lib. 28. quemadmodum per contrarium superesse & perdurare in regno suo non vetat effectum rerum extra territorium suum hostiliter gestarum. Atque hoc ut ratio juris suadet, ita Paulus JCtus in d. l. 19 §. 3. alternativâ voce usus regem socium ab amico distinxit. cum enim postliminium apud regem socium vel amicum concedit, socium eum dixit, qui adversus communem hostem socius nobis est. ami-

cum

communem intelligi posse significat; sed [illegible] cum utraque parte sit. Quare [illegible] Antonius Gammae in decis. Lusitan. decis. 334. num. 5. verba Pauli in d. l. 19. [illegible] regem dixerat eiusdem belli socium [illegible]strinxit. In quo nec probari potest sententia Hugonis Grotii lib. 3. de jure belli cap. 9. n. 2. Eiusmodi certissima quidem est Antonii Gammae sententia in d. decis. 334. cum negat Gaditanos accipere postliminio praedam, quam Galli Gaditanorum hostes in mari captam vi ventorum compulsi in portum Lusitanorum, Gallis pariter et [illegible] Hispanisque amicorum, deduxerant: sed ad eam sententiam defendendam nihil necesse habuit textum d. l. 19. §. 3. ad regem quidem belli socium coarctare, cum sententiae eius minime officiat textus ille: quippe qui unum plane, ut diximus, casum tractat; videlicet hunc, quo ii, quos hostes ceperint, ex hostium praesidiis aufugerint, et ad regem socium aut amicum confugerint. Quo casu nihil interesse probavimus, utrum rex ille eiusdem belli partes nobiscum contra communem hostem sequatur, an communis amicus partis utriusque sit. Ceterum casus ille, quo is ipse, qui praedam hostilem cepit, in regis amici vel socii portum eam deducit, non deciditur duobus illis textibus d. l. 5. §. 2. & d. l. 19. § 3. quos tamen textus solos in

jure

juris nostri libri ad causam possessionis quæ apud socios amicosve sit [illegible] minus.

Quare id nunc agendum est in casu isto, si non ex verbis legum, at ex ratione tamen & mente earum, decidatur. Est enim hic casus ille, quem nunc Genuenses proposuerunt. Utique non hic dicitur eos, quod hostis nave & mercibus exuerat, statim animo recuperandæ prædæ hostem [illegible] persequutos esse, ut pari velocitate ita præfsisse fugientem, ut is, ubi iterum cum iisdem de præda sibi jamque dimicandum cerneret, in portum regis amici se recepisset. Quo casu conflictus perdurasse & animus possidendi, aut certè possessionem incontinenti recuperandi non depositus fuisse videatur. arg. l. Pomponius tractat 44. de A. R D. Rip. in l. 1. n. 4 de acq. poss. Angel. disp. de renov. guerr. sed illuc tractatur casus, cum quis prædam navali pugna ab hoste captam, per dies plures vexit, ac nullo hoste insequente possedit, eamque in portum ejus principis, qui communis est utriusque amicus, deduxit propterea, quod aut commeatu indigeret post longam navigationem, aut sævienti tempestati, ventisque adversis cederet. Qua necessitate Genuenses nunc se in Cretam insulam fuisse delatos dicunt. Et idem ab Antonio Gamma d. decis. 384. relatum

latum de Gallis est, quos in amico Latinorum populo ad meliorem stare non sivit voluntas, les virtus major adegerat. Hic verò cum les, nullius juris apex, sed nec ulla æquitas sus satis postliminium in regno communi amici admittit. Enimverò in bello postliminium capus esse, pace autem cum hostibus facta non esse postliminium nisi his, de quibus in pacis conventione cautum erat, ut redderentur, significatur à Pomponio in l. 20. pr. & à Labeone in l. 28. ff. de capt. & postl. Quam & Tryphonini sententiam esse in l. 12. pr. eod. tit. ex verbis ejus bene constitutis conceptisque tradidit jam pridem Petrus Faber Præses Tholosanus lib. 1. Semestr. cap. 8. quem secuti magno consensu omnes clarissimi juris interpretes sunt. Atque id quidem hic, ubi de belli, non de pacis tempore agitur, attingi non oportuisset, nisi ad casum propositum nostrum pertineret ratio differentiæ, quam esse Tryphoninus ait inter eos, qui bello, & eos, qui pace redeunt. Causam enim denegandi in pace postliminii hanc ex Servio refert ind. l. 12. pr. *quia spem revertendi civibus in virtute bellica, non in pace, Romani esse voluerunt.* Virtutem autem bellicam alibi Florentinus significat, *Sive vi, Sive fallacia potestatem hostium evaseris*, l. 26. eod. Veteres enim dolum etiam bonum dicebant, & pro solertia hoc

hoc nomen acceperant. [illegible] quis machinetur. l. [illegible] sed [illegible] non potest dicere bellica [illegible], aut solertia fallaciaque sua vel suorum aliquid factum esse in [illegible] hostem pugnâ captum & per maria diu captivum semper in potestate sua retinuit, ut tunc quidem eum dimiserit, cum propter tempestates anchoram jecit in amico utriusque regno. Si eum dimisisset sponte victor, postliminium fore Florentinus respondit in d. l. 20. d. t. nunc in regno pacato, apud regem utriusque amicum, id sibi servat, quod ante dedit belli sors. Porro quemadmodum eos, qui ex hostium finibus fallaciâ solertiâque, aut vi suâ suorum ad communem amicum pervenerunt, pleno postliminii jure perfrui probatum jam antè est, quia id industriæ & virtuti bellicæ adscribitur, l. 5. §. 1. l. 19. §. 3. d. l. 12. pr. l. 26. d. t. ita è converso postliminium attribui his non potest, quibus nec ulla virtutis militaris subest causa, & nihil prætenditur, nisi pax, quæ, cum communi amico est. per dd. ll. Et rursus, si inter duos hostes pax mox inita non prodest ad postliminium eis, qui ante bello capti sunt, nisi inter paciscentes partes sic convenerit, d. l. 12 pr. l. 20. pr. l. 28. d. t. Nihil etiam tibi ab hoste deduci proderit ad littus amici, qui cum utroque pacem ita colit, neutrius in

bellum

bellum durante. Nisi forte postliminium ei ipsum competat, si communis amicus, in quem alter bellantium ab altero captos in portum communis amici deduxerit, his postliminii jus foret. Cujus rei præclarum documentum est in secundo fœdere, quod inter Romanos & Carthaginenses ictum esse his verbis Polybius lib. 3. cap. 24. refert, *Si qui Carthaginensium*, &c. Statutum erat ab Romanis Carthaginensibusque jure gentium non esse postliminium his, quos alter ab altero hoste captos in portum communis amici deduxerit victor. Quare expressim & speciatim ut his postliminii jus competeret, sanctione fœderis cautum jus commune correxerat. Utique non pertinet ea fœderis pars ad illos etiam, qui vi aut fallacia ex hostium finibus ad communem amicum pervenissent. Nimis laxè & generatim ea verba accepisse videmus vir summæ doctrinæ Hugo Grotius lib. 3. de jur. bel. cap. 9. n. 2. non enim his postliminium ex communis amici pactione aliqua, sed ex omnium gentium communi jure esse, ostendimus probavimusque jam antè est. Sed speciatim caput illud fœderis de his agit, quos jure belli captos in portum communis amici ipse victor deduxerat. Quibus utique citra expressam illam communis amici pactionem postliminium nullum esse potest, si modo ab ipso victore

in

in eum portum deducebant. [illegible] quo vero citra eum commo[illegible] [illegible] jus suis postliminii [illegible] vi nec dolo potestatem hostium evaserunt, nihil [illegible] bellum, aut in hostes [illegible] [illegible] possunt. Et [illegible] quam tempestas aut alia vis major [illegible] cum præda dejecit, haud dimittere non [illegible]. Quorum tamen alterutrum in d. l. 20. [illegible] his in legibus [illegible] diximus. [illegible] go, quod [illegible], ut communis amicus manum prædæ injiceret, eamque victori adimeret. Atqui id profecto nulla æquitate, nullaque ratione subnixum est. Utique princeps, quem hostis uterque amicum habet, jus utriusque partis integrum esse sinit; nihil vero alteri demit, aut alteri adjicit. & in portubus quidem suis & territoriis nullum ab utraque parte conflictum edi, nihilque hostile patrari sinit, cæterum quæ ante extra territorium suum jure belli hostiliter gesta sunt, non obliterat nec tollit, nec eorum effectum rescindit. Dux Carthaginiensium abstinuit manum à Scipione in Syphacis portu; etsi enim jam naves & arma expediverat, tamen quia non poterat eum aggredi antequam in portum idem se intulisset, neminem ultra ausum fuisse in regio portu tumultum agere Livius refert lib. 28. At non ait Livius Syphacem alterutri

quoniam quod [illegible] ab altero [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] [illegible], ita [illegible] cum fide publica, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jure gentium. Et [illegible] [illegible] modo [illegible] [illegible] [illegible] vivant ubique, [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cepol. de S. [illegible] 64 Schurff. [illegible] cons. [illegible] & [illegible] [illegible] securitatem apud se [illegible] universi & singuli, non [illegible] [illegible] alteri vim illam ab altero [illegible]: & multo minus ipse alterius foederatus [illegible] [illegible] [illegible] injuriarum [illegible] [illegible], unde remedia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Nimis male cum Genuensibus ageretur, si in portu id metuerent a Venetis [illegible] quod ab hoste non poterant [illegible] [illegible] pertimescere; aut si [illegible] ab amico inciperet, ubi ab hoste [illegible] [illegible] [illegible] postremo, si illud ipsum [illegible], quod in porto amicus inferret, [illegible] gravius [illegible] esset, quod hostis in mari [illegible]. Certè nemo dubitat longe [illegible] esse in mari cum hoste congredi, ubi [illegible] [illegible], & spes [illegible] vincendi est,

[illegible]

Ac in portu, si publicæ securitatis spes de-est, præsidium ab armis omnis vim quærere non sinunt iura atque & propinquitas. Pervulgata sunt, & in omnium manibus versantur regni Gallici constitutiones, quibus cautum, quoties de præda edicitur, quam forte amici aut fœderati quidam in portus Gallicos ex mari subvehunt, nihil aliud reges cavere, nisi ut maris magistratus cognoscat, utrum eam a iusto hoste recte captam relinquere oporteat, qui cepit, an vero improbe absque belli iure raptam auferre prædonibus, & reddere domino debeat. Cod. Henric. III. lib. 20. tit. 7. artic. 14. & artic. 23. & eod. lib. 20. tit. 13. art. 1. & art. 6. Et, quod amplius est, expressim in ea lege, quam super rebus maritimis ab Henrico III. lata in Curia Rotomagensis 20 die Julii anno 1557. promulgavit, scriptum est, navem, quam Gallo eripuit hostis, nisi statim recuperata sit, ita hostis propriam fieri, ut eam ille ad gentes quascunque amicas fœderatasque non minus tutò perducere, quam in suum ipsius deferre territorium possit. Hæc stabili & perpetuo usu in Galliis semper ex iuris certissimi & legum regulis observata non carent exemplo aliarum quoque gentium. Nam & Antonius Gamma, ut ante ex decis. 384. relatum est, prædam, quam Galli a Gaditanis hostibus suis in ora Mauritaniæ captam ad Lusitanorum portum vi

[illegible] ventorum [illegible] cum [illegible] atque si [illegible] amicus haberet, concedendum esse [illegible] [illegible] ipse [illegible] Lusitanorum consilii [illegible] que mox regiis comprobavit.

Et in Anglia quoque nunquam aliter [illegible] nunc [illegible] aut judicatum [illegible] pro Britanniæ Rex cum Hispaniarum [illegible] pacem amicitiamque colit. Quoniam [illegible] fœdus et etiam cum Hollandis est, [illegible] pissime illi ingentem prædam ab Hispanis [illegible] captam in Angliæ portus [illegible] runt; publicâ tamen securitate [illegible] illic [illegible] sent, atque inde iterum enavigare & prædam in Hollandiam atque in propria [illegible] die pervehere passi est. Ventilata quidem [illegible] res subinde publice in judicio fuit, cum Legatus Regis Hispani jus Postliminii [illegible] steret, adhibita advocatione Alberici Gentilis JCti [illegible], cujus responsa quædam in hanc causam edita sunt. Sed Rex [illegible] & [illegible] observant [illegible] ac judices [illegible] troversias non ex scriptis quibusdam [illegible] constitutionibus, sed ex communi jure gentium & civium [illegible] semper incorrupta integritate in [illegible] [illegible] quas pro Hollandis [illegible] pus [illegible], & jus civile [illegible]

[illegible]

gentium dicat. Ex ipso vero Albericus Gentilis, qui causam eam intelligeret, tamen diffidit argumentis illis, quæ pro legato regis Hispaniæ contra Hollandos scripsit. Cum enim perscrutatus fuisset & veras solidasque suas rationes pro Hollandis datas, quæ contortis & minutis conclusionibus labefactari non possunt, asseverationem ipse suam destituit, & sponte veritati manum dedit. Sunt autem apprime notatu digna ejus verba, quæ in lib. 1. advocat. Hisp. cap. 1. in fin. extant: *Sic ego*, inquit, *contra*, &c.

Primò significat, contrà in magna Britannia & in aliis regnis fieri solere, & res jam ac prædam victoris non admitti ei in amico regno. Deinde addit se id scire: Postremò ait se, cum hæc sciat, non admodum inniti argumentis suis. Hanc adeò rotundam confessionem summo JCto expressit ingenuitas sua, & præclara legum scientia. Quæ res mirum in modum prodesse Genuensibus apud Venetos debet ad præsidium causæ suæ. Certum est in portu communis amici esse debere tutam utrique hosti stationem; non videtur autem eam esse tutam, in qua alteri adimeretur quod jure belli in mari captum possideret. Est in portubus nexus firmissimus alternæ humanitatis, nec ii subeuntur ut quid amittas, sed ut retineas;

[illegible] quod [illegible] non [illegible] , sed [illegible] & portuum [illegible] Postremo autem Indorum [illegible] gentium [illegible] quam ipse territorii dominus [illegible] Carthaginiensium [illegible] apud eam [illegible] mercatus litorum & portuum [illegible] gati, non aliâ quam privata quadam [illegible] defendit.

[illegible] , & regni [illegible]
[illegible] , & hos fines [illegible]

Alia [illegible] est communitas in omnibus rebus, quae ad commutatione[m] [illegible] apud [illegible] Et quicquid [illegible] mento potest commodari, id [illegible] est vel ignoto. [illegible] querela fuit, quod [illegible] Atheniensium [illegible] Graecia [illegible] Sola [illegible] ci, quae [illegible] inter se populi commer[illegible] unum dedit, & gentes locis [illegible] Eam porro tollit, & [illegible] munera in injuriam vertit, qui [illegible] hospitium [illegible] longe navigantium [illegible] aut [illegible] cum [illegible] ex illo [illegible] In hac [illegible]

a [illegible] b Dio [illegible]
a [illegible]

alienam fidem confugere, & ei se ac sua committere necessitas extrema aliqua & miserabilis casus aliquis propellit, ut hi in eadem causa esse videantur, in qua sunt ii, qui periculi vitandi causa, uti est, naufragii, ruinæ, tumultus gratia, res suas apud aliquem deponunt. Quod inter jura depositum miserabile & necessarium appellant. In quo fidem violasse gravius semper turpiusque existimatum est, ut etiam in duplum prætor actionem dederit l. 1 §. 1. depos. Quemadmodum ex eadem causa idem quoque prætor in eum, qui ex incendio, ruina, naufragio, rate, nave expugnata quid rapuisse, recepisse dolo malo, damnive quid in his rebus dedisse dicetur, in quadruplum judicium promittit, nullo inter manifestum & nec manifestum furtum discrimine, cujus ratio habita non est in ejusmodi delicto, quod ex modo & magnitudine doctores *Qualificatum* barbarè appellant l. 1. pr. & tot. tit. ff. de incend. ruin. nauf. rat. nav. expugn. Ita miseratio & subita periclitantium necessitas magnum hujus juris patrocinium dedit, fidemque exegit etiam uberiorem, quam in cæteris negotiis.

Neque est quod Veneti dicant, nolle se quidem Genuensibus nocere: sed tamen id quoque se operam dare, ne alter hostis, quem pariter quoque amicum habent, in damno

habere. [illegible] difficile hoc [illegible] [illegible] nullum [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] regno suo jubeat, haud [illegible] [illegible], cum & [illegible] [illegible] hæc [illegible] [illegible] bellis [illegible] que sodales. Quare adversa [illegible] media [illegible]. Ex [illegible] [illegible] subvenire, [illegible] [illegible] rum non juvare, quam gravare alterum [illegible] est ex [illegible] [illegible] Hanseaticis civitatibus [illegible] Elisabetha Anglorum regina. *[illegible]* *[illegible]* Nihil tamen res vetat communem [illegible] amicitiæ officia parti alteri exhibere, [illegible] ulla offensione fœderis [illegible] causam esse justiorem [illegible]. [illegible] arma utriusque non pariter probet [illegible] [illegible] conjunctius & [illegible] junctus cum altero. Quæ [illegible] etiam [illegible] [illegible] magis [illegible] & [illegible] Genuenses voluntas [illegible]. Quemadmodum magnæ Britanniæ Rex, post quam pacem cum Hispaniarum rege fecerat, nunquam [illegible]

fuit majora benevolentiæ documenta Hollandis edere, qui & eandem religionem Hispano invisam tuentur, & olim etiam communia contra eundem hostem gesserunt arma. Satis jam ostensum est, nullum postliminii jus esse his, quæ hostis ab hoste suo capta in portum communis amici ipse deduxit. Nunc illud addendum est, pleraque omnia, quæ Genuenses ceperunt, ejus generis esse ut nec alibi usquam, nedum apud communem amicum, recuperari postliminio possint. Cum enim postliminium aut personarum aut rerum sit, l. 14. pr. de capt. & postl. admodum paucæ res sint, quæ ad postliminii causam pertinent. Nam res quidem immobiles expulsis hostibus postliminio recipiuntur, l. 20. §. 1. ff de capt. & postl. l. 36 de relig. & sumpt. fun. l. 26. quib. mod. usufr. amit. quemadmodum de Sagunto oppido Livius refert. lib. 24. Ajal. de jur. bell lib. 1. cap. 5. n 33. Coteræus de jur. mil. lib 2. cap. 24 Grot. de jur bell ac pac. lib 3. cap. 9. n. 13. Sed de his nulla hic controversia movetur. At vero rerum mobilium longe aliud jus est. Etenim ex rebus animatis recipiuntur postliminio servi, l. 19. l. 12 C d t quos rerum, non personarum postliminio contineri certum est, quia perinde in patrimonio nostro sunt, ut quadrupedes, & alia animalia, l. 2. pr & § 2. ff. ad l. Aq. in equis quoq; & equabus, sed

[illegible], tantundem juris esse [illegible] quibus [illegible] quoque [illegible] Boerius, atque [illegible] Pompo[illegible] ex Ælio Gallo adducit, cum de [illegible] inanimata, mobilia [illegible] atque onerariis propter [illegible] fervare poſſimus [illegible], non [illegible] voluptatis causa [illegible] non [illegible], l. [illegible] &c. [illegible] De ceteris autem omnibus rebus mobilibus [illegible] dem est responsum Labeone, [illegible] 28. [illegible] *Si quid bello captum est, [illegible] non postliminio redit.* [illegible] Labeo excipit, quos exceptos fuisse antiquitus jam ante est [illegible] 20. & l. [illegible] C. eod.

Hæc est vera & genuina legum & juris sensu [illegible] & maximis interpretibus [illegible] Angelo, Salicet. Jasoni, Martino Laudensi [illegible] placuerunt. Quæ & [illegible] JC. Hispanus, & exercitus Regis apud Belgas supremus juridicus sequitur, lib. 1 de jur. & offic. bell. cap. 5. n. 33. & [illegible] Ceteranus lib. 2. cap. 26. de jur. mil. [illegible] Jurisprud. Papin. quib. mod. jus patriæ pot. solv. pr & ill. 4. & Grot. de jur. bell. ac pac. lib. 3. cap 9. n. 14. Quod si quis jure Romanum [illegible] consentaneum [illegible] consuetudine hæc servari, & sic quoque judicatum esse, si modo præda apud victorem pernoctaverit. Cæte-

ra

nei, scilicet [illegible] post. & Angelos in [illegible] palium alii.

Quinimo hodie omnium, sive gentium mores, ac scriptæ etiam constitutiones non modo jus Romanum in eo sequuntur, quod præda cæterarum rerum mobilium careat postliminio, ut ante dictum est; sed insuper ad tollendum penitus postliminii casum jus illud novum introduxerunt, ut, cum ante dixerimus jure Romano ex omnibus rebus mobilibus mancipatis solas fuisse naves longas & onerarias, quibus propter belli usum tributum postliminium datum, d. l. 2. pr. nunc naves quidem hujusmodi recipiantur postliminio, sed idem jus in navibus atque in mercibus sit, pariterque hæ atque illæ careant postliminio, quotiescunque eas hostis non eodem die iterum navali pugna amiserit, sed in potestate eas sua per diem noctemque retinuerit. In quam rem extat lex Regia Gallorum in codice regio Henrici III. lib 20. tit. 13. art. 24. & simile est, quod refertur in Consulatu maris cap. 287. Atque eandem sententiam habet apud Hispanos regia Partitarum constitutio penult. tit. in part 5. Covaruv. ad c. peccatum de Reg. jur. in 6. relect. part. 2. §. 11. n. 8. Quare omnino sive jus Romanorum civile, sive receptam ubique consuetudinem, hinc dimi-

denique [illegible] sum [illegible] hostes [illegible] recuperant, [illegible] rebus & rebus mobilibus [illegible] postliminio [illegible] neque apud [illegible] communem [illegible] esse. Atque ex his, quae ante dicta [illegible] sunt, satis [illegible] tiones, [illegible] Sed tamen [illegible] dentur, [illegible] le fuerit. Non possunt autem contra Genuenses [illegible] plane [illegible] Genuensis in [illegible] lib. 1. cap. 1. & 2. [illegible] Genuenses [illegible] digere [illegible] quia nondum [illegible] gentium videtur. Genuensibus acquisitum esse earum rerum dominium [illegible] cum tatum dominium nondum amisissent priores domini, restitui illis debere quod suum est. Dominium autem à prioribus dominis ad Genuenses nondum translatum [illegible] tur [illegible] eo, quod quae ab hoste [illegible] capiuntur, capientium non fiant, priusquam intra praesidia deducantur. Quod [illegible] ex l. [illegible] §. 1. de capt. & postl.

Sed longe [illegible] dicendum est, si qui [illegible]

observet legem illam, quæ [illegible] toto jure deductionem in personis, quæ duntaxat de civibus captis, deque eorum servitute, at non item de cæteris rebus captis loqui: cum e contrario in cæteris legibus, quæ de alia prædâ captâ loquuntur, diserte verbis scriptum sit, eam jure gentium statim fieri capientium. l. 5. in fin. de A. R. D. Et quidem ratio, cur cæteræ res ab hoste captæ statim capientium fiant, hæc est, quia ex occupatione acquiruntur, ut significat JCtus in l. 51. §. 1. de A. R. D. & ad occupationis modos hanc acquisitionem Justinianus refert in §. item ea. Inst. de rer. divis. occupatio autem fit per solam possessionis apprehensionem. Unde Paulus in l. 2. §. 1. de acq. vel amitt. poss. ait, dominium rerum ex naturali possessione cœpisse; ejusque rei vestigium remanere in his, quæ terrâ, mari, cœloque capiuntur. Nam hæc protinus eorum fieri, qui primi possessionem eorum apprehenderint, Item bello capta, & insulam in mari enatam, & gemmas, margaritas, lapillos in litoribus inventos ejus fieri, qui primus eorum possessionem nactus est. Quibus luculentissimis Pauli JCti verbis in d. l. 1. §. 1. nihil est significantius, nihil ad rem hanc aptius. Uno enim & eodem contextu de feris, avibus, & piscibus, terrâ marive & cœlo captis, de prædâ hostili occupata, ac

ac domum. Possidereque in futurum apprehensum loquimur, & ex omnibus possessio communicata est, qui pristinam possessionem ... Itaque acquirimus & amittimus possessionem illicam. Atqui ad ferarum aviumque ac piscium, & gemmarum ac lapillorum acquisitionem tali apprehensione naturalem possessionem opus est, neque ea in domos nostras prius perduci necesse est. Quare nec praeda hostilis de lasse... nem in praesidia deducerat, cum soli apprehensio, ut cuius proprietas putare domino fuit. Caeterum libertatem fuisse in civibus capti: aliam rationem secuti Romani olim sunt, ne statim capti fierent servi. Quippe proponitur tempus quoddam intermedium esse, quo capti quidem essent, sed tamen adhuc cives manerent. Hoc autem fuit illud tempus, cum hostis civem Romanum captum nondum in praesidia sua perduxisset. Ait enim Pomponius in unico illo textu d. l. 5. §. 1. *Antequam in praesidia perducatur hostium, manet civis.* Non alleget quisquam huius rei JCtus, quod aliud ex fictione legis Corneliae habet. Nimirum lex Cornelia iis consuluit, qui mortui quidem sunt, cum jam intra hostium praesidia servi sunt, sed ante tamen in civitate testamentum fecerunt. Cum enim testamenta non aliter va-leant,

[illegible], nisi testamentum [illegible] [illegible] [illegible] ex [illegible] habuerit [illegible] [illegible] cum & testamentum faceret [illegible] [illegible] [illegible], l 2. §. 8 de bonor. poss. [illegible] [illegible] in altera temporis [illegible] [illegible], & , ne testamentum [illegible] [illegible]. Igitur huic fictio legis Corneliae succurrit, & cum mortuum esse constituit, quo tempore adhuc civis erat & heredem habere posset l 6. §. 12. de injust. rupt. l 12. §. 1 l 22. pr. de capt. & postl. Tempus autem favorabiliter lex Cornelia illud [illegible] suae accommodavit, cum post captivitatem nondum ingressus hostium praesidia esset. Quod jus singulare ex lege Cornelia fuit, quae ideo testamentaria appellata est, quod & ad falsa testamenta, & ad ultimas captivorum voluntates pertinebat. Anton. Fab. Jurisp. Papin. tit. quib. mod. patr. pot. solv.

Hujus rei fictio, ut civium captorum personis utilitatem summam & necessitatem quandam habuit, ita in praedâ captâ causam habet nullam. Et licet causa aliqua subesset, tamen quoniam fictio omnis contra jus commune introducitur, ultra casus expressos eam porrigere nullius aut judicis aut interpretis est. Quod constanter & magno consensu traditum est a Bartolo, Jasone, Alciato, & al. dd. ad l. si is qui pro

emptore,

cupiunt, in illo ut cap. ubi late pertractatur [illegible] omnium [illegible], Ubi quam [illegible] has singu res, quæ ad huius capitis [illegible] dominio, [illegible] sunt in præsidia perductæ sunt, sed non est plane manifestis legum [illegible] loci occupatione & naturali apprehensione protinus fieri possidentium, quemadmodum [illegible] occupantium [illegible] rum est fere, avec. pisces, gemmas [illegible] possid. [illegible] 1 & l. de acq. poss.

Certe Iustinianus in d. § [illegible] dere divis. cum dixisset ea quæ ex hostibus capiuntur, iure gentium statim capientium fieri, non quidem de [illegible] addit, sed, quod notatu dignum est, [illegible] locutione plus ait [illegible] in summa brevitate diversum [illegible] modum in illis notet, & deductionem in præsidia significet. Quod [illegible] JCto [illegible] locutione in [illegible] pr. de [illegible] quam secutus Justinianus est.

Hæc [illegible] iuris & legum [illegible] est, & rationibus illis [illegible], quæ [illegible] possunt. Quare & Antonius [illegible] dec. 182. n. 3. & [illegible] plures ad d. l. 1. de acq. poss. in [illegible] deductionem in [illegible] stant, sed eam [illegible] fieri [illegible]

quibus

quidem est mirari, esse non ignobiles Scriptores, qui hic vacillant & deducendam esse prædam in præsidia statuunt: inter quos & Grotius lib. 3. de jur. bell. cap. 6. n. 3. & cap. 9. n. 16. & Aiala de jur. bell. cap. 5. n. 17. & Albericus Gentil. in advocat. Hisp. cap. 2. & ibi citati. Estque hæc communis sententia, sed mirum in modum erronea, cum & leges illas, & differentiæ causas, quæ jam excussæ sunt, non perpenderint: sed eorum opinio vitæ communi ac rebus gerundis non congruit, ac planè

Sensus moresque repugnant,
Atq; ipsa utilitas justi prope mater & æqui.

Quin & illi ipsi, qui contrariam opinionem ipsi sequuntur, usu tamen & consuetudine eam non servari fatentur. Jason ad d. l. r. n. 12. Angel. disp. incip. renovata guerra. in 1. dub. Denique cum interpretatio doctorum hic valde incerta esset, at è contrario admodum certæ essent ex leges juris civilis & rationes, de quibus diximus, confirmatio tandem rectissimi illius juris veteris accessit ex constitutionibus regum Hispaniæ, & Galliæ, quæ ante relatæ sunt ex Codice regio Henrici III. lib. 20. tit. 13. art. 24. & ex regiis Partitarum legibus, constit. pen. tit. 9. part. 5. & ex Consulatu maris cap. 287. ubi statuitur eam prædam capientium fieri, quæ per 24. horas possessa à victore fuisset

Atque ita [illegible] quoque Hollandorum [illegible] anno 162[illegible], ut jam dubium non sit inter Europæos populos hoc [illegible] custodiri.

Accedit quod illi ipsi interpretes qui in præda acquirenda deductionem in præsidio requirunt, quos secutus Albericus Gentilis d. cap. 2 [illegible] Hisp. [illegible] sententiam [illegible] suam interpretantur, illud duntaxat volunt, prædam perfecte ac pleno jure non esse capientium, cum nondum intra [illegible] præsidia esse cœpit, [illegible] posse [illegible] hostes occurrere, qui prædam [illegible] auferant. Et celebre est illud Angeli quem Albericus in d. cap. 2. [illegible] renovata guerra ubi ait, *[illegible] perducta in præsidia, vel ad alia loca [illegible] ad loca amicorum, vel ad loca [illegible], non refuto prædam transisse in dominium capientium, licet in territorium capientium ducta non sit, sed tamen facile [illegible] belli posse [illegible], & cum [illegible] de hoc [illegible] dubitare, & [illegible].* Et [illegible] Albericus ibidem ait, *[illegible] esse prædam, quamdiu intra præsidia ducta non est, [illegible] nullo [illegible] & [illegible] labra. Quod bellica ratio [illegible] probat.* Hollandi enim, qui prædam ab Hispano hoste captam in Angliæ portum devexerant, *[illegible] nonnihil [illegible]*

[illegible]

mari radendi [illegible] *[illegible] prædationes [illegible]* *[illegible] & maris [illegible].* Hoc modo atque hoc sensu facile patiuntur Genuenses prædam dici nondum suam esse, quia [illegible] [illegible] aut hostium in mari amittere eam possunt. Et sciunt recte Capitonem [illegible] l. 139. [illegible] de R. I. scripsisse, *[illegible] capitique [illegible].* Eodem enim modo, si jam Genuenses [illegible] propria [illegible] fidia prædam pertulissent, ac eam deinde commercii causa in alias Italiæ partes mari trajicere vellent, sciunt eam non perfecte suam esse, quia tempestatibus maris & periculis incursantium hostium obnoxia est. Parati sunt Genuenses è portu Cretensi enavigare, ac mari se committere, & hostium occursum exspectare. Cogitant se homines esse, nihilque humani alienum à se videri, & cuivis posse accidere, quod cuiquam potest. Meminerunt non esse ista inter se contraria, rem aliquam meam esse, & posse me eam improviso casu amittere.

Illud duntaxat petunt, ut tuti sint in portu communis amici, in cujus fidem confugerunt: neve præda sibi, quam jure belli à justo hoste ceperunt, tanquam injustè capta auferatur. Si vi repetenda sit, ut hostis eam inferat, rogant. Non recusant in oculis amici de præda iterum cum hoste pugnare.

Quod si ab hoste intra portum suum sint, tamen in amico exspectant. Praeclare Angelus, autor in hoc genere gravissimus, eo loco, quem Albericus d. cap. 12. citat, parem securitatem victori tribuit, sive in propria, sive in amici communis praesidia venerit; quod quidem attinet ad ea mobilia, quae mecum intra praesidia possunt. Necnon *antequam sit ductum intra propria praesidia, vel ad alia loca tuta, vel loca amicorum, vel ad loca confoederatorum, &c.* In quibus verbis magna vis inest contra ipsum Albericum, qui ea adducit. Conjunguntur enim praesidia propria, & amicorum; quia, ut victor intra propria praesidia tutus est, ita si amici fidem elegerit, & in ejus praesidia se & sua contulerit, etiam illic publico nomine tutus est. arg. l. 19. §. 3. de capt. & postl. Atque ex hoc ipso Angeli loco dissolvitur altera dubitandi ratio, ex qua Albericus in cap. 12 advoc. Hispan. vult postliminium esse apud communem amicum. Utitur enim illa ratione Albericus ex l. 19. §. 3. de capt. & postl. quia qui ad socium amicumve pervenit, publico nomine tutus est. Atqui profecto quemadmodum haec ratio postliminium captivo tribuit socialis, quo captivus vi aut fallacia ex hostium finibus exiit, & ad communis amici praesidia pervenit, et in possessione suae libertatis est, ut hosti non possit

possit ibi manum ei injicere, (de quo sim. casu JCtus in d. l. 10. §. 4. loqui probavimus ante.) ibi in casu converso & contrario, si non captivus ipse, sed is, qui eum cepit, possidetque, & in potestate sua habet, fidem communis amici elegit, & intra præsidia ejus cum prædâ suâ venit, publico nomine ibi tutus est, & proinde ei non aufertur quod cepit possidetque. Et utroque casu potior meliorque est possidentis conditio. argum. l. 128. pr. de R. I. l. 91. §. 3. in fin. de V. O.

Non minus facile est respondere ad id, quod Albericus lib. 1. cap. 6. advocat. Hisp. arguit, non licere cuiquam fœderato captivos in portum amici principis deducere, ob eam rationem, quia hostem captum non liceat ducere per territorium alienum. Primo enim id ipsum valde controversum est, & plures sunt JCti. qui captivum duci per fines alienos posse ajunt. Albericus de Rosat. ad rubric. c. de his, qui ad Eccles. Cæpoll. ad l. 16. de ædil. ed. Leonin. consil. 56. Felin. in c. de except. n. 5. Mynsing. lib. 2. observ. 28. quemadmodum & rationes non injustæ sunt. quia, & si forte in territorio alieno non liceat capere hostem, tamen ibi non liberatur, qui captus alibi fuit. &, sicut illic non fiunt servi, ita nec fiunt illic liberi, ut contrariorum eadem

[illegible] ma, & æquabile jus in omnibus. [illegible] ipse sibi obstitit, & frigide [illegible] solvit illud idem Albericus. Sed [illegible] ipsum, quod [illegible] negari potest, [illegible] Americam non posse captivos per [illegible] territorium duci. Male tamen id Albericus usque eo producit, ut [illegible] aliis [illegible] liceat cum præda posse in mari capta ad [illegible] [illegible]e in portu amici. Quod nec illius exemplorum, quos adducit, per somnium dixit, nec ullæ rationes, quas recenset, concludunt. Quicquid [illegible] ex scriptoribus [illegible] quid rationum illuc oblique & reluctante jurisprudentia contorquet, omnino pertinet [illegible], qui terra per [illegible] alterius Principis armata manu fit. In quo & [illegible] [illegible] & damni noxæque [illegible] [illegible] potest, etsi & ex Mosis historia Gen. 20. & 21. & ex Augustino num. quæst. [illegible] & ex Tacito 4. histor. cum modo quodam & temperamento defenditur. Grot. de jur. bell. lib. 2. cap. 2. num. 13 & [illegible] At certe nihil formidinis, nihilque [illegible] venire ad territorii incolas potest, si qui prætervehentium in littore aut portu alterius principis cum navi & cum mercibus [illegible] rum præda conquiescat, quod & juris gentium esse, & ex alterna humanitate proficisci, & inter innoxias utilitates videri qui

sunt

ſunt utentibus commodæ, ſuccedentibus non moleſtæ, jam ante oſtenſum eſt. Quare nullus princeps navigationes alias prohibuit, niſi hoſtes ſuos. Illud duntaxat ad agnoſcendam principis juriſdictionem pertinet, ſignificare præfecto portus, quæ ſit navis, unde veniat, quid vehat. Quod in conſtitutionibus regni Gallici requiritur cod. reg. Henric. III. lib 20. tit.8. artic. 9. & 10. & 11. eſtque illud conſentaneum ei juri, quod portubus, & rei maritimæ paſsim impoſitum apud alias nationes eſt.

Cætera, quæ in cap. 7. l. 1. advoc. Hiſp. Albericus Gentilis contra Archidiaconum diſputat, referenda ſunt ad eum, qui extra cœmeterium vel Eccleſiam captus, mox per Eccleſiam vel cœmeterium ducitur: quem haud eſſe dimittendum rectiſſime tradidit Archidiaconus in cap. ſicut. 17. q. 4. cujus ſententiam multis & gravibus rationibus confirmavit Achilles Gigas in tract. de crimine læſ majeſt. rubric. qualiter & à quibus crimen læſ. majeſt. comm. q. 10. n. 30. ubi & argumenta, quæ in contrarium afferri ab aliis quibusdam ſolent, confutat Idque & Joannes Lupus ſenſit in repet. rubric. de don. int. vir. & ux. Itemque Decianus & Oldradus in conſiliis; & ſequitur Boër. deciſ. 168. n. 11. Et Andreas de Iſernia in rubric. quæ ſint regalia. in uſib. feudor. ubi

exemplum ex Siculorum [illegible] refert, & glossam, Albericum, aliosque plures [illegible]. Quod autem Albericus Gentilis [illegible] [illegible], qui ab Archidiacono recesserunt, nihil omnium est. Solent quippe plerumque olim juris Canonici interpretes [illegible] studio quodam in iis controversiis dijudicandis paulo longius provehi, quam veri ratio, ac interdum etiam ipse Canonum tenor exigit. Et vero licet vel maxime [illegible] tiendum illis foret, qui ab Archidiacono discrepant, nihil tamen id Genuensibus nostris officeret. Quemadmodum enim ante dictum est, causam eorum, qui telis per alienam ditionem armata manu iter faciunt, separatam esse ab usu maris innocuo & portuum, qui innoxius est, & omnibus æque ac hostibus, patet; ita & hic simile discrimen est. Et præterea addi potest, singulare quid esse in loci sanctimonia, atque in cœmeterii & Ecclesiæ religione.

Quod porro ait Albericus cap. [illegible] non distinguit, ibi nec nos distinguere debere; textum autem d. l. [illegible] § 1. & [illegible] § 3. de cap. & postl. haud distinguere inter communem amicum, & inter eum, qui alteri tantum parti amicus est, nihil ad rem facit. Jam enim ante ostensum est, ut ipse vult Albericus, tam de communi quam de proprio amico illic agi. Sed tamen additum

est, eos textus ex mente & verbis ipsorum [illegible] pertinere ad eum casum, cum quis v[illegible] arte ex hostium [illegible] & ad amicum sive communem sive [illegible] per venerit. [illegible] autem [illegible] eum casum spectasse, cum quis ab ipso hoste, in cujus possessione & potestate [illegible], in portum communis amici deducitur. De quo casu hic controversia est. Atque hinc simul etiam corruit argumentum, quo [illegible] iisdem cap. 1, leges illas ideo etiam de communi amico accipiendas esse, quia, si solum de amico proprio agerent, jam esset is casus indubitabilis, cum tamen lex debeat intelligi de casu dubitabili: tum etiam, quia in d. l. 5. §. 1. dicitur quis *ad nostros amicos reverti*. *Nostrum* autem id esse vult, quod commune cum aliis sit. Etenim, quemadmodum hæc non usquequaque vera sunt, & magnâ cautione indigent, ita etiam secundum ejus sententiam admissa nihil efficiunt aliud, nisi textus eos de communi utriusque partis amico accipi oportere. Atqui jam id concessum Alberico est, de communi quidem amico leges eas loqui, sed de eo utique, in cujus territorium fugâ quis ex hostium elapsus præsidiis ipse se receperit, non de eo, qui victorem cum prædâ ad se venientem susceperit. Inter quos casus eam diversitatem esse dictum est, ut

p[illegible] admittit, non item co-[illegible]. Atque hæc in hunc tandem [illegible] [illegible] rectissime dici posse [illegible].

Scribebam LUGDUNI BATAVORUM, *14 Junii 163*[illegible]

ADOLFI VORSTII,
ÆLII EVERR. F.

ORATIO

FUNEBRIS,

Recitata in exequiis Viri incomparabilis,

D. PETRI CUNÆI,

Juris & Politices Professoris primarii,

Ad diem VI. Decemb. cIↃ IↃC XXXVIII.

ADOLFI VORSTII

ORATIO FUNEBRIS

IN OBITUM

V. Cl. PETRI CUNÆI,

VEM, mortis à limine revocatum, cœlo huic & Academiæ non ita pridem redonaverat singularis Dei Dominique nostri benignitas, quem, reducem ab itinere parum auspicato, omnis prope honestiorum ordo hominum gratulabundus ac veluti ovans exceperat, salvumq; mecum in multos volebat annos; eum, mutatis repentè rerum vicibus, & subductum nobis funere immaturo, dolemus in præsens, &, quod pietatis atque officii erat omnium, ad sepulchrum prosequuti sumus mæsti atratique. Petrum Cunæum, non inficiandum sæculo nomen, virum & virtute, & doctrina, & dignitate amplissimum, amisimus, Auditores, damno vix reparabili. Eripuit hunc terris, non invida Parca, non Fati crudelitas, non casus aliquis fortuitus, verum arcana supremi Numinis providentia. quod sicuti vitæ necisque omnium sedet arbiter, ita nec invidere novit, nec crudele esse potest, aut perpeti

ſæpe nihili ac vana haud minus perniciosum quam pertinax certamen. Etenim, ex quo incepi judicio aliquo meo in rebus humanis uti, ſic me comparavi perpetuo, ut, quoties viros probitate, eruditione, prudentia cæteris præſtantes mortalibus ac Reipub. utiles, è medio excedere video præmature, toties ſcire ſceleribus noſtris Numen credam iratum, ac pœnæ id loco nobis irrogari. Quidquid tandem ſit, poſtquam ſummi Imperatoris juſſu nos reliquit vir magnus, non prolongatione, ſed cum cura, & remota omni lugentium ſcena, quod gravitatem ejus decet, laudandus eſt nobis, vobis faventibus. partim in exemplum præſentis ævi ac futuri, partim ne cum corpore memoriam quoque illius, aut cum amico amicitiam extuliſſe dicamur. Noluit ille quidem infirmus, & ſub extremum vitæ tempus, quo perſonam nobis detrahimus, defuncto ſibi hunc haberi honorem; quod animi eſt æterna jam cogitantis, & deſpicientis humana omnia. cæterum aliter faciendum cenſuit ampliſſimus Acad. Senatus, & me, quanquam ad dicendum multis inferiorem, partes haſce duriores uti ſuciperem, ſuo impulit rogatu Amicus ſcilicet fueram tot annis, tanta animorum conjunctione; præſtiterat vivus idem officii genus optimo parenti olim meo; denique, nemini quam mihi cognita melius atque exploiata

plorari esse poterat vita ejus privata & dotes, ob diuturnam intimamque familiaritatem. Quæ cum inficias ire non possem, & illi, ad quos è clarissimo Professorum ordine hoc ipsum pertinebat, justas obtendere mihi viderentur excusationes; ego, qui vero nihil negare potui, extremam hanc mortuo denegare gratitudinem, quo potuissem colore, quâ fronte? Utinam vero pro affectu meo in tantum faveret Deus, ut vel digna tanto viro nostra existeret oratio, vel, si infra ejus sit merita, quod potius futurum reor, nihil tamen, culpâ meâ, de ejus decederet magnitudine. Natales [illegible] nostri, ut inde exordiar unde oportet, Flissinga, Zelandorum oppidum illustre & mari proximum, sibi vindicat. cujus cives, inter belli hujus Belgici initia, Ducis Albani, & qui sub eo militabant Hispanorum crudelitatem ac tyrannidem acerbissimam, tam forti animo à suis repulerunt cervicibus, ut libertatis hujus, quâ hodie fruimur, Deo rem ita moderante, non exigua jecerint fundamenta. Bellicosa hæc & ferox gens, primâ ejus viri aspexit incunabula, cui ad omnem humanitatem & politiorem contigerat nasci literaturam. Vetera ut taceam, Batavia hæc nostra, oppidis duobus, à Musis itidem alienis, ac simili pene situ & genio, Hornâ Adrianum Junium, magnum Erasmum Roter-

damum

terodami in lucem edidit. Exemplo egregio, quovis loco ingenia nostri præclaro, & in omnem victura æternitatem. Patre genitus est mercatore, viro spectabili atque integræ existimationis. Hic educatum Middelburgi, quæ gentis Mattiacorum clarissima est civitas, ac puerum jam duodecennem, non frequentiæ scholarum, aut publicis eum tradidit præceptoribus, verum domesticæ institutioni sanctissimi doctique senis, Hugonis Favolii; cujus operâ Latinam linguam discere cœpit primitus. Perceptis hujusce rudimentis, in Bataviam ablegatus est, ac curæ iterum privatæ Johannis Mathisii, Ecclesiastæ Harlemensis non minus eruditi, quàm rerum gnari, commissus. A quo postquam uberiore tinctus esset literarum cognitione, relicta ejusdem disciplina, Acad. hanc Lugdunensem adiit, anno ætatis decimo & quarto. Cum verò imbecillior adhuc ea ætas esset, quàm quæ sibi permitteretur, aut suapte se regere posset sponte, Ambrosio Regemortero, juveni literatissimo ac cognato suo se adjunxit, consiliaque ac ductum ejus secutus est fideliter. Hausit ex hoc ipso, inter studiorum primordia, Hebrææ Græcæque linguæ scientiam, augurio profectò felici ac minimè fallaci, excellentem aliquando eum in hisce literis fore, sicuti ipse postmodum

T com-

comprobavit eventus. Tantus autem in eo erat ardor ad longam aliquam & illam immortalitatem perveniendi, ut, cum domesticos supra [illegible] quam Britanniam navigasset, inter cæ- & Græcæ poeseos principem Homerum, & Poetarum Græciæ plerosque alios, lectione continua ac severa absolveret. Qua diligentia hoc tandem consecutus est, ut, cum vellet, & Græcum scriberet epigramma, quod elegantia ac dictionis puritate veterum, quæ inter primas Callimacho tribuunt, provocatur, & de virtutibus ac vitiis Græcorum poëmatum judicaret, etiam juvenis admodum, dexterrimè, quo nomine innotuit ac charus olim fuit, Isaaco Casaubono, magno illi literarum, & Græcanicæ eruditionis lumini, postquam doctas Animadversiones suas in Nonni Dionysiaca munere illi misisset. extat inter viri incomparabilis epistolas, nuper vulgatas, una [illegible] inscripta, quæ hoc luculenter testatur. E Britannia Lugduno redditus suo, relictoque apud Londinenses studiorum [illegible] re- que Regemortero, qui nunc Belgicæ Ecclesiæ ministerio, ab eo tempore in hunc usque diem, magna probitatis ac doctrinæ cum laude, illic præluit, [illegible] cœpit ac [illegible], [illegible] per graviores disciplinas omnes circumferre; nullibi fere [illegible]

otii

nisi in literis humanioribus. Ad quæ studia acriores ei faces subdebat Petrus Regemorterus, avunculus; vir dignitate equestri insignis, &, propter eruditionem multiplicem, rerumque usum ac Politicæ scientiam, principibus, maximisque in republ. hominibus perquam gratus. Excitabant præterea eum, quod generosi cuilibet animi est proprium, magna illa in literis nomina, Josephus Scaliger, Isaacus Casaubonus, Hugo de Grotius, Dominicus Baudius, Bonaventura Vulcanius, Daniel Heinsius, Scaligeranæ eruditionis gloriæque genuinus hodie successor ac hæres, aliique, penes quos literarum principatus ea erat tempestate. Horum uti consuetudine, per hos proficere, & utile, & honorificum sibi putabat. Contigit illi, rara quadam felicitate, eadem vivere mensa cum Bonaventura Vulcanio per integrum triennium; postquam jam ante, spatio haud breviore, hospitio usus fuisset eodem, quod præstantissimi duo viri inhabitabant, C. Clusius, & Sylvester à Campen. quorum ille inter honorarios Academiæ hujus Professores, ob nominis claritudinem, ac rei herbariæ eximiam scientiam, fuit: alter verò, amplissimis in repub. perfunctus honoribus, utpote Goesanæ primum civitatis Syndicus, ac deinde inter Consiliarios Fœderatorum Ordinum delegatus, amore otii

strenui ac vitæ privatæ, publicis & muneribus addiceretur, ut inter eruditos Lugdunenses, ipse eruditione & prudentia tam
insignis, ut singula penè dicta ejus ab eo eo-
dem haberentur oracula. Talibus illis unaque viris ac magistris, salutari consilio, reverentia singulari, formandum se permisit;
tales sibi proposuit imitandos, quorum opera & imitatione tum doctior, tum moderatior
fieret prudentiorque, raro seculi hujus
exemplo, quo adolescentes statim sapiunt,
sciunt omnia; neminem verentur, imitantur
neminem, atque ipsi sibi exempla sunt. Sed
non ita noster, cujus hæc præcipua prudentia, quod alios prudentiores admirabatur;
hæc præcipua eruditio, quod discere vellet.
Eadem discendi proficiendique cupiditas
Franekeram Frisiorum cum pelleret, ut
opera consilioque clarissimi Johannis Drusii
in ipsa Hebraismi adyta penetraret. Hoc
præceptore Chaldaica, ac Syriaca, & Rabbinorum commentarios aditurus est. Ad
quam rem, paucis ut statim, Josephus Scaliger, Socrates ille sui temporis, & ingeniorum optimorum alitor educatorque sagacissimus, mirificè eum inflammabat per literas. Enimvero Syriasmum & Hebraismum
magistros intelligere, non cujuslibet est,
aut vulgaris industriæ. Quam in hisce subactus olim fuerit ac solidus citra ostentationem

nem amicus meus & collega deſideratiſſimus, eruditi ejus de republ. Hebræorum libri, doctiorum calculo jamdudum approbati, fidem faciunt. Bonam quippe partem eorum commentariorum Rabbi Maimonides Ægyptius, qui ſolus ferè inter gentis Judaicæ ſcriptores Thalmudicos non ineptire cenſetur, ei ſuggeſsit, iis ex libris ſuis quorum nulla extat interpretatio, quod ſine peritia Rabbiniſmi eſſe non poterat. Lexici & interpretum ope citare aliquid ex hoc ſcriptorum genere, quilibet etiam poteſt, qui nihil in Hebraicis novit præter literarum formas ac nomina. Alterum illud majoris operæ ac ſtudii eſt, penitioremque ejus linguæ requirit intelligentiam. Ad ſummam, Druſii germanum diſcipulum in eo agnoverunt harum rerum periti; quem per epiſtolas, relicta jam Friſia, penè quotidie de graviſſimis quæſtionibus conſulere non deſtitit, & ſibi addictiſſimum perpetuò expertus eſt. Cujus viciſsim ille filium, ſtudiorum ſocium, ita dilexit, ut fratris loco haberet, & exſtincti deſiderium ferret impatientiſſime. Præbuit ſeſe ibidem auditorem ſedulum Marci à Lyclama, nobilis Juriſconſulti, & Timæi Fabri, qui, in profeſſione Juris tunc recens, maximam poſtmodum in docendo autoritatem habuit. Ita cum vitam inſtituiſſet ſuam ac ſtudia; &

 variæ

variæ eruditionis jam famam sibi comparasset inter doctos, anno millesimo [illegible] & [illegible] ab amplissimis Acad. Curatoribus Latinæ primum linguæ [illegible] professor est, ac deinde [illegible], qua [illegible] Juvenalem, Senecam philosophum, Suetonium Tranquillum, C. Tacitum, [illegible] id genus scriptores, interpretatus est, magna auditorum frequentia, & summa cum admiratione omnium. Quorum [illegible] & ipsum me adolescentem tunc fuisse, & meminisse probè, & gaudere [illegible] etiamnum. Inter hæc tamen Jurisprudentia semper præ cæteris ei placuit, ac postrema vita est ad ingenii sui explicandam magnitudinem & capacitatem. In cujus studio cum eos se existimaret fecisse progressus, ut alios etiam erudire posset, publicum ejus rei testimonium petiit, tituloque Doctoris ornatus est à clarissimo Jurisconsulto [illegible] Svvanenburgio, Academiæ Senatus per id tempus præside. Exinde, cum [illegible] da atque otiosa legum contemplatione forum quoque adeundum sibi censuit, ut illosque ibidem agentes ac perorantes viros egregios audire voluit, quo usum fori perciperet uberiorem. Quamobrem, impetrata a Curatoribus & Consulibus missione ad annum, Hagam Comitis se contulit, [illegible] maxima celebritate, & in media republ.

[illegible]

luce aliquandiu viveret, atque illic formaret Jurisconsultum patriæ Academiæque perutilem. Quæ res adeò illi cessit feliciter, ut non potuerit magis. Excepit enim hic eum ædibus suis honorifice ac benevole admodum, vir amplissimus, eique amicissimus pariter, Apollonius Scottus, Supremæ Curiæ Juridicæ Senator integerrimus, ac sydus fulgentissimum, omniumque eruditorum fautor æstimatorque eruditissimus. Exacto anno, Lugdunum reversus cum esset iterum ad solitos labores, decretum est ab iisdem Acad. Curatoribus ac Urbis Consulibus, anno decimo & quinto supra millesimum sexcentesimum, ut, præter Politica, Jus Civile interpretaretur, ac Digestorum sustineret professionem. Quod munus & statim suscepit magna alacritate, & parem ei se ostendit mox inter principia, omniumque abunde implevit exspectationem. Cœlibatum tandem pertæsus, animoque ad honoratum aliquod conjugium per ea tempora adjecto, duxit in uxorem Mariam Zeistiam, virginem lectissimam, & viri consultissimi laudatissimique, Nicolai Zeistii, Leidensium Syndici, filiam; amplissimi verò Joannis Banchemii, Præsidis supremæ Curiæ, & Academiæ Curatoris, neptem ex filia. Cum autem, elapsis aliquot abhinc annis, fatali lege, vitæ similiter & Academiæ exemptus esset Jurisconsultiss.

usu C. Swanenbergius, ille judicatus est dignissimus, qui tanti viri vices subiret in Codicis interpretatione, quam professionem ad extremum vitæ spiritum ita ornavit, ut cumulatus est dignitate ac constantia, ut Jurisconsultorum nemini hac ætate cesserit, interpretandi subtilitate, ac docta legum enodatione. Quibus rebus effectum est, ut in magno domi forisque apud omnes esset pretio, & operam ejus potentiam eiusdem expeterent, quotquot sacris Juris studio se addixerant. Nec hi tantum, sed summi æque ac que infimi domum illius, de rebus controverſis eum conſulturi, tanquam oraculum quoddam civitatis frequentabant. Unde querebatur ſæpenumero apud me, nimirum denſis ſe obrui negotiis, quodque de ſcribendo ultra aliquid in uſum poſterorum, vix cogitare ſibi liceret; cum otium & tempus deeſſent, ſcripturo ante omnia neceſſaria. De cauſis juris & facti, earumque differentiis, materia intricatiſſima, jamdudum commentarium confecerat, & retractare ac publici ipſe juris facere ſæpius ſibi propoſuerat. Lubenter quoque animo in vetera illa & humanitatis jucundiſſima redibat ſtudia, & Flavium Joſephum, rerum Judaicarum ſcriptorem graviſsimum, ea excutiebat mente, ut commentario illuſtratum orbi literato exhiberet aliquando. Cujus exſpectatio

maximos

maximos etiam viros, domesticos externosque, hactenus tenuit suspenso. Quo[illegible]ter, magnum illum heroem ac patronum quondam meum, Dominicum Molinum, augusti Venetorum Senatus decus immortale, fuisse dum viveret, tum ex ore ejus, tum ex literis mihi satis compertum est. Cujus viri grandia in me merita, ac constans perpetuæ erga me benevolentiæ significatio, facit ut non sine horrore ac lachrymis propemodum de eo cogitare possim; debeam vero plurimum clarissimis eloquentissimisque collegis, Heinsio Boxhornioque, qui tam illustre caput in omnem dederunt memoriam, ac præclaris ejus manibus, cum P. Scriverio, [illegible]ne doctissimo, condigne parentârunt. Verùm Cunæo nostro evênit, quod plerisque eorum qui posteros cogitant, quibus nulla non mors repentina est, utpote quæ semper inchoatum aliquid abrumpat. Habemus prætereà, quod fere exciderat, elegantissimam ejus Satyram Menippeam, in seculi hujus homines plerosque ineptè eruditos; in qua tamen, maturiore judicio ac ætate, nonnulla improbavit. Quàm grandia dicendi ornamenta ac præsidia in hôc viro fuerint, & vos testes plerosque auritos appello, & constat ex variis, quas publice edidit, orationibus, quarum uno volumine editionem, cum iis quas hactenus pressit, filio, juveni ornatissimo,

[illegible] paternarum virtutum æmulus [illegible] quem [illegible] dejectumque [illegible] paulo ante obitum [illegible] tam [illegible], tam [illegible] Stylo pura ac perspicua, [illegible] aureum illud Latini sermonis [illegible] quod sub Julio Cæsare, & Cicerone atque Augusti temporibus viguit floruitque præcipue, in eo non desiderares. Hunc [illegible] per annos, & quamdiu per [illegible] ac functiones licuit, juventuti generosæ [illegible] publica autoritate, ad veræ eloquentiæ [illegible]dem viam præivit. A quo [illegible] Consl. humanitas, jam [illegible] quod eum absolverit; [illegible] tamen [illegible] prætenti eodem illi præmio, [illegible] ejusdem functione translata in [illegible] & ei rei inprimis idoneum, Marcum Boxhornium. Postremis vitæ annis ab Hollandiæ Ordinibus, patribus patriæ, amplo ornatus est stipendio, quo in maximis negotiis dubiis ac controversiis, operam suam eis commodaret addiceretque perpetuam. [illegible] nisi fata cum prævenissent, Historiæ [illegible] à Zelandiæ Ordinibus delatum, [illegible] Jacobo Eyndio, Haemstedii Domino, viro armis, litteris, ac nobilitate claro, in historia patria pertexenda jam designatus successor. Hujusce enim rei gratia, publicis literis evocatus, profectionem in Zelandiam, [illegible]

nante

[illegible] jam ætate, susceperat, ubi & [illegible], & honoris quoque causam contraxisse videtur. Cum vero prudentia singulari, & ex dignitate, sæpius supremo in Urbe functus esset magistratu, ejusque in rebus agendis Curatores Consulesque perspexissent industriam, Consiliarii Academici titulo, non inani, sed fructuoso, decorandum insuper censuerunt. Equidem apparuit, magnis minimisque rebus, quam cordatus esset. Sive in Senatu, si in foro dicenda esset sententia, si ex suggesto laboranti succurrendum Academiæ, si ad Ordinum consessum confugiendum, si commendandus aliquis esset apud eos, qui rebus cum imperio præsunt, semper se catum, semper virum ostendit, & admirationem sui vel invitis extorsit. Audivistis primam viri præstantis, audivistis adultam maturamque ætatem, audivistis studiorum quam inivit rationem, peritiam in litteris, in Jure, &, quæ hæc consequi soleat, dignitates, honores præmia. Vultisne, antequam ad tristia illa, & excessum ejus me confero, compendio indolem ejus ac mores cognoscere privatos? Quanquam nec Apelles ego sum, neque Phidias, neque Praxiteles, iconem tamen animi ejus describere paucis conabor. Temperamento erat calido siccoque, ac propterea ad iracundiam à natura pronior: unde per vehementiorem hunc animi

nimis mutum, vel nolens abripiebatur sæpius facillimeque de tranquillo mentis statu dejiciebatur. Quod ipsum, & frequenter apud amicos domesticosq; conquestus est, &, cum hominem se esse meminisset, ut huic suæ ignoscerent infirmitati, nunquam eos rogare destitit. Melancholicum quadantenus fuisse eum si dixero præterea, & quidem ex eorum revera numero quos ingeniosos esse ait philosophorum post Platonem princeps Aristoteles, nemo ob id falsi me arguerit interim. Solet namque ater quidam ac splendens succus, pondere certo sanguini permistus calidiori, acris ingenii, & judiciosos viros ac graves, qualis hic fuit, efficere. Levitatem, inimicissimum quieti vitium, ac futilitatem oderat quàm maximè. Cordatos & circumspectos sermones volebat, ubi res id postularet, aliosque libentius, quàm semet ipsum, loquentes audire solebat. Jactantiam, immodicas laudes, fucum & inania omnia severitate quadam judicii fastidiebat, homo paucorum & hominum & verborum. Acerrimus vitiorum insectator. quæ res, etsi ad veritatem ac vitæ emendationem spectare videatur, non tamen semper bene cedit apud illos, qui obsequium præferre solent, aut adulationem. Hunc verò ordinem in universa vita sequutus est, ut necessitates voluptatibus, seria jucundis anteponeret, ipse

semper

semper serius. Amicitias nec contrahebat facile cum quoquam, & contractas constantissime servabat. Quod vel in me patreque meo, verissimo apparuit documento. Habuit etiam inter amicos addictiores, duo illa patriæ nostræ lumina erudita, & patricia capita, Joannem Forestum, supremi Hollandiæ Zelandiæque consessus Juridici senatorem gravissimum, & Simonem Bellimontium, variis clarum legationibus virum, ac summis in rep. dignitatibus egregiè defunctum, oppidi Rotterodamensis in præsens adsessorem. Foresto eum junxerat juvenem olim, præter cæteras animi dotes, græca literatura; cujus studium summum in utroque erat. Neque id extra rationem; cum absque interiore Græcarum literarum cognitione, nemo unquam verè solidéque doctus extiterit, aut venturis deinceps futurus sit ætatibus. Adjicio hisce celeberrimum I. Gerardum Vossium, Historiæ omnis & antiquitatis, tam sacræ quàm profanæ, scientissimum, unà cum clarissimo Casparo Barlæo, quem inter cognatorum primos, singularis & variæ doctrinæ, tum morum ingenuitatis ergò, mecum dilexit semper effuse. Postremis vitæ annis, quod prætereundum minime duxi, admirari quoque cœpit Claudium Salmasium, promptuarium illud omnigenæ eruditionis inexhaustum, & Acad. nostræ ac literarum pereun-

Zelandia, ubi febrem gravissimam, Dei misericordiâ, ope affinis sui, Medici præstantissimi, ipse & uxor ejus, matrona honestissima & filiolus, quem unice deperibat, natu minor, evaserant. Simul atque innotuit ejus reditus, amici certatim omnes ac Collegæ ædes illius adire, gratulari valetudinem, & prospera omnia in futurum vovere. Nec defuit illi favor & humanitas Amplis. hujus Urbis Consulum; qui, ut quanti eum facerent intelligeret, & jam ante per literas significari jusserant, ne prius quam plane convaluisset ex Zelandia discederet, & reversi eodem affectu domum adiere, atque eadem, de ratione habenda valetudinis, accurate inculcârunt. quæ sollicitudo adeo illi grata fuit, ut Consulis tunc primarii, Jacobi Brouchovii, viri amplissimi, &, qua est virtute, integritate, ac rerum usu, patriæ bono nati, humanitatem eximiam non semel apud me deprædicaverit. Tristis pallor, ex morbo priore epidemico, adhuc in vultu ejus sedebat; valetudo dubia erat, ut in convalescentibus fieri amat; & tamen valentulus sibi videri volebat, ac, plenus animi, plus se posse, quàm vires permittebant; solitaque etiam repetere cogitabat ministeria. Reponere singulis officium suum voluit, & aeri se exposuit non semel minus salubri, per hanc autumni inconstantiam. Rediit febris male sepulta,

ſepulta, &, velut doloſo cineri ſuppoſitus ignis, lecto eum denuò affixit; primò in ſpeciem mitis, mox vehementior & continua, ac duplicis tertianæ typum gerens. Quæ poſt decem, aut duodecim dies, cum levibus per intervalla deliriis, virum omnibus numeris in ſua profeſſione abſolutum, mihique amiciſsimũ, ad finem mortalitatis perduxit; quicquid contra ſedulo ex arte molirentur Collegæ clariſsimi, qui ei faciebant medicinam. Cum morbi ſui periculum cognoviſſet, turbatus uxoris etiam cauſa, quæ unà ægrotabat, ad exitum ſe componere cœpit, & rebus ſuis, quatenus per morbi vim licuit, diſpoſitis, cœlum cogitare ac Servatorem ſuum Jeſum. Quotquot eum accedebant amici, teſtari illis hanc mentem ſuam, paratum ſe eſſe, niſi Deo aliter viſum, ad moriendum: ac piis ſingulorum precibus apud Deum ſeſe commendare. Firma fide ſe credere dixit reverendo Dei miniſtro, Abr. Heydano, cœlum ſibi deberi, non quidem ullo ſuo, ſed Chriſti ſolius merito. Nôrunt idem Reverendi ac Præſtantiſsimi Collegæ, Joannes Polyander, Antonii duo, Walæus Thyſiusque; cuos inter alios, ut amicos, coluit amavitqu . Utique, magnum quid videtur, doctum ac celebrem mori; multo tamen majus eſt, Chriſtianum mori, & Deo creatori, quod hic fecit, animam ſuam con-

tis. C. Swanenbergius, ille judicatus est dignissimus, qui tanti viri vices subiret in Codicis interpretatione. quam professionem ad extremum vitæ spiritum ita ornavit, ea tutatus est dignitate ac constantia, ut Jurisconsultorum nemini hac ætate cesserit, interpretandi subtilitate, ac docta legum enodatione. Quibus rebus effectum est, ut in magno domi forisque apud omnes esset pretio, & operam ejus privatam efflictim expeterent, quotquot sacro Juris studio se addixerant. Nec hi tantùm, sed summi æque atque infimi domum illius, de rebus controversis eum consulturi, tanquam oraculum quoddam civitatis frequentabant. Unde querebatur sæpenumero apud me, nimis densis se obrui negotiis, quodque de scribendo ultra aliquid in usum posteritatis, vix cogitare sibi liceret; cum otium & tempus deessent, scripturo ante omnia necessaria. De caussis juris & facti, earumque differentiis, materia intricatissima, jamdudum commentarium confecerat, & retractare ac publici ipse juris facere sæpius sibi proposuerat. Lubenter quoque animo in vetera illa & humanitatis jucundissima redibat studia, & Flavium Josephum, rerum Judaicarum scriptorem gravissimum, ea excutiebat mente, ut commentario illustratum orbi literato exhiberet aliquando. Cujus exspectatio

maximos

maximos etiam viros, domeſticos extraneoſque, hactenus tenuit ſuſpenſos. Quos inter, magnum illum heroem ac patronum quondam meum, Dominicum Molinum, auguſti Venetorum Senatus decus immortale, fuiſſe dum viveret, tum ex ore ejus, tum ex literis mihi ſatis compertum eſt. Cujus viri grandia in me merita, ac conſtans perpetuæ erga me benevolentiæ ſignificatio, facit ut non ſine horrore ac lachrymis propemodum de eo cogitare poſsim; debeam verò plurimum clariſsimis eloquentiſsimisque collegis, Heinſio Boxhornioque, qui tam illuſtre caput in omnem dederunt memoriam, ac præclaris ejus manibus, cum P. Scriverio, ſene doctiſsimo, condigne parentârunt. Verùm Cunæo noſtro evênit, quod pleriſque eorum qui poſteros cogitant, quibus nulla non mors repentina eſt, utpote quæ ſemper inchoatum aliquid abrumpat. Habemus præterea, quod fere exciderat, elegantiſsimam ejus Satyram Menippeam, in ſeculi hujus homines plerosque ineptè eruditos; in qua tamen, maturiore judicio ac ætate, nonnulla improbavit. Quàm grandia dicendi ornamenta ac præſidia in hôc viro fuerint, & vos teſtes plerosque auritos appello, & conſtat ex variis, quas publice edidit, orationibus, quarum uno volumine editionem, cum iis quas hactenus preſsit, filio, juveni ornatiſsimo,

tissimo, ac paternarum virtutum æmulo, quem mœstum dejectumque præsentem [illegible] tu[illegible], paulo ante obitum commemini. Erat illi dictio tam castigata, tam concinna, tam pura ac perspicua, & minime affectata, ut aureum illud Latini sermonis sæculum, quod sub Julio Cæsare, & Ciceronis atque Augusti temporibus viguit floruitque præcipue, in eo non desiderares. Hinc multos per annos, & quamdiu per graviores curas ac functiones licuit, juventuti generosæ, ex publica autoritate, ad veræ eloquentiæ laudem viam præivit. A quo onere Curat. ac Conss. humanitas, jam ultra biennium est, quod cum absolverit; relicto tamen laboris præteriti eodem illi præmio, ac muneris ejusdem functione translata in clarissimum, & ei rei inprimis idoneum, Marcum Boxhornium. Postremis vitæ annis ab Hollandiæ Ordinibus, patribus patriæ, amplo ornatus est stipendio, quo in maritimis negotiis, dubiis ac controversis, operam suam eis commodaret addiceretque perpetuam. Et, nisi fata eum prævenissent, Historici munus à Zelandiæ Ordinibus delatum, obivisset; Jacobo Eyndio, Haemstedii Domino, viro armis, litteris, ac nobilitate claro, in historia patria pertexenda jam designatus successor. Hujusce enim rei gratia, publicis literis evocatus, profectionem in Zelandiam, inclinante

nante jam ætate, ſuſceperat; ubi & morbi, & mortis quoque cauſam contraxiſſe videtur. Cum vero prudentia ſingulari, & ex dignitate, ſæpius ſupremo in Acad. functus eſſet magiſtratu, ejusque in rebus agendis Curatores Conſuleſque perſpexiſſent induſtriam, Conſiliarii Academici titulo, non inani, ſed fructuoſo, decorandum inſuper cenſuerunt. Equidem apparuit, magnis minimisque rebus, quam cordatus eſſet. Si in Senatu, ſi in foro dicenda eſſet ſententia, ſi ex ſuggeſto laboranti ſuccurrendum Academiæ, ſi ad Ordinum conſeſſum confugiendum, ſi commendandus aliquis eſſet apud eos, qui rebus cum imperio præſunt, ſemper ſe catum, ſemper virum oſtendit, & admirationem ſui vel invitis extorſit. Audiviſtis primam viri præſtantis, audiviſtis adultam maturamque ætatem, audiviſtis ſtudiorum quam inivit rationem, peritiam in litteris, in Jure, &, quæ hæc conſequi ſolent, dignitates, honores præmia. Vultisne, antequam ad triſtia illa, & exceſſum ejus me confero, compendio indolem ejus ac mores cognoſcere privatos? Quanquam nec Apelles ego ſum, neque Phidias, neque Praxiteles, iconem tamen animi ejus deſcribere paucis conabor. Temperamento erat calido ſiccoque, ac propterea ad iracundiam à natura pronior: unde per vehementiorem hunc animi

nimi motum, vel nolens abripiebatur sæpius, facillimeque de tranquillo mentis statu dejiciebatur. Quod ipsum, & frequenter apud amicos domesticosq; conquestus est, & cum hominem se esse meminisset, ut huic suæ ignoscerent infirmitati, nunquam eos rogare destitit. Melancholicum quadantenus fuisse eum si dixero præterea, & quidem ex eorum revera numero quos ingeniosos esse ait philosophorum post Platonem princeps Aristoteles, nemo ob id falsi me arguerit merito. Solet namque ater quidam ac splendens succus, pondere certo sanguini permistus validiori, acris ingenii, & judiciosos viros ac graves, qualis hic fuit, efficere. Levitatem, inimicissimum quieti vitium, ac futilitatem, oderat quàm maximè. Cordatos & circumspectos sermones volebat, ubi res id postularet, aliosque libentius, quàm semet ipsum, loquentes audire solebat. Jactantiam, immodicas laudes, fucum & inania omnia severitate quadam judicii fastidiebat, homo paucorum & hominum & verborum. Acerrimus vitiorum insectator. quæ res, etsi ad veritatem ac vitæ emendationem spectare videatur, non tamen semper bene cedit apud illos, qui obsequium præferre solent, aut adulationem. Hunc verò ordinem in universa vita sequutus est, ut necessitates voluptatibus, seria jucundis anteponeret, ipse

semper

ſemper ſerius. Amicitias nec contrahebat facile cum quoquam, & contractas conſtantiſſime ſervabat. Quod vel in me patreque meo, veriſſimo apparuit documento. Habuit etiam inter amicos addictiores, duo illa patriæ noſtræ lumina erudita, & patricia capita, Joannem Foreſtum, ſupremi Hollandiæ Zelandiæque conſeſſus Juridici ſenatorem graviſſimum, & Simonem Bellimontium, variis clarum legationibus virum, ac ſummis in rep. dignitatibus egregiè defunctum, oppidi Rotterodamenſis in præſens adſeſſorem. Foreſto eum junxerat juvenem olim, præter cæteras animi dotes, græca literatura; cujus ſtudium ſummum in utroque erat. Neque id extra rationem; cum abſque interiore Græcarum literarum cognitione, nemo unquam verè ſolidéque doctus extiterit, aut venturis deinceps futurus ſit ætatibus. Adjicio hiſce celeberrimum I. Gerardum Voſſium, Hiſtoriæ omnis & antiquitatis, tam ſacræ quàm profanæ, ſcientiſſimum, unà cum clariſſimo Caſparo Barlæo, quem inter cognatorum primos, ſingularis & variæ doctrinæ, tum morum ingenuitatis ergò, mecum dilexit ſemper effuſe. Poſtremis vitæ annis, quod prætereundum minime duxi, admirari quoque cœpit Claudium Salmaſium, promptuarium illud omnigenæ eruditionis inexhauſtum, & Acad. noſtræ ac literarum pereun-

perpetuum nobile fulcrum, eoque [illegible] usi familiarius. Sicuti autem judicio, quo pollebat exacto, amicos sibi delegit, ita & patronos, ex nobilitate atque optimatibus, quos observaret. Coluit inprimis ac veneratus est, ut fautores suarumque æstimatores virtutum, Adria. à Matenesse. Corn. vander Myle, Joan. à Matenesse, Francisc. ab Aessen, Nicol. Cromhottium Præsidem, Adrianum Pavium, Rochum Honartium, Jacobum Catsium, magnum Ord. Hollandiæ consiliarium, viros omnes equestres, & Academiæ hujus Curatores dignissimos, qui eum de virtutibus ejus atque ingenii ornamentis judicare possent optimè, plurimis eum beneficiis ac humanitatis officiis & censuerunt cumulandum, & re ipsa cumularunt. Utque, quæ indolem ejus spectant, absolvamus omnia, parcus erat temporis sui, vigil, laboriosus, otiumq; suum, quod alii otiosissimis perdunt occupationibus, non nisi dignis impendebat. Si quis tamen officium amici ab eo exigeret, promptum semper paratumque inveniebat. Circa cibum potionemque non modò non indifferens, sed accuratus adeo, ut nimis prope anxium hic dixisses. Sobriam & siccam habebat animam, qualem prudentissimam esse, veterum quis pronuntiavit. Notæ frugalitatis, ac minime prodigus, nec tamen sordidus. Quâ re cum familiæ numerosæ,

rosæ, quæ illi divinitus obtigerat, consulatur optime; rarius tamen eam curam in eruditos cadere animadvertimus. Proinde, nisi aliunde iis sit prospectum, nihil præter famam eruditionis & honestam paupertatem, bonæ mentis plerumque sororem, hæredibus suis relinquunt. Publicæ tranquillitatis securitatisque studiosissimus, religionem, quæ primum humani pectoris est bonum, ita amabat, ut tamen ubique consilia præferret moderata, animumque postularet mansuetum ab iis, qui hominibus atque Ecclesiis præsunt Christianis. Melanchthonis suavissima lenitas mirum in modum illi allubescebat. Quod & ego non semel ex illo audire me memini, &, pridie quàm moreretur, inter alios pios sermones, Abrahamo Heydano, qui ei tunc aderat, Theologo doctissimo, & quem mecum faciebat plurimi, retulit affirmavitque. Gallicis concionibus, linguæ gnarus, frequentius quàm Belgicis intererat; & languidum ac decumbentem hæc etiamnum cura angebat, ut commodus sessioni, auditionique locus ei assignaretur, nova in æde, quâ nuperrime sacra Christiana Gallice celebrantur. Tempus est, Auditores, ut manum de tabula hac tollamus, atque in ejus obitu, & consolatione, quæ ex virtutum tantarum capi potest memoria, desinamus. Redierat sub initium Novemb. ex

Zelandia, ubi febrem gravissimam, Dei misericordiâ, ope affinis sui, Medici præstantissimi, ipse & uxor ejus, matrona honestissima & filiolus, quem unice deperibat, natu minor, evaserant. Simul atque innotuit ejus reditus, amici certatim omnes ac Collegæ ædes illius adire, gratulari valetudinem, & prospera omnia in futurum vovere. Nec defuit illi favor & humanitas Amplissimi hujus Urbis Consulum; qui, ut quanti eum facerent intelligeret, & jam ante per literas ei significari jusserant, ne prius quam plane convaluisset ex Zelandia discederet, & reversi eodem affectu domum adjere, atque eadem, de ratione habenda valetudinis, accurate inculcârunt. quæ sollicitudo adeò illi grata fuit, ut Consulis tunc primarii, Jacobi Brouchovii, viri amplissimi, &, qua est virtute, integritate, ac rerum usu, patriæ bono nati, humanitatem eximiam non semel apud me deprædicaverit. Tristis pallor, ex morbo priore epidemico, adhuc in vultu ejus sedebat; valetudo dubia erat, ut in convalescentibus fieri amat; & tamen valentulus sibi videri volebat, ac, plenus animi, plus se posse, quàm vires permittebant; solitaque etiam repetere cogitabat ministeria. Reponere singulis officium suum voluit, & aëri se exposuit non semel minus salubri, per hanc autumni inconstantiam. Rediit febris male

sepulta,

ſepulta, &, velut doloſo cineri ſuppoſitus ignis, lecto eum denuò affixit; primò in ſpeciem mitis, mox vehementior & continua, ac duplicis tertianæ typum gerens. Quæ poſt decem, aut duodecim dies, cum levibus per intervalla deliriis, virum omnibus numeris in ſua profeſſione abſolutum, mihique amiciſsimū, ad finem mortalitatis perduxit; quicquid contra ſedulo ex arte molirentur Collegæ clariſsimi, qui ei faciebant medicinam. Cum morbi ſui periculum cognoviſſet, turbatus uxoris etiam cauſa, quæ unà ægrotabat, ad exitum ſe componere cœpit, & rebus ſuis, quatenus per morbi vim licuit, diſpoſitis, cœlum cogitare ac Servatorem ſuum Jeſum. Quotquot eum accedebant amici, teſtari illis hanc mentem ſuam, paratum ſe eſſe, niſi Deo aliter viſum, ad moriendum: ac piis ſingulorum precibus apud Deum ſeſe commendare. Firma fide ſe credere dixit reverendo Dei miniſtro, Abr. Heydano, cœlum ſibi deberi, non quidem ullo ſuo, ſed Chriſti ſolius merito. Nôrunt idem Reverendi ac Præſtantiſsimi Collegæ, Joannes Polyander, Antonii duo, Walæus Thyſiusque; quos inter alios, ut amicos, coluit amavitqu . Utique, magnum quid videtur, doctum ac celebrem mori; multo tamen majus eſt, Chriſtianum mori, & Deo creatori, quod hic fecit, animam ſuam con-

ſtanti ac lubente animo reddere, ævoque exinde ſempiterno cum pace frui. Ita amiſimus, aut præmiſimus potius, Auditores, Clariſsimum P. Cunæum, litterarum & ſcientiæ Juris grande decus ac columen; ſeculi ſui Scævolam, Papinianum, Ulpianum, aut ſi quod nomen honoratius eſt inter priſcos iſtos Juriſconſultos. Amiſimus, dico, illum, annum ætatis agentem quinquageſimum & tertium; florentem rebus omnibus, iisque honoribus & præmiis, quæ in tam inſignitam virtutem conferri poterant; luctumque ſuis acerbum, nobis vero amicis ſui deſiderium reliquit immenſum. Poſſem hic prolixe, ex conſuetudine, deplorare Academiæ damnum, familiæ orbitatem, amici tanti amiſsionem; ſed malo ut, divinæ acquieſcentes ordinationi, ſolatium potius in poſterum ex grata virtutum ejus recordatione, quas recenſuimus ex fide, capiamus, & nobis gratulemur, quod eum virum, in quem Deus Opt. Max. tam varia & egregia ingenii ac ſapientiæ dona congeſſerat, tam diu nobis indulſerit, in hac eruditorum eo in genere paucitate. Gratuletur ſibi uxor, jure meritoque mœſtiſsima, de tali marito; gratulentur ſibi liberi de tali patre; affines de affine; amici de amico; & ſilentio triſtitiam involvant ſinguli ſuam. Porro, faxit ſupremum Numen, ut, non vilis aliqua aut è trivio anima,

anima, ſed dignus illi contingat ſucceſſor, ac Academiam hanc noſtram, quam gemina, brevi adeo ex intervallo, affecit calamitate, ſervet, tueatur, augeat: ac, triſte hoc ſpectaculum lætiore aliquo compenſet eventu.

DIXI.

Magnorum Virorum

ALIQUOT EPICEDIA

In obitum Viri Clarissimi

PETRI CUNÆI J. C.

Hactenus non edita.

ILle tribus linguis toti celeberrimus orbi
Occidit, heu Legum regula, Juris honos!
Successor quærendus erit. Jam mitte Batave,
Mitte per & terras, mitte per & maria.
Cum bene quæsieris gemino sub cardine, noscas
Quantum in Cunæo res tua perdiderit.

HUGO GROTIUS.

D. JOANNI CUNÆO F.

MAgni magna patris proles, hæc accipe tanto
Debita, sed serò præstita, thura rogo.
Magni Cunæi manibus.
Hoc Themis, hoc omnes habitarunt pectore Musæ:
Phœbus in hoc vultu conspiciendus erat.
Quem nunc una capit, totus non ceperat orbis.
Ingenio mundum clauserat ille suo.
Non satis in tantam Latium, nec Græcia, mentem,
Nec Solyma, & Memphis cum Babylone fuit.

Tot

Tot populos linguis, tot gentes artibus, unus
Præstitit; & mundi totius instar erat.
Tantum Leida viro quondã possedit in uno;
Nunc uno tantum perdidit orba viro.

J. FORESTUS.

CUnæi cineres, Parcarum insigne tropæum,
Condidit, heu! gelido terra Batava sinu.
De Parcis ovat auctori mens reddita: rursum
Ille dabit cineres igne calere suo.
CUNÆUM ostendunt opera immortalia totum;
Igneaq; in toto vis micat orbe viri.

GUIL. STÆCKMANS.

Ὃς φάος ἦν νομικῆς, φάεος λίπεν ἔννομον αὐγὴν,
Κουναῖος, μούνης οὐ φάος ὢν νομικῆς.
Ἐν γὰρ ἐπιστήμῃ μέγ' ὑπείροχος ἔπλετο πάντων
Ῥωμαϊκῇ πάσῃ, καὶ πάλιν Ἑλλαδικῇ.
Μὴ λέγε Ῥωμαικὴν μηθ' Ἑλλαδικὴν πάλι μούνην·
Ἴδρις ἐπιστήμης καὶ πέλεν Ἑβραϊκῆς.
Ὦ φθονεραὶ μοῖραι! φεῦ πηλίκον ὤλετο φέγγος!
Ἥλιος αὐτὸς ἐὼν ἥλιον οὐκέθ' ὁρᾷ.
Ἄξιος ἦν ζῆσαι τόσσας ἑκατοντάδας ὅσσον
Πλῆθος ἔην τεχνῶν πάνσοφον ἃς ἐδάη.
Ἀλλὰ βίου βραχέος μέτρον ἐλλιπὲς ἐκπληρώσει
Τὸ κλέος ἐκ φήμης οὔποτε λειπόμενον.

Idem Latinè.

LEgitimo lucis, qui lux erat unica legum,
Cunæus jam nunc lumine cassus obit.

Omnibus antistans Graias Latiasque per artes,
Claruit, haud juris fax modo clara fuit.
Sed noli Latias, nec Graias dicere solas,
Laude etiam Hebræas calluit ille pari.
O quale, & quantum periit, fata invida, lumen!
Sole caret, qui sol temporis ipse sui.
Dignus erat totidem vivendo vincere sæcla,
Quot doctrinarum dotibus auctus erat.
Sed bene pensabit brevis ævi tempora famæ
Victurum sæclis, & sine fide decus.

CL. SALMASIUS.

Cunas Flissinga parens sibi vendicat ortum,
Municipat huic etiam terra Batava suum.
Utraque diversis titulis. Zelandia jactat,
Et merito, tantum se genuisse virum;
Ingenii atq; animi formatrix altera terra est,
Hæc artes, linguas, carmina, Jura dedit.
Ista habuit cunas; tædas habet illa jugales.
Ista quidem puerum vidit; at illa virum.
Altera tergemino dignum decoravit honore,
Præficiens Musis, præficiens Themidi;
Altera sed patrios jussit conscribere fastos,
Posse nepotes dextra nobiliore cani.
Noluit ambiguam Lachesis decidere litem;
Vita ut in ancipiti, mors quoq; dixit, erit;
Fila simul rumpens, lethum quoq; dividit ipsum,
Neutra det ut tellus omnia, neutra nihil,
Sic utrumque Batavæ certat Zelandia terræ:
Hæc mortis causam præbuit, illa rogum.

GUIL. GROTIUS.

Qualis

QUalis in æquoreas Phœbus demittitur undas,
Luminaque ex ipsa nocte diurna refert:
Qualis in ardentes morientia membra favillas
Conjicit & vitam ex morte resumit avis:
Talis ab humano redimens sua corpora nexu,
Cætera dum nato dat meliora suo,
Mutavit vitam, non exuit: ipsaque fila,
Quæ Lachesis rupit prima, secunda dedit.
Hoc etiam Phœbo Cunæus & alite major
Illo, cui complent secula quinque dies.
Quod cum non illi nisi post sua fata resurgant,
Unus hic ante obitum jam redivivus erat.
Fortunata domus, cui nunquam sole remoto
Compositum fulget Lucifer ante diem.

P. GROTIUS.

OECONOMIÆ
ATQUE CONSPE-
CTUS

nonnullarum Orationum

P. C.

Cum annotatiunculis in
quosdam locos.

Ingenio ac eruditione præstantissimo,

ANDREAE SCHVVARTIO J. U. C.

Augustus Buchnerus S. D.

Cùm in orationibus istis notarem nonnulla, quæ junioribus & necdum assuetis lectioni auctorum veterum crucem aliquam figere posse videbantur, consulendum illis his existimavi notatiunculis, quæ dum recenseo descriptas typis paginas inter legendum natæ sunt: cum & œconomias orationum nonnullarum, atque conspectus chartis illinere placuit. ut de inventione rerum tractationisq; ordine constaret scilicet, & via ad imitandum adolescentulis aperiretur. Exilia sunt, fateor: non inutilia tamen illi, ut speramus, ætati, cui dicavimus propriè: qui ad adultos & grandes nihil hæc pertinere, jam præmonemus. Poterat rectius, dicat aliquis, in quodam auctore veteri poni hæc opera: quòd id versare juventutem genus satius sit, quam scriptores recentes. Ego verò ita habeo, & diligēter legendos veteres,

ORATIONIS I. OECONOMIA ATQVE CONSPECTUS.

Xordium dicendorum à consuetudine veterum petit: quos suos non tantum privatim Natales, sed publicè quoque urbium atque templorum celebrasse, exemplis demonstrat. Hinc propius accedens ad rem, Leydensem quoque Academiam mereri significat, in cujus gratiam instituti illius ratio revocaretur. Quod fieri posse, si quis illius ortum, incrementaque; tum decus ac fatum singulare (in quibus ipsa propositio orationis ex occulto, tegendæ artis causa, ostenditur; hæc enim omnia postea ipso cursu orationis exequitur auctor) explicanda assumat. Quas quidem pertinere partes ad se ex eo ostendit maximè, quod in præsenti aliàs pro ratione muneris dicendum sibi publicè sit; & suscipi nunc rectissimè omnium, cum nonum & quadragesimum Natalem Academia numeret. In quo ne superstitiosus videretur, & eam suspicionem ut removeret ab se, de vi & potestate ejus numeri

Pag. 1.

P. 2. l. 21.

l. 27.

P. 3. l. 4.

l. 11.

sumanti ex antiquorum placitis nova nulla afferi: quæ ea de caussa non contemnenda negligendaque esse u-
tum, quod Judæorum cum institutis
conveniant, quæ ipsâ auctoritate di-
vina innituntur. Hæc cum digressius
breviter de Rabbinorum inscitia cir-
ca Jobilæi sui revolutionem perstrin-
xisset, in orbem redit quasi, conclu-
P. 4. l. 29. ditque demum, licet nulla omnino nu-
merorum habeatur ratio, par esse ta-
men, uti vel singulis annis hodierno
die beneficia Dei in Academiam col-
lata non sine gratulatione publicâ ce-
P. 5. l. 7. lebrentur. Quare excusatione sibi
opus haud esse, & quæ conveniant
tempori dicenda potius, sed sine mo-
litione ac apparatu tamen. Quæ cum
pro instituti sui ratione, parandis au-
ditorum studiis, cum esset præfatus
negotium ipsum ingreditur, initio di-
cendorum ab ortu, sive origine Aca-
l. 11. demiæ facto. In quo primò *Condito-
res*, Bataviæ Ordines scilicet, ut caus-
sam, celebrat, & magnitudinem ani-
mi, quæ tum in illis effulserat, attollit
& laudat: qui inter initia belli Civi-
lis, & excitarint Academiam, & eru-
ditione illustres viros undiquaque
convocarint. Id quod exaggerat;
primò,

primò, quod bellum illud contra potentissimum Regem; & iis denuo præsidiisq; ac armis susceptum fuisset, in quibus ad lætiorem aliquem exitum perparum spei ponendum esset. Quæ quia hic comparata sunt, ut deterrere magis, quam incitare atque accendere ad capessendum hujusmodi aliquid posse videbantur, evidens fit, non humili sane animo Ordines illud negotium fuisse aggressos. Post Con- *Pag. 6. l. 5.*
ditores, *de Loco* agit, & Leydam maximè ex tot Bataviæ civitatibus florentissimis delectam ideo memorat, quæ reciperet disciplinarum studia, ut ex honore hoc novo malorum solatium caperet, quæ per arctissimum obsidium, quod hîc describitur, & in Belgarum historiis in anno cIↄ Iↄ LXXII. uberius exponitur, multa magnaq; perpessa erat. Hinc paucis declarat *Pag. 7. l. 15.*
tempus; & mox *de affluentium undique Studiosorum frequentia*, quæ novum il- *l. 27.*
licò faciem exhaustæ urbi circumdedit; tum *de augurio*, quod in advectâ *l. 21.*
ante tempus Ciconia factum, memorat; & sic in alterum locum, *de incrementis* transit. Quæ inde exaggerat, *P. 8. l. 13.*
quod inter media bella, contra naturam & rationem bellorum, quam depingit,

pingit, acceſſerint, & mirum in mo-
dum quotannis auxerint. Cujus rei
Pag.9.l.11. cauſſam ad Deum refert, qui hic vo-
luerit exemplum edere, quàm omnia
poſsit contraria efficere naturæ cur-
ſibus. Hîc cum egregia ſeſe offerret
occaſio progrediendi in locum *de fa-
to*, non dimittendam eam cenſuit, li-
cet turbandus nonnihil eſſet ordo,
quo ſe initio executurum dicenda, ut
ibi monuimus, oſtenderat. Videbat
enim, quæ hactenus de incrementis
Academiæ, eorundemque cauſſa, Deo,
attulerat, probari ex eo & demonſtra-
ri optimè poſſe. Quare ſi quis de
P.9.l.extr. eo amplius dubitet, eum in tempora
ea, quæ à præſentibus multum diver-
ſa ſint, intueri ſecum, & Academiæ
fatum mirabile contemplari monet.
Cùm, quæ per bella & ceperat, & mi-
rum in modum floruerat hactenus,
per pacem induciarum, natis ex ſemet-
ipſa cauſsis, ſuperioribus annis pene
tota exciſa deletaq; ſit, & poſt reſum-
tis armis, quamque acerrimè cru-
deſcente bello, non reſurrexerit mo-
do, ſed ornamentis novis eſſet ma-
gniſq; acceſsionibus amplificata in-
ſigniter, & in quietem jucundiſsimam
efflorescentibus mirificè ſtudiis repo-

sita sit & collocata. Sed de felicitate præsenti priusquam exponeret, de pacis natura brevi digressiuncula nonnihil interserit: quæ ipsa, quam facit & præstat, felicitate corrumpere, & sua adversus bona mortalium animos incautos reddere soleat. Post hæc *de decore*, qui adhuc reliquus locus erat, facere verba ingreditur: ostendens, per Academiam Leydensem, & quæ in summum culmen ibi adducta studia, factum, ut contra ipsos Athenienses Spartanosq; Batavi, armatam Palladem, hoc est, armorum juxta & literarum gloriam, quam illi nobilissimi Græcorum sibi nequicquam conati asserere, ac ita quidem vindicare sibi queant, ut soli Romani adjungendi videantur. Qua occasione de natura & excellentia Batavicæ indolis nonnulla exponit: Romanos, quorum meminerat, arguens, quod quos per fidem ac fortitudinem olim amicos appellassent & socios, hos rudes ac hebetes vel sub proverbii specie traduxissent. Nam quod fuissent tales visi, non cœli ac gentis vitio; sed culpà temporum potius factum, quibus disciplinæ meliores ac literæ nondum excoli ceptæ, & latè barbarie ac armis

P.10.l.25.
P.11.l.27.
P.12.l.29.
Pag.13.l.6.

lin. 15. omnia horruissent. Atque id quidam inde probat, quòd sublatâ hac causâ, & instituto animorum cultu, ea in Batavis ad capessendas disciplinas scientiasque ingenia exstiterint, quæ Græcis ipsis Latinisque, quorum gloria maximè posita in illustri est, opponi
lin. 28. queant. Quæ nominatim exprimere ideò supersederit; ne aut malignus, si
P. 14. l. 9. prædicet mortuos; aut adulator, si vivos attollat; aut in commune jactator & gloriosus in celebranda gente sua supra alias, videretur. Hic superimponit epilogum, quo partim Deo agit gratias pro beneficiis tantis præstitis, partim eidem pro conservandis iisdem augendisq; preces allegat.

NOTÆ AD LOCA QUÆDAM.

Pag. 1. l. 17. *Gratè numerare.*] i.e. jucundè & sine tædio. Nam quibus acerba ac gravis vita est; ii vel execrare natales, cum redeunt, solent; nedum ut eos gratanter excipiant. Phrasis Horatiana est, ex Epistola ad Florum, quæ libri secundi ultima, circa finem carminis: cui explicandæ mirificè facit Epigramma Martialis, quod XXIII. lib. X. est.

Lin. ult. *Chaldaicis rationibus.*] i. e. Astrologia, quæ Chaldæorum inventum, unde & ipsi Astrologi,

logi, *Chaldæi* paſsim appellati. *Chaldaicas* autem *rationes* dixit; vel numeros intelligens, quorum uſus in hoc artis genere maximus(unde vel plane *Arithmetica* dicta Sidonio; qua cauſa & *Babylonios numeros* Horatius pro eadem poſuit) vel diſciplinas, ſive doctrinas; quemadmodum *Hipparchi ratio* apud Columellam, *Chaldæorum ratio* apud Cenſorinum dicitur.

Pag. 2. l. 3. *In jugo.*] Totus his locus de Cicerone expreſſus eſt, qui lib. 11. de Divinat. ita ſcribit: *L. quidam Tarrutius Firmianus familiaris noſter, inprimis Chaldaicis rationibus eruditus, Urbis etiam noſtræ natalem diem repetebat à Palilibus, quibus eam à Romulo conditam accepit: Romamq́ue, cum in jugo eſſet luna, natam eſſe dicebat.* Solinus cum de natali Urbis cap 1. Polyhiſt. ageret, Lunam in librâ conſtitutam fuiſſe ſcribit: ergo ut ζυγὸς apud Græcos, & ſtateram ſeu libram, & illud, quo junguntur boves; ita utrumque etiam Latinis vox *jugum* ſignificat. Vet. Gloſſ. ζυγὸς, ὁ ϛατὴρ, *Libra examen, ſtatera, trutina.* Manilius lib. 1. v. 610. cum de eodem ſidere loqueretur:

Et juga chelarum medio volitantia cœlo.

Juga, quemadmodum Græci quoque ζυγὰ καὶ ϛαθμὰ dicebant.

L. 7. *diem 5. Majas*] Lege, *diem V. Idus Majas*, Eo enim die Conſtantinopolin dedicatam à Conſtantino Zonaras & Cedrenus ſcribunt.

Pag. 3. l. 23. *Criſimum.*] κρίσεις Medici vocant, mutationes morborum in melius juxta & in de-

terius: unde & dies illi, quibus fiunt plerumq[ue] κρισιμοὶ, item χρίσιμοι appellati. Quas voc[es] & à Latinis receptas ex Celso constat. Noster a[u]tem annum Climactericum perinde ita app[el]lat. Censorinus de die natali c. XIV. *Multa fu[nt] de his hebdomatibus, quæ Medici ac Philosophi li[bris] mandaverunt, unde apparet, ut in morbis dies septi[mi] suspecti sunt ac crisimi dicuntur: ita per omnem vita[m] septimum quemque annum periculosum & velut cri[si]mum esse, & climactericum vocari.*

Pag. 5 l. 12. *Maximum Potentissimumq; Regem.* Hispaniarum Monarcham intelligit, cujus va[]sta potentia diversas mundi plagas complecti[]tur.

Lin. *Lumina tua.*] Viros eruditione doctri[]naque illustres.

Pag. 10. l. 15. *Nata statim.*] Hæc ad tumultum eum referenda sunt, quem Academici Leyden[]ses, ob cædem comilitonis per comessationis nocturnæ licentiam à vigile urbis interfecti, con[]citaverant. Qui quam atrox fuerit, & quam con[]cusserit Academiam, tum ex Orationis nostræ præsenti loco, tum ex eo quoque cognosci potest, quod nobilissimæ facundiæ auctor, Dominicus Baudius, Epistola quadam *fatalem calamitatem* καὶ θεομηνίαν appellavit. Qui & sedandis ani[]mis Orationem disertissimam scripserat, quam Janus Rutgersius postea, non minus dignitate, quam eruditione summa, ac amœnissimo inge[]nio, ad ævum omne clarissimus, edidit, quæ legi

potest

teft. Contigit res fub finem anni cIↄ Iↄ c VII: qua tempeftate induciæ non quidem pactæ erant, fed tractabantur tamen, conventâ ceffatione armorum in IIX. menfes. Quo noftri iftud pertinet, *natæ ftatim* &c.

Pag. 13. l. 4. *Aures Batavas.*] Martialis lib. VI. Epigr. LXXXII:

Tun' es tun', ait, ille Martialis,
Cujus nequitias jocósque novit,
Aurem qui modò non habet Batavam.

Vide Erafmi Adagia.

Lin. 26. *Ad beatorum religionem.*] Quid hoc eft, *ad beatorum religionem demigrare*? Imò *ad regionem* potius: & facile erat ita corrigere, nifi τὸ *fanctimoniam*, quod fequitur, turbaret. Quid enim cum altero, qui cum erat jungendum, cognationis habet? Omninò mendofus hic locus eft. Sed nobis neceffe haud fuit in alio libro ingeniofis effe.

ORAT. II.

Ria in exordio exequitur. *Pag. 15.* Primò oftendit dicendum fibi effe pro confuetudine recepta, & muneris, quo jam defunctus, ratione: fecundò quid dicturus fit docet; tum quomodo fit dicturus declarat. Initium dicendi à conditione dicentis fumit: quam multò diverfam in præ-

ſenti ab illa ſignificat, quâ anno ſuperiore fuerat uſus; cum verba facturo materiam tempus ipſum, nonus videlicet & quadrageſimus Academiæ natalis, ſive Jobilæus primus, qui tum inſtabat, ſuppeditaret. Quod argumentum ſingulare (quippe quod neque cuiquam alii ante dari potuerit, nec cuiquam eorum, qui aderant quidem, contingere denuo poſſet temere)cum nunc abierit ſemel, reſtare nihil aliud poſſe, quàm quod commune vulgatumque, hoc eſt, in medio poſitum, itaque comparatum ſit, uti de eo cuivis alteri jus faſque ſit verba facere: nec quiſquam id ſibi ſoli vindicare
Pag.16.l.3. queat. Cæterum cum neceſſe ſit in præſentia dicere, ſatius fore, ſi de ejusmodi re orationem afferat, quæ & loco & ordini ſuo conveniat, quàm quæ ſe habeat contra: cujusmodi ma-
lin.13. terias nonnullas recenſet. Tum ſe de literarum præſtantia quantumque in iis momentum ad civitatum & Rerumpub. ſalutem poſitum ſit, dictu-
lin.20. rum proponit; eo quidem fine & cauſſa, non quod hoc argumenti genus controverſiam habeat (nemo enim literarum gnarus utilitatem earum neget)

neget) sed quia temperamento aliquo & cautione in addiscendis iis sit opus. Modum dicendi in eo exponit, *lin. 27.* cum se, nec elaboratâ oratione anxiè usurũ significat, & ita quodq; executurũ, uti ex alio inciderit aliud. Hinc in rem ipsam ingreditur: ac itaque *Pag.17.l.1.* literas magnum momentum habere ad Rerumpub. salutem ex eo probat, quod talis cujusque civitatis status sit, quales cives ipsi fuerint; bonus ac stabilis, si cives boni: sin secus, incertus nec felix. Quare si literæ meliores Cives efficiunt, sequi, eas ad conservandas Resp. plurimum facere. Jam meliores literis ac disciplinis cives fieri, primò inde monstrat, quod ad humanitatem homines excolant, sine qua belluæ erant futuri, quod ex superiorum seculorum barbarie probat. Secundò, quòd eruditio insita *lin.ult.* prudentiæ semina producit ac auget: quod à sententia, seu verbo veteri, ex *P.18.lin.6.* quo consensus quidam hominum colligitur, confirmat, & mox illustrat si- *lin.9.* militudine; tum enumeratione earum rerum, quas ex doctrinæ præce- *lin.13.* ptis intelligimus, docet. Demonstratâ ad istum modum præstantia literarum

ac utilitate, conclusionis loco id ponit, posse excellentissimam Reip. existere speciem, si universi cives eruditi ac docti. Quod ideo facit, ut inde occasionem capiat, aliquid ad cautionem ac temperamentum monendi utiliter, quo fine potissimum de literis dicere constituerat. Nam cum ostendisset, per difficultates plurimas, quibus circumsepta hæc vita nostra, fieri haud posse, ut omnes ex æquo in literarum studia, quod in beatissimum statum Resp. adducturum videbatur, incumbant, plurimis ad opificia manuaria, curandis vitæ præsidiis, transire coactis; id reliquum esse admonet, ut, qui in re lautiore sunt, hanc curam sibi propriam faciant; quò sint, qui rem communem prudenter atque salubriter administrent. Deinde de doctrinæ genere præcipit, quod iis sectandum maximè, qui Reip. se parent. Illud, videlicet, quod rebus gerundis deserviat, & animi juxta ac corporis exercitationem habeat: hoc est, quod non ad scholam & otium, sed vitæ usum comparatum sit, ac Reip. domi forisque administrandæ benè præceptiones suppeditet. Quod exemplo

Pag. 19. l. 8.
lin. 25.

plo Epaminondæ & Philopœmenis (quorum Plutarchus executus vitas eſt) demonſtrat. Deinde reverſurus ad id, quod ſupra poſuerat, inſitam prudentiæ vim doctrina ac eruditione promoveri inſigniter, de cauſsis prudentiæ perſtringit; quas tres exponit, naturam, experientiam, doctrinam. In quarum primâ quaſi principium prudentiæ; in reliquis perfectionem ejusdem ponit. Quas ita inter ſe contendit & comparat, ut experientiæ eruditionem anteponat: id quod ex utriusque natura demonſtrat. Cum experientia unius hominis arctetur ætate; eruditio verò memoriam ſeculorum omnium complectatur. Hactenus oſtendit eruditione literarum ſingulos cives meliores ac prudentiores fieri: deinceps docet, quemadmodum publicæ res per cives hujusmodi conſervantur. quod in exemplis maximè facit: ac primò quidem Ebræorum: qui, quamdiu inſtiterunt diſciplinis à Deo traditis, exſtiterunt invicti, rebusque ſecundis uſi ſunt. Secundò, Ægyptiorum: ad quos cum ab Ebræis propagata ſapientiæ ſemina eſſent, clari & ipſi magniq; facti ſunt.

P. 20. l. 19.

Pag. 21. l. 9.

lin. 16.

Pag. 22. l. 1.

lin. 5. Tertiò Græcorum, qui acceptis à Phœnicibus literis ingenii non modò evaserunt principes, sed & Remp. atque Imperium miris modis amplificarunt.
lin. 11. Alexander præcipuè: quem maximarum rerum successus incredibiles non tam fortunæ, quam virtuti atque doctrinæ, ex Aristotele & aliis Sapientibus haustæ debuisse significat. Quartò Romanorum, qui orbis terrarum
lin. 21. imperio nō fuissent potiti, nisi instructi Græcorum disciplinis tantarum rerum consiliis facti pares. Quintò
P. 23. l. 4. Belgarum ac Germanorum, qui neque institutis Reip. nec magnitudine urbium, nec aliis laudibus, quas recenset, plerasque alias gentes superassent, absque literis foret. Ex quibus
lin. 15. sub epiphonematis specie in literis ac liberalium artium cultu firmissimum publici status munimentum, tam pacis quàm belli tempore positum ita concludit, ut ad disserendum de aliis viam sibi aperiat. Nam pacis tempus ornari augeriq; literarum disciplinis, etsi tam clarum ac in aperto positum statuebat, ut dubitari de eo haud posset; utrum tamen ad bellum æquè, quòd asseruerat juxta, facerent literæ,

literæ, cum animadverteret vocari posse indubium,ab iis cumprimis,qui armis tantum ac viribus administrari maximè bella persuasi essent, nonnihil de eo pro se dicendum existimavit. Itaque literas ad bellum quoque conferre haud parum, inde probat, quod studio ac eruditione prudentia vel augeatur vel comparetur,sine qua arma consisti haud queant; quando compertum sit, non tantum gladio ac vi, sed & consilio ac arte haberi victoriam. Deinde, quia scientia instruendæ aciei, & machinarum, ex Mathesi, celeberrima doctrinæ parte, petita sit; & ex auctoribus Græcis, Latinisq;, à quibus est tradita, sine adjumento literarum addisci non queat. Hinc Julii Cæsaris, Augusti, Lælii & Scipionis exempla subjicit,qui omnes diligentem operam posuerunt in literis; ut inde astrueret, Duces bellorum & Imperatores æquè & militari virtute, & eruditione atque doctrinâ debere præstare. Contra quàm C. Marius, qui septies Consul fuit, censuit: cujus adversus literas dictum,vel ideò non audiendum significat, quod auctor ipse neque in vita, neque in morte

Pag. 24.

Pag. 25.

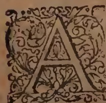
morte & exitu quicquam ſapiente homine dignum feciſſet unquam; ut manifeſtè pœnas daret ſui in literas odii atque contemtus. Poſthæc ad alia, quæ objici poterant, reſpondet.
Pag.26.l.5 Ac primò quidem, quod res Græcorum Romanorumque conciderint, qui tamen doctiſsimi ac eruditiſsimi fuerint. quod non doctrinæ, ſed morum culpâ accidiſſe ait: qui pace & opulentia ſoluti in ambitionem & luxum atque ignaviam cum miſcuiſſent civitatem, ruinam atque converſionem Reip. attraxerunt. Deinde,
Pag.27.l.5 quod Turcarum contra Imperium, unde literæ & bonæ artes penitus exulant, in eam magnitudinem creverit, ut gentibus omnibus formidinem terroremq; incutiat. Quod ut refutet, negat primò in ſervitute atque barbarie felicem Reip. ſtatum eſſe. Ubi & cauſſas perſtringit, cur literas & eruditionem à ſua Rep. excludant Turci. Quarum alteram eam facit, ne literis inſtructi, cum intellexerint quantum libertatis bonum ſit, de ea recuperanda conſilia ineant: alteram, ne patefiant Mahumeticæ ſectæ deliria, in quibus ipſa vis regni atque Imperii

perii posita est. Secundò dicit, Imperium Turcicum non tam suâ niti vi, quam per ignaviam ac æmulationes Christianorum durare hactenus, ac eò esse progressum, ubi nunc stat. Quæ executus, Deo agit gratias, quod beneficio ejus bonæ artes ac literæ tam uberi copiâ efflorescant in Batavis ac Athenæo Leydensi, eaq; ut munera propria atque perpetua faciat, obsecratur, in quibus peroratio sive Epilogus est. P.28.l.2.

Pag. 22. lin. ult. *Livii extat dissertatio.*] Lib. IX. cap. XVII.

Papg. 25. l. 19. *Qui si doctrinæ præcepta leviter attigisset.*] Vel legendo Platonem; vel auscultando alios de rebus civilibus disserentes, qui legissent Platonem, & inde hausissent præcepta præclara. Est enim Platonis, quod sequitur, monitum, iisdem verbis, quibus hîc, relatum à Cicerone lib. I. ad Famil. Epist. IX.

ORAT. III.

Git in istac Oratione de Studiosorum Privilegiis, tum quæ in genere FRIDERICUS BARBAROSSA Imp. Authentica *Habita* &c. concessit omnibus, qui studiorum causa peregrinantur; tum sigilla-

gillatim quæ Ordines Hollandiæ Leydensibus Accdemicis contulerunt. *Exordium* tale est. Ponit necessariò sibi dicendum esse, sed aliâ ratione; non tam ut Oratori, quàm JCto; quippe qui tractaturus argumentum de Codice sumtum: cujus commendationem addit, & falli eos pronunciat, qui putant, in JCtorum libris nihil hujus contineri, quod cultum orationis admittat, aut ad aliarum etiam disciplinarum cultores pertineat. Docere id Authenticam *Habita*: ex qua nonnulla se executurum

P.30.l.24. *proponit.* In quo se nihil præter rem facturum ostendit, primò ex suâ personâ, qui & professione Juris fungatur, cujus est explicare ad jura quæ pertinent; & in præsenti magistratum scholasticum gerat, penes quem præfectura privilegiorum maximè posita est: secundò ex tempore: cum paullò post recitanda sint Statuta A-

Pag.31.l.2. cademiæ ac Leges. Posthæc cum pauca de modo dicendi præfatus esset,

lin.6. quem finem petat Oratio docet, in quo & ipsa *partitio* dicendorum instituitur: cùm se dicturum ait, primò de causa constitutionis; secundò quibus sint

ſint data hæc privilegia: denique quo modo iis utendum ſit. Hactenus igitur exordium. Cæterum de cauſa ipſa priusquam dicat, occaſionem rei breviter explicat, quam in bellis iis ponit, quibus Germaniam Imperator Italiamque hactenus perdomuerat. *Cauſſam* hanc reddit; hæc conſtituta à Friderico, ut excitatis hac ratione ingeniis ad cultum artium, barbaries, quæ inoleverat per bella, dejiceretur, & ſua ornamenta Reip. redderentur. Cum de *fine*, ſeu *propoſito* Imperatoris perſtrinxiſſet; de *cauſſa ad quod*, ſive *Exemplari*, (hoc enim Plato inter cauſſas numerat, quod negat Seneca, atque ad inſtrumentum refert) ſubjicit. Ait enim in eo imitatum Romanos veteres, qui Studioſæ Juventuti ſingulari jure non pauca conceſſerint, quæ & exponit. Tum *adminiſtras cauſſas*, ut Cicero vocat, Epiſcopos, Abbates, Duces cæterosque Imperii proceres, quorum conſilio uſus Fridericus, perſtringit, ſimulq; in alteram partem Orationis tranſit, quibusque hæc data privilegia ſint, declarat: *omnibus* nempe, *qui ſtudiorum cauſſa; ſed ob diſcendas leges tamen maximè,*

lin. 13.
lin. 25.
Pag. 32. l. 2.
P. 33. l. 19.
lin. 22.

mè, peregrinantur: cùm summam ipsam quoque concessi singularis Juris ab Imperatore adjicit: quæ *in præstanda securitate & omni arcendâ injuriâ* posita
Pag. 34. est. Hinc cum in eo est, uti ostendat, cur tam honorificè Imperator de JCtis senserit, ut eorum, qui leges addiscerent, potissimam sibi rationem habendam statueret; & sic nonnulla, quod postulabat res, de præstantia Ju-
l. ult. risprudentiæ, disseruisset; obiter in eam quæstionem dilabitur, *utrúmne ad Criticos ac Poëtas etiam, quos Cebes Thebanus nomasset in Tabula, hæc privilegia pertineant.* Quod verbis paucissimis cum affirmasset, ad Jurisprudentiam redit, & excellentiam ejus post sacrarum literarum oracula, quæ paullò ante de Daniele & Salomone produxerat,
P. 35. l. 10. Platonis quoque auctoritate confir-
l. 12. mat. Mox ad ea respondet, quæ objici super hac Constitutione Friderici, aut dubitari certè poterant: quasi nullum singulare statuisset jus, cum voluisset in studiis versantibus nullã injuriam fieri; cum jam communi jure provisum ante, ne qua injuriâ vel illiteratus atq; plebejus etiam afficiatur. Ostendit igitur privilegii vim in

ipso

ipſo pœnæ genere poſitum eſſe, quod per collationem aliorum cum doctis in tribus declarat. Ut ſunt I. Reſtitutio in quadruplum; quæ actio aliàs, non niſi tum conceditur; cùm fur aut prædo quid lucri cauſa abſtulit. II. Infamiæ irrogatio. III. Quod pœnæ poſitæ rectoribus urbium, qui doctis illatas injurias non vindicarint. Hinc alia duo beneficia Studioſis conceſſa exequitur. Primum eſt, quod Repreſſaliæ, quas vocant, in eos ſtatui haud poſsint: quod denuo cautum duabus de cauſsis ſignificat. Primò propter perverſam quarundám conſuetudinem: ſecundò, ut magis timeretur, quod ſpecialius interdictum eſſet. Alterum, quòd in jus vocati, cogi haud poſsint, uti actoris ſequantur forum, ne diſtrahantur à literis; & ita pari cum militibus jure cenſeantur. Quæ cum recenſuit, concludit hunc locum de privilegiis, quæ Fridericus in univerſum ſtudentium ordini conceſsiſſet, & de Leydenſium Academiorum privilegiis agit, quibus poſt Imperatorem donati ab Ordinibus eſſent. Tanſitum facit per locum communem ex vitio hominum, quo æſtimari vetera, præſentia contra negligi

lin.20. *P.36. l.1.* *lin.4.* *lin.6.* *lin. 22.* *P.37. l.15.*

l. 21. gligi solent. Deinde comparatione facta ostendere studet, Ordinum beneficia majora & ampliora, quam *l. ult.* Imperatoris esse. I. Quia securitatem tantum Imperator cōcessserit proficiscentibus in studia, ac in iisdem versantibus; Ordines verò & immunitatem à portoriis in itinere; & vectigalibus quibusdam, dum in Acade-*P. 38. l. 15.* miâ degunt. II Quia Imperator fori privilegium reis tantum, atque in caussis civilibus dederit; Ordines verò actoribus, & in delictis etiã. *P. 39. l. 19.* III. Quia non peregrinantibus, ut videri Imperator potest; sed & in patria navantibus operam literis Ordines hæc privilegia dederint. Quæ *lin. 24.* executus utilitatem juxta atque præstantiam horum beneficiorum, & in tuendis iis curam Magistratus urbani, & Academici Senatus commen-*P. 40. l. 4.* dat: fructumque, qui consecutus, ex eo ostendit, quod Academia Leydensis hac ipsâ de causa, miraculum universi Belgii sit, & quæ encomia alia in *lin. 13.* eam confert. Quod & in posterum futurum auguratur ac sperat, si sui officii memores Academici procul à luxu & fastu, eâ modestiâ, vigilantiâ, studioque ac diligentiâ fuerint, quæ bonæ

bonæ mentis Candidatos præcipuè decet: quos solos dignos privilegiis istis; qui contra instituunt vitam, plane indignos, ex ipsa Friderici Constitutione demonstrat. Et hæc dum explicat, tertiam partem Orationis exequitur; in qua docendum, quomodo privilegiis istis utendum sit. Nam qui se ita comparat, ut Studiosi, & bonæ mentis Candidati nomen posit tueri, hunc facilè constat his priviligiis rectè uti. Quod cum ex parium loco D. Hieronymi, Juris Canonici, & observationis castrensis auctoritate illustrasset, finem orationi Scholasticæ Juventutis, quæ tum agebat Leydæ, commendatione, & allegatis Deo precibus, ut porro favere Academiæ, majoraque inde in universam Remp. quotannis profluere commoda sinat, imponit.

P.30.l.7. *ac JCtis pervia.*] Imperfecta oratio, & procul dubio ita supplenda; *nec nisi JCtis pervia:* aut, *ac JCtis tantum pervia.*

ORAT. IV.

Xordium hujus orationis paullò longius est: petitumq; cum à dicentis persona, tum circumstantiâ temporis, unde & argu-

argumentum ipſum pendet. Primò memorat ſe ante XIV. annos, cum nonum & quadrageſimum natalem Academia ageret, feciſſe verba de eo argumenti genere, quod tempus ipſum ſubminiſtrarit; nunc ſibi rurſus dicendum eſſe, cum ſexageſimus tertius Acad. natalis recurrat: qui numerus æquè, ut alter, climactericus, ſed majoris momenti: quod ex eo probat, quod ibi ſeptenarius habeatur ſimplex; hic ſeptenarius & novenarius geminentur. Quod ſi tum illum annum non præterire indictum paſſus ſit, neque in iſto id committendum ſibi eſſe ait. Tum per compendium reperit ea, quæ anteà dixerat; ut oſtenderet, diverſa quidem, ſed conſentanea eſſe tamen diei præſentis ſolen-
P.46.l.13. nitati. Functus hac opera ad proponendum id, quod in præſenti excutiendum ſumſerat, accingitur. quod quanti ſit, attentionis parandæ cau-
lin.24. ſa, ex eo oſtendit, quod & *à maximis & eruditiſſimis quibusdam hominibus conſtanter traditum ſit, & pectora pene omnium pervadat ac turbat:* & mox cujusmodi ſit diſertè exponit. Nempe, *veráne ſint, quæ de annorum climacterico-*

ricorum vi ac efficaciâ tum in hominibus, tum regnis ipsis etiam, prodi atq; afferri soleant. Tum quædam de animi sui more subjicit; qui nec libenter obluctetur sententiis veterum, nec tamẽ præjudicatis opinionibus serviliter hæreat; à superstitione verò liber cumprimis atque intactus sit. Quæ cum modesto atque ingenuo homine digna maximè sint, benevolentiam conciliare facile possunt, quò & oratio ista spectat. Hinc sibi quid videatur, & de hac quæstione dicendum postea sit, declarat: negans, opinionem istam justis rationibus niti videri. Cæterum cum bipertita hæc quæstio sit, & vel homines singulos eorumque vitam atque fortunam, vel multitudinem ac societates civiles, sive Respublicas, respiciat, de parte posteriore maximè se verba facturum significat. Atque hoc rursus quoque, non ut ad Academiam tantum ejusq; ortum ac incrementa, sed in commune ad civitates quaslibet, dicendi negotium dirigat. in quo alia, ac specialior quidem partitio est. Sequitur ipsa tractatio quæstionis; ubi primò definit de chlimactericis numeris, qui

P.47.l.5.
lin.14
lin.22.
P.48.l.6.

ad Respublicas pertinent, eosque ab illis, qui singulos spectant, distinguit. Hos enim ,ex septenariis & novenariis acceptis simpliciter; illos verò ex summis iisdem quadratè, seu cubicè multiplicatis consurgere ; atque in his, CCCCXCVI annum ,. qui ex septuaginta septenariis & numero perfecto conficitur, ad Rerump. interitum potissimum accommodari. quo factum , uti antiquitus quoque memoriæ proditum sit, civitates omnes anno quingentesimo converti aut
P. 49. l. 2. everti. Cui destruendo præterire se ait, quod de usufructu civitati relicto afferri ex jure possit; quasi invalidum sit, quod aliò melius, quàm ad hanc causam referri queat. Quare prædictum numerum ex eo potius fatalem terminum Rebusp. esse negat, cùm experientia contrarium testetur. Cùm multas civitates & ultra dictum stetisse tempus, multas contra intra illud concidisse constet. Cujusmodi exempla cum multò plura, quàm illa, sint, quæ aliàs pro illo annorum numero adduci solent, auctoritate prævalere non posse ait, ut aliquid certi adstru-
lin. 25. ant. Sed poterat objici: I. *Sacrarum litera-*

litemrum auctoritas, quæ Deum circumſcripſiſſe numeris omnia, & Regis Balthaſaris regnum numeraſſe disertè tradunt. II. *Platonis*; qui in de Rep. libris imperiorum mutationes ex numeris diducit. Primum ita removet, ut concedat quidem, quæ afferuntur; huc pertinere tamen neget planè: cum numeri myſtici planè ſint, nec ſine divina interpretatione intelligendi. Alterum adeò nihili eſſe ait, ut potius ænigmata mera, quæ tradit Plato de numeris; quàm certæ de rebus aſſertiones videri poſsint. Quippe quæ adeo obſcura perplexaque ſint, ut aliis non tantum hæc explicare difficile fuerit; ſed ipſi Platoni etiam non ſatis cognita atque perſpecta fuiſſe videantur. Quod inde docet, quod vota fecerit Muſis, atque ab iis precatus ſit, ut numeros illos indicarent ſibi. Quod nunquam feciſſet, ſi de re ipſa ei conſtitiſſet ſatis. Accedit, quod hæc jam olim eliſit & confutavit Ariſtoteles; uſus argumento graviſsimo, quod manifeſtæ abſurditatis Platonem convincit duabus rationibus, quas ex Philoſophi Lib. V. Politic. cap. XII. & affert au-

P. 50. l. 6.

P. 51. l. 7.

P.52.l.22. ctor & explicat. Posthæc cum Rheto-
rum more non nihil esset præfatus de
auctoritate Scripturæ divinæ, alia,
quæ videbantur pro numeris facere,
inde affert. Quale est quod Hiere-
mias de liberatione Judaici populi, &
Esaias de Tyri excidio (quod utrum-
que septuagesimo anno futurum præ-
dixerant) vaticinati. Qui numerus
& expugnationi Athenarum, & nobi-
lissimæ illi ad Salaminem partæ vi-
P.53.l.7. ctoriæ congruat. Ad quæ respon-
det, septuagesimum annum à nemine
hactenus Climactericum statui: qua-
re nec pertinere ad hoc negotium, &
contra se nihil facere adducta exem-
l.23. pla. In Danielis quoque Oraculis,
& septuaginta ejus hebdomadis, ideò
quoque nihil relictum præsidii sen-
tientibus contra, quòd ipsi fateantur,
quicquid ibi de ortu imperiorum at-
que occasu prædiceretur, non liquere
P.54.l.1. sibi. Deinde quod numerus anno-
rum CCCCXC, quem LXX. il-
læ hebdomades contineant, non
exacte fatali illi ac climacterico Re-
rumpubl. numero annorum, quem
faciunt, congruat, cùm sex absint, qui
adesse debebant ipsorum scitis. Por-

rò:

rò: cum ſoleant Mathematici non tantum annorum numeros,ſed & trajectiones ſiderum ac conjugationes reſpicere, & has cum illis fatalibus numeris alio atque alio modo componere, ut habeant, quò elabantur; in eo quoque ludere ipſos operam,& longè fruſtra eſſe ex eo oſtendit,quod adeò dubium atqueincertum ſit,conjugationes illas Planetarum, quas tradunt, in tempora illa, quæ volunt, & exprimuntur à noſtro auctore,incidiſſe, ut ipſi, qui perſuadere nos volunt talia, neque ex artis ſuæ principiis conſentiant, & diverſiſsimis conjecturis inter ſe pugnent. Neque verò contentus futilitatem rei ex diſſenſu auctorum demonſtraſſe,inſigne etiam exemplum addit, quod manifeſtæ vanitatis Mathematicos arguat. Nam cum ex iis nonnulli, iique inſignes,ad ann. cIↄ Iↄ XXIV. eandem aſtrorum conjunctionē prædixiſſent fore, quæ fuerat olim,cum aquis cœleſtibus terrarum orbis inundatus, ſolusque ex eo diluvio ſervatus Noachus, & qui cum illo fuerant; ac vaticinati ex eo eſſent,alium cataclismum imminere mundo; adeò nihil hujus

lin. 16.

P. 55. *l.* 14.

lin. 29.

consecutum est, ut nullus annus æque serenus, & omni copiarum ubertate nobilis fuerit. Quare cum nihil incertius hac divinatoriâ astrologiâ sit, concludit, conversiones Rerumpublicarum eversionesque prædici inde haud posse, & eas solas Deo cognitas: qui & latere ideò voluisset, ut animos nostros ad se solum pertraheret, & nos vereri potentiam, suam justitiamque ac sapientiam addoceret. Quæ cum in Deo celebrasset, pro ut par erat, & literarum sacrarum haud tantum, sed & prophanis auctoritatibus confirmasset; solum eum respiciendum; numeros verò & Climactericos annos mittendos monet: & sic in voto pro Repub. & Academia finit.

P.56.l.22. *Pag.57.* *P.58.l.16.* *l. ult.*

Pag.43. l.2. *In anno quadragesimo nono inesse grandius momentum indicabant.*] Qui difficiliores in annis climactericis, magisq; timendi sint, non satis convenit inter Genethliacos. Sed quadragesimum nonum tamen, unum omnium periculosissimum esse, consensisse plerosque, Censorinus auctor est, eleganti libello de die natali cap.XIV.

Lin.24. *Ægyptii Audrodem, Græci verò Audroclem appellaverint.*] *Androdem*, & *Androclem*, legendum, ex Julio Firmico, lib.IV. Matheseos cap.XIV. constat. Qui ideò *Androdan* Ægyptiis hunc clima-

ctera

ctera vocatum ſcribit, *quod omnem vitæ ſubſtantiam frangat atque debilitet*. Cenſorinus tamen hunc cæteris infirmiorem putat, dicto loco.

Lin. 28. *Gradarium.*] Chaldæi, ſeu Genethliaci, humanam vitam in ſegmenta quædam, ſive partes, per hebdomadas atq; enneadas diſtinxerunt, quæ plerumque cum aliquo vitæ aut fortunarum periculo conjunctæ eſſent. Has Græci quidem κλιμακτῆρας, Latini verò *Gradus* appellarunt; quod per eos ætas noſtra quaſi per ſcalæ gradus agatur. Nam ſcala Græcis κλίμαξ dicitur: & κλιμακτῆρες ſcalæ gradus. Itaque *gradarius annus*, qui κλιμακτηρικὸς Græcis appellatur: quem & *ſcanſilem* & *ſcalarium* noſter eadem de cauſſa cum antiquis appellat. Jul. Firmicus de anno ſexageſimo tertio: *ob id*, inquit, *Climactericus, hoc eſt, gradarius, & ſcanſilis, præcipuè is vocatur annus, quoniam à ſeptimo incipiens vitam hominis quaſi per gradus quosdam agat.* Plinius quoq; hanc rationem annorum climactericorum, *ſcanſilem annorum legem* lib. VII. Nat. Hiſt. cap. XLIV. appellat.

Pag 46 lin. 20. *Mathematicorum.*] Mathematicorum vocabulum in Schola Pythagoræ natum eſt: hoc ſibi poſtea parandæ auctoritati arrogarunt, qui ex natali hora, &, quæ tum affulſerint, ſiderum poſitu fata fortunasque hominum vaticinari præſumerent: unde & *Genethliaci* iidem, itemque *Chaldæi*, gentilitio nomine, appellati. Lege Gellium lib. I. N. A. c. IX. & Sextum Empiricum

ricum lib.V.adversus Mathematicos. Ita accipiẽda hæc vox hoc loco est; item in titulo Codicis *de Mathematicis, maleficis ac Magis*; & apud Tacitum in illo Histor. l. c.XXII: *Mathematici genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in urbe nostrâ & vetabitur semper, & retinebitur.* B. Augustinus lib.IV. Confess. cap. II. *Ideò illos Planetarios, quos Mathematicos vocant, planè consulere non desistebam.* Ubi nota, & *Planetarios* eosdem dictos. Apud Prudentium quoque, & Julium Firmicum, *mathesis* est, non illa divina scientia; sed ista divinatoria vanitas, quæ non demonstrat, sed hariolatur.

Pag.48. l.14. *Qui decretorii ac malefici putantur.*] Julii Firmici Materni verba sunt de istis ipsis numeris. *Decretorii* autem, propter eventus, quibus judicium fit, atque decernitur quasi de vita hominis: qui Medicis ἐκβάσεις κρίσιμοι appellantur. Tractum à Judiciis; nam cum decernit Judex & statuit, vel condemnatur reus, vel absolvitur. Sic *decretoria arma* dixit Seneca, quæ jugulant atque perimunt; non, sicut *lusoria*, quibus illa opponuntur, stringunt tantum ac feriunt. Qui ita & *horam decretoriam*, de fatali & ultima, quæ vitam adimit, Epist. CII. dixit. quemadmodum noster paullò post, *fatalem & decretorium terminum.* Itaque *decretorius* κριτικὸς, sive κρίσιμος est: quia hi numeri ἐκβάσεις illas habent. qua de causa & septenarius καιρὸς appellatus.

Lin.29.

Lin. 29. *Ex Septuaginta Septenariis.*] Adde perfectum numerum, VI, & ita fient CCCCXCVI.

Pag. 51. l. 1. *De Polypopisce*] Polypi piscis versutia mutantis colorem ad quodvis saxum, cui hæret, proverbio celebrata est. In caussas ejus mutationis inquirit Plutarchus Quæstionibus Naturalibus. Sed quod de Polypo hîc auctor narrat, illud de sepia Plinius refert. *Sepiarum*, inquit, *generis mares varii & nigriores, constantiaq; majoris, percussæ tridente fœminæ auxiliantur: at fœminæ icto mare fugit. Ambo autem, ubi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscatâ aquâ absconduntur.* Locus est lib. IX. cap. XXIX. An polypum quoque posse existimabimus, quod facit sepia (sunt enim cognatæ species, & ambo ex mollium genere) quemadmodum contra hæc rursus facere creditur, quæ polypo aliàs tribuuntur? Nam sepias quoque mutare colorem, quod polypi solent, putasse nonnullos, Aristoteles auctor est lib. IX. Histor. Animal. cap. XXXVII. Sed hæsit Bodino hîc auctor, unde totus hic locus, quo Platonicos numeros refutat, uti mox indicabimus, expressus est.

Lin. 5. *Plato fecit, atque in eo secutus &c.*] Quod hîc Platonem de Heracliti obscurissimis scriptis, dixisse refert, id Socrati tribuit Diogenes Laërtius in ejus vita. Sed ita & Bodinus narrat, quem rursus sequitur. Ex eo enim sumsit pleraq; hactenus, ita quidem, ut verba ipsa retineret maximam

partem.

partem. Vide Cap.II. lib.IV. de Republ. ubi, eruditè, ut solet, hanc controversiam de numeris disceptat.

Pag. 53. *Annum quingentesimum.*] Retentum sphalma Lugdunensis editionis. Nam *quingentesimum & nonagesimum sextum* legendum esse, revincunt, & quod mox subjicit, & quæ jam ante de numero isto tradiderat.

Pag. 54 lin. 9. *Sex illi anni absunt.*] Qui numerum perfectum conficiunt, in quo momentum maximum est. Perfecti autem numeri, ut Psellus auctor est, dicuntur, qui suis partibus æquales sunt: ut VI: cujus partes sunt I. II. III. ex quibus in unum collectis VI. fieri vides. Hos quatuor Nicomachus Gerasenus tradit: VI. XXIIX. CCCCXCVI. cIIXↃCXXIIX.

Lin. 11. *Nonum ac sextum.*] Lege *nonagesimum ac sextum.*

Pag. 54. lin. 25. *Trajectiones.*] Procul omni dubio intelligit progressiones, seu transitus, vel declinationes stellarum fixarum à locis verticalibus, quos vocant. Illas enim ad conversiones Imperiorum & Civitatum plurimum valere, Cardanus de Supplemento Almanach. cap. X. pronunciat. Quas tamen levissimas falsissimasq; conjecturas Bodinus arguit Method. Hist. cap. VI. in quo de istâ ipsâ re præclare disputat.

Pag. 56. l. 3. *Anno millesimo quingentesimo & quarto*] Ita & Lugdunensis editio habet; sed ve-

rò

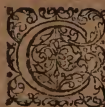
rò legendum *anno millesimo quingentesimo vicesimo & quarto*, uti docebunt, quæ mox ex Vive atque Cardano producemus.

Lin. 19. *Ludovicus Vives.*] Verba ejus lib. I. de veritate fidei, c. X. ubi contra æternitatem mundi, & vanitatem Chaldaicarum rationum disputat, hæc sunt: *Illud quoque Noe diluvium non siderum commistionibus assignatur; sed ultioni Numinis. Verum isti* (Chaldæi, seu Genethliaci) *solita temeritate sub certum horoscopum reducunt eluviem illam orbis, & similem horoscopum contigisse ferunt anno vicesimo quarto* (illius seculi nempe, quo scribebat, quod quintum atque millesimum erat) *qui annus orbem ferè totum insanis istorum prædictionibus terruit; cum nullus annus memoriâ eorùm, qui viverent, aut mitior aut serenior fuerit, aut suis omnibus partibus tempestivior. Primùm in tantâ varietate, tamq; incertis iis, qui annales scribunt, quem annum possunt ipsi annotare quo diluvium contigerit? Ita non dicunt hoc evenisse, quia hic erat astrorum coitus; sed quia id contigerit, talem affirmant fuisse. Hoc verò non est ab experimentis scientiam colligere, sed ad tuendam temeritatem assertionis confingere sibi experimenta. Verùm irrisit istos natura, qui quo tempore natatura in aquis omnia erant minati, serenissimi ut si quando antea fulserunt soles, & ver fuit omnium amœnissimum.* Inter eos qui cataclysmum hunc novum prædixerant, & celeberrimus suæ ætatis Mathematicus *Johannes Stoflerus Justingensis* fuit. Quem licet *maximum virum* appellet, hallucina-

tur

tum in eo tamen naturalis Philoſophiæ imperitiâ, oſtendere conatur Cardanus; ne manifeſtæ vanitatis ſcilicet argueretur illa ars, pro qua conſtituenda ac aſſerendâ hactenus tantopere deſudarat. Nam cauſſas affert, cur illum ſiderum poſitum, quem depingit, ſecuta ſerenitas maxima ſit, ex quo eluviem contra Stœflerus fuerat vaticinatus. Vide eum Segmento VII. Aphoriſm. Aſtrologicorum Aphor. XXXIV.

ORAT. V.

Onſtituerant apud animum egregii aliquot Juvenes, Academiæ Leydenſis Cives, exercere ætatem in arte dicendi, & itaque auſpicem ſibi ac ducem ad eam rem à Curatoribus Acad. dari & aſsignari ſibi petierant. Qui re deliberatâ cum Petro Cunæo has detuliſſent partes, nata ei hæc præſens oratio eſt, varietate rerum ac tractatione amplisſima juxta ac ornatisſima. Qualis omninò afferenda ab eo erat, qui iſtis ipſis exercitationibus oratoriis, quarum tum inauguratio fiebat, deberet præeſſe. Initium dicendi à loco communi petitur, omnium rerū ortum eſſe quamdam ea lege, ut cum

perdu-

perductæ ad summum fuerint, rursus descendant. Hoc docere non tantum imperia atque Respublicas; sed disciplinas etiam; atque in his Eloquentiam quoque: quæ cum singulari studio à Romanis, nec sine caussa, quam exprimit, culta (quod Ciceronis, Pompeii, M. Antonii, Augusti maximè exemplis ostendit) & sic in summum fastigium evecta esset, quotidie rursus in deterius data est. Primò quòd Sophistæ pro Oratoribus cepissent esse. Secundò quòd mira barbaries inolevisset per bella, quæ & cæteras disciplinas de suo culmine dejecerant. Illas tamen meliorum seculorum exortu revocatas in lucem: cæterum dicendi artem nihilò seciùs negligenter habitam. Cujus rei caussam hanc affert, quod inhæsisset plerorumque animis ista opinio, satius fore, si rerum, quam si verborum scientiâ instructi essent: quã obtinuisse hacten9, frustra aliud eruditissimis viris persuadere conatis, donec nunc melior fulserit spes, dum Juvenes nobilissimi in istud studium se dare decreverint, ejusque propositi sibi ab Curatoribus Acad. postulaverint Ducem.

Pag. 60. l. 1.

lin. 12.

P. 61. l. 13.

lin. 25.

p. 62. l. 12.

lin. 15.

lin. 19.

Pag.63.l.8 Quod inſtitutum eorum commen-
dat à cauſſa: quod intellexerint ma-
gnum eloquentiæ uſum in admini-
lin.14. ſtranda Republ. eſſe. Id ex difficulta-
te gerendæ Reip. quæ ex difficili &
intractabili natura hominis oritur,
lin.25. docet: eam enim hominis indolem,
non aliâ ullâ re melius, quàm oratio-
ne, flecti ac emendari poſſe. Atque
hic ipſe ingreſſus eſt in narrationem
negotii, quod cauſſam orationi ma-
teriamq; præbuerat. De cujus occa-
ſione ac cauſſa, itemque de ſuſceptio-
ne ejus & adminiſtratione poſtquam
P.64.l.4. egiſſet; de eventu illius quoque ſub-
jicit. Qui in illo eſt poſitus; quod
Curatores Academiæ probarint in-
ſtitutum Juvenum, Cunæus verò ſe-
cutus Curatorum auſpicia & volunta-
tem, Ductoris ac Præſidis illarũ Exer-
citationum in ſe ſuſceperit partes,
cum ejus rei gratiam ſibi fieri rogaſ-
ſet & poſtulaſſet nequicquam. Quæ
dum exequitur, perſtringit ſimul &
lin.23. cauſſas, tum cur hoc detractarit initio
munus, quæ ſunt & ſtudiorum, & Pro-
feſsionis ratio diverſa; tum cur aſ-
ſenſerit tandem atq; receperit, quarũ
præcipuam utilitatẽ publicã tradit. In
quo

quo ſe nihil aut loco, aut ordine aut *Pag.65.l.1.*
exiſtimatione indignum feciſſe oſten- *lin.12.*
dit. Primò ab exemplis Græcorum ju-
xta ac Romanorum, in quibus & pro-
ceres ipſi, atque ampliſsimis dignita-
tibus functi homines, ac Cæſares ipſi
adeò, exercitationibus iſtiusmodi de-
diti fuerint. Secundò ab uſu artis *lin.21.*
oratoriæ, qui vel maximè ad JCtos
pertinet. Ubi Ciceronem, qui Ora-
toriæ Jurisprudentiam poſtpoſuerit,
quæ ſuo judicio prima, & reliquarum
artium omnium regina ſit, ita repre-
hendit, ut libenter concedat, obſcurã, *Pag.66.l.1*
& circumciſam & minus ingenuam
Jurisprudentiam videri, quæ deſtitu-
ta dicendi arte fuerit: quod ex ipſius
JCti munere partibusque declarat.
Tertiò, quòd JCti ipſi jam olim ora- *lin.18.*
toriæ arti & excitandæ & excolendæ
dederint operam. ex quibus Hudal-
ricum Zaſium & Franciſcum Hoto-
manum præcipuè nominat, & ſic re-
currit ad primam ac principem cauſ- *Pag.67.*
ſam, quæ eſt neceſsitas temporum pu-
blicaq; utilitas. Et hactenus igitur
exordium atque narratio. Nam poſt-
deinde de Eloquentia ipſa nonnulla
& fato ejus differit, ut commendet,

& harum exercitationum necefsitatem oſtendat. Quantum itaque ac quam præcellens res ſit eloquentia, ex oratoris officio oſtendit: quod eſt, ut de re omni propoſitâ benè diſerteq; dicat: quod neminem poſſe præſtare, niſi qui poſſeſsionem diſciplinarum omnium ſibi (quantum autem iſtud eſt?) acquiſiverit, auctoritate atque exemplo Ciceronis probat. Quod cum plerique negligant hodie, qui diſerti videri volunt; fieri propter id maximè dicit, ut eloquentiâ antiquis inferiores longè ſimus: cùm contra, non modo æquare eos, ſed vincere quoque oportuiſſet. Quod ex naturâ diſciplinarum docet: quæ creſcunt ſemper: cum multo facilius ſit adjicere aliquid ad id quod exſtat, quàm nondum quod eſt, invenire. Poſthæc inquirit in neglectæ atq; deſertæ eloquentiæ cauſſas. Quarum primam in parentum educatione ponit, quæ in utramque partem plurimum valet. Alteram in inſtitutione præceptorum perversâ. Tertiam ad feſtinationem diſcentium & ſpei impatientiam refert. Quartam deſidiam & oblivionem moris veteris ponit.

lin.ult. P.68.l.6. lin.26. P.69.l.3. l.22. P.70. l.3. lin. 8. lin.10. Pag.71.l.1. lin.18.

Quem,

Quem, qualis fuerit, ex Quintiliano *P.72.l.1.*
describit: & desitum plane graviter
queritur, oratione ipsâ ad affectum
per apostrophen, & crebras interroga-
tiones commutatâ: usus similitudine
etiam, qua rem illustret. Hinc in A- *P.73.l.9.*
cademiæ Leydensis laudes, ut reverta-
tur ad institutum suum, transit, quam
liberam maximè communi seculi labe
Ordinum, Curatorum, Professorumq;
cura ac providentia, & unum omnium
frequentari ideò maximè prædicat,
gratulaturq; adeò, quod post ea incre- *P.74.l.10.*
menta reliquarum artium, quibus in
suo essent fastigio positæ, nunc nova
gloria ex revocatis ad exemplum ve-
terum eloquentiæ studiis accedat.
Postquam de toto negotio, & ipso ob-
jecto etiam, circa quod versandum e-
rat, dixisset hactenus, nunc de modo *l.27.*
& ratione, quod erat super, exequen-
dæ rei exponit. Primò autem de ma- *P.75.l.3.*
teria, seu argumentis orationum agit:
quæ non ficta & declamatoria; verùm
ex rebus gestis, hoc est Historiarum *lin.14.*
monumentis; imprimis verò quæ u- *lin.18.*
sum in vita communi habent, ut sunt,
Suasiones, Disuasiones, & alia hujus *P.76.l.15.*
generis, quarum causa præcipuè le- *lin.ult.*

gendæ Hiſtoriæ ſunt, ſe delecturum;
quamquam nonnulla etiam ex Juris-
prudentiæ penu deſumi poſſe ſignifi-
P.77. l.6. cat. Quod quanto emolumento futu-
rũ illis ſit, qui mox in foro verſaturi
eſſent, ut poſſet oſtendere, de diſputa-
tionibus vulgaribus, quid ſentiat, do-
lin.19. cet. Quas plane abiiſſe à veteri mo-
re, & magis ad captiunculas minutas
irritaq; acumina, quam uſum rerum
(quò diſertationes veterum ſpecta-
bant inprimis) exercere ingenia libe-
P.78. l.4. rè monet. Hinc ipſam illam vete-
rum rationem explicat; & revocatam
lin.17. maximè cupit; ſimul & aliud genus
materiæ ſignificat magis, quàm expri-
mit; quod nec Hiſtoria, nec Jus civile
(quæ interim tamen abunde poſsint
ſufficere ad deligenda argumenta ora-
tionum) ſuppeditet; ſed ſibi quisque
fingat, & comminiſcatur, ad antiquo-
rum illam regulam tractandum &
P.79. l.2. perſequendum. Hactenus de mate-
ria, quod primò attendendum in exe-
quendæ rei modo. Sequitur alterum,
quod in tractatione materiarum po-
ſitum eſt. Accepto enim argumento
dicendi, reſtat videre, quomodo de eo
decorè & rectè verba fieri queant. Ubi
primùm,

primùm, quæ in conſtituendis parti-
bus orationis, vitanda diligenter fu- *lin.6.*
giendaq́; ſint exemplo veterum; rur-
ſus, quæ ſequi & imitari maximè o- *lin. 11.*
porteat, proponit. Secundò quale di- *lin. 21.*
cendi genus celebrandum ſit. ubi rur-
ſus de vitiis atque virtutibus oratio-
nis præcipuis utiliter monet: & mox
quid conſecuturum ſit, ſi obſerventur, *Pag.80.l.1.*
quæ præcepiſſet, oſtendit. Nempe
ſic inſtauratum iri eloquentiæ artem,
qualis apud antiquos ſteterit, Róma-
nosq́; imprimis, qui eâ non minus,
quam armis, tantum imperium ſibi pe-
pererunt. quod à cœleſti ope, & dili- *lin 9.*
gentiâ exercitatorum expectandum
(hæ enim ſunt cauſſæ illæ, ſine qui-
bus nihil præclari effici poteſt) cum
perſtrinxiſſet, orationi imponit epi-
logum, luculentum eum & gravem, &
ad movendum qui comparatus maxi-
mè eſſet. Primò autem hortatur Exer- *lin.13.*
citatores ad capeſſendum præclarum
hoc ſtudium cum pulcherrimæ æmu-
lationis atque conſtantiæ laude. Si-
mul oſtendit præmia, quæ manſura *lin. 28.*
ipſos ſint, ſi urgeant ſtrenuè atq; con-
tinuent, quæ pulchrè ceperint, in qui-
bus magni ad diligentiam & ſuſtinen-

P.81. l. 12. di laborem ſtimuli poſiti ſunt. Hinc ad Curatores Academiæ convertit orationem, ac monet, in poſterum quoque uti proſpicere pergant honeſtiſsimis ſtudiis, curamq; eorum, quo ad antiquum ſplendorem aſſurgant & floreant, commendare Ordinibus velint. Quod ut perſuadeat, hanc ſolam

lin. 24. reliquam gloriam, quam comparent, ait; cum armis jam ſatis partum decorisq; ac laudis: & eam gloriam ſolam æternam ac immortalem eſſe.

P. 82. l. 10. Nam ut in hominum memoriâ præclarè & fortiter facta durent, ab literis & bonis artibus impetratur. Quæ monumentis victuris magna atque præclara nomina ab oblivione atque interitu vindicant. Finis ipſe votum continet, pro Reip. juxta & Academiæ incrementis perpetuaq; felicitate.

Pag. 61. lin. 14. *Sophiſtæ.*] id eſt, Declamatores: qui affectatam & ad inanem oſtentationem; non civilem, & ad uſum comparatam orationem ad dicendum afferebant. Sic θρόνοι σοφιστικοὶ, Gregorio Nazianzeno ſuggeſtus dicuntur, unde Sophiſtæ ſeu Declamatores verba faciebant. De quibus multa Ludov. Creſollius Theatro Rhetorum l. III. cap. XIII.

Pag. 70. l. 19. *Quæ inter parentum execrationes creſcunt.*

crescunt.] Ita nominat stulta & noxia parentum vota. qui liberis suis non eruditionem, non sapientiam, non bonam mentem, sed formam, opes, potentiam, optare soleant. Quæ res cum pessimè sæpius expetant, atque exitio adeò possidentibus sint, significat, parentum pro iis suscepta vota, non tam pro bonis precibus, quàm execrationibus potius habenda esse. Sumtus hic locus de Seneca. Cujus verba Epist. LX. ista sunt: *O quam inimica nobis sunt vota nostrorum! eò quidem inimiciora, quò cessêre felicius. Jam non admiror, si omnia nos à primâ pueritiâ mala sequantur: inter execrationes parentum crevimus.*

Pag. 75. l. 7. *Sed piratas cum catenis &c.*] Hodie quidem materiæ istiusmodi proponi in Rhetorum scholis tractarique haud solent; olim tamen hypotheses istiusmodi Declamatores sive Sophistas frequentasse maximè, tum ex Declamationibus, quæ supersunt, veterum, tum ex Petronio constare potest, quem hic Cunæus expressit. Qui in principio Satyrici statim, cum in corruptam perversamq; tradendæ & exercendæ eloquentiæ rationem invehitur; *Ego*, inquit, *adulescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis, quæ in usu habemus, aut audiunt aut vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, & tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filiis, ut patrum suorum capita præcidant*, & quæ sequuntur. Paullò antè dixerat, exercitationes Oratorias, ad quas oratio pertinet

tinet præsens, *exemplo veterum*, sed *eo incorrupto* instituendas esse. Id igitur, cujusmodi fuerit, priusquam declararet, de corrupta dicendi ratione apud eosdem nonnihil præmonendum erat.

Lin. 29. *Semper Athos mons navigabatur.*] Non tantum Sophistæ sive Declamatores tractabant argumenta, quæ ipsi finxissent; cujusmodi noster supra perstrinxit, Petronium, ut observabamus, secutus; sed ex historiis etiam quæ essent petita: ea scilicet, non quæ maximum usum, sed quæ maximam admirationem haberent & fabulis adeò similiora essent: cujusmodi sunt, quod Xerxes perforavit montem Athon, & navigabilem fecit, & quæ hujusmodi alia ex Declamationibus veterum apud Senecam, Quintilianum, & alios, cognoscere licet, nosterq; hoc loco persequitur: qui *Græculorum ineptias* ideò vocat, quod Græcis Sophistis maximè frequentarentur. Quo illud Juvenalis pertinet Satyra X: v. 173:

——— Creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in Historia: constratum classibus iisdem,
Suppositumq; rotis solidum mare: credimus amnes
Defecisse omnes, epotaq; flumina Medo
Prandente; & madidis cantat quæ Sostratus alis.

Sub Sostrati etenim nomine Satyricus ejusmodi Declamatores ineptos exagitat: quem & *cantare* ait, ut affectatam illam modulationem & flexum vocis, quo in pronunciando utebantur Sophistæ,

etiam

etiam fuggillaret, de quo plura eruditiſsimus Creſollius lib. III. modo laudati à nobis operis cap. XIIX. Cæterum per figuram Declamatores navigaſſe Athon, & alia feciſſe ipſos ait, quæ facta ab aliis celebraſſe eos declamatoriis meditationibus intelligit. Ita Lucianus Ῥητόρων διδασκάλῳ, quo toto Dialogo Sophiſtas iſtos feſtivè irridet, & artificia illorum reprehendit ac taxat, de his ipſis argumentis Sophiſticis mentionem faciens, ait: *In omnibus verò ſit Marathon & Cynægirus, ſine quibus nihil ſiat: ſemperq; Athos navigetur, & Helleſpontus pedibus teratur, & Sol à Perſarum ſagittis obumbretur, & Xerxes fugiat, & Leonides admirationi exiſtat, & Othryadæ literæ legantur, & Salamis, & Artemiſium & Platea &c.* Non dubito ego eruditiſsimum Cunæum cum iſtæc ſcriberet, hunc Luciani locum reſpexiſſe.

P. 79. l. 22. *Temperatum & virile.*] Ut neque nimis aſſurgat oratio, & quod Flaccus ait: *nubes & inania captet*; nec ſe demittat ſupra modum ac humi repat, ſed medium quiddam ſequatur atque à vitiis utrinque reductum. Sed temperatum quoque illud eſt, quod non movetur ac concitatur affectibus, ubi opus non eſt: quod declamatorium vitium veteres παρένθυρσον (de quo Longinus περὶ ὕψους λόγου) appellarunt. Denique & *temperatum* dicitur, quod ad juſtum modum ac amplitudinem conſtrictum ſit, qualis Atticorum dictio erat, qui & *preſſi* inde dicebãtur; non diffu-
ſum

ſum inaniter nimisq; laxatum, quod Aſiaticorum fuit; qui ob id Ciceroni *redundantes* audiunt; Petronio verò *loquacitatis*; illiusq; *ventoſæ atque enormis* redarguuntur. Videturq; Cunæus hîc maximè intelligere genus iſtud, quod Atticos celebraſſe diximus. nam cum *vitatas* vult *ambages ſenſuum*, eo ipſo cavendum ſignificat, ne fortè in redundantiam Aſiaticorum copiæ ſtudio incidamus. *Virile genus eloquendi* eſt, in quo ſententiæ erectæ & graves, non pueriles ac leves; compoſitio numeroſa & decens, non laſciva & effœminata; verborum præterea is ornatus ac cultus, qui ſimplex, honeſtus & gravis, non affectatus & levis ac luxurioſus, in quod plerumque vitium fœminæ incidunt, quæ nunquam ſibi ſatis videntur ornatæ; impudicæ inprimis, & quæ amatores quærunt & captant. Unde *laſciva oratio* apud Gellium lib. XII. cap. II. & *libidinoſa eloquentia* apud Fabium lib. V. cap. XII. ſub finem: cui Petronius, *pudicam orationem* opponit. Auctor Dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ, qui Fabius mihi videtur, cap. XXVI: *Cæterum ſi omiſſo optimo illo & perfectiſſimo genere eloquentiæ, eligenda ſit forma dicendi, malim hercule C. Gracchi impetum, aut L. Craſſi maturitatem, quàm calamiſtros Mecœnatis, aut tinnitus Gallionis. adeò melius oratorem, vel hirtâ togâ induere, quàm fucatis & meretriciis veſtibus inſignire. Neque oratorius iſte, imò ne virilis quidem cultus eſt, quo plerique temporum noſtrorum actores ita utuntur,*

utuntur, ut lasciviâ verborum & levitate sententiarum, & licentiâ compositionis histrionales modos exprimant &c. Et rectè virile dicendi genus cum temperato conjungit; cum neutrum sine altero esse queat. Nam temperantia gravitatis est; & hæc virorum propria: luxuria, levitatem habet, quæ adolescentibus cumprimis hæret. Sane & Cicero de claris Oratoribus Asiaticum genus dicendi, cujus meminimus paullò ante, adolescentiæ magis, quàm senectuti sive virilitati concessum ait. Et Quintilianus suadet, ut redundantem quandam ubertatem, & ut sic dicam luxuriam permittamus adolescentulis, ne aridi scilicet & sicci evadant. Nam *facile*, inquit, *ubertatis remedium est, sterilia nullo labore vincuntur.*

Lin. 23. *Vitatis sensuum ambagibus.*] Cum magno & circumducto quæsitoq; orationis ambitu, per longas atque enormes periodos evolvuntur ægrè, quæ paucis verbis exponi poterant: quod plenum tædii odiiq;, & obscuritatem etiam habet. Quod utrumque oratori fugiendum est.

Lin. 24. *Inconcinnitate.*] Non uno modo concinna & inconcinna dici oratio potest. Hic illud vitium intelligit, quod illæ ipsæ sensuum, de quibus dixerat, ambages ambitusq; pariunt. Efficiunt enim ut periodi laborent mole, & cum excedant justam habitudinem, oratio ipsa parum apta ac commoda, seu inconcinna evadat.

Reconditorum verborum fœtoribus.] Id est verbis

bis & vocibus inusitatis ac obsoletis, quæque ex longo situ fœtent quasi.

Lin.25. *Arida atque strigosa.*] Passim humanis corporibus assimulatur oratio; iisdemq; virtutibus ac vitiis, quibus illa solent, nunc commendatur nunc repræhenditur. Quare sicut corporum, ita orationis quoque laus prima sanitas est: altera decor, seu dignitas; sed robore suo ac firmitate haud destituta. Ac potest quis esse sanus, non pulcher tamen ac validus satis; si gracilis nempe, ac tenuis fuerit. Nam ad perfectam pulchritudinem quia & magnitudo justa partium requiritur; potest gracilitas elegans venustatis quidem mereri laudem, pulchritudinis verò haud potest: nec est cum robore idem, quod gracile tenueque. Sed ut utramque laudem illam aufferunt corpora, nō quæ expressa membris suis justo habitu & bene modulata tantùm sunt; sed ubi & membra ipsa ac partes nec destituuntur nervis & carnibus, & carnes succulentæ & plenæ vestiant ossa, quas bene colorata cutis & ipsas tegat: ita oratio quoque robusta atque magnifica erit, ubi non propriè atque perspicuè tantum ac ordine (quæ sanitatis laus est) sed & ornatè & copiosè, concinnè ac graviter tamen, res explicatur. *Oratio,* inquit auctor Dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ, *sicut corpus hominis ea demum pulchra est, in qua non eminent venæ, nec ossa numerantur; sed temperatus & bonus sanguis implet membra & exurgit toris,*

ræs, ipsos quoque nervos rubore tegit & decore commendat. Sicut corporibus itaque pulchritudinem ac robur macies exilitasq; membrorum detrahit, ita eandem orationi laudem subtilitas nimia atque angustia verborum demit. Cum nihil amplificatè & copiosè dicitur: omnisq; oratio contrahitur magis atque constringitur, quàm dilatatur. Ita enim fit, ut ad decoram & dignam granditatem excrescere haud queat. Hæc itaque illa idea est, quæ *jejuna*, & *sicca*, & *tenuis* aliis; nostro hoc loco *arida strigosaq;* appellatur *oratio* : & *amplæ* illi ac *plenæ* ac *copiosæ* opponitur. Nam & qui squalido atque exsucco & macilento corpore sunt, *arere* dicuntur, & *nitidis* ac *benehabitis* opponuntur. Cujusmodi habitum Priapeiorum Poeta festivè & lepidè describit Epigr. XXXII. quod incipit, *Uvis aridior puella passis* & quæ sequuntur. Nec alium intellexit Terentius, cum diceret: *reddunt curatura junceas.* Nam graciles tenuesq; significabat in modum junci : quibus contra se habent, quæ *corpore solido & succipleno*, ut idem describit. Eadem affectio *strigosæ orationis* est. Nam cum ex abscessu carnis laxatur cutis, strigas illa quasdam, sive sulcos, seu rugas ducit. inde *strigosus*, qui macilentus : & ita Columella *strigosum canem*, *obeso* opponit. Gell. l. IV. cap. XX: *Equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem ejus uberrimum & habitissimum viderunt.* Inde igitur ad orationem facta tralatio : quem-

admo-

admodum & Cicero Lysiam Oratorem, *toto genere strigosiorem*, id est nimis siccum & gracilentum dixit de Oratoribus Claris.

Vepribus obsita.] id est; horrida atque inculta: qualis ager qui sentibus stat; & inamænus juxta transitu, ac molestus est. Neq; enim delectationem habent horridæ spinis vepres: & pungunt facilè ac lædunt, qui volunt transire. Similiter orationi accidit, unde cultus & elegantia & dictionis æqualitas abest: ac in junctura ipsa nihil concinnum & numerosum est. Ut nemo sine tædio atque molestia vel legat vel audiat.

Lin. 29. *Maculosa & turgida.*] Petronianum illud exprefsit: *Grandis, & ut ita dicam pudica oratio, non est maculosa nec turgida, sed naturali pulchritudine exurgit.* Sicut corpora bonus benignusq; succus seu sanguis auget, nitidaq; reddit; corruptus & morbidus molestè inflat; ita orationi sana & inaffectata copia honorem ac dignitatem conciliat; ambitiosa, inepta atque inanis nil præter vitium & tumorem quasi aliquem afferre potest. *Turgida* itaque *oratio* superfluè ac præter rem amplificata. Quod si ad redundantiam, & cacozelia, sive corrupta ac depravata dicendi ratio accesserit, (quod fieri solet cum Poëtarum sermone magis, perverso cultus ornandique studio; quam Oratorum utimur) tum *maculosa*, quoque evadit oratio. Nam puritas atque integritas ejus velut asspersis maculis quibusdam corrumpitur

pitur ac violatur. Huc pertinet illud Quintiliani l. II. cap. IV. cum de virtutibus orationis, qua in narrando uti debemus, precipit: *Sit ea*, inquit, *neque arida prorſus neque jejuna. Nam quid opus erat tantum ſtudii ac laboris impendere, ſi res nudas atque inornatas indicare ſatis videretur? Neque rurſus ſinuoſa & accerſitis deſcriptionibus, in qua plerique imitatione poëticæ licentiæ ducuntur, laſciviat.* Ut itaque *turgidam, ſtrigoſæ* ac *aridæ*; ſic *maculoſam* id eſt vitioſè & corruptè ornatam, ſive fucatam, *obſitæ vepribus* opponit: inter quas media illa oratio quæ uber & nitida, & ut Petronius loquitur, *naturali pulchritudine exurgit.* Nam cum ex bono temperamento ſanguinis ſuaviter rubent genæ; naturaliter pulchra eſt facies: cum purpuriſſum illinitur, artificium & fucus eſt ſplendor ille, non lux naturæ. Pari modo fucatur oratio, cum Poëtica & aliena immigrant. In gratiam tyronum exemplo rem declarabimus, ut de virtute ac vitio rectius conſtet. Apuleii verba ſunt, Mileſiæ VI. initio. *Commodum punicantibus phaleris Aurora roſeum quatiens lacertum, cælum inequitabat.* Volebat dicere, auroram ortam fuiſſe. Sed quum metueret, ſi tam paucis verbis expediret rem, ne aridus videretur & parum uber; factum eſt ut dum inepte

affectat copiam ac præter rem, & post hæc grandis esse cupit, ejusmodi orationem afferret, quæ maculosa juxta ac turgida esset. Nam cui rei facit hic ambitus? *Turgida* itaque oratio, & ostentandæ copiæ tantum inaniter atque inepte circumducta? *Maculosa* eadem atque corrupta, dum non contentus oratorum cultu, Poëtarum myrothecia involat, & ejusmodi dictionem comminiscitur, quæ ipsam Poëtarum licentiam superet atque transcendat. Adeo verum est, quod Flaccus ait, vitando imperitos vitia, in ea ipsa, contraria tamen, incurrere. Modestius paullò & tollerabiliùs lasciviisset, si *roseum lacertum* tantum tribuisset auroræ, quem quassasset exortu suo; nunc *phaleras* addit quoque, & has describit cum *punicantes* perhibet verbo novo usus, & *cælum inequitasse* ait; ne quicquam relinqueret, quod post audere Poëtæ possent. Quanto modestius castiusque Tragicus | Vetus apud Varronem de hoc ipso tempore, *Pastor exorto jubare, noctis decurso itinere?* Quin Apuleius ipse initio II. Miles. sive de asino aureo: *Ut primum nocte discussa Sol novus diem fecit?* Certè oratio hæc sana non modo, sed bene habita etiam ac plena: non turgida, ut illa altera, atque cacozela. Sensus est: *postquam ortus dies esset.* Quem non

augu-

angustè ac nudè, sed ex caussis explicat. Diei enim efficiens Sol oriens est: quem cum Virgilio *novum* eleganter appellat. Nec hoc contentus modum etiam, & quod præcesserat, exprimit, cum ait *discussa nocte*: nam pulsa discussaque nocturnâ umbrâ Solis orientis radiis dies subit. quod dilatat orationem, ut ad justum modum & plenitudinem excrescat, maciemque ac jejunitatem evitet. Similiter Pacuvius, Poeticè tamen, & suo more, itaque laudabiliter, *noctis decursu itinere* ait. Animus erat & reliquis orationibus navare similem operam; sed per mercatum & nundinas in quibus prostare debebat liber, id integrum nobis non fuit.

FINIS.

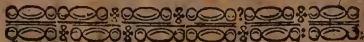

WITTEBERGÆ,

Typis JOHANNIS RÖHNERI
Acad. Typogr.

Impensis
MELCHIORIS KLOSEMANNI Bibliopol.
Franckfurtensis ad Oderam.

ANNO CIↃ IↃ C XLIII.

15

